

1497

C

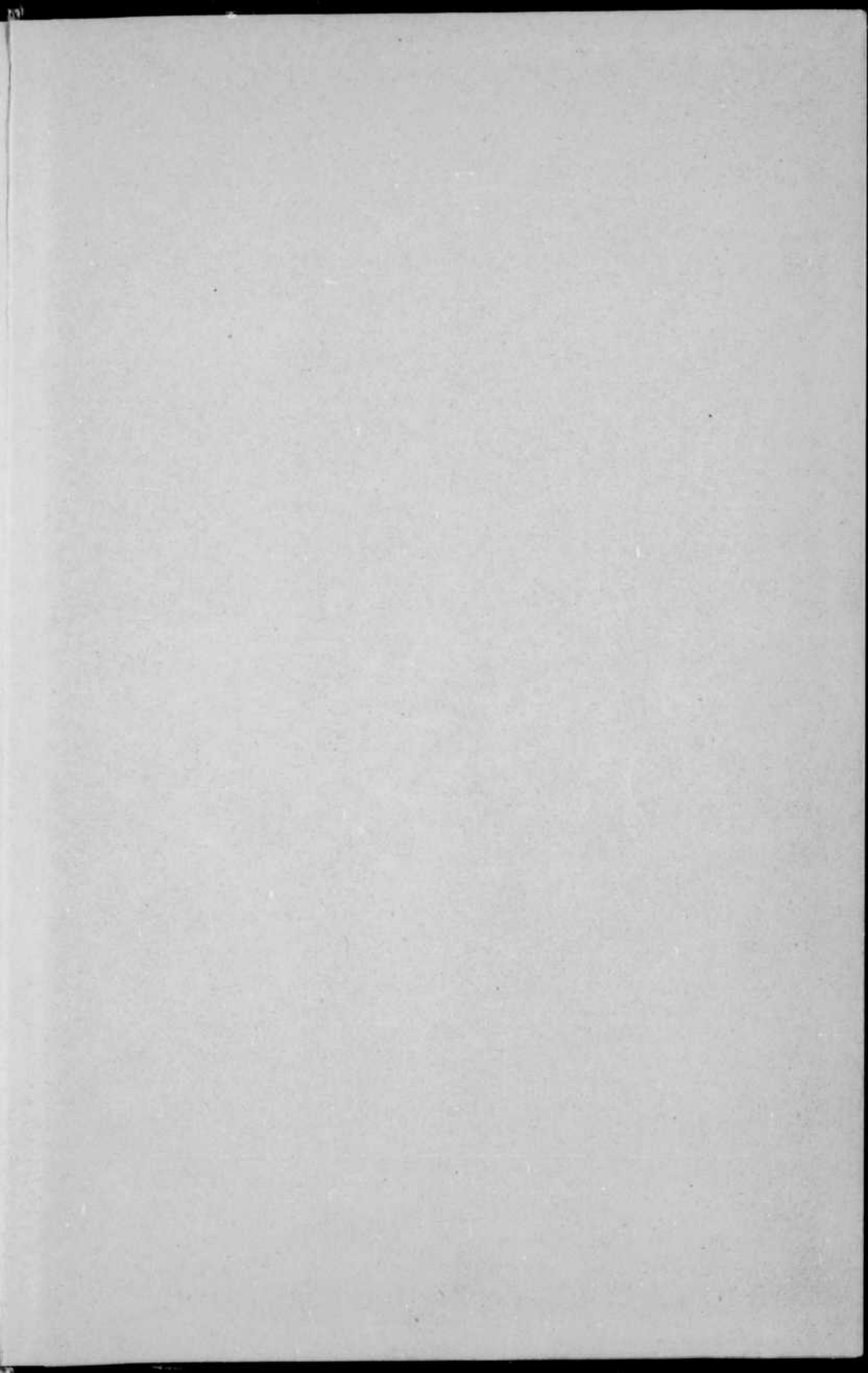
2

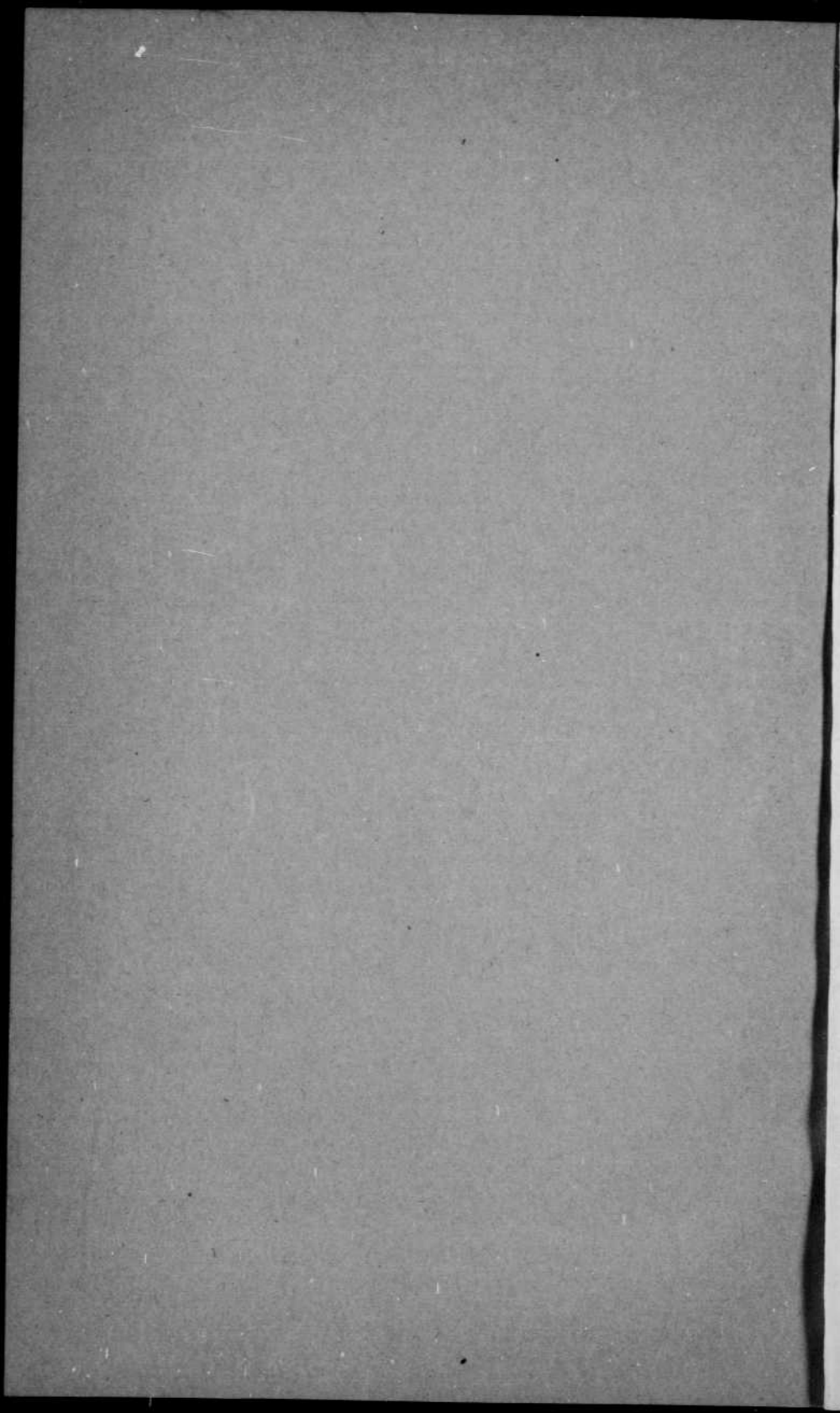
1497

C

2

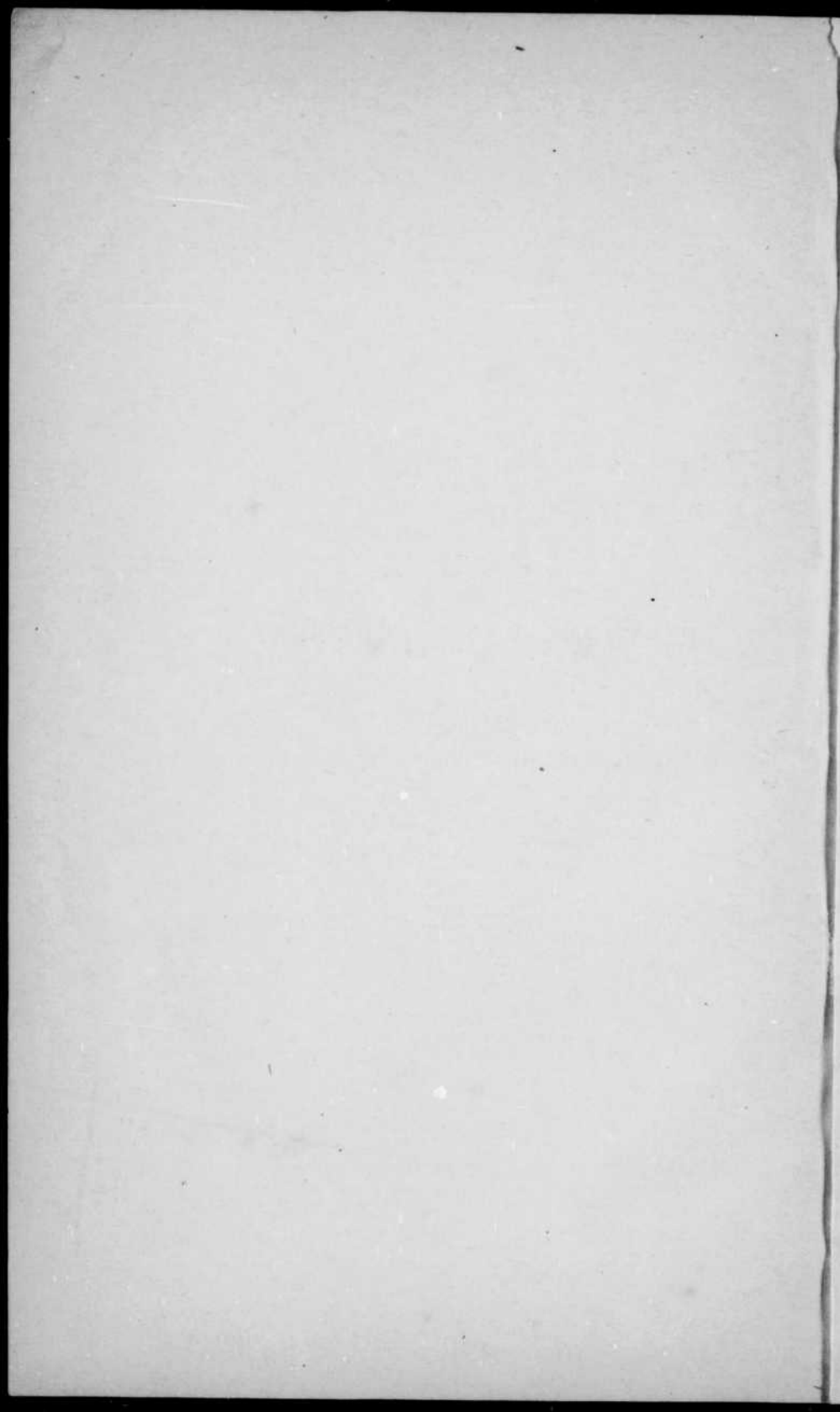
1492 C 3

1492 C 3

HISTORIE VAN OVERIJSEL.

VEREENIGING TOT BEOEFENING
VAN OVERIJSSELSCH REGT EN GESCHIEDENIS.

HISTORIE VAN OVERIJSSEL

DOOR

W. N A G G E

Uitgegeven door F. A. HOEFER.

TWEEDE DEEL.

TE ZWOLLE, BIJ
DE ERVEN J. J. TIJL
1908.

WAERSCHOUWINGE.

Wat belancht dese drie laeste boecken wert versocht, dat sich niemant aen de outheyt van eenige woorden, die nu niet int gebruijck sijn, offte aen quade t'samenvoeginge van eenige redenen, alsoo deselve volgens het verhael van die oude aenteekeningen van wijlen de H^r Arent to Boekop en niet na de hedendaechsche phraseologie, door den pastor Nagge, alleenlick, sijn uijtgeschreven, om soo veel de materie ende den sin belancht tot bequamer tijt, en hedendaechsche manier van spreken, gedresseert te werden, sijnde hijr in te vinden verscheijden waerachtige, en notable geschiedenissen, die in tijden van de regeeringe des huijses van Burgondien in Overijssel sijn voorgevallen, die men niet weet door wat ongeluck selfs (niet) in de chartres, ende archiven deser Provincie vindt, maer de opgekomen ongelegentheden van oorlogen, veranderingen van regeeringe hebben sulx veroorsaekt, dat die in vremden handen sijn geraekt sijnde hijrin niettemin verscheijden originele stucken te vinden.

En soo men bericht werdt soudentot Mechelen, in den Hage, ter Goude, en tot Utrecht noch vele voorhanden sijn.

The following is a list of the names of the persons who were present at the meeting held on the 10th day of June, 1900, at the residence of Mr. J. H. [Name], in the city of [City], State of [State].

[The remainder of the page contains a list of names, which is mostly illegible due to the quality of the scan.]

DAT IV BOECK.

HENRICK VAN BEIJEREN

die 58 Bisschop van Utert.

Recommen-
datien van een
nieuwen
bisschop van
Utrecht.

Nae die dootd van bisschop Philips, als het nu tegens de coer ging van een nijen bisschop, soo sijn vele gesanten van verscheiden Heren binnen Utert gekomen, de voir verscheiden vorsten anhielden om die tot een bisschop te maken. Die cardinael van Luijck, heer Evert van der Merck, een rijk, wijs, ende kloeck mann heeft doir sijn gesanten die heeren van de coer sich angegeven en beloofde alle de schulden des Stichtes, de vele waren, van sijn eigendomelicke goederen te betalen, dat orlog op sich nemen, ende den oorlog te stillen: voir desen heeft oock de keiser doir sijn gesanten gesolliciteert.

Die bisschop van Colen, de hartog van Cleve, ende die palsgrave op den Rhijn hebben gebeden voir Henrick van Beijeren, domproost van Straesburg, proost to Aken, canonick to Colen, ende broeder van dien heer palsgrave.

Die landgrave van Hessen heeft doir sijn gedeputeerde laten anholden, dat sie den grave van Moers, bisschop van Munster, de broeder van Collen wiiden kiezen.

Hartog Carel van Gelre begeerde, dat se of sijn

susters soone van Lotteringen, of een soon van Lunenburg of een canonic van den Dom solden kiezen.

Die canonicken van den Dom ende Oldemunster hielden hijerover vele capittelen, so se de ambassaten van de vorsten mosten horen: hebben daerna den sesten Maj in het jaer 1524, die coerdag ange-stelt. Op dese coerdag sijn vele swarigheiden ge-vallen. Eene van de canonicken heeft mit vele re-denen afgeraden, dat men iemand van het hujs van Burgondien solde kiezen, alsoo deselve rijke waren van beloften, trouwloos in voldoeninge. Daerna heeft een ander gesecht, dat hem ongeraden docht een heere uijt Hoogdujtsland te kiezen, soo de Hoogdujtsche heeren opgeblasen sijn, ende van niemand als van sich selven holden, achten oock op niemand, en willen alle dingen mit pocchen en snoreken uijtrichten, hebben altijd geldtgebreck, en sijn gijerig ende on-versadelick.

Daer waren andere, de meenden, dat men gene van de bovengemelte solde kiezen, maer een ander eerlick man, welckers macht niet suspect was.

Hijerna sijn se tot de coer getreden, sommige stemden op de cardinael sommige op Henrick van Beijeren, welckers leven en bequaemheid elck on-bekent was, andere op den bisschop van Munster, andere dat men eene uijt de ecclesie van Utert solde kiezen, maer van de Lottinger worde weinig ge-sproken. Als de canoniken mit de coer dus lange besig waren, quam een geruchte onder de burgers, dat de canoniken een rijcken machtigen wilden kiezen, die de regenten van de stad in dwang konde holden: dies heer Evert Souwenbalg ende Gorit van Voorne burgemeisters van de stad ende ettelicke

Henrick
van Beijeren
B. tot Utrecht.
6. Majj.

borgers int harniss quamen in de Domkercken ende begeerden, dat men Henrick van Beijeren solde kiezen. Gelijk de canoniken oock deden den 6 Majj anno 1524, tot ongenoegen van den hartog van Gelre, de terstond all sijn straten ende stroomen gesloten, ende noch durg sijn gantse land geboden, dat niemand op lijfstraffe groot noch kleijn binnen Swolle solde brengen, ende alle Swollse goederen dede hij toeslaen overall, ende schreef noch an de van Deventer ende Campen, dat sij sich mit de stadt Swolle niet solden mengen; dat de steden niet annamen, dan begeerden bij den van Swolle te blijven als se haer belooft hadden: doe heeft de hartog van Geller oock, op dat nije alle de goederen van den van Deventer ende Campen laten toeslaen, ende weder groten schaden gedaen, ende de Geldersen hebben die borgers van Deventer ende Campen haer goederen overall tot Harderwijk, Geelmuiden, ende Hulkenstein genomen ende dieselve gefenglick hen gesett, ende dit alle boven goeden gelove. Oock sijn de Gelderse knechten, de op Altena ende Kijck in de pott lagen, over IJssel gevaren, ende hebben alle borger-beesten van de stadweijde gehaelt, ende van andere landen daeromtrent gelegen, ende de over de IJssele gebrocht: de haer evenwel op borchtocht sijn wederom gegeven doir intercessie van de van Sutphen, daer de van Deventer sulx an geklaegt hadden.

Jacob ten Starte, de doe in de wandeling Jacob mitten groten Swans genoemt werde, heeft mit de Swolsche ballingen den van Swolle oock seer beschadiget.

Dag tot Twello. Die drie steden mit de heele landschap van Overijssel waren doir desen dingen in groten last; doch

hebben het soo wijt bij de vorstelecke raden gebracht, dat een dach toe Twello worde angestellt, daer Henrick van Gent, hofmeister van den hartog quam, mit andere raden van Gelre ende de van Sutphen, ende de gesanten van de drie steden. Als nu die deputeerden van de drie steden sich beklaegden, dat men sulcke beloften als haer gedaen waren niet nae en quam, dat in den tractaet binnen Hattem gemaect was verdongen, dat stromen ende straten solden opgesloten worden, dat een ieder vrij solde handelen, waer tegens nu de hartog gedaen hadde. Waerop de voirs. Gent seide: wij Gelderschen holden dat land van Gelre mit logenen als een bedelaer sijn mantell mit lappen bij mallekanderen holdet, de daer oock genoeg mede heeft te doen. Voort verhaelden de gesanten van de steden van de beswaernisse, de die Gelderschen den van Swolle deden; daer de Gelderschen op seiden, dat haer de hartog hadde bevolen te seggen, dat hij in den tractaet toe Hattem gemaect den van Swolle wilde uijtgesondert hebben, nae den se self den tractaet niet waren nagekomen, ten 1. soo se nae oprichtinge des tractaets in sijn leger voir Swolle mit roers geschoten hadden ende eenige verwont; ten 2. hadden sij in den selven tractaett belooft, dat sie de Swolse borgers, de se, om orsake des vorsten van Gelre hadden gefangen, in stocken ende ijsers hadden geset, tegen het tractaett, daerin bedongen was, dat men se in een camer of andere eerlicke bewaronge holden solde. De gesanten hebben haer beste gedaen, om dit ten besten te verantwoorden, dan daer is niet vruchtbaers van geworden: ende elek is weder nae sijn gewaersaem getrocken.

De beide steden schreven den van Swolle wat haer

van de Gelderschen bejegt was, ende begeerden eernstelick van haer, dat sie de gevangens ongesloten wolden gevangen holden: gelijk die van Swolle deden: dat se an den van Sutphen overschreven mit begeren, dat se bij den vorst wolden anholden, dat de straten ende stromen mochten ontsloten worden, dan dit heeft niet mogen baten.

Soo de hartog van Gelre aldus dagelicks meer ende meer het land van Overijssel beswaerde boven alle contrachten mit hem gemaect, ende voornamelick den van Swolle, sonder eenige wederstand: ende de ampt-luden noch de van de ridderschap namen de sake ter hartten, noch sich daarmede moeiden, ende die nije bisschop bleef in Duijtsland liggen, ende dede den van Overijssel gants geen bijstant mit raed ofte daed; soo hebben de drie steden seer heftig an hem geschreven, ende van hem hulpe begeert, ende te kennen gegeven, dat se niet eenen gulden wosten te bekomen, die sie de ruijteren ende knechten konden geven, waren vele ten achteren.

Versoeck dat
de bisschop int
land solde
komen.

Die drost, ampt-luden ende de van de ridderschap wolden sich tegens den vijand niet laten gebruijcken, dattet daeromme hoognodig was, dat hij bij dat eene middel of het ander vrede mitten hartog van Gelre maeckte, soo hij veel steden ende vlecken int land van Overijssel hadde ingenomen. Die stadt van Swolle schreef oock an den bisschop mit presenteringe van haer onderdanigen dienst, versoeckende, dat hij doch int Sticht solde komen. Waerop de bisschop den Steden ende Ridderschap wederom schreef den 18 Julij, dat hij mit droefheid haer noot verstaen hadde, ende dat hij alrede mit sijn vrenden hadde gehandelt, om een vrede off ten minsten een

18. Julij.

anstand mit den Gelresen te maken, ende wilde mit de eerste gelegenheid overkomen, sij solden middelerwijle dat beste doen als getrouwe ondersaten.

Rechteren.

Die stad Swolle was in groten last, soo se niet een hoofd buijten die poorten dorsten stelen: en soo de knechten mit m^r Jan Breda, de secretaris van Campen, waren getogen, om hem binnen Deventer te geleiden: soo sijn de Gelderschen, die oppet huijs te Rechteren lagen, opten 18 Julij des nachts voir Swolle getogen, ende hebben twee voer hoeijes en twee voier turffs an de nije poorte voir Swolle gebracht, ende hebben de deuren van de poorten verbrant, ende druweden, dat se oock alsoo de hameije mit dat bolwerck wolden doen, dan die van Swolle hebben sulx mit schieten verhindert uijtter stad.

Dag tot Twello.
Julij.

Op Vrijdag nae Jacobi hebben de gesanten van Gelre ende de drie steden tot Twello weder een dag gehouden, daer alle swarigheid weder gedisputeert worde, ende anders niet worde uijtgericht. Ende opten lesten Augusti schreef Berent Hacfort, de sich noemde Stadholder Generael van Overijssel, dat de Vorst van Gelre den tractaet tot Hattem gemaect int kleijn noch groot wilde holden. Die van Geller hadde geerne gehadt, dat die van Deventer en Campen, sonder de van Swolle mitt hem solden verdragen, dat sie niet wolden doen, maer bleven bij het verbond mit den van Swolle opgericht.

Wederom een
dag.
6. Augustus.

Opten 6 Augusti hebben de voirss. gesanten weder een dag gehouden, daer se weder een verdrag mit malckanderen hebben gemaect, waervan de principale punten waren. Ten 1. meende de vorst, dat de van Campen den vrede solden gebrocken hebben, dat se sijn geschut ende holt voirbij haer stad niet hadden

laten passeren, daer de gesanten van Campen op seiden sich des te sijner tijd toe willen verantwoorden, ende dat de van Swolle oock den tractaet gebroken hebben, daer op sie antwoorden, dat se sulx an onpartijdige wilden stellen etc. En angaende de gevangenen ende uijtgewekenen van Swolle, daer wilden de beijde steden dat beste in doen, ende dat een ieder voir sich beteringe behoorde te doen, dat de steden voir seker hielden. En soo sijn Vorstelicke Genade tot de punten wolde verstaen, soo hij doch tot rust ende vrede was gesints, dat hij dan stromen en straten wolde openen, dat een ieder onbelettet mochte handelen etc., welck se van des vorsten wegen hadden betekent Berent Hacfort, landdrost, Peter van Mouwijck, Geert Swaefken, van Deventer; Geert Borgerssen ende Jan van de Vecht, van Campen; opten 6 Aug. a^o. 1524.

Mit sulcke middelen heeft de hartog van Geller den van Overijssel opgehouden van tijd tot tijd, ende middelertijd dreef hij sijnen bouw, ende de beijde steden wisten niet woe se doen solden, soo men niet bestendig mit hem konde handelen, ende all wat se mit hem verdroegen, soo daer iet was, dat hem vordeelig was, datt moste men naekomen, ende al, daer hij geen voordeel van hadde, hielt hij niet. Waeromme sij seer sterck an den bisschop schreven, dat hij haer mit ruijteren, knechten en geld moste assisteren in haer grootste nood, of anders een goede vrede bemiddelen.

Die bisschop was vele meer totten vrede als totten oorlog genegen, ende om vele pennongen te verschieten solde hem beswaerlick vallen, dat hij soo voirt in dat oorlog mitten hartog van Gelre solde verlopen, ende daertoe vele pennongen opbrengen,

soo dogh de landen van Overijssel alrede in grote schulden waren verlopen, soo heeft hij alle moijte angewent, opdat hij vrede mitten van Gelre mochte krijgen: heeft tot dien eijnde den coervorst van Trijer angesocht, dat die tusschen hem en den hartog van Gelre wolde vergelijken, dat de coervorst heeft angenommen, heeft daeromme sijn gesanten an den van Gelre ende het Sticht van Utert ten beiden sijden der IJssele gesonden, ende van denselven begeert te weten of sijn lijden mochten, dat hij tussen haer beiden handelde om haer te vergelijken, waervan sie hem seer bedanckten, ende daerin bewilgt, waervan se den coervorst een schriftelick acte hebben toegestelt.

8. September.
Verhoordag tot
Nuijs.

Die coervorst heeft den gekoren bisschop van Utert, den hartog van Gelre, de staten van dat Nedersticht ende den van Overijssel, eenen vrentlicken dach binnen Nuijs opten 8 dag September des avonds in de herberge, om des anderen daegs toe handelen angestalt, alwaer heer Richart, coervorst van Trijer, selven persoonlick oock wolde verschijnen.

Die coervorst van Trijer heeft oock den bisschop van Utert, ende den hartog van Geller, ende haer beijder landen angeschreven, ende van haer begeeret, dat se in middelertijd ende soo lange de vrundlicke handelinge duijrde, ten beiden sijden stillestand van wapenen solden holden, waer de coervorst niet an en twijvelde se solden hem ter eren daerin bewilligen. Den hartog van Gelre wolde nielt toestaen, dat men den van Swolle in eenige stillesate solde begrijpen, oock dat selve de beide steden noch den lande van Overijssel niet vergonnen, dan heeft de van dag tot dag meer beswaert, bijzonder den van Swolle, ende

hadde soo lange behindert, dat men den van Swolle geen toevoer mochte doen.

Soo nu dese vrundlicke dag van de coervorst bij wille van den hartog van Gelre was angestellt, heeft de hartog voirss. bij lijves ende gudes straffe verboden alle den huijsluden, de woonden int kerspel ende vrijheid van Swolle voir haer poorten, dat de daer niet in de kercke solden gaen, noch haer dooden begraven; welcke de stad van Swolle seer quellicke nam, soo de van Deventer ende Campen mochten reisen, waer hen lusten, ende de van Swolle mosten in de stad blijven, alsoo dat se dat selve niet langer dochten te lijden, ende dat men Berent Hacfort, de dagelix voir haer stad was, dat geleide ende stillesate solde afschrijven, soo se sulx niet langer dochten te lijden.

Die van Deventer ende Campen hebben den van Swolle geschreven, dat se alle middelen ende wegen wolden voirnemen, dat se soo wel als sij in den stilstand solden begrepen wesen, naeden de coervorst van Trier angenommen hadde tot vrede tussen den bisschop ende hartog te handelen, begeeren daeromme vrundlick, dat se sich in middelertijd op dat alder gelimpelichte ende gevoegelichte tegens den vorst van Geller wolden holden, als nae gelegenheid mogelick sijn solde, opdat de hartog deshalven geen oorsake koste nemen des goedlicken handels des forsten van Trijer toerugge te stellen, welcke sie in aller goede alsoo tot haer E. versagen.

Die hartog heeft oock nae dijer tijdt, dat desen vrentelicken verhoorsdag binnen Nuijs was angestalt op S. Bartolomeus dag dat huijs Buchorst toe Sallick ingenomen, dat Jan van Buchorst toebehoorde, durch

den drost van Veluwen ende andere sijne bevelsluden; ende heeft voirt den huijsluden van Sallick ende anderen int land van Gelre daeromtrent geseten geboden, dat se daer solden komen en bolwercken.

Soo de van Overijssel opten dag tot Nuijs waren beschreven, hebben se van den hartog van Gelre geleide begeert, maer heeft haer de niet willen vergunnen, waerom de van Campen der menonge waren, dat men evenwel den dag solde besenden, ende reijssen doer Holland ende Braband hent toe Nuijs, dan den van Deventer dochte niet geraedsaem, dat se haer gesanten daer solden senden, ten waer, dat se paspoorten ende vrijegeleide van den hartog van Gelre ende oock van Cleve hadden. Dit niettegenstaende hebben de drije steden sich alsoo mitten anderen bespraken, dat se den dach mit gesanten uijttē drije steden wolden besenden; soo sijn de gedeputeerden van Campen opten 4 September uijt de stad self 7 mit twee peerden en een wagen binnen Deventer gereiset, waer de van Swolle oock sijn gekomen. Ende soo sijn die commissarien des anderen daegs uijt Deventer gelijcke nae Nuijs gereist, waer se des avonds opten 8 September sijn angekomen.

8. September.

Op deselve dag is de eertsbisschop van Trijer, de grave van IJssenbroeck, ende de grave van Manderheit daer oock gekomen, ende hadde noch tien van sijn raedsheren bij hem, alsoo dat hij wel honderd personen sterck was. Die gesanten van den bisschop van Utert sijn daer oock gekomen, als namentlickē Jan van Schonenborg, amptman van Schonenborg, Wolf van Assenstein, doctor in de rechten, ende Philips van Burgondien, de canceler van den bisschop.

Van den hartog van Geller sijn daer gekomen die heere van Bronchorst, Marten van Rossom, ende Doctor Harmen Knoppert. Van het Nedersticht heer Thomas Nijkercken, coorbisschop van Utert, Melis Uijten Enck, ende Arent toe Burg. Ende dese nae-beschreven waren daer van wegen de steden van Overijssel: van Deventer Peter van Mouwijck ende Geert Swaefken; van Campen Geert Borgerssen, Jan van de Vecht; van Swolle Jan ter Mars, Hendrick Cockman, Jan van Tongeren; ende hadden Hermannum den secretaris van Deventer bij hem.

Gesanten tot
Nuijs.

9. September.
Handelingen
tot Nuis.

Opten 9 September heeft de bisschop van Trijer den gesanten van beijdenn sijden doen anseggen, dat se sich des anderen daegs smorgens te 8 uijren int Minderbroeder Clooster solden laten vinden, om den angestelden dag aldaer te holden, waer se alle sijn gekomen, ende de raden van den coervorst hebben alle de gesanten van beiden sijden ingeeijst ende mit handtastinge verwillekomt. Doe heeft doctor Lodewich Frensler, canceler van den coervorst, int lange ende brede verhaelt de vlijt en de arbeid, de die coervorst eerst mit schriften, daer nae mit besendonge om de onwille ende irronge tussen den bisschop van Utert mit de steden van Overijssel ter ener, ende den vorst van Geller ter ander sijden, den vorsten ende landschappen to gevalle om de neder te leggen, daeromme angekijert hadde ende daerop een dach binnen Nuijs beraemt, danckende de vorsten, staten en steden, dat se den dag besendet, ende de hoiren aldaer gekomen waren mit eerbiedonge geene kosten, arbeit daerin te willen sparen, om de onwille neder te leggen. Hijerop heeft doctor Wolfgang van Assenstein van wegen den bisschop van Utert behoirlicke danck-

segginge den coervorst gedaenn sijner groter vlijt ende erbiedonge, mede uijttē naem ende van wegen de staten ende die steden, overbiedende sulx altijd te willen verschulden.

Soo heeft die voirs. canceler van Trijer begeert, dat de gesanten samentlick wilden vertrecken, want sijn coervorstelicke doorluchtigheid begeerde ijgelicke partije bij sich allene te doen ineijschen, om haere klachte te verhoren, om onwille die anders doir haestigheid verrijsen mochte te vermijden.

Doe sijn de raden des bisschops van Utert, de gesanten van het Nedersticht ende van die steden van Overijssel eerst ingeijst, ende doe heeft doctor Wolfgang vanwegen de van Utert sijn anklachte gedaen als volgt. Soo de Doorluchtige Hooggeboren Forst ende Heere Heer Henrick, Palsgrave bij den Rhijn, Hartog in Beijeren, tot een Bissop toe Utert gekoren, ende voir hem ettelicke twist ende irringe tusschen sijn Genaeden den bisschop toe Utert Philips milder gedachten, ende den landen van Overijssel tegens den vorst van Gelre erresen sint geweest, waerdoir bij den vorst eenige vlekken ende sloten ingenomen: ende soo sulx die persoon bissops Philips loffelicker gedachten is betreffende geweest, behoort sulx doir ofgang sijner genaden doortoe niete te sijn, begeren daerop restitutie van den afgenomenen vlekken, sloten, en steden mit restitutie der schaden des gekoren bissops, ende sijner genaden landen, landschappen en steden, nae de tijd, dat sijn genade tot bisschop van Utert gekoren is geweest: wyl sijn genade tegens den vorsten ende landen van Gelre sich gutelick, naberlick, vrij holden end bewisen. Hebben oock sijn genade noch sijn genader violderen, coervorsten,

palsgraven, ofte iemand van den hogen huijse van Beijeren sulx an den vorsten van Geller niet verschuldert, ofte oorsake gegeven; vermeent niettemin de vorst van Geller op de bisschop, landschap of steden, recht, reden of sake to hebben sijn willig sijn genaden de landen, steden ende vlekken mit restitutie der schaden van dien, wie voir geroert gerestitueert sijnde, voir onsen genadigen heere den eertsbisschop van Trijer coirvorst tot gehoir te laten komen.

Ditselve heeft de coirvorst van Trijer de raden des vorsten van Gelre willen te kennen geven, ende dat se des Maendaegs toe twee uren daer weder wolden erschijnen, soo wolde hij hoir dat antwoord van de raden des vorsten van Geller te kennen geven. Ende op die angestelde tijd sijn de raden van den elect van Utert, de gesanten van het Nedersticht, ende die van Overijssel bij den coervorst erschenen, waer sie op de camer bij sijn genaden sijn ingeëischt, alwaer de coervorst int lange heeft verhaelt mit vele reden, om wat reden ende oorsake de vorst van Gelre den bisschop van Utert, ende het land van Overijssel hadde bekrijgt.

Oorsaken van
den Geldersen
oorlog.

Ten 1. dat bisschop Philips van Burgondien milder gedachten hem hadde toegesecht int bijwesen van de raden van K. M. des konings van Vranckrijk, niettegenstaende hij den huijse van Burgondien bloedshalver verwant was, waertegens hij eene verbontnisse hadde gemaket, dat niettegenstaende wolde evenwel mitten voirss. hartog vrede ende vrendschap holden, dan hadde contrarie gedaen.

Ten 2. hadde de bisschop sijn handen op sijn borst gelecht ende die raden des vorsten van Geller toegesecht, dat hij nummermeer heimelick noch openbaer

nae de stad Groningen wolde staen, dan dat hij allene dat recht voir den pauws hangende wolde vervolgen, daerenboven hadde sijn genaden partije durg wereldlicke en geestelicke, papen en monniken nae de stadt van Groningen gestaen.

Ten 3. soo hadde de stad van Deventer eenen toorn int land van Geller voir haer brugge laten timmeren, daer toe se gijen recht en hadden; ende sijn genade hadde begeert, dat se datselve solden laten, ende wolde dat tot kennisse van dat Nedersticht stellen, ende soo hij in onrecht bevonden mochte worden, wolde hij daer op sijnen kosten dan eenen tooren laten timmeren.

Ten 4. hadden de van Deventer ende Campen boven de submissie tussen de van Campen, ende de van Swolle an den bisschop van Utert, ende sijn beide staten gedaen, hebben se de stad van Swolle daerboven willen krencken; waerop de van Swolle den vorst van Geller als haer naber heere hebben angeroepen, omme se van sulck geweld te willen beschermen, dat hij tot twee malen de stad van Swolle heeft afgeslagen, ende hoir an haren landvorst gewesen, de se hulde ende eed gedaen hadden; soo hadde de stad van Swolle ten derde mael mitt sulcke ootmoedige bede an Sijn forstelicke Genade angeholden, dat hij haer sulx niet koste weigeren ende heeft deselve in sijn bescherminge genomen.

Ten 5. hadde de stad Swolle mit den van Hasselt onwille, soo hadde de vorst an beide steden geschreven, dat se sich mit de van Swolle ende Hasselt niet solden bekommeren, waerop se Sijn Genade schreven, dat se mit Sijn Genade niet dan goede

naberschap hadden uijtstaende, daerenboven hadden se den van Hasselt bijstand gedaen.

Ten 6. hadden de van Deventer en Campen mit rijteren ende knechten, mit moort, roof en brandt int land van Geller gevallen, ende Sijn Genade veroorsaect, om sulx wederom te doene, ende hebben Sijn Genade landen, steden, sloten ende vlekken becrechtiget ende ingenomen, de Sijn Genade niet en dochte te verlaten, soo se die Sijn Genade niet weder wolden geven.

Die partije van de bisschop hebben begeert, dat men haer des anderen daegs toe 7 uijren des voirmiddaegs op de articulen haer verweronge wolde horen; dat is haer gegont. Soo sijn de gedeputeerden van den gekoren bisschop der staten van Utert ende der steden van Overijssel bij den anderen gekomen, om elcken artikul int bijzonder te beantwoorden, welke se des anderen daegs opten 10 September des morgens to 7 uijren hebben overgegeven, waervan dit de principale punten waren.

Ende Dr Wolfgang van Assenstein heeft van wegen den bisschop van Utert en de sijnen

1. Art.

Opten 1. artikul geantwoordt, dat men nummer mit waarheid nae solde brengen, dat bisschop Philips van Burgondien milder gedachten ietwes anders gedacht heeft, dan mitten vorst van Geller vrundschap ende goede naberschap te onderhouden, datt hij altijd begeert ende noeijt heeft ander oorsake toe geven, soo lujdber ende waerchtig.

2. Art.

Opten 2 artikel, dat sulx de vorst van Gelre op twee diverse dagvaerden, soo to Clarenwater ende toe Renkom, hadde laten voirgeven, dan doir bevel van bisschop Philips genoegsaem was beantwoort, ende

wat op de dagen voirs. was verhandelt, hebben se den eertsbisschop schriftelick overgelevert, dat ick om korthed verbigae.

3. Art. Opten 3. artikul, dat waerachtig is, dat alsulcken verbontenisse, als tusschen den huijse van Burgondien, den eertsbisschop van Collen, den bisschop van Luijck, den hartog van Gulick, Cleve ende Bergen ende hare landen was gemaect, bisschop Philips loffelijker gedachten sijn toegeschickt geweest, dat welke hij de steden heeft te kennen gegeven, dat noeyt van haer begeert, dat se deselve solden annemen, ofte daerop eenige dagen hebben gehalten, was oock niet bij den voirs. bisschop ingegaen noch bewilligt mit vele meer reden daertoe bevoegende, de ik verbigae, ende woe sulx waer als niet hadde, daerom den hartog van Gelre opten nijen bisschop geen actie, soo hij wel mochte lijden, dat hij sich met K. M. verdroege.

4. Art. Opten 4. artikul, dat die stroom van de voirbisschoppen van Utert over vele hondert jaren verselt ende oock de stad van Deventer is geweest dat veer over de IJssele, ende vele hondert jaer daer gehadt, ende een brugge daer over onbespijert hebben getimmert ende soo int oorlog van dat jaer van 1510 daerop vele verscheiden aanslagen sijn gemaect, om deselve brugge af te branden, ende de stad hadde de voirs. plaetse, daer se de voirs. toren op hebben getimmert, te voren vake gebouwt, ende een eerthuijs om de brugge te beschermen onbehindert hadden gehadt, ter tijd nu dit nije oorlog a^o 1521, weder verrees, waeruijt blijkt deselve opten Gelderschen grond niet gebouwt te wesen. Ende soo de vorst verhaelt datselve tot kennisse van de staten van

dat Nedersticht wolde stellen, dat is geschiet als de tooren bijnaest voltimmert was, soo sede de vorst, dat de van Deventer de toren wolden weder afbreken, soo wolde hij sulx an de staten van dat Nedersticht stellen etc.

5. Art.

Opten 5. artikul, dat men sulx in geenem dele mit de waerheid daer sall doen, dat se oijt der menonge sijn geweest of gedacht, of eenige dagen ofte sprake mitten anderen daervan gehalten hebben; en dat hartog Carol niet doir grote bede der van Swolle, als sijn vorstelicke genade secht, op verscheiden tijden daertoe gebracht is, om de stad an toe nemen te beschermen, voir sulck geweld van den beijden steden als voirseit, dan is ter contrarie waer, dat durg erdichte onwaerachtige persuasien de stad van Swolle om sulx te doen daer toe gebracht, als dat de raden des vorsten van Gelre toe Clarenwater dese articulen nae beschreven den van Swolle voirgaven, dat deselve de gesanten van den forst van Gelre toe Rensborg durg Mr Harmen Hagen in beide rechten D^r ende Ariaen van Rhede, marschalik van den bisschop van Utert, doctor Langen, canceler, ende Hendrick de Groef, landrentmeister van Geller, van wegens den bisschop van Utert, heer Philips van Burgondien, den hartog van Geller aangeboden, waer soo vere hij hem de onwilligen van Swolle ende ettelicke van de ridderschap van Overijssel wolde helpen straffen.

Naorder bericht.

Ten 1. wolde hij den vorst van Geller beloven, soo hem dijergelijcke van den sijnen mochte weder-varen, wolde hij sulx ingelijcken wederom doen; ten 2. wolde hij dat alsoo bearbeijden, dat doch lichtelick solde wesen te doen, dat hem gants West-Vriesland solde toegelaten worden; noch wolde hij hem loven

ende toezeggen, dat hij de tijd sijnes levens nae de stad van Groningen noch heimelick, noch openbaer niet solde staen. En daerenboven wolde hij van stonden aen opsitten ende rijden an K. M., om den vorst van Gelre sijn regalia van K. M. van dat land van Gelre ende graafschap Zutphen te verwerven. Ende, opdat de hartog van Geller deser belofte seker solde sijn, soo wolde den bisschop den hartog van Geller Wijck of die stad van Renen in handen doen, bis de bisschop datselve volbracht hadde. Welcke belofte ende toesage niet een woord van gesproken is soo Dr Langen ende de rentmeister Groif noch levendig insgelicken Mr Harmen Hagen ende Ariaen van Rede, de seggen, is dat iemand seggen will ende mit de waerheid kan bewijzen, dat van all de punten eenig woord is gesproken, soo willen se verwilligen haer lijf en goed verloren te hebben, ende begeren eenen anderen tot een exempel gestraft te worden, op dien dag worde anders niet gehandelt: en de van Overijssel seijden daerbeneven woe de besegelde brief van die vorst van Geller, de van Swolle mede hadden besegelt, mede brocht, dat de bisschop denn van Swolle in haer rechten wolde verkortten ende deselve mit ettelicke van de ridderschap straffen, uijt welcke persuasie de hartog hem de van Swolle hadde anhangig gemaket.

Nae desen alle, als de hartog van Geller de van Swolle hem mit dusdanige onwaren reden hadde anhangig gemaect, soo heeft bisschop Philips opten 8 julij een landdag binnen Deventer angeschreven, waervan de sake tussen den van Swolle ende den van Campen worde versproken, waer de bisschop ettelicke uijt de ridderschap heeft gevoegt om de

beijde steden te vergelijken. Opten 11 julij sijn de gedeputeerden ter Nijerbrugge bij den anderen gekomen, niet wetende, dat de van Swolle sich an den hartog van Geller hadden gegeven, ofte van geen oorlog van iemand ter wereld, soo se oock korts mitten Gelderschen eenen dag binnen Rhenen gehouden hadden, ende mit alle vrundschap van den anderen gescheiden waren. Opten 11 julij heeft de hartog van Geller twee aanslagen gemaect bij weten van 3 of 4 van den raed van Swolle buijten consent en wete van de gesworen gemeente ende den raed, ende sijn alsoo in der nacht voir de stad Hasselt getogen, om de stad toe overvallen, dat de wachte is wijs geworden, slaen se of vallen tott hen uijt en krijgen twee burgemeisters gevangen. Oock sijn op denselven dag ettelicke ruijteren des vorsten van Gelre uijt Sutphen gereden, ende sijn ter Nijerbrugge gekomen, waer se die treffelixte van de van de ridderschap hebben gevangen en binnen Swolle gevoert, ende aldaer in stocken en blocken geset, en dit alle onangesachter vede.

6. Art.

Op ten 6. artikul heeft hij gesacht alsdat de twist tussen de stad van Swolie ende den van Hasselt, dat de stad van Swolle geen twist of eenig onverstand mit de stad van Hasselt voir de tijd des anslags heeft gehad, ende dat selve hadden ze anvenglick selven gedaen in menonge, dat se den hartog van Geller geweldig heere van Overijssel wolden maken in afwesen hares vorsten, alsoo dat de van Deventer ende Campen hare medebroederen de van Hasselt behoorden te helpen, de buijten hare schulden worden beswaert ende belastet, dat haar in geenen deel stond te verkieren.

7. Art. Noch soo hebben se den 7. artikel, als dat ze mit rijteren ende knechten in den lande van Gelre waren gevallen etc. verantwoord, dat de steden Deventer ende Campen de vrede geerne hadden gehad gehouden, ende ongeerne an dat oorlog hadden geweest, soo se oock, naedat de ridderschap toe Nijerbrugge was gevangen, ende haer den anslag op Hasselt was gefeylt, dat doe op de tijd vele treffelicke borgeren binnen hare steden waren, de sij alle vrij buiten enige schade hebben laten verreisen, om de vede toe vermijden. Dan de vorst van Gelre heeft terstond een schattonge op elcken ploeg drije gg. durg dat land van Overijssel doen uijtsetten ende is mit roof en brandt voortgevaeren, soodat de steden tot nootwere worden gedrongen ende sich mit ruteren ende knechten ter were gestelt. Ende heeft geconcludeert alwaert, dat de voirseide articulen onbeantwoort waren gebleven, de genoegsaem mit alle reden wel sinnen beantwoort, hadde datselve den hoogweerdigen hooggeboren vorst ende heeren heer Hendrick, palsgrave op den Rhijn, hartog in Beijeren, elect des gestichtes van Utert, geen schaffen, soo de articulen sijn genade noch de ecclesie van Utert aengaen noch rueren, begeerde noch, als hij gisteren hadde gedaen, van sijn coerforstelicke genade den hartog van Geller te willen onderrichten tot overleveronge der steden, slooten ende vlecken bij sijn genade onthouden mit restitutie der schaden, om oock te volletrecken sijner genaden beloftenissen der segel en brieven den van Swolle gegeven, vermeldende al wat sijn genade in dese alteratien wort innemen tot behoef van S. Marten ende der ecclesie van Utert te sijn. Insgelijcken om nae toe gaen, dat sijn

forstlicke genade selven an die staten van dat Nedersticht heeft geschreven ende insgelijcken an K. Majesteit vermeldende, dat int nemen van Swolle niet tot achterdeel dan tot voordeel van S. Marten ende de Kercke van Utert solde wesen, daer an solde u coerforstelicke genade God almachtig dijenst doen, ende in der eeuwigheid daarvan loon ontfangen, dat de bisschop van Utert ende sijn landen end steden onderdeniglick verdienen etc.

Naerder onder-
handelinghe.

Hijnae, als de commissarien van de bisschop van Utert ende van Overijssel deze verantwoordinge op den 10 September voir den coervorst van Trijer hadden gedaen, soo sijn de raden des vorsten van Gelre ingeijst, ende sijn daernaer weder uijtgegaen ende doe worden de gesanten van des bisschops partije van Utert weder ingeijst, soo heeft de coervorst van Trijer alle sijne raden af laeten kijeren ende sijn lange bij hem allene geweest, soo se hem de sake int lange hebben te kennen gegeven, sijn de voirs. gesanten in een vertreck camer bij den canceler, hofmeister ende raden van den eertsbisschop van Trijer gekomen, de haer hebben te kennen gegeven, dat de sloten ende steden, de die vorst van Geller in hadde, solde hij niet weer willen overgeven, tenware bij middelen, de sijn coervorstelicke genade daertoe hadde bedacht, als dat men den hartog van Geller daervoir een somme van pennongen solde schencken; want solde men deselve mit geweld weder uijt sijn handen krijgen, dat solde vele kosten, en daerenboven solden de arme luden seer bedorven worden, begeerden, dat se datselve solden betrachten ende den coervorst haer goedduncken seggen, soo sijn genade tot de vrede geen kosten, moeijte of arbeid sparen wolde mit sijn eijgen persoon, ende

hebben toe twee uijren des namiddaegs die tijdt angestelt om haer beraed in te brengen.

Soo sijn se mitten anderen besloten, woewel se nae recht en reden sulx niett schuldig waren, dat se tot goedduncken ende versoeck van den coervorst 7000 of 8000 gl. wolden geven, om dat se eens van de onkosten van den hartog van Geller mochten ontslagen worden, dat sijn genade datselve heimelick wolde holden, dat hebben se hem des namiddaegs te kennen gegeven; ende wat antwoord dat se kregen wolde se hoer weder te kennen geven. Ende soo sijn des avonds toe 7 uren nae de maeltijd de raden van den coervorst in de herberge van de gesant van den gekoren bisschop gekomen, soo heeft die canceler van Trijer int lange verhaelt, ende entelick gesecht, dat de vorst van Geller omme geen pennongen, die somma weer soo groot als se mochte wesen, de sloten, steden en landen, de hij in hadde, meende af te staen, dan, dat die bisschop van Trijer bij sich selven dese middelen hadde bedacht, dat men den hartog van Geller dat huijs Coeverden sijn leven lanck, ende niet langer soude laetten, in manijere als dat een tijdlanck de graef van Benthem hadde ingehat. Ende oock in gelijcker manijeren dat huijs Diepenem, ende dat men hem voir de andere steden, sloten en landen 50000 of 60000 gl. solde geven, waervoir hij de den bisschop solde weder overleveren, ende of sulx oock niet wolde wesen, soo wolde de coervorst daerna sijen, dat hij een bestand van 6 of 8 maenden mochte maken, waerop hij van de committeerden van den bisschop van Utert ende de sijnen haer goede menonge begeerde te weten, waerop se haer

Diepenem.

beraedt hent des anderen daegs te 8 uren hebben genomen.

Coeverden.

Opten 11 September, namentlick des Woensdaegs na de geboorte van Maria, sijn se weder bij den anderen gekomen, ende hebben sich op de beijde punten beraden, alsoo die vorst van Gelre noeijt eenigen aenstand hadde gehouden mit de Stichtsens, dan altijd daer bij sich bedrogen hadden gevonden. Ende, soo de coervorst geen sekerheid en hadde, of hartog Carel van Gelre, als hij Coeverden ende Diepenhem sijn leven behielde of hij de andere percelen voir een sekeren pennong solde verlaten willen, welke de Trijerse raden van de Gelderschen hebben vernomen, soo sijn se omtrent 10 uijren bij den gesanten van den bisschop gekomen, die haer te kennen gaven, woe se van de Gelderschen hadden tot antwoord gekregen, dat dat lant van Drente tot Coeverden behoorde, dat se mede begeerden daer bij te hebben, die van des bisschops wegen seiden contrarie, soo sustineerden de Gelderschen, dat men daertoe oock luden ende gelt moste hebben, om dat huijs te onderhouden mit vele verscheide disputatien. Ten lesten worde voirgeslagen, dat de bisschop van Utert de vijf Godes huijsen ende de staten van den lande solde believe den vorst van Geller dat huijs Coeverden sijn leven lanck te laten, ende den amptman, die hij daer toe sette, jaarlix uijt de Drente drie hondert gl. solde boiren, ende dat de vorst sich de Drente in genen dele wijder solde bekroenen.

Terwijl den gesanten van den bisschop van Utert, van het Nedersticht ende de steden van Overijssel mit de Gelderse Raden dus int handelen waren in tegenwoordigheid van den bisschop van Trijer ende

sijne raden, om vrede mitten anderen te maken, soo hebben de Geldersche soldaten, de op dat huijs Rechteren lagen, Gerrit van Langen, de drost van Salland, van den Arckenstein 250 schaepen genomen, ende hebben uijt dat land van Overijssel vele holts gehouwen, waer se Rechteren mede hebben bevestiget, ende hebben dat huijs te Rade omgeworpen ende hebben ook den borgeren van Deventer vele specerijen genomen, dat se onder sich bujten en parten. Dat de stad van Deventer an de gesanten van de steden tot Nuijs, heeft geschreven, welcke tijdonge se ontfingen binnen Nuijs den 12 September, dat se de gesanten van den bisschop ende het Nedersticht te kennen gaven, ende daernaef voirt die raden van den coorvorst, de datselve den coorvorst oock hebben te kennen gegeven.

Het huis
Rade
omgeworpen.

Opten 13 September omtrent 8 uren sijn de raden des bisschops mit de andere gesanten van deselve sijde bij de raden van de coorvorst vergadert geweest, waer de onbillicke handeling van den hartog van Gelre int lange worde verhaelt tegens de raden van Trijer, de seiden, dat se den brief van de stad Deventer den Eertsbisschop int lange hadden voirgelesen, de daer seer om verstoirt hadde geweest, soo, dat se hem in langen tijd niet soo toornig hadden gesien, ende dat de coorvorst sulx den hartog van Geller niet hadde toevertrouwt, ende dat hij wolde an de raden van den hartog gaen ende wolde hoir datselve ontdecken, alsoo dat se wel vernemen solden wat menonge dat hij ware.

De coorvorst
vertreckt.

Opten 14 September sijn de gesanten van de bisschop mit de haere des smorgens toe seven uijren bij de raden van Trijer gekomen, de denselven te kennen gavenn, dat de coorvorst niet kleijn daer in gestuirt

was, dat de hartog van Geller hem geen antwoord schreef, twelck hij alsoo nam, dat hij sulx tot verachtinge van de coervorst dede, ende daerenboven in genen dele int goede konde verstaen, soo hij soo schriftelick als mit besendonge an hem hadde laten versoecken, dat sijn coervorstelicke genade in de sake wolde handelen, ende hadde oock van hem begeert, dat hij hem op de tegenwoordige plaetse wolde voegen, alsoo, dat hij in menonge was geweest te verreisen, dan was om des nij gekoren bisschops wille gebleven, ende wolde hent morgen op datt antwoord van den van Geller wachten, quaemt niet, soo wolde hij verreisen, soo die coervorst den hartog van Geller een notel of ontwerp van de vrede hadde gesonden, soo hij meende de uijt te spreken, waerop hij sijn entelicke menonge solde terstond oversenden, om daer in toe sluijten, dat hij niet en dede, ende wolde nochtans ettelicke op dat antwoord doen vertoeven, soo sijn naber heeren und forsten in spott ende schimp solden nemen, soo sijn coirvorstelicke genade personelick was gekomen, dat hij daer soo lange hadde vertoeft op dat antwoord van de hartog van Gelre, ende het dede hem seer, dat hij van de op gemelde hartog soo kleijn worde geachtet, soot wel hadde behoort, dat de hartog van Geller sich aldaer waer omtrent op de naeste gelegenheid in sijn landt hadde verholden, om mitten eertsbisschop goede correspondentie te holden Die hartog van Geller heeft sijn resolutie op dat middel van vrede niet gesonden, soo is de coervorst mit sijne raden weder verweist, soodat daer niet bestendelix worde uijtgerichtet.

Naedat de coervorst van Trijer was vertogen, heeft Dr Wolfgang Assenstein den gedeputeerden van De-

Gr. v. Isen-
broecks actie op
de 3 steden
van Overijssel.

venter, Campen en Swolle vermeldet, woe dat de
canceler van Trijer den raden van den nije gekoren
bisschop gisteren, als wesende den 14 September, haer
van wegen des graven van Isenbroeck hadde ontdeckt,
was, dat hij noch pennongen van wegen sijnes dienstes
den landen ende steden van Overijssel a^o 1510 gedaen
ten achteren was, bij deselve steden ende landen, waerom
hij vele verfolgens hadde gedaen, dan tot genen be-
scheide tot noch toe konnen komen, ende hadden nu de
steden wel in dat landt konnen holden, dan hadde
sulx den gekoren bisschop te gevalle gelaten, ende
ware wel gesint sijn schelonge an denselven bisschop
te stellen, ende begeerden, dat men datselve in ge-
dencken wolde nemen, waervan de gedeputeerden
van de voirs. steden hem grotelick hebben bedanckt.
Hijermede sijn de gesanten van den anderen ge-
scheiden, ende op dien dagh sijn die van Trijer noch
van Nuijs gereist, ende de anderen in haer gewaersaem,
waer elck de sijnne van alles raport deden.

Hartog Henrick van Beijeren, de gekoren bisschop,
was op den 24 Augustus vann Heidelberg nae Collen
gereijst, om wetenschap te hebben vant gene de
coervorst van Trijer tusschen hem en den hartog
van Geller des vredehalven handelde ende de heeren
verwachte, de mit hem binnen Utert solden rijden
op sijn dag, als hij daer als bisschop solde ontfangen
worden. Soo is deselve opten 28 September mit
een schonen, heerlicken staet binnen Utert gekomen,
ende hadde den eertsbisschop van Trijer, de eerts-
bisschop van Collen, sijn broeder, die hartog van
Beijeren, den hartog van Gulick ende Cleve, mit
vele meer andere heeren bij hem ende was op
Matthaeidach. Worde mit all de ceremonien, de daertoe

De bisschop
wort gehult tot
Utrecht.

stonden, op sijnen bisschopsstoel geset, soo men van olds gewoonlick was te doen eenen bisschop, de sijn confirmatie van den pauws niet en hadde, ende de van Utert hebben hem hulde ende eed gedaen, ende soot oorlog tusschen sijnen landen ende Gellerland was, is hij van Utert hent toe Amsterdam gevaren, om voirt in Overijssel te reijssen, om daer ook gehult te worden. Die stad Campen hebben twee van hare raedspersonen mit 6 Rhijnschepen ende 6 roeijbussen, ten oorloge toegerust mit geschut, volck ende alles den bisschop te moete gesant; die bisschop is binnen Campen gekomen ende is van Campen nae Swolle getogen. Omtrent Swolle lagen opten schamelen hujsman omtrent 4000 soldaten ende verdorven jemerlick de arme wichterren, ende soo daer mangel van geldt was, konde men die in vijande lande niet gebruijcken.

Die bisschop als hij binnen Swolle quam, soo hebben de van Swolle die Stichtse ende Overijsselse vanen, de se bij tijden van den hartog van Geller hadden gewonnen, uijt de kerke genomen, ende hebben de en weg gebrocht. Op dese tijd stonet noch binnen Swolle niet well ende waren mitten anderen om de Geldersche saecke noch niet well eens; soo hebben de van Deventer ende Campen geraedsaem gefonden, dat men den bisschop eerst binnen Swolle solde hulden, mit voirgaende voirwaerden, dat sulcks den beijden steden niet nadelich solde wesen, ende daerdoir in haer privilegien niet verkortet, waervan de van Swolle haer segel ende brieve solden geven. Doe hebben alle de borgers van Swolle hartog Henrick van Beijeren gehuldett, ende eed gedaen als haren landforst om hem holt en trouwe te wesen.

De bisschop
binnen Swolle
gehult.

Binnen
Deventer.

Daernae is de bisschop binnen Deventer gereden, waer hij oock is gehult ende is van daer binnen Campen gereist, waer hij oock worde gehult nae older gewoonte ende daernae durg dat gantse lant van Overijssel, woe van olds gewoonlick, waer hem van de vorst van Geller dat niet worde behindert ende in hadde. Die van Swolle worden daegelix meer ende meer beswaert, oock alsoo, dat se gebreck van victualie leden, ende overall veele smeelicke ende bittere woorden mosten horen; ende daer worde gants niet in de stad gebracht. Soo hebben die van Swolle op de steden Deventer ende Campen een mistrouwen gekregen, als dat se die stad Swolle in haer noden solden willen verlaten, hebben daerom an de van Campen geschreven, ende seer erenstlick van haer begeert te weten, of se mit oorlog of dus anders mit geweld worden angetast, of se oock gesindt waren terstond mitter daed hulpe ende bijstand haer wolden doen, dan of se haer in haer noot wolden verlaten. Waerop de stad Campen haer heeft geantwoordt, dat haer van harten leet was hare beswaernissen, ende haer hemmelicke mit geweld provijande toegeschickt, ende daerbij geschreven, dat se mit haar wolden lijden ende mit haar uijtsupen, dat haer eenigsins mochte overkomen ende lijf ende leven bij haer opsetten, ende dat haer schepen van oorloge in Holland waren, als de wederquamen, wolden se van alles haer genoeg bestellen, ende mit geweld toeschicken, nae lujt des verbondsbrief, de se mit de anderen hadden ingegaen. Ende als de schepen weder binnen Campen waren gekomen, sijn de van Swolle daer gereist ende hebben van alles genoeg gekoft, dat mit convoeij binnen Swolle worde gebracht.

Die coervorst van Trijer heeft mitten bisschop van Utert ende den hartog van Geller op de articulen, de se binnen Nuijs hadden gehandelt, een stillestand van 14 dagen gemaket, ende soo worde op deselve conditien een nijen dach binnen Deventer ange-stelt, om toe siene, dat men de voirschreven beijde landen ende vorsten konde verdragen, waer de coervorst sijnen canceler wolde senden, waer eens iederen partije op de articulen binnen Nuijs voirgehouden sijn verweronge solden doen. Binnen de tijd van dese stillestand sijn de knechten uijt Hasselt in het Oldebroeck ende Oostewolde gekomen, halen daer een groten roof van beesten, menede doir die stad van Campen over de brugge nae Hasselt te brengen, comen daermede te Campen voir de poortte, de van Campen willen se niet doirlaten, de borgemeister laet de poorte sluijten ende den raed vergaderen. Terwijlen dat de raed bij den anderen waren, waeren de huijsluden, de die beesten genomen waren, bij die knechten te Campen voir de poortte gekomen, om de weder te randsonen, ende de soidaten besorgden sich, dat se de beesten weder sonder eenig geld solden moeten geven, hebben daeromme eenieder om eenen kleinen penning, als een paard ofte koe om een gulden weder laten volgen, alsoo als de raed van Campen weder bij de knechten quam, waren de beesten all weg. Die van Elburg schreven an de van Campen, dat de beesten in tijd van stillestand den huijsluden genomen, sonder ontgeltenisse mochte wederom bekomen etc. De van Campen schreven weder ende verhaelden die gantse gelegenheid, ende hoe dat se wolden de sake alsoo insien, dat de van Hasselt de beloofde pennongen niet solden manen, ende dat de knechten

De van Hasselt
plonderen
in Veluwen.

hadden gesecht, soo sie mit de beesten doir Campen niet hadden gemocht, dat se deselve wolden hebben laten lopen, tenware dat de huijsluden datselve hadden gedaen etc.

In dit verdrag van de stillesate was onder anderen besproken, dat binnen de 14 dagen vant bestant de beloofde, onbetaelde pennongen van brandschat, ende anders niet solde vorderen, ende soo de vrede voortging solde men de pennongen niet betalen. Soo hadden de meijerluden van Campen op de stad eijlanden, crushop, haetlanden, en anders mit de Gelderschen van Geelmuden voir een moije somme geldes verdongen, de sie niet hadden betaelt. Soo nu die van Geelmuden besorgen, dat, soo de vrede voortgang hadde, sij de pennongen niet solden krijgen, wolden se de gelden over raff hebben, niettegenstaende, dat in de stillesate anders was verdragen. Die van Campen schreven sulx an den bisschop ende die bisschop an den hartog van Gelre, die sulx terstond den van Geelmuden heeft verboden, ende gewilt, dat se sich nae de stillesate solden reguleren.

Opten angestalten dag binnen Deventer van den eertsbisschop van Trijer, soo is die canceler van den coervorst, de gesanten van den bisschop van Utert, van het Nedersticht ende der drie steden van Overijssel sijn daer oock erschienen, alwaer weder op dat nije worde verhaelt datselve, dat op den dach tevoren was geschiet, ende in de penne was vervatet, waerop die coervorst de resolutie van den vorst hadde begeert ende niet hadde erlangt, worden deselve daer gedisputeert, welcke vorwarden ende conditien de landschap van Overijssel ende de drie steden Deventer, Campen en Swolle, presenterende de staten desselven

Verhoordag
binnen
Deventer.

landes, seer swaerlick was in te gaen, ende daerin te bewilligen, dan mosten noodshalven sulx doen, dat se dus anders niet geerne solden hebben gedaen, soo alle pennongen ende andere nootsakelicke dingen, die men tot den oorlog van doen hadde, mosten de drie steden alleene opbrengen, ende gants geen ontset noch eenige hulpe, troost of bijstand van haren landforst den bisschop van Utert hadden noch uijt landen van den huijsman eenen pennong bekomen, soodat de steden seer totten vrede waren genegen; ende oock bovenall hadde de nije bisschop niet geerne int oorlog getreden, soo hij van de dominien van de landen van dat Oversticht nielt konde krijgen, ende niet gelegen was vele geldes te verschieten, ende de landen van Overijssel in grote schulden waren verlopen. Soo heeft de canceler van Thrijer in naem ende van wegen sijnen heer soo wijt tusschen beijde vorsten gehandelt, dat hij tusschen haer beijde forstellicke genaden op dese navolgende articulen heeft vrede gemaect:

Artik. van den
vrede.

Ten 1. Dat de beijde vorsten alle veden ende onwillen, als tussen haer beijde bissheer heeft geweest, opgeheven ende weggenomen in dese handelinghe ten beijden sijden niet ongenediglicks tegens sie voirnemen, sonder genedelick vertegen ende vergeven sint.

Ten 2. Sall de bisschop van Utert 50000 rijnse gl. an golde of goldes weerde, soo de int Nedersticht van Utert of int forstendoom van Gelre gegeven ende genomen worden, voir de sloten, vlecken ende huijsen; als namelick Geelmuden, Enschede, Laghe ende Rechteren in een jaer ende twee maenden naestkomende nae datum des verdraegs, tot de stede ende plaetse, woe men sulx wijder verdragen sall, als

namelick 25000 gl. in dat negeste halve jaer ende een maent daernae; daerentegens sall de vorst van Geller de opgemelte sloten, vleckten en steden onverhindert ende ongebroken den bisschop van Utert wederom rechten, ende mit haren toebehoir toestellen ende volgen laten, als namelick op de eerste betalonge der 25000 gl. Gelemuden ende Enschede; toe de andere betalonge Lage ende Rechten, sonder verweigeronge, en sooveer die bisschop van Utert de 50000 gl. voir de tijd den hartog van Geller wolde betalen, sulx sall de vorst van Geller oock annemen, mits oock overgeven de huijsen als voirs. ende den bisschop van Utert volgen laten.

Ten 3. Sall de hartog van Geller Coeverden mitte Drente, Diepenhem mit sijn toebehoir behouden sijn leven lang, soo hij sonder lijfserven worde versterven, soon of dochter, dat God verhoede, solde in sulcken gevall Coverden, Drente, Diepenhem mit sijn toebehoor wederom an dat Sticht van Utert vrij ledig vallen; welck also te holden eeniegelick drost van Coeverden ende Diepenhem en Drente sweeren sall. Ende soo de hartog van Geller lijfserven krece, soon of dochter, soo solde de bisschop van Utert Coeverden mitte Drente en Diepenhem mitt sijn toebehoir mit 50000 rijnse gl. lossen tot allen tijden sulcke 50000 gl. geven ende betalen wolde, ende de vorst van Geller will voir hem en sijn erven den bisschop van Utert in de Drente toe Coeverden gehorig, ende dergelijke toe Diepenheim doen, ende oock den bisschop als een geestelick vorst de precarien gelijk in andere oorden des gestichtes laten volgen.

Ten 4. Wil de hartog van Geller dat huijs Altenae, soo hij secht, dat sulx in sijn forstendoom was ge-

legen und hadde gebouwt, sonder indracht van de bisschop van Utert beholden ende besitten.

Ten 5. Naedem die van Swolle in sonderheit tegens de hartog van Geller hadden gehandelt, soo solden se jaerlix hem 500 gl. geven, jaerlix op S. Lucijen dag, 14 dagen voir of nae binnen de stad van Swolle, ter losse mit 10000 gl. mit de voirs. verschenen ende onbetaelde renten; des solde hij tegen de stad van Swolle of hare inwoonderen niet ongenediglix handelen noch tegen haer goederen.

Ten 6. Solden alle gevangen ten beijden sijden sonder eenige ontgeltenisse ledig ende loss wesen, ende eenieder ten beijden sijden weder bij haer goederen komen, ende niemand derhalven an sijn eere gekrenket wesen.

Ten 7. Solde alle brandschat onbetaelt, dood ende te niete wesen, ende dat holtte gehouwen ende niet gevoert sall degene toegestelt worden, de dat toekomt.

Ten 8. Solden se ten beijden sijden mit hare steden ende landschap mit niemands sich mit anderen tegen menkanderen verbinden, dan mitten anderen goede naberschap holden; ende, of uijt de vrede enig onverstand errese, daervan solde se sich mitt anderen verdragen, of anderen daerover halen etc. Ende hebben de vrede ende verdrag ten beiden sijden betekent mit haer eigen hand ende in segell becrechtiget. Datum tot Deventer a^o 1524, den 19 December.

19. December.

Soo nu de vorst van Geller dat huijs Altena in dese vrede niet wolde laten bevreden noch missen, daer de stad van Deventer quellicke mede te vreden was, soo hebben de beijde steden Campen en Swolle de stad van Deventer schriftelick beloofd, soo se dat

huijs mit eenige middelen konden quijt worden de kosten per gelijke wolden dragen.

- Die stad Campen hadde op dese tijd noch dat privilegium, dat se de seetonnen op de mond van de zee in de gaten Texel, het Vlije ende overall leiden ende de baken stellen lieten, waerna de schepen in ende uijtzeijlden, waertoe die stad steeds schepen ende luijden hielt, de op die tonnen ende baken wachten, waervan de stad baecgeld en anders boirde, datter toestondt, und heer luden binnen Amsterdam heelden op datt paelhuijs, de de pennongen boirden, dat de stad tot grote onkosten liep; soo is schepen ende raed van de stad van Campen mit haer beider gemeente groot ende kleijn in dit jaer opten 5. dag
5. November. November de privilegien ende gerechtigheid de stad van Amsterdam wolden verkopen; waertoe sie Geert Borgerssen volmacht en instructie gegeven, waer-nae hij deselve den van Amsterdam heeft verkoft.
1525. Januarij. A^o 1525. In Januario heeft de bisschop van Utert eenen landdag van ridderschap ende steden van Overijssel binnen Deventer angeschreven, om raed te vindenn tot de 50000 gl., waermede men binnen een jaer en twee maenden Enschede, Laghe, Geelmuden ende Rechteren solde lossen. Als se bij menkanderen waren, hebben se vaste mit melkanderen die staet van dat lant overgelecht, bevonden, dat het land in grote schulden was, ende noch vele ruijteren ende knechten op ten hals hadden liggen, die men oock niet sonder geld konde quijt worden, daerenboven de 50000 gl. solden opbrengen, ende wosten geen raed tot geld, soodat se in grote last waren; doch hebben mitten anderen overgegeven en sijn besloten, dat de Bisschop tot die 50000 gl. 12000 gl. wolde

Recht
van zeebaken.

Landag binnen
Deventer.

opbrengen van sulcke schatpennongen, als hem dat Nedersticht hadde beloofd, ende de landschap van Overijssel 10000 gl. ende de drie steden 10000 gl., ende so men noch boven dese pennongen grote schulden schuldig was, hebben de drie steden overall gelt opgenomen, waer se dat kosten krijgen.

In deselve maent Januario, als de gedeputeerden van ridderschap ende steden van Utrecht, alwaer sij hulp ende bijstant versocht van de staten des Nederstichts tegen de Gelderschen, dan geen vertroostinge bekomen, ende volgens tot Wijck mit bisschop Hendrick van de anneminghe des huises van Burgondien gehandelt hadden, waren wedergekeert, op enen landdag binnen Swolle worde geresolveert, dat men binnen Swolle 200 peerden leggen solde. daertoe de ridderschap begeerden, dat de steden de helfte wolden contribueren, soo hebben de steden hart geinsisteert op haer olde privilegien, ende presenteerden de meijeren in schatlonge mit een derde part te assisteren. M^s Daven.

Des Vrijdaegs na Paeschen hebben schepen en raet van Deventer de gemeente voorgegeven, dat het Heijlige Geest opbrengen solde 500 ggl., Florenshuis 500 ggl., Mr Geerts Clooster 200 ggl., Brantshuis 200 ggl., Buskenshuis 200 ggl., alles tot fournissement van deser stadt quota 10000 ggl. an den hartog van Gelder te betalen. M^s Daven.

Hijerna sijn ridderschap en steden op enen generalen landdag versamelt, om een schattongte tot voordeel van den lande uijtte setten, waer een twist ende onverstand tussen die ridderschap en steden is erresen, ende dat uijt dese oorsake; de van de ridderschap hadden geerne gesien, dat de drie steden de helfte van de landschulden op sich solden nemen ende de betalen, ende dat om de

reden, dat se de principale oorsaken waren geweest, waeromme landschap ende steden in sulcke sware schulden waren verlopen, waertoe de van de steden in gener manijeren wolden verstaen, dat se begeerden te blijven bij haer olde gebruijcken, de van de steden waren soowel in de landen gegoet, als de van de ridderschap mit meer dijergelijcke woorden, waerop de van de ridderschap weder seijden, als se dan de halve landschulden niet op sich wolden nemen, dat se dan de gelden, die men borgeren ende knegten binnen Hasselt schuldig was, wolden betalen, waer se niet tegens behoorden te seggen, naedem se die knegten, sonder wete ende consent van de landschap, de knechten binnen Hasselt hadden gesant, angenomen, haer beloofte te betalen, ende woe de hele somma haer te swaer solde vallen, soo solden se de helfte beloven te betalen, se behoorden jae wel iet te doen, naedem se en de landschap van Overijssel durg haer in sulcke grontlicken verderf gekomen waren. Waerop de gesanten van de steden repliceerden, dat se daerin niet dochten, noch wolden bewilligen, soo dat selve onredelick ende tegens den olden gebruijcke was van den lande van Overijssel, na dien haere steden mit hare vrijheiden van alle schattingen ende heerenbede gevrijet waren geweest boven minschen memorie, ende men solde het contrarie niet kunnen bewijsen, ende de steden ende borgeren en inwoonders waren in den lande van Overijssel soowel als de ridderschap gegoedet, waervan se die schattonge moesten betalen, waeromme men sulcke saken niet behoorde te moveren ende sulcke reden voir te nemen, soo de steden int kleijn noch groot daertoe dachten te willen verstaen, dan begeerden bij haer

privilegien te blijven, dit geschach in tegenwoordigheid van den bisschop. Soo hebben de gesanten van de steden Deventer, Campen en Swolle tot den bisschop van Utert gesecht ende van sijn genaede onderdanelick gebeden, dat sijn forstelicke genaede haer van sodane swarigheid vrijen wolde, naedem hij de steden hadde geloofd en gesekert in haer privilegien ende vrijheiden ende olde gewoonten te willen holden, handhaven ende beschermen. Alsoo is op de tijd geen schattonge uijtgeset, ende bis tot gelegener tijd verbleven.

Afrokeninge
mit de
soldaten tot
Hasselt.

Die bisschop, ridderschap ende steden van Overijssel hebben van den van Campen begeert, dat se eenige van hare radespersonen binnen Hasselt wolden senden, daermit de weerden ende weerdinnen, borgeren ende knechten wolden rekenen, opdat men mocht weten wat dat men deselve aldaer schuldig was; welck die van Campen hebben angenomen te doen. Opten 4. Februarij in dit jaer 1525 heeft de raed van Campen binnen Hasselt Jasper Janssen, haer mede raedsvrund, gesant, ende heeft bevonden, dat men de soldaten aldaer soo an de borgeren ende soldaten schuldig was 10000 gl., soo hebben de van de ridderschap ende de beide steden Deventer ende Swolle van de stad Campen begeert, dat se doch alle mogelicke vlijt willen anwenden, dat se tot behoef van de landschap van Overijssel sooveel pennongen wolden opnemen, waermede de soldaten binnen Hasselt mochte betalen ende voirt soo vele se kosten bekomen, soo men oock rijteren ende knechten moste afdancken, ende dat termijn van de pennongen op te brengen, waermede men de twee vlecken van den hartog van Gelre solde lossen, oock voirhanden was. Die van de ridderschap en steden

4. Februarij.

van dat land van Overijssel wolden haer daarvan schadeloos holden, welck de van Campen hebben beloofd datselve te willen doen, ende hebben binnen Amsterdam, ende op andere plaetsen soo vele geldes opgenomen, waermede de knechten binnen Hasselt worden tevrede gestelt. Die ridderschap en steden van dat land van Overijssel hebben mitt grote swarigheid de 25000 gl. bij eene gekregen, waermede se Enschede en Geelmuden van den hartog van Geller solden lossen, binnen de stadt Arenem doir hare gesanten gesonden, ende 25000 golden gulden toegetelt, ende de voirs. vorst van Geller heeft den bisschop weder overgelevert Geelmuden en Enschede, nae lujd den tractaet van vrede bij den canceler van Trijer binnen Deventer uijtgespraken.

Enschede
en Geelmuden
gelost.

Soo nu de ballingen van Swolle, de om den handel van den hartog van Geller daeruijtt waren, feijlde, dat de stadt van Swolle niet weder in de handen van den vorst van Geller konden leveren, omdat binnen de stad te scherpe wachte worde gehouden, ende alsoo niet weder in haer autoriteit, ende olden staet konden komen; hadde nochtans sij weder geerne in haer huijsen bij haer wijven ende kinderen geweest, hebben se daerom an den vorst van Geller angeholden, dat sijn genade alsoo mit den van Swolle wolde handelen, dat se weder binnen Swolle mochten komen, en in haer huijsen sonder alle gevair mochten wesen ende leven, waerom de hartog de sake te goede heeft opten 5. Augusti in dit jaar a^o 1525 eenen verhoorsdag binnen Winsem niet vere van Swolle angestelt, waer vanwege des bisschops van Uterts raden die gesanten van het Nedersticht ende de gedeputeerden van de steden Deventer, Campen,

Verhoordag
tot Winsem.
5. Augusti.

ende Swolle, van wegen des forsten van Geller sijn vorstelicke raden, sijn erschenen, waer ten beiden sijde veele verscheiden materien sijn gedisputeert van den handel van de ballingen van Swolle, de sich tot der tijd uijt de stad van Swolle hadden moeten holden, doch is ten lesten aldaer een accoort ende verdrag durg tusschenspreken der heeren ten beijden sijden in manijeren woe volgt gemaect.

Alsoo ettelicke raedsvrunden ende borgeren van Swolle der schelonge ende gebreke halven, die sie vermenen te hebben haer eere, ende afgenomen goederen antreffende sich bissheer toe uijt Swolle gehouden, ende daerinne niet hebben trecken willen, deselve gebreken waren eersten gedecideert, is derhalven opten 5 dag Augusti a^o 1525, tot Winsem int clooster, vermits beide mijns genaedige lieven heeren van Utert en Geller raden int bijwesen de geschickte vrunden der drijer staten des Nederstichts accordeert ende verdragen, dat de voirs. radesvrunden ende borgeren mijn genaedige heere van Utert, ofte dengene, de sijn genaede daarvan bevel geven worden, eenen behoorlicken eed doen sullen als hijerna volgt geschreven:

Ick sweere ende love den hoogweerdigen in Gode hooggeboornen, doorluchtigen vorsten en heeren mijnen genaedigen heren elect toe Utert etc. trouwe ende holt te wesenn, sijn forstelicke genaede beste to willen ende ergers te waeren, ende alles te doen, dat een goed getrouwe ondersate ende geboren ofte gesworen borger der stad Swolle schuldig is te doene, soo moet mij God helpen ende sijne heijligen.

Ende soo balde als se den eedt gedaen hebben, sullen se binnen of bujten Swolle mogen trecken,

wonen velig ende ongelettet gaen, staen, kijeren en verkijeren, ende haer goederen rustelicke ende vrede-licke inhoudes des tractaets gebruijcken. Ende de-gene, de noch niet gelegen waer in den Stichte van Utert of der stadt Swolle willen komen ofte wonen, sullen niet gehouden sijn den voirs. eed te doen, dan als se in den Stichte van Utert of der stad Swolle willen komen wonen, ende evenwel gantse wijze als anderen mijns genaedigen heer van Gelre of andere uijtter Hansse ondersaten daer inkomen ende haer goederen, vermogen den tractaet, onverhindert ge-bruijcken.

Oock sall sich niemand van beijde partijen des enen den anderen mit woorden noch wercken kijeren, ende of sulx van de eene ofte andere sijde geschiede, soo sall eenieder vorst de sijne, de hem bewantlick were, als vredebrekers straffen an lijf ende goed, ende de schelonge ende gebreke, de eere ende gevangenisse antreffende, sullen de geschickte raden ellick sijn vorst an brengen, om daerin te laten geschieden als billick sall sijn; ende want dit soot voirs. steet op dag en jaer voirs. voir een goed afscheit genomen is, hebben des ter oorkonde twee van beijde vorsten raden dese cedulen vier onderteijckent te weten van mijn genaedige here van Utert den eerwaerde, hooggeleerde Mr Geert Sutghe, D^r officiael, ende Frederick Scheldemuller, erkokenmeister des Heijlige Roomschen rijcks, van wegen mijns genaedige here van Geller, Henrick die Groiff, erfvoegt toe Erkelens, Mr Arent van Grujthuisen, licentiaet in beijde rechten, van welcke cedulen des forsten raden ellick eene behouden, ende de andere twee partijen elck eene overlevert hebben.

Landag
tot Hasselt.

Die staten van dat land van Overijssel hebben an den bisschop van Utert seer angehouden, dat hij doch de landschap alsulcke pennongen wolde verschieten, als hij belooft hadde, soo de tijd van de losse van de andere vlekken voirhanden was van Laghen ende Rechteren, waeromme de bisschop een landag binnen Hasselt op Vrijedag na Simonis et Judae heeft angeschreven, waer men solde spreken van de gelden, die men tot de losse der voirs. twee vlekken solde behoeven. Soo de bisschop geen pennongen wolde overgeven, hij wolde genoegsaem waerschap hebben, waer hij de wederkrijgen solde, waer sie opten dach sijn erschienen, en van dese ghelden gesproken, dan de bisschop wolde niet verstaen tot enige pennongen te verschieten, tenware onder genoegsaem burgtocht, dat hij woste, waer hij sijn pennongen weder solde bekomen. Doch ridderschap en steden hebben hem alsulcke verwissinge ende versekeringe gedaen, daer hij mede tevreden was; ende voirt is daer grote swarigheid gevallen van de gelden, die de van Campen uijt bevel van de landschap hadden opgenomen, daermede die knechten van Hasselt tevreden waren gestelt, waer men de vinden ende well de betalen solde, waerin se sich niet hebben kunnen verdragen, ende sijn alsoo van den anderen gescheiden sonder op dat punt entelicke te sluijten.

14. November.

Die landschap van Overijssel hebben die beloofde 10000 gl. van den bisschop van Utert ontfangen, ende de andere voirt totte leste 25000 gl. bijeene gekregen, ende dieselven opten 14 November binnen Arenem den hartog van Geller overgetelt; ende de hartog heeft Laghe ende Rechteren weder in handen van de bisschop gestelt.

Lage
en Rechteren
gevrijet.

Doe heeft de bisschop tegens den 1. dag December de ridderschap en steden van dat land van Overijssel eenen landdag angeschreven; ende soo de ridderschap opten lesten gehalten dag binnen Hasselt eenig onverstand hadde, om die pennongen van den van Campen wie voirs. opgenomen, soo hadden die ridderschap voirgenomen eerenstlicken, dat de drije steden op sich solden nemen, soo se de principale oorsake van datt oorlog waren geweest; soo is bij de steden gesloten, dat eenieder stad daerin solde besluijten, wat se in de saecke wolden doen, hebben de voirgedachte steden elck besonder mitten haeren besloten, dat se in generleij manijeren daer ijert wolden toe doen, ofte eenige pennongen daervan op sich nemen, ende dochten bij haer olde privilegien, vrijheden ende olde gebruicken te blijven, waerin se waeren opgevoet ende geboren, ende daervan tegenwoordig in goede possessie waren, ende de tegenwoordige bisschop haer hadde beloofd te handhaven ende te beschermen; ende hebben haer gesanten bevolen, dat se sich niet wijder tot eenige handelinge solden inlaten of eenige pennongen op sich te nemen, dan allene soo veele, dat hare borgeren van haer goederen, buijten de vrijheid van de steden gelegen, mede de lasten daervan als andere erfgenaemen solden draegen; ende opdat de gesanten haer last niet solden te buijten gaen, soo hebben se haer instructie besegelt mit gedaen.

Landag
tot Vollenhove.
1. December.

Opten 1. December sijn ridderschap ende steden toe Vollenho op dat hujs int bijwesen des bisschops bij den anderen gekomen, waer de van de ridderschap int lange mit velen woorden voirstelden, woe dat land van Overijssel durg vede ende oorlog in grote schulden waren verlopen, ende alle de platte landen

waren verdorven, de huijsluden verlopen, ende niet een gl. soo te seggen konden opbrengen, soo dattet well behoorden ten allerminsten de helfte van de pennongen, de men de soldaten ende weerden ende weerdinnen binnen Hasselt schuldig was, dat de drie steden wolden opbrengen ende betalen, ende wolden alle dingen well overleggen, ende dat se die principale oorsacke van alle dese desolatie waren geweest; ende hadden buijten wille ende weten, de knechten angenomen ende binnen Hasselt gelecht. Waerop die gesanten van de steden seiden wat se mit de anneminge van de knechten ende anders hadden gedaen, dat hadden se mit noege arbeijde ende grote kosten gedaen tot vordel van ridderschap en steden ende de alinge landschap, woe sulx niet were geschiet, de landschap ende steden solden sonder allen twijfel in vele groter verderff gekomen wesen, ende dat oorlog en was niet bij haren schulde gekomen, dan soo se buijten recht worden overvallen, mosten sie noetwere doen, ende soo sie datselve oock niet hadden gedaen, het solde een ander gestalte mit de landen van Overijssel hebben gehad, datselve wijtlopijger te verhalen was onnodig, soodat eenieder kondig was. Ende dat de steden alsulcke schulden, als men den van Hasselt schuldig is, half solde betalen, dat waer buijten alle recht en reden, soo de steden Deventer, Campen en Swolle van alle schattongen, heerenbede, se waren dan woe se wesen mochten, altoos vrij ende onbeswaert waren geweest, waerbij se dochten te blijven. Waerop die van de ridderschap repliceerden, dat de saecken voirhenne een ander bescheit hadden gehad, dan de steden behoorden de saecke nu wel wat anders

in te sijn, soot nu een gants ander gesteltenisse hadde, se begeerden de sake te stellen tot kentenisse van den bisschop van Utert haren landvorst ende wat sijn genade daerin ordineerde, daer wolden de van de ridderschap mede tevreden wesen. Dan de van de steden seiden, dat se van sulke vrijheid daer se boven minschen memorie in waren geweest ende noch waren, dewelcke privilegien dese tegenwoordige bisschop hadde besworen ende besegelt, om haer daerin te handhaven, waer tegens sijn genade niet en behoorde noch konde doen; oock waert wel schone de gesanten daer toe gesind waeren, als niet, hadden se datselve in geen last, soo se contrarie bevel hadden daer nummermeer in te consenteren, dan liever daeromme lijden wolden, dat men haer op leggen konde, welcke ordonancie haer schriftelik ende besegelt was mede gegeven; welcke se oock den bisschop ende ridderschap hebben laten lesen. Ende soo hebben de van de ridderschap daarmede tevreden moeten wesen, ende is bij het olde gebruijck gebleven.

14. December.

Opten 14. dach December hebben ridderschap en steden een grote schattonge op den olden voett ende nae older gewoonten uijtgesettet, waervan men den bisschop sijne verschoten pennongen ende de schulden van de knechten van Hasselt solde betalen, welcke schattonge men op drie termijnen solde betalen, ende daerinne solde niemand wesen gevrijet, edel noch onedell, binnen noch buijtens landes geseten, dan allene die ridderschap, die van olts voir riddermatig gehouden waren ende van den bisschop op alle clarongen ende landdagen worden verschreven, de sullen haer huijs ende erve totten bouw des huijses behorende ende toe gebruijcken plegen

mit haere rede goederen vrij wesen, ende daarvan niet geven, insgelijcke solden in die schattonge gevrijet wesen de drie hoofdsteden mit haer vrijheden na older gewoonte. Die van Camperveen susteneerden op datselve pass, dat se nae vermogen haerer privilegien oock van deselve schattonge behoorden gevrijet te worden; datt welcke ridderschap en steden tot erkennisse des bisschops hebben gestelt.

Nieuwe onlust
tot Swolle.

Op dat verdrag binnen Winssem gemaect van de ballingen van Swolle sijn daerop vele weder binnen gekomen, de den vorst van Geller waren toegedaen, ende opten raed van Swolle niet vele pasten noch achten, dan soo vele mogelick sich daertegen stelden. Soo heeftet sich begeven, dat de stad van Swolle mit haer gesworen gemeente tot vervastinge haerder schulden eenige accisen hebben opgesteld, soo hebben sich van de Geldersche partije merkelick daer tegens gestelt, alsoo dattet sich liet sien, dat daeromme binnen de stadt Swolle wel een moijterije solde gekomen sijn, soo onder de gemeine man gespreijt worde, dat de van de Geldersche partije des voirenemens waren de opgemelte stad weder in handen van den vorst van Geller te brengen, soo dat stratemeer ende mollemeer was, derhalven heeft de raed van Swolle op Carsavont Liborium ende des anderen daegs nae aller kinderen dach Mr Harmen Barbijer laten vangen ende in stocken laten setten, dat de vorst van Geller seer quelicke nam, woe daernaer wijder gesacht sall worden.

A° 1526. Op Mathaei heeft de raet ende meente to Deventer gedelibereert hoe men het mit den huise toe Rechteren, dat doe weder ingelost was, maken solde, de Gemeente begeerde, dat hetselve heel geslecht solde

worden. Senatus contra, alsoo de van Swolle dat op goeden gelove hadden ingenomen. Me Daven.

1526.

De bisschop
vertreckt na
Duitslant.

A^o 1526. Niettegenstaende dat het seer quellicke stond in het sticht van Overijssel, is die bisschop van Deventer nae Duijtsland vertrocken, sonder imand int Neder- ofte Oversticht sulx te kennen gegeven, hadde oock niemand sijn sloten ofte vlekken bevolen, de daer opsicht op solden hebben. Ende het was van oldsheer int Sticht van Utert eenen gewoonte, of het geviel, dat de bissop notelick most verrijzen, soo plach hij sijn landen en staten an beijden sijden der IJsselen te verschrijven, ende gaff deselve reden ende oorsaken des vertrecks te kennen, ende mitten anderen alle die gelegenheid van deselve landen te bespreken, ende waren daer eenige swarigheden, sich mit den anderen daerop bereden ende haer de sorghe bevolen. Die staten van Utert ende Overijssel hebben dit seer quellicke genomen, nae dien die landen en steden soo grotelix waren benauwt, ende overall soo gants quellicke mit haer stond, dat hij op sulcke tijd uijt sijn bisdooom niet hadde behooren te verreisen, dan hadde hij uijtlandig geweest, de saken waren wel soo geschapen soo hij sijn bisdooom lief hadde gehad, well inlandig hadde behoren te komen, ende hij is in sulken gevaerlicken tijd 9 maenden lanck aneene in Duijtsland gebleven, sonder eens na sijn landen omme te sien noch eenige hulpe mit raed of daed te bewijzen, hoewel de stad van Utert vol moijterije, ende Overijssel soo voll schulden was, ende de ondersaten niet een stuiver konden opbrengen, ende niet een gulden op handgelden konden bekomen.

Niuwen
oorlog mit
hartog Carel.

Naedem de bisschop dus uijtlandig bleeff, heeft

hartog Carel van Geller de landen van Overijssel weder mit oorlog beginnen an te tasten. Soo hebben de ridderschap en steden niet geweten woe se best daerin solden doen, ende sijn daeromme binnen Deventer vergadert ende hebben mitten anderen overlecht, nadien sie de vier vleecken weder van den hartog van Geller om de 50000 gl. hadden gelost, woe se daermede solden doen, waer se mitten anderen sloten ende overgaven, dat men Geelmuden solde ontfesten ende de bolwerken omwerpen in de grafften, ende insgelijcken dat huijs Rechteren, ende werpen de wallen in de graften, ende dat huijs Rechteren den kinderen van Rechteren wedergeven. Noch besloten se hare gesanten nae Heidelberg te senden totten bisschop; welcke gesanten van Deventer nae Duijtsland sijn vertrocken des Maendaegs nae Margriete, ende op avond Petri ad vincula aldaer sijn angekommen, de den bisschop alle lasten ende swarigheiden hebben te kennen gegeven, ende hoe dat se besorgden een niuwen oorlog mitten van Geller, dat oock Jacob ten Sterte mandamenten hadde uijtgegeven, dat men alle wettelicke renten an hem solde betalen, begeerden daeromme ootmoediglicken, dat hij in sijn land solde komen; ende als nu nae erenstlick anholden der gesanten die bisschop tot sijn vertreck na herwaert, soo hij sich geliet, bereijt was, heeft sijn broeder Wolfgang, de pallsgrave, sijn been gebroken, waeromme hij sich excuseerde ende is daer noch gebleven, niettegenstaende het instantelick versoeck van de gesanten, de hen alle swarigheiden, soo tegenwoordige als toekomende, genoegsaem voirstelden; daer hij veele schoone woorden opgaff ende belofte dede, dat hij haer terstond op Collen wilde

Vide supra.

volgen, sij solden voirheenen trecken. Hijermede sijn de gesanten vertrocken, maer de bisschop bleef daer, niet achtende sijn beloften, dan is daer gebleven, jagen, bancketeren ende goed cijer makende, ende sijn ondersaten in hogen nood latende. Ende als nu de bisschop aldus uijt sijn land was, is de moijterije binnen Utert vele groter geworden. In dit jaer heeft de stad van Campen doir Geert Borgerssen, haer raedsvrund, an de stad van Amsterdam haer gerechtigheid van de zeetonnen in de gaten te leggen verkoft, alsoo se daer om veele twistes mit de van Amsterdam ende andere steden ende oock grote onkosten hadden, soo datter niet vele van geprofiteert worde, ende hebben opdracht daervan gedaen mit conditie, dat de borgers van Campen aldaer solden vrij wesen, ende an de stad van Campen haer pael- en losgeld solden betalen.

17. November. Entelick op den 17. November is de bisschop weder binnen Utert gekomen, daer hij veel moijterije heeft gevonden, die wij om korthed wille verbijgaen.

1527. A^o 1527. Int beginsel vant jaer sijn de van Deventer mit ettelicke krijgsluden over die IJssel geschepet, trecken de Veluwe langs hent omtrent Sutphen, ende nemen eenen groten roof van beesten; als sie nu den roof voir sich hadden, menen, dat sie het all hadden gewonnen, holden sich niet bij den anderen, lopen overall op den huijsman musekoppen, dat de Geldersche boeren wijss worden op de Veluwe, slaen de klokken, vergaderen sich bij den anderen, nemen den van Deventer den roof weder ende slaen haer in de vlucht, vervolgen se hent voir Deventer, coemen op de IJssele, nemen de achtersten gevangen, waervan ettelicke sijn verdroncken ende ettelicke dood geslagen

De van
Deventer halen
een roof uit
de Veluwe.

ende oock sommige daervan sijn weder binnen de stad gekomen.

A° 1527. In Septembri worde binnen Deventer besloten, dat men de Gelderschen niet meer verkopen ofte uitstaden solde, als sij ingebracht hadden.

Des Donderdaegs post Severini wolde de meente van Coert Penninx knechte niet meer als 80. daer binnen hebben; ende is de stad Deventer wederom in vijf quaertieren gedeelt; stillesate opgesegt; der niet residerende canoniken prebenden tot stadts behoef geapliceert; de borgers in de rotten gedeelt; dootslagers geveliget; die sloten van de poorten verhangen; en gedeputeert Brunsvell ende Hesscher om mit den borgers toe velde te trecken.

Die hartog van Geller heeft alle vlijt angewent, dat hij de stad van Campen also mochte benauwen, dat hij de onder sijn subjectie mochte brengen, heeft daeromme voir Campen den Coburg in laten nemen, ende lach an den dijck voir Campen an de Geldersche sijt nae Hattom, daer de vrijheid van Campen eijndet, daer die dijck recht uijt loopt van Camperveen nae Hattom, de ander dijck nae den Enck ende den Swarttendijck, ende daer konde binnen Campen van Camperveen, Sallick ende uijtset land van Geller niet komen het most daer heene. Ende dese Coeburg was een hogen vierkanten toren mit een graft an de muire uijt dat water ende bujten omheer mit een cingelmuijre oock uijt dat water, ongeveerlick een weijnig meer dan een halfman hoge opgehaelt ende was weleer getimmert toe bewaringe der borgers van Campens coeijen ende ander beesten, opten dijck stonden twee slagbomen, de eene nae Hattom, de andere nae den Enck, ende de stad hadde

daer des nachts eenen man op, de die bomen des nachtes sloot, alsoo datter niemand te wagen ofte te peerde an de stad konde komen, ende waerde der stad dijcken an de sijt gelegen, ende droeg der stadts van Campen strippe, ende is ongeveerlick een halff uijre van de stad gelegen.

De van Campen
recupereren
de Coeburg.

Die desen toren ofte hujs innamen sijn daer weder van getogen, ende hebben daer op maer 25 of 30 mannen gelaten, soo sijn de borgers van Campen uijt de stad gevallen, ende hebben hem den Coeburg weder genomen. Die hartog van Geller was op dit pas binnen Hattom, als hij vernam, dat de van Campen nae den Coeburg waren getogen, heeft hij een vaenken knechten gesant, om datselve op den Coeburg te leggen, dan de van Campen hadden den toorn al weder veroverft, ende als de knechten an den dijk bij den Coeburg quamen, sijn de van Campen tot haer ingevallen, ende hebben deselve neder gelecht, waer ettelicke van dood sijn gebleven, ende de meeste worden gevangen, ende binnen Campen gebracht, ende dat vaenken worde in S. Nicolaes kercke op datt choor gehangen.

Hartog Carel
bevestigt
Wilsem.

Hijerenboven heeft de hartog van Gelder de kercke van de vleck ofte stad Wilsem, soo se stad-gerechtigheid heeft, laten vaste maken, omgraven ende eenen wall daeromme trecken ende is gelegen opter IJsselen boven Campen, om daarmede te behinderen, dat dat geleijde tussen Deventer (hij meint Campen) ende Swolle niet konden gaen, dat des weecks eens ofte tweemaal placht te geschieden, ende dat men van die IJssel van boven tot beneden in de steden niet konde krijgen.

Die van Swolle hadden int leste vant jaer 1525

Liborium ende Mr Jan Barbijer gevangen genomen, als gesezt is, waerom de vorst seer op die van Swolle ende het gantse land van Overijssel vertoornt was. Soo heeft de bisschop den hartog een vrendlicken dag angeschreven, waer men sijn forstelicke genade begeerde te kennen te geven en te bewijzen, dat de van Swolle Liborium noch Mr Jan Barbijer niet uijt eenige oorsaken der verleden turbelen ofte eenige partijen halven waren gevangen, dan uijt ander reden, die men sijn F. G. opten angestelden dag te kennen solde geven; waerop de hartog den bisschop toe antwoord schreef, dat hij tot gene vrentelicke dagen wilde verstaen voiralleer de beijde uijt de gevankennisse waren gelaten. Hijernaer hadde de van Swolle oock Evert Eversen gevangen genomen op heilige Driekoningendag in dit jaer 1527. Soo heeft de vorst van Geller den bisschop van Utert geschreven, woe dat hij sijn canceler hadde geschreven, dat hij tot gene vrendlicke dagen coste verstaen, soo die van Swolle Mr Jan Barbijer onbillick gevangen ende sware pijnne hadde angedaen, soo hadde se oock op dat nije den goeden man Evert Eversen van de vrijheid gehaelt, gevenckelick hem gesett ende ter onbillicker pijnne gestelt, ware dat-selve den tractaet van vrede onderhouden, dat most dan seer kranck wesen, soo de tractaet van vrede van begin an niet anders an de sijt van de bisschop was nagekomen, ende altijd van sijn partije stede was onderhouden, dat hij tot sijner tijd genoegsaem konde bewijzen, soo konde sijn canceler dencken woe billick de bisschop van Trijer sulx van hem hadde erlangt etc. ende soot niet anders wolde wesen, moste hij hem tot sijner tijd lijden. In gelijcker gestalt heeft

Ballingen
van Swolle
gevangen.

6. Januarii.

hij oock an ridderschap ende steden van Overijssel geschreven, ende dat se duck ende vakke den tractaet van vrede, bij den coervorst van Trijer gemaect, hadden overgetreden, ende insonderheid de van Swolle, die boven alle verdragen Liborium ende Mr Jan ende Evert Everssen hadden gevangen ende jamerlick gepijniget, ende hadden deselve operlacht, dat se de stad weder in sijnen handen wolden brengen, daer hij noeyt hadde gedacht daernaer te staene, ende dat sie hett alsoo solden bestellen, dat de gevangen worden lossgelaten, ende daerbeeven de logenaers gestraft, want hij was der meininge de gevangen niet te verlaten, ende wolde haer haer recht helpen verdengen ende beschermen, ende daerneven bleef Jan Goeijer ongeholfen, dat oock tegens den tractaet van vreden was, mit meer andere woorden.

Vergaderinge
tot Swolle.

Die bisschop van Utert mit ridderschap en steden sijn om dat schrijvens seer perplex geworden, ende hebben sich seer voir den vorst besorgt, soo se hem alsoo kanden, dat hij om de alderminste oorsake het oorlog weder solde annemen. Die ridderschap ende de steden komen binnen Swolle, daer word de voirs. brijef in haer raed gelesen. Doch de van Swolle hebben datselve geen gestand gedaen, dat se deselve uijt oorsake hadden gevangen, dat se den vorst van Geller binnen Swolle te sullen brengen gemeent waren, dan daerom, dat se onderstaen hadden een moeijterije te maecken in de stad, om de oorsaecke dat de stad mit hare gemeente een nijen accijs tot vervall haerer stad schulden hadden opgestelt, waeromme se nae haer stadwillekoren den hals hadden verboot, doch de ridderschap ende de

steden om meerder quaeds te vermijden, hebben soo wijt mit den van Swolle gehandelt, dat se daerinne bewilligden, dat se de gevangen in de bewaeringe van den drost van Salland hebben overgegeven.

Die ridderschap en steden hebben des Sonnedaege na Driekoningen den hartog van Geller geschreven de verantwoordinge van de stad Swolle, woe dat se seijden, dat se noeijt in eeniger manijeren kleijn of groot tegen den tractaet hadden gedaen, ende dat se de borgeren hadden gevangen niet geschiet en waer uijt eenige oorsake, de sijn F. genade mochte angaen, dan waer geschiet om oorsake van eenige moeijterije, de se solden hebben willen anrichten, ende dat de van Swolle de gevangen, nae den tractaet tot Winssem opgerichtet, in de handen van den drost van Salland hadden gestelt, de se mit sich hent toe Arckelstein hadde gevoert, alsoo dat se deselve sonder reden ende oorsaken niet hadden gevangen, ende dat men deselve tot kennisse van den bisschop haren landforst solde losslaten.

14. Januarij.
Hartog Carol
wint de
Coeburg weder.

Op S. Pontiani dag a^o 1527 is hartog Carel van Geller met 2500 mannen voir de Coeburg gekomen, ende heeft de belegert, waer niet meer dan 30 of 25 mans op waren, waervan Jan Rhijnvisch overste was wegen de stadt van Campen. In der nacht int schieten is dat vuyr in hoer kruijt gekomen opten Coeburg, waerdoer alle, de daer op waren, seer jamerlick verbranden, ende Jan Rhijnvisch bleef dood, ende hebben doe de van Campen de Coeburg opgegeven, beholdens haer lijf en leven, ende hebben alsoo de levendige ende die doden binnen Campen gebracht. Die hartog van Gelder laet den Coeburg in allerijl vesten ende laet buijten de cingelmuijre

opten dijk ende int land eenen dicken wall leggen, ende daeromheer wijde graften doir graven driemael doir den dijk eens nae Campen, eens nae Hattom, eens nae den Enck ende Swartedijk, ende opdat se dese wall deste haestiger mochten rede krijgen, hebben se al die willigen, de an den Swaertendijk ende daeromtrent stonden, af laten houwen en deselve in den land laten leggen, daerbenevens alle de huijssen, de daeromtrent stonden, af laten breken ende hutten daervan onder de wall laten maken, niettegenstaende, dat alle de huijsluden waren verdongen, daerenboven mosten alle de boeren van den Swartendijk, Camperveen ende daeromtrent geseten comen graven ende bolwercken, waermede hij de van Campen seer benauwde.

27. Martij.
Dag tot
Appeldoren.

Opten 27 Martij hebben die bisschop van Utert ende de hartog van Geller bewilliget, dat haere beijder gesanten ende de van Overijssel mitten anderen binnen Apeldoorn eenen dag solden holden, om te sijen of se middelen kosten vinden, om den hartog van Geller mit den van Swolle to vergelijcken, daer de vorst grote ongenade op hadde, ende niet hadde willen lijden eenige dagen, om de sake willen te holden, soo lange Liborius, Mr Jan Barbijer ende Evert Eversen binnen Swolle gevanglick worden gehouden, ende daerbeneven was hij zeer gesind, dat degene sijnent halven uijt de stad waren gewesen, ende van sijn partije waren geweest, de van vrome olders geboren waren, uijt de stad moesten blijven, dat de weder in de stad Swolle mochten komen, ende dat die gevangen, die nu in handen van den drost van Salland waren, weder losgelaten mochten worden. Ende het dede hem seer, dat vremde luijden degene, de vann

sijn partije waren geweest van eerlicke olders geboren, lidmaten des raeds ende regijerders der stad Swolle waren geweest, waervan sije sijn ontsett, ende voir een deel gevinglick gehouden worden ende daerenboven noch schentelick an haer eere worden besprocken, ende als verraders gehouden worden, om datselve te behinderen ende een voirvanck daerin toe doen mocht lijden, dat men daerin handelde.

Opten angestelden dag sijn de gesanten van den hartog van Geller ende ridderschap en steden van Overijssel binnen Apeldoren verscheenen, waer de Gellerschen de saecke van de van Swolle seer bijster hebben voiredragen, daerbij vele punten ende articulen verhalende waerom die hartog van Geller sulcke ongenade op den van Swolle genomen hadde. Ende soo is de sake ten beijden sijden seer heftig gedisputeert mit lange rede, ende nochtans is mit grote swarigheid dit verdrag ten lesten gemaect.

In den 1. dat Evert Eversen ende Liborius operlacht wordt gevangen, voirt Jacob van Wijrman, Robert van Ittersom ende meer andere word operlacht, dat sie de stad van Swolle weder onder den vorst van Geller wolden brengen, van den raed van Swolle daarvan sullen se verlaten ende heel quijt wesen, soo daer niet an is geweest.

Ten 2. van des oproers halven van den accijs ende andere af toe hebben, daarvan hebben se behoorlick burgtall aan den bisschop van Utert gedaen, om sulx toe verandwoorden op de toekomende bijkomst, dat sulx van twee vorsten raden sall afgedragen worden.

3. Die burgemeesteren ende andere gevangen van Swolle sullen in middelertijd op haer behoorlicke borgtocht gaen, staen, keeren ende verkeren daert haer

believen sall, uijtgesondert binnen Swolle ende der stadvrijheid niet te komen, dat Rotger, de stad-dienaer, ende Limborg sullen daerbinnen mogen komen, of het haer gelieft.

4. In middeler tijd sullen alle borgers ende ingeseten van Swolle varen, vlieten, coemen ende passereren waert hen belieft, uijtgesondert in den lande van Geller ende des vorsten gebied, bis de toekomende dag gehouden sall sijn, ende daer anders overkomen worde.

5. Ende of iemand bevonden worde tegens forstelicker eere of hoogheid, ende oock tegens sijn genaden personen misdaen te hebben, dat de gestraft worde nae vermogen des tractaets, ende well onse genade hartog van Geller, dat men daer toe tusschen dit ende beloken Passchen wat doen sall, dat sijn genade spoeren mogen datter wat toe gedaen worde, als dat de raed ende de meente verspraken hebben; ende in gevalle, dat datselve niet en geschiet, willen sijn genade daeromme doen, ende sich dan voir mijn heere van Utert ende gestichte genoegsaem gequijtet hebben. Actum in Apeldoren den 27 Martij 1527.

Als de Coeburg van de Gelderschen worde ingenomen, quamen de van Geelmuden over de IJsselen in Veluwen, daer sij grote schade deden met rooven en plonderen.

Als de Gelderschen de Coeburg hadden veroverert, hadden sij dagelix schermutselen mit de van Campen ende Geelmuden.

In principio a° 1528 omtrent dese tijt hebben de van Deventer, Diepenhem belegert. Vide Hortensium.

Die gesanten van de ridderschap ende de twee steden van Overijssel hadden op den dag tot Apeldoren wel soovele uijt de gedeputeerden van den vorst

van Geller verstaen, dat soo de van Swolle iet date-
 lix tegen den hartog van Geller sijn persoon, of
 sijn partije mit woorden ofte wercken misdede, dat
 sonder allenn twijfel de hartog van Geller dat
 land van Overijssel weder vijandlick solde antasten,
 soo sie sich doch besorgden, dat hij se wel mit
 vede sonder eenige reden ofte oorsake solde ver-
 soecken; ende soo se wosten, dat de partije van
 den vorst van Geller noch seer groot binnen Swolle
 was, waeromme se sich besorgden, dat se sich tegen
 den anderen mochten ontgaen, waer durg de alinge
 landschap van Overijssel in moeijte ende onverwin-
 licke schade solden komen, sijn daerom de raden
 des bisschops, de gesanten van dat Nedersticht ende
 van de ridderschap ende twee steden van Overijssel
 binnen Swolle gereijst, ende haer alle dese swarigheid
 hebben voirgegeven, ende van haer begeert tot onder-
 linge vrede ende eendragtigheid der stad van Swolle,
 ende om voir te komen dat verderf van hare borgeren
 ende ingeseten ende dat gantse land van Overijssel,
 dat se in dese navolgenden articulen ter begeerte ende
 welgevallen den bisschop van Utert ende de andere
 anwesende heeren wolden voir dit maell consenteren
 voirbeholden hare privilegien ende gerechtigheid onver-
 kortet, de articulen waren dese:

Articulen van
 de van Swolle
 ingegaen.

Ten 1. off mit der waerheid bevonden worde, dat
 iemand van Swolle, hij ware groot of klein, tegen den
 tractaet des soens ende van de ballingen int klooster
 toe Winsem gemaeckt gedaen ofte gehandelt hadde,
 dien na vermogen denselven tractaet bij onsen ge-
 nedigen, lieven heren van Utrecht daervoer angesien
 ende gestraffet te worden nae gelegenheit der saecken,
 sonder bekroenen of wederseggen van iemant, als

sulcks bij der stad van Swolle overgegeven ende onse genadige here angebracht is geworden.

Ten 2. soo op alle dagvaerden mit de Geldersche gehalten altijd voirgenomen ende geseht wort, dat dat regiment ende ordonantie van schepen en raed, gemeenten, gilden en anders binnen Swolle soo niet en is als tot onderholdinge van vrede ende vrundschap toe behoort, ende dat daervan vele verloops ende verstoringe heerkompt etc. Omme dan eensvoirall eendrachtigheid ende vrundschap toe maecken ende te onderhouden; ende op dat de eene des anderen eere voertan eerbiedig sijn mach ende niet verkorten etc. Dat men oock wil lijden ende bewilligen, omme, of sulcks mitter waerheid bevonden worde, dat alsdan onse genadige, lieve here, sampt sijn genadige staten ende steden beijder landen sulck regiment binnen sijn furstelicke genade stadt van Swolle nae nooddruftigheidt sall mogen veranderen, vermeerderen, verminderen, om vrede, vrundschap ende welvaert te onderhouden, sonder eenige veranderinge, achterdeel der gerechtigheid, statuten ofte gewoonten der stadt Swolle voorseit in eenigen dingen, daervan men se versekeringe doen sall.

Dese punten hebben burgemeesteren, schepen, raed, gesworen gemeente ende gildemeisters der stadt Swolle den bisschop van Utrecht ende de staten der landen van Overijssel bewilligt, bij een schriftelicke acte daervan gegeven a^o 1527 op Sacramentsavond.

5. Junij.

Die gesanten van den bisschop ende vant Nedersticht waren seer well tevreden, dat sij den van Swolle, daerhenne hadden beredet, dat sij in dusdane sware artikulen hadden bewilligt, hopende, dat sij nu den hartog van Gelder eens solden tevreden gestelt hebben, ende mit

hem in ruste ende vrede te sullen blijven, alsoo het hem allen tijd op den van Swolle lettede, hoe dat sij haer onderdanen, die hem toegedaen waren, altijd tegen den tractaet van vrede beswaerden; waervan sij op alle dagvaerden van vrede allentijt genoeg hadden te horen ende te verantwoorden. Die gesanten hebben dit verdrag den vorst van Gelder overgesonden, dat hem wel anstont, maer het heeft haer niet vele geholpen, want hij heeft haer evenwel beoorlogt en beswaert, als hijernaer sall gesegt worden.

Twedracht
tusschen de
bisschop
ende Utrecht.

Op dese tijt int jaer 1527 was daer grote tweedracht tusschen de stad van Utrecht ende haer bisschop, waeromme de van Overijssel binnen Wijck sijn verschreven, om de partijen te verdragen, welcke daer gesonden hebben Jan van Twickelo, drost van Twente, en eenige anderen, maer die schelinge worde niet neergeleit; waerop die van Utrecht krijgsvolk van den hartog van Gelder hebben ingenomen tegens haren bisschop. Dit geschiede opten 5 Augusti. Die gesanten van Overijssel deden mit onderhandelinge haer beste, om dit alles voer te komen, dan tevergeefs. Dit heeft sich de hartog van Gelder ange-trocken, ende beschuldigde die gesanten, dat sij mit den bisschop seeckeren anslag tegens de stad Utrecht hadden helpen beleiden, hetwelcke hij wilde geremedieert hebben, beslutende mit sijn gewoonlicke dreigementen. Dese brief was geschreven an ridderschap en steden van Overijssel tot Arnhem den 8 Augusti a^o 1527. Die van Overijssel waren om dit schrijven van de hartog van Gelder seer bedroeft, wisten niet hoe sij het mit den hartog solden an-gaen, want sij niet geerne weder mit hem in oorlog wilden treden; ende alles wat hij haer opleide niet

5. Augusti.

8. Augusti.

dan calumnien waren, alsoo sij van die saecke van den bisschop tegen de stad Utrecht niet en wisten. Hieromme hebben die steden Campen ende Deventer elck eene van haer secretarien binnen Aernhem an den hartog gesonden, om sijn entelicke menonge te vernemen, ende in de saecke een voorvanck te doen, eer dieselve tot wijder verloop quame. Die hartog heeft die secretarien laten weten, dat hij mocht lijden, dat men van de saecke handelde, om mit malckanderen in ruste te blijven ende heeft tot dien einde tot Franckhuis op Marien Hemelvaert een vruudlicken verhoorsdag angestelt, alwaer die gesanten van den hartog ende die van Overijssel solden te samen komen, om de schelinge tusschen hem ende die van Swolle te verdragen. Oock heeft de voerseide hartog toegestaen, dat die gesanten van Overijssel, die tot Wijck waren, mochten handelen tusschen de van Utrecht ende haren bisschop, dan alles op sijn behag, hetwelck niet en geschiede, omdat het haer niet anstont, sijn alsoo onverrigter saecken nae Overijssel vertrocken.

Anslag op
Hasselt van de
Gelderschen.

Terwijl en nu de hartog van Gelder die vriendschap in de mond hadde, heeft hij anders niet als vijandschap in sijn harte gevoedt, ende sijne vijandelicke anslagen int wercke gestelt. Tot dien einde heeft hij Mager Heine ende Matthijs Ketel binnen Hasselt gesonden, om de stad te verrassen. Dese voernoemde sijn ettelicke dagen binnen Hasselt gebleven, ende hielden sich vruntlick tegen die borgers, maecken mit deselve goed cijer, sijn seer liberael haer gelt ten besten te geven, alsoo dat elck begerde bij haer te wesen, soo heeft op Onse L. Vrouwen avond, den 14 Augusti, hartog Carel een

14. Augusti.

Rhijnschip mit knekten op dat Swartewater tusschen Swolle ende Hasselt bestelt, daer hij dien nacht noch meer knekten dede inkomen, ende sijn mit dat schip dat Swartewater afwaerts voer Hasselt gevaren, ende an het steiger dichte voer de poerte angelegt. Des morgens toe ses uren, als de poorten van de stadt worden geopent, hebben sich Mager Heine, Mathijs Ketel ende Jacob ten Sterte aldaer laten vinden. Die dienaer van de scholte Mulert hadde bevel van sijn heerschap, dat hij int openen van die poorten der stadt die schepen solde besien, opdat die stad daerdoor in geen last solde komen. Des schulten dienaer vraegt den schipper wat hij hadde geladen, daerop de schipper antwoorde: Benthemer steen. Doe riep Mager Heinen: rijst op ballast. Dese lose was den soldaten gegeven, dat sij soo lange sich solden stille holden, hent hij dat riep. Terstont hebben de soldaten de tafelen des schips over boort geworpen, ende sijn oppet lant gesprongen, ende alsdoe stont des schulten dienaer op het schip, ende worde terstont doodtgeslagen. Alsoo hebben die Gelderschen die stad Hasselt ingenomen. Des avonds te voren als dit geschag op hooge L. Vrouwendag hadden Mager Heine, Ketel ende ten Sterte mit eenige van den raedt der stadt ende enige borgers op dat Wijnhuijs veere in den nacht geseten, ende goed cijer gemaeket. De vijanden liepen mit een groot geschreij in de stadt, roepende: Gelder, Gelder; die borgers sijn in de kerecke gelopen, en die Gelderschen lieten mit de tromme omslaen, dat de borgers sich solden stille holden, ende wel sich stille hielde dien solde men an lijf ofte goedt niet misdoen, daerna hebben de Gelderschen alle den bor-

Hasselt van
de Gelderschen
ingenomen.

geren haer geweer genomen, ende hebben, doe des schulten Mulerts hujs ende alle die huysen dergener, die goed Campers waren, geplonderd.

Hans van Collen
overste tot
Geelmuden.

Als nu die Gelderschen aldus Hasselt hadden ingenomen, soo heeft Hans van Collen, die overste was van des bisschops wegen binnen Geelmuden, op Marien Hemelvaertsdag an die van Campen geschreven, hoe dat de Gelderschen Hasselt hadden ingenomen, dat hij daeromme voor de vleck van Geelmuden seer was beducht, ende heeft van haer begeert, dat men hem van stonden aen een last solts, een tonne knipkruits, 100 R loods ende ander proviande wolden schicken, waervoor hij wolde borge wesen.

Die bisschop, verstaende dit niuwe onheil, heeft uit Wijck geschreven an sijn amptluden, ridderschap en steden opten 17 Augusti, dat sij bijeene solden komen ende mit malkanderen raed vinden, dat de huysen en vleck van dat sticht van Utert alsoo besett mochten worden, dat sij niet van dat bisdom vervreemt mochten worden, ende voort hoe ende waermede men die solde onderhouden, daerbeneven of sich de saecke wijder verliepe wat men alsdan tot wederstant doen solde.

Die Gelderschen uit Hasselt hebben die Swolsche ossen uit Mastebroeck ende van omtrent Swolle gehaelt, ende binnen Hasselt gebragt, ende daer beneffens alle die renten ende pachten binnen Swolle te hujs horende opgeboert, waer sij de konden bekomen.

Geelmuden
ingenomen.

Het krijsvolck, dat die van Overijssel binnen Geelmuden hadden, welke vleck sij oock voer een deel ontvestet hadden, is meest verlopen, alsoo sij geen

betalonge en kregen. Als de hartog van Gelder dit vernomen hadde, heeft hij eenige van sijn soldaten daer na toe gesonden, ende Geelmuden doen beronnen. Die Stichtse soldaten, die daer noch binnen waren gebleven, sijn van de Gelderschen soo benauwt, dat sij de plaetse hebben verlopen, welke de Gelderschen terstondt hebben beset, ende wederom vaste gemaect.

Swarte sluis.

Noch heeft de vorst van Gelder een blockhuis op die Swarte Sluis laten leggen ende oock mit krijgsvolek beset, alsoo dat hij de stad van Campen rondsomme mit blockhuisen belegt ende alsoo benauwt hadde, dat wat sij binnen de steden solden hebben, dat mosten sij mit schepen van oorloge uit Holland halen.

Dit alles niettegenstaende, heeft Berend Haeftort, de landdrost van Zutphen ende overste binnen Hasselt, van wegen de hartog van Gelder an de stad Campen laten weten, dat het noch tijds genoeg waer sich mit den hartog te verdragen, waertoe hij goede wegen en middelen wiste. Soo heeft de stad Campen an hem geschreven, dat sij op sulcke conditien geerne bij hem wolden komen, ende hem des Saterdaegs ascentionis Marie eenen dag tot Franchuis angestellt. Hierop is deselve Berent Haeftort bij de gesanten van Campen tot Franckhuis gekomen ende heeft dese nabeschreven articulen medegebracht, seggende soo de steden mit de landschap daerin wolden bewilligen, soo solde tot de saecke wel goed raed sijn, ende wel tot eenen goeden vrede komen, waerop sij sich oock mit den haren solden beraden, ende daerop een bequame plaetse aenteekenen, daer sij ten beijden sijden bij malckanderen solden komen. Die articulen waren dese:

Dag tot
Franckhuis.

Ten 1. dat de bisschop van die bouw van dat blockhuis op de Vaert solde cessereren.

2. dat men die beide vorsten, hare landen ende luden an eene sall knopen, op vorwerden en conditien als men sall bespreken.

3. dat de hartog van Gelder, na doodlicken afganck des bisschops van Utrecht, tot eenen nieuwen bisschop te kiezen stemme sall hebben.

4. angaende die onwille, die de vorst van Gelder op de stad van Swolle tegenwoordig heeft, dat de hantdaders den hartog van Gelder een voetvall souden doen, ende daer en tendes behoorlicke amende doen, als men daarvan verdragen sall.

5. dat men die ballingen van Swolle weder in de stadt nemen ende bij dat hare sall laten komen, soo dat in den tractaet daarvan gemaect, verdragen is.

6. dat bij desen voirseiden verdrage Sant Mertens palen ende landen weder geheelt mochten worden, ende dat men van de voorseide puncten ende articulen genoegsaem verwissinge solde doen.

Die gesanten van Campen hebben de drost Hacfort bedanckt ende gebeden, dat hij dat beste in de saecke wolde doen. Ende de van Campen hebben dese articulen an de van Swolle ende an de ridderschap gesonden, om sich daerop te beraden. Oock heeft de hartog den beiden steden Deventer ende Campen op dag Bartholomaei eenen dag van onderhandelinghe tot Apeldoorn angestellt.

Ridderschap
van Vollenhove.

Die van Campen hebben de gemelte articulen oock an den drost ende ridderschap van Vollenhove gesonden, om haer menonge daerop te verklaren, waerop de drost van Vollenhove, Borchert van Westerholt, Hendrick Hagen, Volcker Sloot, Coert de Voss van

Steenwĳck, haer menonge in deser gestalt te kennen gaven:

Ten 1. angaende die bouw op de Vaert te doen cessereren, dat men daerin niet konde doen, dan dat-selve moet an den bisschop versocht worden.

Ten 2. beide vorsten ende haer vorstelicke genaden landen an eene te knopen, op conditie, dat men daervan verspreken solde, dochte haer wel geraden, soo-veere dat huis van Burgondien daer buiten blijven mochte, ende dese landen in toekomstende tijden buiten verloop mochten blijven.

3. dat de vorst van Gelder na dootlicken afganck onses genadigen heren van Utrecht tot electie des nieuwen bisschops sijn stemme solde hebben, wiste men wel, dat de electie meest stond an die vijf Godshusen en capittel van Utrecht.

4. Die onwille ende ongenade, die die vorst van Gelder op de stadt Swolle tegenwoordig heeft, de handtdaders den vorsten een voetval te doen, daer en tendes behoorlicke amende, soo men dat worde verdragen. Wat die steden daer best in geraden dochte, om die van Swolle haer eere daer mede niet te krencken, waren sijn mede tevreden.

5. Die ballingen uit Swolle weder in tot den haren te laten komen, ware wel behoorlick dat daer in geschiede, soo dat in den tractaet daarvan gemaect verdragen ende gesloten is, doch wat die steden in alle die articulen om tot eenige ruste, ende vrede te mogen komen, ende S. Martens palen ende landen daer doer weder geheelt mochten worden, ware haer lief, dan doch dat men den bisschop van Utrecht als billick te kennen geve, voer ende alleer men iet overgave, etc.

Dag
tot Apeldoren.

Op die angestelde dag tot Apeldoren sijn van wegen die hartog van Gelder erschenen Hendrick de Groif, erfvoegt van Erkelens, Berent van Haefort, landdrost van Zutphen, ende van wegen de landschap van Overijssel, die gesanten van de steden Deventer ende Campen; alwaer op behag van beide vorsten Utrecht ende Gelder dese navolgende articulen besloten sijn.

Ten 1. dat de twee steden bij haer geschickten doen verspreken mit den bisschop van Utrecht op sulcke articulen voer hem tusschen beide vorsten begrepen, tot rust ende vrede beide harer ende haren landen ende ondersaten dragen, dat de bisschop mit die staten der landen ende steden mogen bewilligen ende consenteren in eenen coadjutor, die de vorst van Gelder believeen will, na afganck des bisschops van Utrecht, ende voort ten ewigen dage soo bij den vorst van Gelder te laten presenteren, beholtelick deselve een vorst te sijn ofte eens vorsten gelijcken.

2. dat de bisschop van Utrecht van alle actien opspraken, die hij op eenige van dien hebben mochte, des verlopes halven, ofte anders gantselick ende geheel verlaten wil, sonder eenige correctie daeromme te laten geschien, want de hartog van Gelder denselven daerinne voorstaen wil.

3. dat men die beide partijen assistieren sall, dat de hartog van Gelder ende die van Utrecht des vredig ende verseeckert sijn.

4. dat die beide vorsten hare landen ende steden sich daer op verenigen ende verbinden willen, om voortmeer, als goede eerlicke luden toebehoort, ruste ende vrede toe holden, ende die eene des anderen lasten ende verloop voor te komen sijns vermogen, als dat nae billicheit behoort.

5. dat de van Swolle die tegen den vorst van Gelder gedaen mogen hebben behoorliche humiliatie ende eere, als dat gevonden sall worden.

6. dat de bisschop van Utrecht cesserem wil van de bouwinge op de Vaert, verhopende, dat de raden haren vorsten van alles te cesserem insgelijcken bewilligen, des willen de raden sooveer het de vorst van Gelder believeen wil binnen Wijck doen schrijven.

7. begeren de steden ootmoediglick, opdat de van Swolle tot genen anderen bedencken komen, dat men mit denselven in dingtal der ermen wichterem ende andere beswaringe, ende insonderlinge den van Swolle toe late te drijven in haer weiden ende gebiedt onbesorgt.

8. dat men vergunnen wil de arme wichterem haer sacramenten ende sepulturen, om te leven als Christen minschen behoort.

9. dat men hijerop weder binnen Apeldoren een toekomenden Dingsdaege des morgens te negen uren des voormiddaegs versamelen solde, om wijder onraet te vermijden; alsoo die steden niet ruste ende vrede soecken, mit conditien, dat die dag de eene partije den anderen solde mogen verlengen.

Op desen afgescheit binnen Apeldoren hebben die beide steden tot Wijck an den bisschop hare gesanten gesonden, om dit alles sijn Genade te kennen te geven, ende daer toe te bewegen, dat hij in de voorgemelte articulen wolde consenteren, alsoo sij gants tot den vrede waren gesint, ende daer seer nae verlangden, ende hebben hare gesanten dese navolgende instructie gegeven.

Ten 1. dat sij onsen Genadigen heer van Utrecht bidden sullen, mit alle vlijt anholden ende die grote last ende verloop sijner Genaden steden en landen

De van
Overijssel
senden an den
bisschop.

van Overijssel, insgelijcken in watte grote schulden sij noch van oldes stonden, ende alsoo voor ende nae uitgepurpt ende gemergelt waren, ende alsoo haer niet mogelick weer tot eenige bede meer te contribuieren, noch gelove hadden eenige pennongen buiten landes op te nemen, mit allen erenst solden te kennen geven.

Ende dat sijn vorstelicke genade wolde believen, dat de geschickten tot rust ende vrede mitten hartog van Gelder mochten handelen, ende dat hij daertoe eenige van die drie staten van Utrecht wolde geleiden, die daer op mitten gedeputeerden der beider steden Deventer en Campen tot Arnhem an den vorst van Gelder mochten reisen.

Dese gesanten sijn tot Duirstede bij den bisschop gekomen, hebben sijn genaden haer bevel te kennen gegeven, na luit der commissie haer van den steden gegeven, ende die articulen opten dag tot Apeldoren op behagh der beider vorsten voor laten lesen, onnodig de weder te verhalen.

Nadat sij nu int lange van alle beswaernisse, ende gelegenheit van den lande van Overijssel hadden versproken, soo hebben sij van sijn Genade begeert, dat hij haer wilde vergunnen, dat sij an de staten van Utrecht mochten schrijven, ende van haer begeren, dat sij uit haren middel eenige wolden committeren, die mit haer op den dagh te Apeldoren reisen wolden, om mede ten beste te helpen raden, dat sij den beiden vorsten mochten verdragen, opdat die onderdanen tot ruste ende vrede mochten komen, ende dat hij denselven goede vaste geleide wolde geven; waerin de bisschop heeft bewilligt.

Hierop hebben de gesanten uit Wijck an de Staten

binnen Utrecht geschreven ende van haer begeert, dat sij haer gecommiteerde mit haer tot Apeldoren op den dag tusschen den hartog van Gelder ende het lant van Overijssel wolden senden, om als goede middelaers tusschen beiden van vrede te handelen, hetwelck sij den van Overijssel schriftelick hebben geweigert, allegerende eenige exceptien dat haer sulx buiten advijs van den vorst van Gelder niet gelegen was te doen, mit meer andere redenen.

Dag tot
Apeldoren.

De gesanten van de vorst van Gelder hadden den gedeputeerden opten dach tot Apeldoren beloofd de meinonge van de vorst van Gelder op de geconcipeerde articulen haer na te senden, opdat de bisschop daerin entelicke solde mogen resolveren, soo hebben sij dat advijs ende menonge van den hartog op ellick artikel overgesonden mit des vorsten hant beteickent, ende de articulen worden wat wijtlopiger verhaelt, twelck daer henne komt, omdat opten voirseiden dag de tractaet van vrede, die de bisschop van Collen ende de hartog van Cleve tusschen den bisschop van Utrecht int selve jaer 1527 den 8. Julij hadden gededingt, worde gelesen die articulen, die de Geldersche raden ende mit des vorsten hant beteickent, luden als volgt.

In den eersten artikul hebben wij een benoegen, alsoo dat wij gijselers noemen moegen, ende dat de amptluden, ridderschap en steden mede geloven, ende sich verschrijven sullen geen bisschop, elect, coadjutor, gubernator, of woe men de noemt, die hijer namaels komen mochte, hulpe noch bijstand te doen, niet in te nemen, te hulden, noch te eeden, dan bij onsen, onseren erven, ende nakomelingen willen ende consent.

Artikelen van
de Gelderson.

Dat 2. artikel als daer eenige angrepen geschieden, dat men die niet aen de gijselfers, dan den overtreders verhalen sall believet ons, bij alsoo dat de overtreders sonder simulatie gestraffet worden.

Opten 3 artikul, als van de renten ende dominie in den Overstichte etc. deselve holde wij alst toevehede loopt voor prijs, daeromme sij ons billick toekomen sullen, en niet tot onderholdinge der huizen.

Opten 4. artikul, dat de amptluden hare ampten nae hare commissie gebruecken in wedden etc. believet ons bij alsoo, dat sij haren heeren geen hulp of bijstand doen sullen, heimelick noch openbaer.

Opten 5. artikul, dat een jegelick keren ende verkeren, stromen en straten en sijn goederen gebruecken mach staet op reden ende believet ons.

Opten 6. artikul, dat men tot vervall der schulden der landen van Overijssel buiten inseggen van jemant in de landen ordineren mochte schattingen, als die noot dienen sall, beduncket ons onbehoorlick, durrig reden dessen tractaet, dan na uitgancks des tractaets mogen sij daer in doen als dat behoort.

Opten 7. artikul daer een jeder bij older possessie, vrijheiden, privilegien, goede gewoonten, sonder indracht blijven moge etc. believet ons soo vere de vrijheiden, privilegien, ende gewoonten den tractaet niet contrarie en sijn.

Opten 8. artikul, dat hiermede de voirtractaten tusschen den bisschop van Utrecht ende onse voorheeren gemaect mitten landen ende steden van Overijssel, in allen punten onbrekelick blijven sullen etc. believet ons ut supra.

Opten 9. artikul, dat wij segel ende brieven geven

sullen den vrede ende stillestant onbrekelick te holden, is billick en behoort.

Soo opten 10. artikel of eenig punt gebreck viel in toekomenden tijden, dat daer uit verrees, als arbiter daer kennisse van dragen sall mijn here van Collen, Munster, of Cleve tot onsen coer, kiezen wij daer-toe onsen neven van Cleve.

Den 11. artikul de ridderschap ende geschickten van de steden te geleiden eenen Dingsdagh toe dage te komen, des geven wij u macht ende bevell van onsentwegen geleide te geven, ende te holden nae nooddruft. Die uit Swolle willen wij bedediget hebben weder daer in te komen in sulcken staet, als sij geweest ende verkeert.

Dese voorseide articulen, die seer tot voordeel van den hartog van Gelder ende tot nadeel van den lande van Overijssel waren, ende mit sijn Genaden hand selven beteickent; hoe hij die nu heeft gehouden sall volgen, ende sall vernomen worden op die naest-volgende dag tot Apeldoren.

Nae dien de gesanten van de steden Deventer ende Campen hare wervinge an den bisschop hadden gedaen, ende die articulen hadden gecommuniceert, heeft hij denselven haer afscheit gegeven in manieren als volgt.

Ten 1. opten 1. artikul die coadjuteur ende electie angaende, mach de bisschop van Utrecht lijden, dat de staten der beider landen daer tusschen handelen, dat nae afganck sijnre, de hartog van Gelder, eenen vorst of vorsten gelicke und rechte geboren na maniere, die door die vijf Godshusen toe Utrecht eligeert sal worden, als ettelicke van de staten den vorst van Gelder voorgelagen hadden, dat deselve die

genoemt sall worden, die mit sich tot den stichte van Utrecht sall brengen Groningen, Coeverden, de Drente, Diepenheim mit haren toebehoren, in aller maten, als de voirheer, an den stichte behoorden ende geweest waren; wel verstaende indien de hartog van Gelder voor den bisschop van Utrecht sterft, dat alsdan Coeverden ende Diepenhem an den gestichte ende S. Marten wederomme vallen ende komen, des die drosten van stonden versegelinge doen sullen, alles vermogens den tractaet; maer bij leven des bisschops van Utrecht een coadjutor te nemen, is de bisschop gants niet gesint, overleggende sulcks meer tot irdoom ende tweedracht der landen, dan tot ruste ende vrede solde strecken.

Angaende de mishandeling den van Swolle tegen den hartog van Gelder van des hartogen wegen van Swolle. Gelder alsoo voorgeslagen, actie halven, die de voorseide vorst op den van Swolle heeft, deshalven een voetvall doen souden ende amende, die de vorst voirs. mit lofte of eede geensins verbonden sijn, ende of sijn oock well schoone tegens den tractaet gehandelt ofte gedaen te hebben schuldig bevonden, niet hem maer den bisschop van Utrecht haren landvorst strafbaer wesen solden, hoewel die van Utrecht vele meer dan de van Swolle behoren gestraft te worden, die des bisschops ondersaten, mit eede beplichtet boven loffelicke toesage ende toeschrijven, niet allene mit woorden maer mitter daed tegens den voorseiden bisschop gehandelt, mandamenten hem ter condemnatie doen publiceren, sijn ondersaten angegrepen, gevanglick genomen, ende anders; oock hem in grote kosten gebracht, horen meer te doen, dan die hartog van Gelder van den van Swolle begeert, niet

des te min den gemenen lande toe goede, ende tot haren versoek mach de bisschop lijden, dat men daerin handelt.

Angaende de verbontenisse beider vorsten is de bisschop van Utrecht tot vrede en ruste der beider landen, ende mit den vorst van Gelder well genegen geweest, ende noch wesen solde goede naberschap ende eendracht te onderhouden, ende of eenige vorsten of heren, die eene of de andere overvallen solden, willen alsdan geen moijte, arbeit, noch vlijt daer toe sparen, hetselve mit gutelicke handelinghe voer toe komen, noch de eene des anderen vijanden te willen opholden; ende beider vorsten ondersaten beider vorstendomen mindlick ende vrentlick onder den anderen laten converseren.

Angaende den 2. artikel den van Swolle betreffende, mach de bisschop lijden wat die landschap tusschen beide handelen.

Angaende de cessie van bevestenisse des huises op de Vaert, is de bisschop van Utrecht niet gelegen te cessereren, soo lange de vorst van Gelder tegens den van Swolle ende anderen des bisschops ondersaten mit brandschattinge ende anders voortvaert, ende den van Utrecht in hare moetwille ende voornemen stijvet en stercket.

Ende indien men dese voorseide punten accordeerde, solde de hartog van Gelder Hasselt weder in des bisschops van Utrechts handen stellen, ende sijn luden daeruit doen ruimen; ende die van Utrecht behoorlicke amende gedaen hebbende, wederomme den bisschop tot behoorlicke gehoorsaemheit komen laten; insgelijcken den van Swolle ende van Hasselt haer afgenomen goederen ende brantschat gerestitueret

ende afgedaen, ende oock de gevangen kosteloos, ende schadeloos ontslaen worden. Beholtelick, dat in dese voorseide articulen niet entelick gesloten noch ge-tracteert sall worden, dan bij rade, weten, wille en consent der staten der landen an beiden sijden der IJsselen, sonder den welcken in sulcke saecken niet entelicks sluten kan.

Daerna sijn de gesanten van de beide steden, volgens het afscheit op Bartholomaei tot Apeldoren genomen, wederom aldaer opten eersten September, waer oock de gesanten van de vorst van Gelder sijn erschienen. Alwaer Berent Hacfort hijer voren gemelden gedeputeerden van beide steden mit alle vrundlicheit te kennen gaff; sooveer die van Overijssel mitten hartog van Gelder, ende sijne landen ruste ende vrede begeerden, soo solde de vorst van Gelder daer wel toe verstaen, ende oock wel mit haer maecken; doch mit den bescheide ende conditie, dat sij sich de tijd des verloops tusschen den bisschop van Utrecht, den vorst van Gelder, den van Utrecht ende dat Nedersticht solde moeten onthouden, dat sij den bisschop van Utrecht heimelick noch openbaer, int kleine noch int grote, geene hulpe noch bijstant mochten ofte solden doen, ende den hartog van Gelder ende sijne luden, van de steden, huizen, vlecken, sterckten geen schade en geschiede; dat hij gants versekert wolde wesen, waeromme solden die beide steden twee uit elke stadt van hare raedspersonen ende die lantschap twee uit de ridderschap binnen eene van des vorsten steden tot gijselers setten, ter tijdt ende soo lange, dat die gebreken tusschen beide vorsten mitten staten vereenigt sijn, ofte in bestant gebracht, ofte bij andere manieren verdragen sijn.

Dach tot
Apeldoren.

Ende soo wolde de vorst mit haer op dese navolgende articulen verdragen, ende vrede macken, ende solden sich wel daerop beraden mit die anderen staten van Overijssel, of sij die an wilden nemen ofte afslaen, ende daerop entelick resolveren; dese niuwe articulen waren dese.

Soo wanneer nu de gijselers geset waren, ende daerboven bij den eenen of den anderen gehandelt worde den vrede ende stillesate contrarie, dat men sulcks an den overtreders ende niet an die gijselers sall verhalen, daer de landschap ende steden bij vall toe doen sullen te straffen na behoren.

Sooveer dese vrede ende stillesate sorteert haer effect, allijcke wel die huisen en vlekken des vorsten onderhouden moeten zijn, dan daer toe sijn renten ende dominien te mogen toe gebruicken.

Dat alle amptluden ende officieren middeler tijd hare ampten na haer commissie rustelick ende vredelick gebruicken mogen, als sij gedaen hebben tot desen dage toe onbehindert van iemandt.

Dat een iegelick reisen, kieren en verkieren mach onbeswaert ofte onbespiert, stromen en straten, ellick sijne goederen gebruicken na sijn gevallen onbelettet.

Dat men tot verfallinge der schulden der landen van Overijssel, buiten inseggen van iemants in den lande ordineren mogen schattinge, als ter noodt dienen sall.

Hier en tegen ellick te blijven bij sijn olde possessions, vrijheiden, privilegien, ende goede gewoonte onbrekelicken sonder indracht van iemandt, oock sonder die landen ende steden vorder te beswaren mit eenige saecken. Dat hiermede die voorcontracten tusschen beide vorsten van Utrecht ende Gelder op-

gerichtet mitten landen ende steden van Overijssel, in allen sijnen punten ende artikulen volckomen blijven sall.

Of men die gijsselaers stellende worde, dat de hartog van Gelder wederomme segel ende brieven geven wil, den vrede, stillesaten ende alle andere punten volkomentlick worde verholden, gelijk de steden ende landen van Overijssel dat mit gijsselaers versorgen sullen.

Entlick of in eenige van dese punten voorseit in toekomende tijden gebreck viel, dat daer over altijt eerst als arbitrers kennisse van dragen sall die bisschop van Trier, Collen, Munster, Cleve en Gulick of eenige van dien, tot kennisse des vorsten van Gelder.

Hierop sullen de steden antwoorden, oft hen believen wil de ridderschap van Overijssel hierop te verschrijven, daer men sie alle toe geleiden sall een Dingsdage toekomende an den landdrost toe Hasselt, om hem daer van entelick antwoordt te geven.

Terwijljen dat hartog Carel van Gelder handelde mit de landschap van Overijssel, om mit haer vrede te maecken, soo was een stilstant beraemt tusschen haer beiden, welcke hij die beide steden Deventer en Campen tamelicke heeft gehouden, alsoo dat sij sich des niet hadden te beklaegen. Ende op den 10. September was de dag binnen Apeldoren ange-stelt om aldaer geresolveert te komen, omdat oorlog ofte vrede op de articulen an te nemen; waerop de landschap ende steden binnen Deventer bij malckanderen solden komen, ende de raden des vorsten hadden beloofd den gesanten goede paspoorten te willen leveren. Ondertusschen heeft de hartog de stad van Swolle mit roof ende brant overtogen, ende

10. September.

Landdag binnen
Doventer.

alsoo benauwt, dat sij niet een hoofd buiten de poorten dorsten steken, ende wilde oock niet gestaden, dat de karspelen onder de stad Swolle geseten hare sacramenten daer mochten halen, ofte haer doden begraven, of haer kinderen mochten laten dopen; waren mede gants neringloos, ende haer nabuir steden Deventer en Campen dreven haren gantsen handel. Waerom die van Swolle op Vrijdag na Aegidij hebben geschreven an die van Deventer en Campen, waerin sij all haere swarigheiden verhaelden, mit begeren, dat men eens een einde mit dat dagen wolde maecken, soo sij vrede solden hebben, dat sij die mochten erlangen, soo oock dat oorlog, dat sij dan oock daer-toe mochten komen, haer burgeren konden haer niet langer dulden, wolden sij haer verlaten. Dat sij niet verhoopten, alsoo haer anders was versegelt ende beloofd. Soo mosten se anderen raed soecken, overmits het haer niet mogelick en was, het soo langer staende te holden.

Die alinge landschap vergadert sijnde binnen Deventer hebben sich lange ende breedt op die voorgestelde articulen van den vorst van Gelder beraden, bevonden sich daerinne seer beswaert, omdat sij in grote schulden staken, ende geen raed wisten om geld, ende gants geen bijstant van den bisschop hadden. Hebben daeromme in de articulen bewilligt om den vrede daer op an te nemen, ende hebben datselve te doen hare gesanten bevolen.

Die gesanten hebben niet voer des morgens de geleijdsbrief gekregen, ende des Maendaegs opten 10. September sijn sij hent tot Apeldoren gereden. Als sij nu daer een weinig waren geweest sijn daer oock de Geldersche gesanten angekomen, namentlick

Berent Hacfort, hijer voren genoemt, Arkelens, die landrentmeister van de landen van Gelder, die scho-laster van Zutphen ende meer andere. Doe heeft Arkelens die articulen verhaelt, waerop de gedepu-teerden van Deventer ende Campen van wegen de landschap van Overijssel resolveren solden, om den vrede an te nemen, ofte niet, waerin sij op behag van den bisschop bewilligden. Daerna hebben sij den artikul van den van Swolle voergenomen, ende Arkelens seide, dat de vorst van Gelder voer de hoemoet, die hem die van Swolle gedaen hadden, van deselve stadt jaerlicks 500 g.gl. ende noch daer-enboven solde hem de landschap van Overijssel alle jaren geven, als nâmelick dat land van Salland 2000 g.gl. ende het land van Vollenhove 2000 g.gl., dat sich jaerlix solde bedragen 4000 g.gl., waeromme veel woorden over ende weder over sijn gevallen, alsoo die reden daer geen plaetse hadden. Ende voort van alle andere articulen ende punten wolde die hartog van Gelder selven gijselaers en borgen uit de van de ridderschap ende steden van Overijssel kiessen, die voer de conditien van den vrede solden loven; waerop die van Overijssel antwoorden, als de hartog der menonge waer soo solde sonder allen twijvel, die eene van die ridderschap en van die steden meer dan de andere beswaert worden, dan wolden onderdaniglicken gebeden hebben, dat de hartog van sulcken voornemen wolde afstaen, dan soo de hartog enckelick gijselaers wolde hebben ende als de van de ridderschap daer toe wolden verstaen, dat sij dan deselve hem mochten stellen ende dat de hartog wolde believeen, dat de gijselaers in eenige stadt van den vorst van Cleve, als arbiter sijnde, mochten gestelt

worden, soodat de hartog van Gelder genoegsaem van alles versekert solde wesen.

Des soo wolden oock ridderschap ende steden van dat land van Overijssel den hartog gebeden hebben, dat hij de landen, renten ende opkomsten van die voirseide landen van Overijssel wolde leggen tot onderholdinge van die huizen en sloten, ende anderen onraet van de voerseide landen. Dat oock de hartog believeen wolde die tegenwoordige amptluden van Overijssel op haer olde commissie dieselve ampten laten ontfangen, waervan sij in rechtelick gebruick ende besit sijn, als sij in voortijden in vrede jaren plegen te doen int Oversticht, daer sij de renten van die heren onverkort plegen te ontfangen. Oock solde men niet geerne lijden, dat die heren van de vijf capittelen binnen Utrecht die grote landen, renten ende opkompsten in Overijssel hebben, dat dieselve die bisschop van Utrecht solde opboeren ende ontfangen, want sij de in de stillesaten soo well behoren te genieten als anderen, ende oock onbeschediget behoren te blijven.

Noch soo begeeren de gesanten, dat de hartog van Gelder daerin wilde bewilligen, dat men in de landen van Overijssel een schattinge mochte uitsetten, om daarmede Brun van der Schure ende andere lantschulden te betalen, opdat de landschap in geen wijder swarigheid en lasten mochte verlopen.

Als nu die gedeputeerde van Deventer ende Campen dese dingen hadden voergegeven, heeft de landrentmeister Arckelens haer gevraegt, hoe de van Overijssel waren gesloten op die articulen, die haer waren behandigt, daerop hem gesegt worde, dat haer meininge ende wille anders niet en was, noch anders

en begeerden, dan mit den hartog van Gelder goede naberschap en vrede te hebben. Doe sprack Arkelens overmael tot de gesanten: Ghij van Overijssel begeren van ons op alles resolutie te hebben, dus moet ick u vragen om den korten te jagen, dat ick wel begerde te weten of het nu gevele, dat de bisschop van Utrecht niet ware gesint de artikulen an te nemen noch die vrede te bestedigen — doch het valle hoet wil, mit ons is altijd die spiesse voer de deure ende altijd bereit — wat als dan de hartog van Gelder sich tot u luden solde hebben te versien? Welcke reden hij mit vele omstandigheden verhaelde. Waerop de van Overijssel hem ter antwoord gaven, dat die staten van de alinge landschap van Overijssel tot Deventer bij malckanderen waren, ende daerop vertoefden, om die meinonge van den bisschop te weten, en alsdan wilden sij die meinonge van de landschap den vorst van Gelder laten weten.

Misgonoegen.

Daerna hebben sij die voirseide articulen weder bij de hant genomen, ende de Geldersche gesanten wolden, dat de van Overijssel daerop voort neen of ja solden seggen, waerdoor sij tegen malckanderen sijn verbittert geworden alsoo, dat het geschapen was, dat sij mit toornigen gemoede van malckanderen solden gescheiden sijn, alsoo dat de scholastor van Zutphen all op den wagen was, om wederom te verreisen, dan hij worde weder gehaelt. Hierna worde doer tusschenspreken van sommige de saecke vervattet, ende dat onverstant quam meest daeruit, dat de hartog van Gelder sulcken groten somme van penningen van het land van Overijssel ende de stadt van Swolle wolde hebben, nochtans hadden sij niet geerne mit onwille gescheiden, omdat sij sich be-

sorgden, dat het land van Overijssel daerdoer in wijder schade solde verlopen, presenterende op behag van de ridderschap ende steden van Overijssel, den hartog 300 olde schilden jaerlicks te geven. Doch om entelick in de saecke wederomme te sluiten worde weder binnen Apeldoren op den 18. September eenen dag angestellt ende Berent Hacfort beloofde de gesanten van Overijssel, dat hij van stonde an bij den hartog wolde reisen, ende sijn entelicke meinonge vernemen, ende wilde hem de wederom laten weten; waeromme die gesanten den secretarium van Deventer tot Apeldoren hebben gelaten, om dat bescheit van den hartog die landschap binnen Deventer te brengen.

Ridderschap ende steden van Overijssel hebben van de Campen begeert, dat sij twee uit haren middel tot Wijck an den bisschop wolden senden, ende hebben Geert Borgersen ende Jan van de Vecht darrotoe gevoegt om van den bisschop sijn entelicke meinonge te vernemen, ende die twee andere gecommiteerde van Campen, Hendrick Wijntges ende Tijmen van den Venne, de mede tot Apeldoren waren geweest, bleven bij die ridderschap tot Deventer ende sanden haren secretarium Johan van Breda binnen Campen, om haer enckelick afgescheit te nemen, ende haer te kennen te geven wat opten dag tot Apeldoren was geschiet.

Opten 11. September sijn binnen Deventer ridderschap ende steden groot ende klein mitten anderen vergadert geweest, ende sijn mit malckanderen mit grote swarigheid overkomen ende gesloten — soo sij uit twee quaden dat beste mosten kiezen — dat sij op de artikulen mit hartog Carel van Gelder, die vrede wolden ingaen ende annemen, soo haer genen

troost voorhanden was ende die uiterste noot ende elende mit haer voorhanden was, opdat sij in geen wijder verloop mochten komen; ende dat die stadt van Swolle hartog Carel van Gelder 500 ggl. tot heckegelt solde geven, ende daer beneffens die landen van Sallant, Twente ende Vollenhove, oock hem jaerlicks 200 ggl. solden betalen, ende daer beneffens, dat hij uit de ridderschap ende steden van Overijssel dan tot gijnselaers tot sijnen wille solde mogen kiezen.

Dagh tot
Apeldoren.

Doe sijn de gesanten ten beiden sijden opten 18. September angestelden dach binnen Apeldoren op de Veluwe erschienen; alwaer van wegen den vorst van Gelder waeren Arckelens, Hacfort, Dr Wijnold van Arnhem ende Harmen Knoppert; van wegen Overijssel Borghert van Westerholt, droste van Vollenhove, Lubbert Mulert, schulte van Hasselt, Jan Mulert, rentmeister van Sallant, Jan Stelling, castelein van de Cuinder; van Deventer Mr Geert Swaefken ; van Campen Geert Borgherts, Jan van de Vecht, Hendrick Wijntjes ende Tijmen van den Venne. Soo heeft Berent Hacfort van wegen sijn here voorgegeven, dat sijns vorsten menonge ende wille waer, dat die landschap van Overijssel eerst ende voor all van de andere artikulen sprake, ende die bewilligde, dat sij dese na beschreven oock solden annemen, ende daer-in bewilligen. Dese niuwe articulen waren als volgt:

Niuwe
artikulen.

1. Dat alle die amptluden ridderschap ende steden des Overstichttes van Utrecht sullen loven ende sweren van nu voortan haren heeren geen hulp, troost, noch bijstant te doen, heimelick noch openbaer in generleij manieren ter tijt toe ende soo lange dese twist ende onwille vereeniget ende geslichtet sijn sullen.

2. Of daer eenen anderen bisschop quame bij maniere van resignatie, coadjuterije, ofte mit wat manieren sulcks geschieden mochte, denselven sullen sij oock geen hulpe of bijstant doen, heimelick noch openbaer als voorseit; sullen oock deselve op de huisen, in steden, noch vlekken van Overijssel niet inlaten, om hem te hulden, noch te beeden, dan bij wille, wete ende consent des hartogen van Gelder.

Sullen oock beloven ende sweeren alsulck verdrag, als die drije staten des Nederstichts mit den hartog van Gelder ingaen worden, oock an te nemen, te holden ende te voltrecken.

Angaende die van Swolle, dieselve voer de grote swarigheid, hoemoet ende gewalt, dat sij an den vorst van Gelder ende an anderen mit woorden ende mit wercken begaen. Emende, te weten, dat de principaelen van de misdaet in lijnen kleder voer den vorst van Gelder komen sullen, op haer knijen vallen, vergiffenisse bidden ende die oneerlicke versijerde woorden, die sij over hem gebruijkt ende gesproken hebben, openbaer weder roepen sullen.

Ten 2. sullen sij nu voortan den hartog van Gelder alle jaer geven ende betalen 500 Coervorster Rijnsche gl. ponden of de weerde daervoer op sulcke dagen, als men die overkomen sall.

Ten 3. sullen alle diegene, die uit Swolle sijn, daer weder inkomen in sulcken staet ende eere als sij te voren geweest sijn. Item als van den renten ende dominien in den Overstichte sall die vorst believen, dat die amptluden dieselve renten boren sullen tot haer onderholdinge, na inholt haerer verschrijvinge ende voorder niet, ende die overloop sall de hartog van Gelder toekomen ende boren laten.

Item van schattingen uit te setten omme de schulden te vervallen etc. den artikul believet den hartog bij alsoo, dat de penningen niet sullen komen tot profijt des bisschops, dan tot den einde voerseit sullen gevordert worden.

Als die gesanten van Overijssel dat begeren ende voernemen van den vorst van Gelder horen, verwonderen sij sich seer ende wisten niet uit wat reden of gront, dat die voorseide hartog sulke nije beswaerlicke articulen liet voerstellen, soo Sijn Genade alle sijne begeerte hadde voer laten dragen, omme een entelick ja ofte neen op te seggen, daer noch nooit enige mentie van was gemaect. Soodat de van Overijssel seiden: Mijn Heren, wij kunnen ons niet genoegsaem verwonderen, dat men ons nu dusdanige articulen weder op dat nije voorholt, nadien op den lesten gehalten landdagh den entelicken afgescheit van den vorst van Gelder gegeven sij, is averst dese dag angestelt, om onse bescheit mit ja ofte neen in te brengen, alsoo van alle dese swarigheden te voren niet een woort is gesproken, ende dat begeren van den vorst was mit sijn F. G. handt onderschreven.

Trotsigheid
van de
Gelderschen
bederft
alle den handel.

Waerop Hacfort tot antwoord gaf en seide: Gij van Overijssel sult weten ende verstaen, dat mit ons Gelderschen altijd de spiesse voer de deure bereit staet, ende wij hebben uwen duijm in onsen mond, alst ons lust mogen wij bijtten; want gij nergens hene kont, soo moet gij doen alst ons belieft ende welgevallet. Hetselve worde seer quellick van die van Overijssel genomen, daeromme heeft Geert Swaefken, burgemeister tot Deventer, daerop gesegt: Heer landdrost ende gij Heren alle, gij staen ons toe vrije geleide of ende an weder in onse gewaersaem

te staen? Hijerop antwoorden die Gelderschen: jae. Doe seide Swaefken: Heer landdroste, soo mijn genedige vorst ende here van Gelder ende gij alle onse duimen in die mondt hebben ende bijtten mogen, alst u belieft, soo ist hogenodig, dat wij onse duim teruggetrecken uit uwen mont, eer wij gebeten worden, ende mijn heren ende vrunden sullen weten ende verstaen, dat dat landt van Overijssel noch soodanigen bruidt is, dat men daertoe nog well eenen bruidegom kan krijgen. En Heer landdrost, dat segge ick nu eerenstelick toe, dat de hartog van Gelder nu noch ummermeer meister van het land van Overijssel sall worden, ende sullen nu doen, dat wij noeit te voren gedacht en hadden te doen. Alsoo sijn sij mit onwille van malckanderen gescheiden.

Als nu de gesanten van Overijssel weder binnen Deventer sijn gekomen ende verhaelden, hoe dat sij mit die Gelderschen waren gevaren, soo heeft die landschap, niet goeds van alle dese handelingen voorsiene, eenen hooftman mit vijfhondert soldaten ingenomen, ende gaven hem een bestelbrief van ridderschap en steden des landes van Overijssel, alsoo sij geen tijdt en hadden om an den bisschop te reisen.

20. September.

Opten 20. September sijn die Geldersche ruiteren en knekten uit Hasselt getogen des morgens, ende waren niet stercker dan omtrent 40 paerden ende tusschen twee ende anderhalf hondert man te voette, ende hebben dat huis ter Molen, dat tot Hellendoren ligt, ingenomen, ende dat gantse landt soowel in die Twente als Salland en Vollenho in dingtal gebracht. Ende binnen Hasselt hadden sij niet meer als 50 knechten gelaten. Die van Swolle hadden geerne gehat, dat men dieselve solde versocht hebben ende ten minsten alsoo dwingen,

Schulenburg
ingenomen.

dat sij weder in Hasselt solden trecken, begeerden daeromme, dat de van Deventer ende Campen soovele krijgsvolk ende borgeren uit haer steden wolden bestellen, oock dat die droste van Sallant oock soo solde doen, ende komen daermede tot Swolle, sij wolde mede soo doen; ende dat die droste van Vollenho mit ettelicke reisige paerden daer oock bij wolde komen; maer die ander steden ende die ridderschap hebben hetselve niet raetsaem gevonden ende is alsoo verbleven.

Nadien de dag tot Apeldoren onvruntelick was afgelopen ende de hartog van Gelder sich besorgde, dat die van Overijssel sich mit dat hujs van Burgondien of eenige anderen heren solden verbinden, soo hij dat land van Overijssel ongeerne verlaten hadde, heeft hij bevolen an Berent Hacfort, die dat spit in die assche gewent hadde, dat hij uit sich selven an die steden schreve, dat hij den vorst daer toe wolde bewegen, dat sijn genade solde bewilligen noch eenen dag te holden. Soo heeft Hacfort an die steden opten 23. September geschreven, hoe dat hij bevel hadde ontfangen, om eenige saecken uit te richten, die tot groot achterdeel ende schade van Overijssel solden dragen, dat hij geerne vermijdet sage, ende soo daer niet een voorvanck in worde gedaen, solde men hetselve op een kort wel wijs worden etc. Om nog sulcks te vermijden wolde noch geerne bij sijnen here bearbeiten, dat men eenen nieuwen dag solde holden, ende soo die leste ingebrachte articulen te swaer waren, dat men die mochte linderen, waerop sij hem haer meinonge solden toeschrijven. Desen brief hebben die van Overijssel niet beantwoort.

Hartog Carel
van Gelder
anbiet nieuwe
handelinge.

Doe heeft de hartog van Gelder die staten van Utrecht geschreven, dat sij hare gesanten bij hem binnen Arnhem solden schicken; die staten hebben hare gecommitteerde in tamelicken getale aldaer gesonden, daermit hij van de saecke van Overijssel heeft gesproken, dat sij dieselve alsoo wolden insien, dat de saecke vervattet mochte worden, ende een nieuwen verhoorsdag mochte aangestelt worden; soo hebben die gedeputeerde van die staten van Utrecht an die stadt van Campen geschreven, ende mit vele redenen van haer begeert, dat die vredeshandelinghe weder mochte bij der hant genomen worden, gegeven tot Arnhem a^o 1527, den 28. September. Die van Campen hebben an die gedeputeerde van het Nedersticht binnen Arnhem wederom geschreven, hoe dat haer eerbaerheiden weder eenen nieuwen dag tegen den 28. September hadden aangestelt, om die beide landen te verdragen, ende hebben haer geschreven, dat geen minsche op aerden wesen mochte, die meer tot vreden gesint waren dan sij, als sij die eere ende eedes halven konden bekomen, daer sij vele dagvaerden hadden angehouden, ende oock weleer uit Wijck haer hadden geschreven, dat sij daerin wolden helpen raden, dat de vorst mit de landschap tot eendrachtelicke vrede mochten komen, dat sij doe ter tijt hadden afgeslagen, ende soo die menigvuldige dagvaerden alle onvruchtbaer waren afgelopen, dat haer van harten leet was, ende niet bij haer schult was toegekomen, dan soo vele en allene, dat wij onsen vorsten ende heren, die doch een vorst uit den hogen huise van Beijeren geboren is, die wij oock als in liefden gehult en gesworen hebben, soo lichtelick onse eed ende eere contrarie niet verwerpen

Die van Utrecht
 schrijven an
 de van
 Overijssel.

konnen noch versweeren willen, dan solden niet liever sien dan vereeniginge beider vorsten welvaart etc. Soo sulx heren ende vorsten dan haer toestont, ende dat sij verstaen hadden, dat sij daerover in handelingē waren, des sij haer van harten verblijden, ende vertrouwden an Godt, dat hij sijn Goddelicke gratie daer tusschen wilde geven, oock sonderlinge alsoo die hartog van Gelder dese landen mit grote dingtalen beswaerde, dan als die dingtalen waren afgedaen, soo wolden sij sich mit de ridderschap bespreken, dat een dagvaert worde gehouden etc., mit meer diergelijke reden, ende hebben soo den dag afgeschreven den lesten September a^o 1527.

Die van het Nedersticht hadden oock gelijke brieven an die stadt van Deventer geschreven den dagh te holden, diewelcke dat den van Campen overschreven om haer menonge daarvan te weten. Die van Swolle waren gants niet gesint meer dagen mit den hartog van Gelder te holden, ende betrouwden oock den van Utrecht niet vele goedes toe, ende hebben den van Campen geschreven, soo sij terwijlen dat die dagen gehouden worden grontelick bedorven worden en ondertusschen niet wisten wat op de dagen was uitgerigt; ende soo de van Utrecht den hartog van Gelder voor haren here hadden angenommen wat die goedes in die saecke solde doen, mochte men overleggen, dan konden daer anders niet uit verstaen dan dat men in die saecke simuleerde. Ende als het anders niet wesen mocht, soo wolden sij oock ander wegen ende middelen soecken, waermede sij sich helpen ende beschermen mochten. Ende of men op den dagh weder wolde voernemen, als men altijd hadde gedaen, dat sij ofte iemand van

Die van Overijssel ongesint in handelingē te treden.

den haeren humiliatie ofte emende doen solden, daer-
toe waren sij int kleine of grote niet gesint, ende
wolden daeromme liever lijden wat haer eenigsins
overkomen mochte.

Die stadt van Campen stont niet wel aen, dat die
van Deventer gesint waren mit die Gelderschen meer
dagen te holden ende hebben den dagh, die de van
Deventer hadden angestelt, weder afgeschreven. Doe
heeft m^r Goevert Coendertorf, canonic van S. Jan
binnen Utrecht lic. utr. jur., sijn suster juffer Trude
Coendertorf toe Campen an den raed gesonden, ende
heeft soo schriftelick als mondtlick van haer ende
van wegen die andere staten van Utrecht begeert,
dat sij hare gesanten opten dagh tot Apeldoren
wolden senden, doch die van Campen hebben aver-
maels den dagh afgeschreven.

Doe heeft hartog Carel alle vlijt angewent, dat hij
de drie steden: Deventer, Campen ende Swolle, alsoo
mochte benauwen ende bedwingen, dat sij noodshalven
sich onder sijn subjectie solden moeten geven, alsoo
hij vermerekte, dat sij dat niet mit lieve solden doen.

3. October. Ende den 3. October heeft hij die Swarte Sluise op
De Gelderschen dat Swartewater boven Geelmuden vaste gemaect,
op de alwaer hij Willem Waterman tot overste gestelt heeft,
Swarte sluso. waertoe hij alle die omliggende buirschappen van dat
gantse land van Vollenhove om te bolwereken ver-
schreeff die eene voer die ander nae, die hij daer-
toe verschreef den 15. October in manijeren als volgt:

Gude vrienden, ick late uw weten van wegen mijns
genadigen lieven heren hartogen van Gelre etc., dat
gij als morgen vroe toe 8 uren alhijer schicken 10
wagens, bij elcken wagen twee stercke mans mit
proviande 8 dagen lanck, om alhijer sooden te voeren.

Indien des niet en geschiede dencke ick u van sijn forstelicke genaden wegen daervoer an te sien, dat
 15. October. ick liever verhoedet sage. Actum den 15. October
 a^o. 1527.

Hierboven heeft die vorst van Gelder alle de huisluden opten lande van Vollenhove geboden, dat sij alle de pachten ende renten, die sij schuldig waren ofte gaven in die drie steden: Deventer, Campen en Swolle, solden komen an die Swartesluis, ende laten se opschrijven; soo heeft die drost van Vollenhove bij lijves straffe mit kerkensprake laten gebieden, dat niemand eenige pachten ofte renten, den ingesetenen van den drie steden toekomende, an die Swartesluis solde op laten schrijven. En alsoo daeromme niemant en quam, die eenige pachten of renten liet opschrijven, heeft Waterman weder den 15. October geschreven, soo niemand noch des anderen daegs wolde komen, om dieselve te laten opschrijven, dat hij se voer openbare vijanden wolde holden, daer solde sich een jeder na weten te richten.

Die van Swolle worden van dage te dage meer beswaert, soodat sij niet een hooft buiten de stad dorsten steken, alsoo dat sij victualie gebreck kregen, dat se den bisschop te kennen gaven, die daeromme opten 3. Octobris an die van Campen heeft geschreven ende begeert, dat se den van Swolle in haer noodd niet wolden verlaten.

Berent Lappe
 in dienst
 van Overijssel.

Die landschap heeft den ritmeister Berent Lappe mit een vane ruteren angenommen; ende insgelijcken hebben die drie steden 300 reisige paerden angenommen tot wederstant van die hartog van Gelder, welcke dat gantse land van Overijssel en self die vrijheid van Campen in brantschat heeft gebracht;

gevende den ingesetenen vrijgeleide voer haer personen ende goederen voer groot gelt.

Die landschap van Overijssel hadden die stad ofte veste van Geelmuden beginnen te ontfesten, hadden evenwel daerbinnen noch ettelicke knegten liggen, die eenige maenden soldije ten achteren waren, waerover sij begonnen te moeijteren ende om gelt te roepen. Die hooftman schreef an die van Campen om gelt, die steden schreven an den bisschop, maer kregen geen vertroostinge; ende schreven an den hooftman, dat die boode, die sij uijtgesonden hadden haest solde wederkomen, maer hij schreef opten

3. October. 3. October weder an den van Campen, dat het hem niet mogelick en was op sulcke vertroostinge dieselve eenen dag op te holden, want sij quamen alle dage mit hele en halve rotten voer sijn logement, ende wilden verlot hebben, dat men hem ten minste 200 moste senden, of hij most lijden, dat sij hem mit geweld ontliepen, dat beter ware verhindert, dat sij daerop mosten verdagt wesen. Maer alsoo dese soldaten binnen Geelmuden geen gelt en kregen sijn sij meest verlopen.

De Geldersen
besetten
Geelmuden.

Als die hartog van Gelder dit vernam heeft hij daer eenige soldaten gesonden om die vleckes van Geelmuden in te nemen. Als nu die Stichtse dit gewaer worden, die daer noch binnen waren, sijn sij oock gaen lopen, ende alsoo hebben die Gelderschen Geelmuden weder ingenomen ende vaste gemaect.

3. October. Opten 3. October heeft die bisschop uit Duirstede an die van Campen geschreven, hoe die van Utrecht binnen Amsterdam victualie koften ende die tot Naerden te schepe lieten brengen, ende van daer mit ruteren ende knegten binnen Utrecht brachten; dat

men datselve wel mit die oorlogschepen konde verhinderen ende haer daerin een afbreuck doen, begerde daeromme van haer, dat sij daertoe wolden verdacht wesen, om datselve den bevelsluden op die schepen te kennen te geven, ende haer bevel doen, dat se daerop wolden acht nemen, ende die van Utrecht haer proviande benemen, opdat sij des toe eer weder tot sijn gehoorsaemheit mochten komen.

Alsoo die hartog van Gelder niet konde te wege brengen doir de staten van Utrecht, dat die van Overijssel meer mit hem daghen wilden holden, soo heeft hij dat bearbeit, dat die hartog van Cleve heeft onderstaen te handelen tusschen den bisschop van Utrecht, den hartog van Gelder ende den van Utrecht ende Overijssel, ende heeft die saecke soo wijt gebracht, dat tusschen voerseide partijen een stillestant van acht dagen worde gemaect, om in middelertijt eenen vruntlicken verhoorsdag te holden, om te sien, of men die gemelte partijen konde verdragen ende die beide vorsten van alle twist, die sij mit malckanderen hadden, bevreden; waertoe angestellt worde den 28. October, sijnde Simon en Jude, om alsdan bij malckanderen te komen tot Huessen.

28. October.

Op desen angestelden dag binnen Huessen heeft die bisschop Jacob van Minden ende sijnen canceler gesonden, noch sijn daer van des bisshops partije die gedeputeerden van dat land van Overijssel, ridderschap en steden, die gesanten van Amersfort, Wijck, Rhenen ende andere, die noch onder den bisshop waren, erschienen. Die hartog van Gelder heeft daer oock sijn ambassaten gehat, ende van wegen die staten van Utrecht sijn daer dese navolgende erschienen: H. Mellis van Nijvelt, domdeken van Utrecht, H. Govert

Dag binnen
Huessen.

Suikerode, deken van Olde Munster, H. Marcus van Weze, H. Frederick Coninck; van wegen die ridderschap Jan van Reness, Jan van Huchtenbroeck, beide ridders; van wegen die stad van Utrecht Adam van Diemen ende Simon van Cloetinghe. Dese gesanten waren uit Utrecht bij nachte vertrocken, ende worden mit 100 hoveluden hent tot Arnhem bij den hartog van Gelder begeleidet, omdat haer seer grouwelde, dat haer die bisschop van Utrecht eenige lage achter den berg mochte geleght hebben.

Die gesanten van beide sijden sijn opten angestelden dagh binnen Huessen gekomen. Aldaer hadde die hartog van Cleve geordoneert den proost van Cleve, den drost Pallant ende meer anderen, om die partijen te verhoren, ende sooveer ummer mogelick te verdragen; soo hebben se denselven tijdt ende plaetse angestelt, om bij malekanderen te komen etc. Datgene, dat op desen dag is verhandelt, wil ick enkelick verhalen, soo mij dunckt, dat die saecken ten beiden sijden worden verhaelt. Die proost van Cleve heeft voor eersten verhaelt, hoe dat die vrede, de weleer tusschen den bisschop van Utrecht ende die landschap van Overijssel ter eener en den hartog van Gelder ter ander sijde was opgerichtet. Welck verdrag ende vrede die hartog van Gelder in alle sijne puncten ende artikulen was nagekomen, ende dat die van Overijssel datselve niet hadden gehouden noch nagekomen waren ende de Overijsselsche steden, ende heeft doe voort daer henne gedreijt ende gekiert ende daermede gesloten, dat men eenige goede middelen solde voornemen, waerdoer men eenen bestendigen vrede mochte bekomen, ende tot een goed einde geraken ende daeromme

most een ieder wat van sijn recht afstaen, soo men int oorlog alle dingen na sijnen wille niet enkelick konde bekomen; ende datter soo groten oorlog niet waer, men konde datselve wel bij goede rechtveerdige middelen en weg leggen ende weder tot vrede brengen, wanneer die partijen tot vrede genegen waren; begeerde daeromme van haer, dat sij alle haer vlijt daer wolden leggen, dat sij niet meer neerstigheids ende arbeids deden, die sake mit woorden te verdedigen ende te verantwoorden, dan acht te hebben, dat die saecke tot een goeden vrede ende een goed ende mochte gebracht worden. Die gesanten hebben daer weinig ofte niet op geantwoort, ende sijn uit de raedtkamer gegaen.

Bericht.

Een weinig tijds daerna sijn die ambassaten van die bisschop van Utrecht, van den hartog van Gelder, van die staten van Utrecht ende vant land van Overijssel ende die gedeputeerden van de steden in die raedkamer gekomen, alwaer die gesante van die bisschop dusdanige reden tegen die Cleefsche raden int anhoren van alle die andere anwesende gesanten heeft gedaen als volgt:

Ick ben van harten blijde, dat ick een oorsaecke hebbe gevonden, dat ick mijn heeren die raedsheren van den doorluchtigen heren des vorsten van Cleve mach vertellen ende verhalen, woe mijn G. F. ende Here H. Hendrick, bisschop van Utrecht, palsgrave opten Rhijn etc., sich van die tijt af, dat hij tot eenen bisschop van Utrecht erweelt ende gekoren is geweest, gedragen ende gehouden heeft, ende voort dat ick mij mach beklagen ende daer doen, hoe node sijn F. Gen. ende sijn Gen. landschap soo node an dat oorlog hadden geweest, soo als sijn F. G. tot eenen bisschop van Utrecht was gekoren etc. etc. etc.

Op dese vergaderinge is bitterlick van beide partijen over de saecken gehandelt, voornamelijk tusschen des bisschops gesanten ende die van Utrecht mit die Gelderschen, dat ick om kortheits wille wil verbij gaen.

Dan angaende die van Overijssel, dese hadden dese dag sterck besonden, uit elcke landschap twee van die ridderschap, ende uit elcke hoofdstat twee van de raedspersonen ende een secretarium, soo wast beswaerlick mit soo vele te gelijke te handelen, daeromme het voor geraedsaem is gevonden, dat sij daer toe eenige solden voegen, die de Cleefsche raden die saecken solden voordragen, als uit de ridderschap Jan van Buchorst, Borchert van Westerholt, droste van Vollenhove, ende van wegen die steden, Peter van Mouwijck ende Mr Geerlig Swaefken mit de ambassaten van den bisschop. Die gesanten van den hartog van Gelder hebben dese nabeschreven articulen overgegeven, waerin die bisschop van Utrecht ende die landschap solde bewilligen.

Artijckulen
van den hartog
van Gelder
voorgeslagen.

Ten 1. ende voir all solde die bisschop van Utrecht bewilligen ende believeen, dat de vorst van Gelder hem tot een coadjutor van dese twee eenen solde stellen, den soone van Lunenburg, die omtrent 22 jaren out is of een weinig min of meer, of sijnen bastertsoone, die op dat pass bij den bisschop van Trijer woonde, Carel, ende was 20 jaren of een weinig meer olt.

2. Ende als men in die articulen hadde bewilligt ende vollentogen, alsdan wolde hartog Carel van Gelder uit alle die steden, sloten en vlecken sijn garnisonen nemen, ende die kercke van Utrecht wedergeven ende verheelen, alsoo als sij oeit te voren

was geweest; ende wolde daerenboven voer hem ende sijn erfgenamen ende voir die nakomelingen, vorsten van Gelder, beloven, dat sijn nummermeer weder daer na solden staen.

3. Dat die coadjutor van dat bisdom dat regiment van dat bisdom solde anvangen, ende dat die landschap, an beiden sijden der IJsselen hen, eenen niuwen bisschopseed doen sullen richtelick na older gewoonten, ende hij de landschap weder.

4. Sullen die Godshusen bij consent der stemmen beider landen voirseit an beiden sijden der IJsselen beloven, dat sijn nu noch in toekomenden tijden geen bisschop sullen kiezen, dan bij consent ende raedt van den vorst van Gelder, die de kercke van Utrecht van die Hollanders sall beschermen.

5. Angaende de van Swolle van dat gelt, dat sijn hem jaerlix geven sullen, will hij haer gants ende all verlaten, ende soo hij op die IJsselen tegenover Deventer huizen heeft staen, wat hij daerin doen solde, dat wolde hij tot kennisse van de vorst van Cleve stellen.

De van Overijssel willen dit niet ingaan.

Die gesanten van den bisschop ende Overijssel dit voorgeven horende, is haer daer vreemt van geweest ende wisten wel, dat datselve ondraegelick was, want dat meeste regiment altoos bij den coadjutor is, ende of well ware, dat die bisschop daerin wolde consenteren, soo solde datselve den landen niet gelegen wesen, omdat men niet solde weten wel van beiden regeren solde. Waeromme dese conditie den van Overijssel niet an en stont ende wel merckten wat dat des hartogen meinonge was, dat die bisschop van dat bisdom solde afstaen van landen ende luden ende niet behouden dan den bloten naem. Alsoo dat

sij niet meer van den vrede hebben handelen willen, ofte daer van meer spreken; ende hebben gesegt, dat sij niet entelicke in de saeke konden concluderen, sij mosten daerop de resolutie van den bisschop hebben; ende de gesanten van Overijssel seiden sij wolden datselve ridderschap ende steden overbrengen. Waerop weder eenen dag op ter IJsele voer Deventer aangestelt om haer beraet te rapporteren, daarna worde den gesanten vrijgeleide gegeven, om weder na huis te vertrecken.

Als nu dese dag tot Huessen onvruchtbaer was afgelopen, hebben die partijen wederom mit oorlog angetast voernamelick in het Nedersticht, maer alsoo die bisschop seer was uitgeput van geldmiddelen om den oorlog te continueren, heeft die tijdelicke jurisdictie, die de bisschoppen van Utrecht duslange mit de geestelicke annex hadden op sekere articulen, getransporteert an keiser Carel die vijfde; dit geschiede tot Schoonhoven den 15. November a^o 1527.

15. November.

Nieuwen oorlog
mit
Gelderland.

Des anderen daegs, als die bisschop dat wereldlicke sweert an den keiser hadde overgegeven, heeft de hartog van Gelder die stadt Rhenen bij verrassinghe ingekregen, ende voort daarna die sloten ter Horst, Leuwendael, daer drost op was Alphert van Isselmuden, Amerongen, den Doorn, ten Hamme, Schonouwen ende dat hujs Nerden, alsoo dat hij op dese tijt alle die steden, vleckten en sterckten van dat Nedersticht in hadde, behalven Amersfort ende Wijck te Duirstede. Oock heeft die hartog van Gelder die drie hoofdsteden van Overijssel alsoo benauwt, dat sij niet eens buiten de poorte dorsten komen, want voir Deventer hadde hij drie sterke huisen, daerbeneven hadden die Gelderschen den Schulenburg

of ter Molen oock vaste gemaect; voir Campen hadde hij den Coeburg, Wilssen en Geelmuden, soo dat sij te lande ofte toe water nergens henne konden. Ende die stadt van Swolle beengde en benaude hij seer mit Hasselt, Swartesluis ende Rechteren, dat hij oock weder beset hadde.

Noot van die
van Overijssel.

Hierenboven waren die landen ende steden van Overijssel mit schulden ende hantgelden alsoo beswaert, waer voir die borgers van de steden ende ingesetenen van de landen mit haer lijf ende goederen waren verbonden, ende als sij nu op haer groot perikel uit de landen ende steden iewerts reijsden, dan worden sij voir die landschulden angehouden ende daeromme in hechten geset, ende wat sij om hulpe an den bisschop solliciteerden kregen niet, hadde oock geen macht ende conde hem selven niet beschutten; oock konden sij niet eenen stuver op de landen tot schattonge uitsetten. Die hartog van Gelder hadde dat gantse landt van Overijssel in dingtall mit alle die vrijheiden van de steden, groot ende klein, daerenboven boerde hij all de renten, die den borgers in den steden ende opten lande toequamen int land van Gelder ende Overijssel, die men an sijn rentmeisters moste betalen, alsoo dat sij in drie of vier jaeren daer van niet eenen stuver hadden ontfangen; hierenboven hadden die landen ende steden geen gelove, konden geen pennongen op hantgelden krijgen, niemant wolde haer borgen.

De van Overijssel besluiten sich onder den keiser te geven.

Diewijle nu geheel Overijssel, ridderschap en steden mit die gemeene ingesetenen in soodanige last waren, ende sich mit dragelicke middelen mit den hartog van Gelder niet konden verdragen, sijn sij mit malckanderen gesloten, dat sij bij goeden tractate ende

dragelicke middelen onder keiser Carel die vijfde als hartog van Brabant ende grave van Hollant wolden gaen, bij alsoo, dat die paus van Romen, die keiser, als keiser, ende dat rijck, ende die bisschop van Utrecht daerin solden bewilligen ende haer van den eed, daer sij hem mede waren verplichtet, solden ontslaen. Tot welcken einde hebben sij uit elcke stat Deventer, Campen en Swolle enen secretarium gevoegt, die tot Schoonhoven in Hollant souden reisen, alwaer op die tijt bij malckanderen waren die gesanten van den keiser ende den bisschop van Utrecht, die oock mit malckanderen tracteerden over de translatie des bisdooms.

18. November. Opten 18. November sijn die secretarij tot Schoonhoven gekomen, waer sij de gesanten van de keiser ende den bisschop van Utrecht hebben gevonden, dien sij haer bevel hebben te kennen gegeven, waerop een verhoorsdag binnen Campen is aangestelt.

De van Over-
ijssel beleggen
Wilssem
tevergeefs.

Die van Deventer, Campen en Swolle sijn mit malckanderen overkomen ende gesloten, dat sij hartog Carels veste tot Wilssem wilden belegeren, omdat daerdoer worde behindert, dat die van Deventer en Swolle gene victualie van Swolle konden bekomen. Soo sijn uit de stadt Deventer twee van haer raedspersonen mit ettelicke knechten ende borgeren, insgelijcken die van Campen twee raedspersonen als: Luken van Wilssem ende Claes Croeser mit 300 borgers ende twee vaendel knechten, ende die van Swolle twee raedspersonen mit borgeren ende knechten pars partes gelijcken op den elfden December voer Wilssem getogen, mit noch ettelicke ruteren ende knechten, die landschap van Overijssel in dienst hadden, ende hebben daervoer ettelicke dagen gelegen, dan niet sonderling dat schrijven weert is bedreven,

alleene dat sij eenige schermutselen hielden. Hartog Carel, dit verstaende, sterckte sich om sijn veste te ontsetten. Als die van Overijssel dit verstonden, sijn sij daervan opgetrocken binnen Swolle. Die borgers van Campen, an welcken die stad vergoedinge van alle hinder en schaden, die sij op dese tocht mochten lijden, gedaen hadden, waren mede op Swolle getrocken, deshalven besorgde de raed van Campen, dat hartog Carel den IJsseldijck van Mastebroeck solde doirsteken, ende alsdan solden sij niet weder tot Campen kunnen komen dan mit groot gevaer, waeromme sij opten 19. December an haer borgers binnen Swolle schreven, dat soo die landschap van Overijssel niet gesint ware die vleeke Wilsem weder te belegeren, begeerden sij, dat sie op het spoedigste weder na huis solden keren doir Mastebroeck, eer dat landt van hartog Carel onder water worde geset, hierop hebben beide raedspersonen die tromme laten roeren ende sijn van stonden aen doir Mastebroeck na Campen getogen.

19. December.

Vergaderinge
tot Campen om
mit den keiser
te accorderen.

Op Kersavond int leste van dit jaer sijn binnen Campen als ambassaten van keiserlicke majesteit gekomen graef Floris van Buren ende Egmont, Mr Geert Mulert, Joost Sasbolt, Mr Peter van S. Peter; van des bisschops wegen Dr Wolf van Assenstein, des bisschops stadtholder en canceler, ende Dr Philips Borghart, ende die gedeputeerden van ridderschap ende steden van Overijssel, om, soo sij waren besloten nodeshalven, mit guden vrijen wille ende mit een goed contract onder den keiser als hartog van Brabant ende grave van Hollant sich te begeben, om te sien of sij sich in die conditien ende articulen konden verdragen. Die van Overijssel hadden geerne onder eenen bisschop

gebleven ende den keiser op soodane conditien angenomen, dat hij macht solde hebben gehat denselven bisschop te nomineren ende te setten; waertoe die gesanten niet wolden verstaen ende seiden, dat des keisers enkelicke meinonge was sich mit die lande van Overijssel int kleinne noch int grote te willen bekroenen, ten waer sake sij hem als haren soevereinen erfhere als hartog van Brabant ende grave van Holland pure ende simpliciter voer hem, sijn erfgenamen ende nakomelingen, ende voer haer ende haren erfgenamen wilden annemen, waerop die ridderschap ende steden elck haer beraet, ellick mit de sijne hebben genomen.

A^o 1528.

In het beginsel des jaers 1528 hebben die van Deventer het huis te Diepenhem belegerd, 't welck mit sterk garnisoon van de Gelderschen beset was, ende hebben in korten tijt alles wat tot bestorminge nodig was, veerdig gemaect. Die Gouverneur van deselre plaetse, uitgeroepen sijnde om te parlementeeren ende gekomen sijnde bij de Stichtsens, als hij na geen accoort wolde luisteren, maer seer trots haer antwoorde, worde int leger vast gehouden, waerop de Stichtsens mit geschut, daer sij weinig voordeels mede deden, ende anders sijn angevallen, om mit gewelt mit rijsebosschen ende twijg de grafte, die seer diepe was, te vullen, daerop sij die ledders an de wal brochten, maer de Gelderschen schoten van de bolwerken soo geweldig op de Stichtsens, dat sij mit groot verlies daer van mosten wijcken, welke oock terstont die plaetse verlaten hebben ende sijn na huis getrocken, diewijle oock dit beleg door het harde weder ende de gelegenheit van de plaetse groot ongemack voor de beleggers solde gegeven hebben.

Beraat van
de steden mit
hare
gemeenten.
2. Januarij.

A^o 1528 opten tweden Januarij int begin vant jaer hebben die gedeputeerden van die stadt Campen haer rapport an schepen en raed derselver stadt gedaen ende hebben die meinonge van die keiser haer te kennen gegeven als voren verhaelt. Daerna hebben schepen ende raed datselve hare beide gemeenten ende hare andere ansienlicke borgers te kennen gegeven, met begeren, dat sij sich wel rijpe-lick ende erenstlick daer op wolden bedencken. Opten

3. Januarij.

3. Januarij hebben ditselve schepen ende raedt alle die schutterije van die stadt Campen te kennen gegeven, mit verhalinge der meinonge van den keiser ende daerbeneven alle die gelegenheit van den landen en steden, insgelijcken alle dat verloop ende handel van den hartog van Gelder; ende daerbeneven alle de punten ende artikulen, waerop sij mit den keiser wolden verdragen, ende begeerden daerop haren goeden raedt te weten, hoe sij best in die saecke solden doen, alsoot een saecke van grote importantie was. Soo hebben sij alle eenpaerlick bewilligt, dat men mit K. Majesteit als hartog van Brabant ende grave van Hollandt voir erfhere solden aanblijven, doch dat sij altijt bij dat Roomsche Rijek ende die Duitsche Hanse wolden blijven ende bij haer rechten, privilegien ende olde gewoonten.

De hartog van
Gelder soeckt
dese handel te
verhinderen.

Als nu die hartog van Gelder hadde vernomen, dat die van Overijssel mit die Burgondschen int handelen waren, is hij daerin seer quellicke tevreden geweest, heeft daeromme alle middelen ende wegen gesocht, dat hij mochte behinderen, dat die handel niet mochte voortgaen; ende heeft den van Zutphen geboden, dat sij mit schrijven ende anders an die steden Deventer, Campen en Swolle alle vlijt solden

anwenden, om te beletten, dat die van Overijssel sich niet mitten keiser solden verdragen. Soo hebben die van Zutphen an die voirseide drie steden privaetellick geschreven ende seer misraden denselven handel ende gewaerschouwt, ende hebben denselven vanwege die hartog van Gelder veel schone dingen beloofd ende vele reden ende exemplen bijgebracht, dat het haer in genen dele solde geraden wesen sich onder dat Burgondsche huijs te begeven, maer hieran hebben de van Overijssel sich niet laten gelegen sijn, als die de grote beloften van den hartog van Gelder well gewoon waren ende wilden evenwel mit haren handel voortvaren.

7. Januarij.
De van
Overijssel geven
sich onder den
keiser.

Opten 7. Januarij sijn die keiserlicke gesanten weder binnen Campen gekomen, insgelijcken die gedeputeerde van ridderschap en steden, die elck sich mit die sijne hadden beraden mit vollen beraet, ende hebben den keiser voer hem, sijn erven ende nakomelingen voir haer ende haren erven als hartog van Brabant ende grave van Hollant nae luit den tractaet, daervan gemaect, angenomen. Na dien die keiserlicke gesanten mit die van Overijssel den tractaet hadden opgericht, sijn sij weder na Mechelen bij den keiser vertroocken ende hebben sijn majesteit van alles report gedaen, ende hem die artikulen ende punten van den tractaet laeten lesen, die in alle die artikulen ende punten heeft bewilligt ende heeft voort alle reedschap laten toe maecken, dat tot den oorlog behoort, om den hartog van Gelder te bekrijgen ende uit Overijssel te verdrijven.

Den tractaet tusschen den keiser ende Overijssel opgericht sullen wij hier mede invoegen.

Conditien,
waerop Over-
ijssel sich onder
den keiser
begeeft.

Inn manieren hierna beschreven sijn geaccordeert die Edele ende Welgeboren Floris van Egmont, grave tho Buren ende Leerdam, heer tho IJsselstein, capt'.generael der K. M^{ts}. in Sijne M^t. landen, H. Georgan Schenck, vrijheer tho Toutenborg, stadtholder der K. M^t in Vrieslant, Mr Geert Mulert, raet ende meester van de requesten in den Secreten ende Hogen Raedt der K. M^t., H. Joost van Sasbout, raet, Mr Peter van S. Peter, secret. ordinarius in Hollant uit name ende van wegen K. M^t.; mit Johan Mulert, rentmeister van Salland, Borchert van Westerholte, D^r toe Volenhove, Lubbert Mulert, schulte tho Hasselt, opperste bevelhebber tot Geelmuden, Johan Stellingck, castellein in de Cuinre, vanwegen de ridderschap Gerrit Krijst, Hendrick Plaetman, raetsluden, Henricus ter Spille, secretaris der stadt Deventer; Lubbert van Hattum, Gheert Borghersen, Johan van der Vecht, Tijmen van den Venne, raetsluden; Johan Breda, secretaris der stadt Campen; Johan van Herwarden, raetsman; Wernerus Pufflinck, secretaris der stadt Swolle, gedeputeerden der drier steden, allen te samen vanwegen der gemene ridderschap, landen ende steden van Overijssel.

Hulde ende
eedt.

In den eersten soo believe de voors. gedeputeerde van ridderschap en steden, uit namen ende vanwegen als boven, dat sij luden de landen en steden van Overijssel, soo balde ende geringe hen luden getoont sall wesen consent van mijn Gen. H. van Utrecht Hendrick van Beijeren, palsgrave, de K. M^t. tegenwoordig voor hem, sijnen erven ende nakomelingen also hartog van Brabant ende grave van Hollant tot oiren erfheren ontfangen ende solemnelicken voor hem luden, oeren erven ende nakomelingen hem eenen

eedt doen sullen, soodat behoort, des hebben wederomme de voors. heren ende gedeputeerden vanwegen alls boven die voors. ridderschap en steden der landen van Overijssel belovet ende toegesagt te onderhouden die punten ende articulen navolgende.

Privilegien.

Item, dat Keijs. M^r. sijne erven ende nakomelinge sullen de ridderschap en steden ende landen van Overijssel laten blijven ende onderhouden in allen haren lantrechten, stadtrechten, leenrechten, dijckrechten ende in allen anderen haren privilegien, soo wel van der Ansee als andere vrijheiden, possessien ende usantien elck int sijne, die sij hebben, ende daeraf sij tot hiertoe gebruicken hebben unde men sall gehalten wesen, eenen iegelicken voor sijnen behoorlicker richter an te spreken ende tho rechte te setten ende anders nergens.

Item of durg dese mutatie ende veranderinge den landen, steden ende ingesetenen van Overijssel enige last ende mojtte angedaen worde van pauwsen ofte iemants anders nu ofte in tokomende tijden, dat sall buiten hinder ende kost of schade der landen, steden ofte de ondersaten voorseit afgedaen worden; ende indien dat het noot is approbatie van onsen Heiligen Vader den pauws verkregen worden.

Heelinge.

Item soo sullen de landen van Overijssel worden geheelt ende daerbij weder gebragt worden, dat in voortijden daertoe gehoort heeft ende sullen de voors. landen van Overijssel in desen krijgshandel ende voort in gelde en kost of andersins niet belastet worden meer, dan sij wel dragen mogen.

Item soo de steden van Overijssel seggen vrijheiden ende diverse privilegien tho hebben van keiseren, ende dat se daeromme niet en behoren in tokomende

tijden gedrongen te worden iet te doene tegen den keiser, tegenwoordig ofte toekomstende, en sall hen luden niet geweigert worden, dat tegens die ere en welvaart wesen sall.

Item dat men uit den lande van Overijssel niemant voor des anderen ofte des lants schulden in Keis. M'. landen beschuldigen, arresteren ende laten sall besetten, dan elcks voor sijn propere schult.

Krijgshandel. Item sall oock Keis. M'. als een here ende vorste des landes van Overijssel den tegenwoordigen krijgshandel anvangen sonder verhoog ofte simulatie ende mit den here van Gelder genen tractaet angaen, tensij dat die landen ende steden van Overijssel geheelt sijn ende de ondersaten ende inwoonders van dien op haren goederen ende possessien, waer de gelegen sijn, in den lande van Gelre ofte in den Overstichte gekomen sijn, dat sijn die vrij sullen mogen gebruicken; ende oock verdedinget sijn, dat men op die goederen van de van Overijssel generleij repressalien geven sall, ende dat de huisen tegen Deventer afgedaen sullen worden.

Olde schulden. Item soo de landen van Overijssel belast sijn mit olde schulden, sullen ridderschap en steden bij wille ende consent van den keiser of sijnen stadtholder, uitsettonge van schattonge mogen doen na older gewoonten, om oere schult te betalen ende dat degene, dat in voortijden verdeijlt is, sall elck na der verdelonge betalen.

Item alsoo de van Overijssel begeert hebben enige dorpen uit den lande van Gelre an den Stichte gekeert ende gevoegt te worden, sall ment voors. lant van Gelre van den keiser gereduceert sijnde die van Overijssel in redelicheit believen.

Obligatien.

Item, dat Keis. M^t. an mijnen genadige here van Utrecht sall doen versoecken, dat sijn Genade de van Overijssel willen restituieren hare brieven van verbinde van 10000 gl., ende daertoe soovele doen als Sijne M^t. mogelick sall wesen tot haren faveur, en sall mit den here van Gelre genen tractaet angaen, den last van 500 gl. sjaers bij den here van Gelre den van Swolle afgedrongen en sijn eersten afgedaen.

Inlandsche
twist.

Item, indien enige twist ofte onwille oprese tussen den landen ende steden van Overijssel en sall die K. M^t. sijnen erven of nakomelingen hem des niet voordere onderwinden, dan een oprecht prince ende vorst schuldig ende behoort te doene, ende indien sijn beroeft ofte beschadiget worden, sall hen luden voorstaen ende beschermen, als andere sijnen natuurlicken ondersaten; ende sullen rechttes meugen spreken in oere saken in des keisers landen als andere ondersaten van den keiser.

Uitvoeren van
torf.

Item, dat Keis. M^t. sall gehengen die naeste drie jaren van Paesschen hent S. Lambertsdag genen turf uit den Overstichte gevoert te worden opt verboren van schip en turf, die twee delen tot profijt van den keiser ende dat derden deel tot profijt van den anholders; ende 'tendens die drie jaren sulcke provisie te doen, als het van noden ende behoerlick wesen sall, of dat Keis. M^t. van stonden an van elke last turf uit den Overstichte gaende tot sijner M^{ts}. profijt nemen sall enen olden schilt, opdat het lant van Overijssel van brande binnen den lande versien blijve.

Munthe.

Item, angaende die steden van Overijssel begeren, dat hare munthe ints keis. landen vrij hebben mach, soo dese sake roert die hoogheit des keisers ende het welvaren van sijn M^{ts}. landen, sall selve mit den

generalen van de munthe gecommuniceert, ende daerna gedaen worden als des behoort.

Dingtalen. Item, dat die dingtalen bij mijnen Gen. Here van Utrecht of sijn bevelsluden gegeven ofte gemaect in sullen gehouden worden, welverstaende, dat die penningen, daeraf komende, gekeert worden in betaelinge van ruteren en knechten.

Approbatie. Item beloven die voors. heren en commissarien alle datgene, dat voors. is bij de Keis. M^t. te doen ratificieren ende approberer ende den van Overijssel daerof leveren segelen ende brieven in behoorlicker formen ten selven dage, als sij den keiser hulden ende eeden in manieren voors. doen sullen. Actum altera Epiphanie Domini in den beginne van den jare den 7. Januarij 1528.

14. Januarij. Int selve jaer op avont Pontiani sijn de gemeente binnen Deventer die articulen des avergancks voor-gelesen ende van haer geaprobeert.

12. Februarij. Den 12. Februarij heeft de bisschop die van Overijssel ontslagen van haren eedt, daer sij hem mede verplicht waren, haer vrijstellende over te gaen in eedt van keiser Carel als hartog van Brabant en grave van Hollant.

Gelijck op den 8 Martij de van Overijssel haren bisschop van sijnen eedt hebben verlaten, die hij an haer gedaen hadde, op sich nemende de betalinge van ruteren ende knechten, hoewel sij van den bisschop haer bestelbrieven hadden ontfangen; dit deden vanwege Sallant Geert van Langen, drost van Sallant, ende Jan van Buchorst tho Bocksbergen; vanwege Twente Jan van Twickelo, drost, ende Reiner van Coverden; van Vollenhove Borchert van Westerholt, drost, ende Hendrick Hagen, Deventer, Campen, Swolle.

Eodem anno post Judica hebben de van Deventer den pastoor doen uitgaen binnen sekeren tijd, sonder dat hij middeler tijd prediken ofte ander oproer maecken solde.

Die ratificatie van het gemaecte accoort tussen den keiser ende die van Overijssel is geschiet binnen Mechelen, den 21 Februari a^o 1527 secundum anni computationem brabantiam.

Den 14. Martij. Jan van Buchorst, Dirck van Keppel, Reinolt van Coeverden, Otto van Rutenburg, Wolter Splinter ende Harmen Grubbe, van de ridderschap der landen Sallant en Twente, binnen Deventer sijnde vergadert, hebben gevolmechtigt — vermits de gemene ridderschap allenthalven verstroeit was ende niet en konde alle versamelen — mit generael en speciael bevel Geert van Langen, drost van Sallant, Johan Mulert, rentmeister van Sallant, Jan van Ittersum, drost van IJsselmuden, Jan van Twickelo, drost van Twente, Sweer Schelen, Bevert van Tije ende Wolter van Coeverden, dat deselve uit haren name hulde ende eedt an den keiser in handen van Georg Schenck doen solden binnen Campen.

Den 18. Martij hebben de van Twente als Jan van Beveren, deken, en Harmen Wijtroock, canonick der kereke Plechhelmi tot Oldenseel, vanwege het cappittel, H. Johan Mijcke, vanwege het Duitse huis tho Ootmersen, Frederick, Adriaen ende Harmen van Twicklo, gebroeders, Reint van Coverden Johans soon, Berent ende Claes van Bevervoorde, gebroederen, Roelof van Schreven, Lambert van Rhede, richter tot Oldenseel, mit de burgemeesteren van Oldenseel, Ootmersen, Enschede, Delden en Goor vergaderinge tot Oldenseel gehouden, geconsenteert ende belieft int

annemen van den keiser volgens den opgerichten tractaet, ende schreven an den stadtholder Schenck, versoeckende onderholdinge van haer privilegien, lantbrieven en gewoonten voer geestelicke en wereltlicke ingesetenen van Twente.

3. Martij. Opten 3. Martij ende was op eenen Woensdag, is heer Georg Schenck, vrijhere van Tautenburg, des keisers stadtholder in Vriesland, mijt sijn broeders ende 300 soldaten des avonds omtrent ses uren binnen Campen sonder trommeslag ofte roer af te schieten gekomen, opdat de Geldersche knegten, die op de Coeburg lagen, van hem niet solden vernemen. Des morgens mit den dage is Georg Schenck mit die soldaten mit twee kartouwen, een slange, drie halve slangen, die de stadt van Campen toequamen, voer die Coeburg getogen ende heeft dat geschut an die sijt nae den Enck of Swartendijck laten richten, soo die wall daer an die sijt niet rede en was. Die Gelderschen hadden op die Coeburg, behalven alle ander geschut, twee metalen stuckskens, die groter als halve slangen waren. Georg Schenck hadde sijn leger voir sijn persoon opten dijck tusschen Campen ende die Coeburg omtrent tegenover die galge, daer hij mit sijn volck omtrent drie dagen is blijven liggen ende hebben dapper op die Coeburg geschoten, ende die Gelderschen betaelden haer stoltelicken mit gelijcke munte. Schenck is van den IJsseldijck an die sijt doer de stat van den Enck getogen ende heeft drije dagen lanck dat hujs opten storm laten beschieten. Die van die Coeburg hebben mit twee metalen stucken grote schade int leger gedaen, maer dat eene stucke is mit een kartouwe uit het leger an twee geschoten. Soo heeft die stadtholder dat

Die Coeburg
bij Campen
belegort.

huis willen bestormen ende heeft alle die knegten, die van Campen an die Ysselsijt tusschen die Coeburg lagen, bij sich ontboden, soo an die sijde van dat hujs die wall rede was ende seer dicke, hoge ende sterck, dat men meende die Coeburg an die sijde niet te kunnen doen, soo sijn alle die soldaten, die an die sijt lagen, durg die stadt, den Hagen ende Brunnep langss den Swartendijck int ander leger bij Georg Schenck getrocken. Die van Campen hebben twee uit haren raedt als namelick Jan Glauwe ende Dirck toe Bocop geordineert, die mit die borgers int leger trocken, tot anders geen einde, dan dat se solden behinderen, dat niemant uit de veste van Wilsem van de Gelderschen mit schuiten of andere schepen int stormen solde overkomen. Opten 9. Martij ende was Manedag heeft Schenck uit sijn leger des namiddaegs ongeveerlick te een uren, als hij dat huis drie dagen opten storm hadde laten beschieten, doen bestormen.

Coeburg
wort bestormt.

Die hartog van Gelder hadde op dat huis soo vele knegte niet bestelt, dat sij dat huis rontsomme konden besetten, ick laet staen verposen. Die storm duirde drie uren lanck sonder opholden, alsoo dat die soldaten opten huise alle moede ende afgearbeit worden, ende hadden alle genoeg aen die Encksijde te doene, daer die storm geschag, dat sij den vijant afkeerden, ende gants niet op die borgers achten ende oock niet een minsche an die sijt na Campen was. Als nu die borgers niemant op die wall na haer toesagen ende die stormen soo lange duirde, soo sijn eenige borgers op die grafte gelopen, waer onder anderen Berent Brouwer, een onversaegt man, eene van was, die dat borger vaendel was bevolen, ende hadden noch ledders noch andere instrumenten

bij sich, die men tot stormen behoeft, daer men die grafte mede vullen ofte die wallen mede beklimmen mochte, dan soo die wallen mit willigen waren opgelegd mit eerde tusschen beiden ende die grafte mit parcken was uitgegraven, waertusschen die dammen noch stonden, alsoo dat huis seer korts ende in der ijel was gebouwt, die sij niet alle noch schone daer uit hadden gehaelt, soo sij worden overijlt, soo sijn de borgers over dese dammen van die parcken hent onder die wall gelopen, alwaer Berent Brouwer, der borgeren vaendrager, mit dat vaendel mede is geweest, sijn voort bij die hoofden van die willigen hent boven op die wal geklommen, die eene die ander helpende, dat sij wel konden doen, alsoo niemant an die sijde vant huis was, die hen dat behinderde, alsoo dat boven op die wallen van die Coeburg tusschen 40 ende 50 Camper borgers sijn gekomen. An die sijt vant huis na der IJsselen stont een huis, dat mit pannen was gedeckt, daer op is Berent Brouwer mit dat vaendel geklommen ende heeft dat laten vliegen, die andere borgers sijn mit slachswaerden ende hellebaerden van achteren tot die Gelderschen ingevallen, daer sij stonden in den storrem tegens haer vijandt, om dat huis te verweren.

Die soldaten, als sij drie uren lanck sulcken swaren arbeit int stormen hadden gedaen, sijn se moede geworden ende wolden die storm verlaten hebben. Maer als Georg Schenck dat vaendel op die Coeburg sach, is hij blijde geworden ende heeft die soldaten ange-troostet ende haer gesegt, dat sij doch dat huis mit alle macht solden aanvallen, soo het doch die borgers inne hadden, hetwelck sij gedaen hebben ende dat huis stormenderhant ingenomen. Die andere borgers

Coeburg
ingenomen.

sijn daer oock op geklommen, waer van daer ettelicke sijn doodtgeslagen. Alle, die op die Coeburg waren, sijn doodtgeslagen, daer mede onder was een edelman, Reiner van Coeverden, die des avonds uit bevel van die hartog van Gelder daer was opgekomen, alst in die morgenstont worde belegt. Geert Mame, die daer op commandeerde, was een stolt ende onversaegt krijgsman, doch van afkomst van goede huisluden gebooren, achter den Thuijn. Deses huisvrouwe worde mit een stuck geschuts die scholder mitten eenen arm afgeschoten, als sij die schoet kreeg, gaf sij een gekrijs, dat Geert Mame hoorde en seide schertsewijse: daer gaet mijn wijf een arm of een been af, als oock geschiet was. Daer waren optten Coeburg 180 doden, die alle in een gat an den dijck buitendijcks over die nae die Vennemade worden begraven, op welke doden Coeverden ende Geert Mamen wijf worden boven opgeset, ellick in een besonder doodvat.

Van des keisers soldaten sijn voir die Coeburg over die vijftig doodgebleven ende over de 300 gewont. Daer worden 10 of 11 gevangen genomen, die het leven daer af bragten ende daerna, als men die doden begroef, worden vijf levendigen onder die doden gevonden, die dat leven behielden. Terstont daerna, als die Coeburg was veroverd, quam daer sulcken swaren storm ende onweder op, dat alle die landen daer rondsomme onder water liepen ende dat water stont boven an den dijck, alsoo dat waert dattet huis niet gewonnen waer, het soude nu onmogelick geweest sijn.

Terwijlten dat de Coeburg worde bestormt, hadden die van Campen op die olde IJssel roeijbusschen mit soldaten bestelt om te behinderen, dat die van Hattum

ende Wilsem int stormen den van de Coeburg geen hulpe solden doen. Naedat dit huis aldus was gewonnen, hebben die van Campen dat huis, graften ende wallen laten slechten, waer toe die van Campen Jan Glauwe ende Dirck te Boecop hadden gevoegt.

Die Gelderschen, die tot Wilsem lagen ende dit stormen ende doodslaen van die hare ansagen, dorsten geen beleg verwachten, staken dat blochuis an brant ende sijn verlopen, medenemende wat sij kosten; hier nae heeft Schenck eenige dagen stille gelegen ende de soldaten betaelt.

Gelderschen
verlopen uit
Wilsem.

Als nu die staten van Overijssel mit die gesanten van den keiser waren overkomen op wat conditien sij den keiser als erfhere solden annemen, hulde ende eedt doen, ende als nu die keiser den tractaet hadde bestedigt, heeft sijn M^r. an Georg Schenck volmacht gegeven, dat hij hem van sijn Maj^t. wegen van die van Overijssel solde laten hulden ende sweeren als hartog van Brabant ende grave van Hollant, ende solde dieselve landschap in sijn stille weder loven ende sweeren te willen laten blijven ende onderhouden in alle hare rechten etc. Doe heeft hartog Henrick van Beijeren als bisschop van Utrecht die landschap van Overijssel van haren eedt ontslagen, die sij hem als bisschop en landforst hadden gedaen, ende heeft daerin bewilligt, dat sij den keiser als haren erfhere weder solden annemen.

Georg Schenck.

Opten 24. Martij, sijnde die avond Annuntiationis Marie Virginis, hebben schepen ende raedt van Campen mit haer beide gesworen gemeinten mit der kloeken geboden, dat die borgers ende inwoonders des anderen daegs voer dat raedthuis solden komen, ende doen an H. Georg Schenck vanwege den keiser

24. Martij.
De van
Overijssel
hulden den
keizer.

den eedt van gehoorsaemheit als Here van Overijssel ende hulde.

Oock sijn die staten van Overijssel bij H. Georg Schenck tot Campen op die raedteamer gekomen ende hebben hem vanwegen den keiser als hartog van Brabant ende grave van Hollant als haren genadigsten erfhere hulde en eedt gedaen. Ende Schenck voirs. heeft die landschap in de stille van den keiser desen navolgenden eedt weder gedaen:

Schencks eedt
an die
van Overijssel.

„Dat swere wij als vollmachtige uit den name van die alderdoorluchtigste, hoog-geboornen, onverwinklicksten Vorsten ende Heren H. Carel, bij die gratie Godes keiser van Romen die vijfte, als Hartog van Brabant ende Grave van Hollant, die heilige kercke voer te staen, weduwen ende wesen te beschermen; die ridderschap, steden, sterckten, landen ende luden van Overijssel mit haren toebehoor te laten blijven ende onderhouden in alle hare landtrechten, dijckrechten ende in alle hare andere privilegien, soewel van der Hense als andere vrijheiden, possessien, costumen, elck int sijne, die sij hebben ende daerof sij deugdelick tot hiertoe gebrueck hebben ende voort te beschutten ende te beschermen, allent te doen na inholt die brieven van die confirmatie van dato int jaer 1527, den 11 Febr., onder dat segel Keis. Ma. voorseit, daarvan hebben, ende voort die voirs. steden, sterckten, landen ende luden mit haren toebehooren te doen, dat een goet erfhere toebehoort te doen schuldig sall wesen; soo moet ons God helpen ende alle Sijne Heiligen.”

Soo die datum van desen eedt holt opten 11 Januarij 1527 moet men verstaen, dat dat is na die stijl van Brabant, ende die brief so vele jonger is

bis van den 24. Martij bis opten 11. Februarij dan na den gemenen gebruick ist int jaer 1528 geschiet.

25. Martij. Des anderen daegs opten 25. Martij des morgens is Schenck in S. Nicolaeskerecke op het coer gegaen, daer worde een schone heerlicke misse in musijck gesongen ende daer worde triumphelick op dat orgel gespeelt; als die misse uit was, is hij die Oldestrate langes op dat raedhuis gegaen op die loijve, daer men gewoontlick is alle publicatien ende uitroepingen te doen; ende die borgemeisters, schepen ende raedt der stadt Campen sijn oock op dat raedthuis gegaen ende sijn in die vensters gaen liggen, ende die gemeenteluden van die grote en kleine gemeente sijn mit alle die borgers op die strate voer dat raedthuis vergadert. Doe heeft eene van die gesanten van de keiser den eedt den borgeren voergelesen, die sij H. Georg Schenck vanwegen Keis. Mait. als hartog van Brabant ende grave van Hollant solden doen, ende heeft den borgers den eedt voergestavet, ende daernae is eene van de secretarien van Campen bij H. Georg Schenck op die loijve gekomen ende heeft Schenck den eedt, die hij die stadt Campen ende die borgers in stille van Keis. Mait. als hartog van Brabant ende grave van Hollant solde beloven ende sweren, voergelesen openbaer, dat die een ieder mochte horen ende verstaen; ende nae als die secretarius den eedt hadde gelesen, heeft die burgemeister indertijdt van Campen tot den stadtholder gesezt, soo moet u Godt helpen ende alle Sijne Heiligen. Daernae als die eedt was gedaen, soo worde van boven van die loijve af onder dat volck, dat op die strate stonden, golden ende silveren munte geworpen. Daerna is de stadtholder mit die gehele

Tot Campen.

raedt van Campen vant raedthuis die Oldestrate langes weder in die kercke gegaen processie wijze, alwaer Te Deum Laudamus gesongen ende op dat orgel worde gespeelt. Des anderen daegs heeft die stadt Campen den stadtholder, die gesanten van den keiser ende van die ridderschap en steden van Overijssel te gaste gehadt, daer worde vijfmael mit verscheiden spijsse angerichtet ende daer worden vijf aem wijns gedroncken, eer sij eens opstonden.

Swarte Sluis
van
de Geldersen
gewonnen.

Op desen avont sijn die hooftluden noch uit de stadt Campen getogen ende hebben die Swarte Sluis belegerd, daer Waterman overste van was wegen hartog Carel van Gelder; die oversten hebben dat grove geschut daer voer opgericht om die schans ofte veste te beschieten, waeromme die Gelderschen die schans hebben opgegeven, behoudens lijf ende goedt.

Heer Hendrick van Beijeren, als hij aldus dat landt van Overijssel hadde verlaten, dat een ieder kundig ende openbaer was, soo meende hij noch een buijt daer uijt te halen, niet ansiende, dat die landen soo jamerlick waren verdorven ende soo gants in hare noden, last ende lijden hadde verlaten, ende meende dieselve van die geestelickheit te erlangen, soo heeft hij in dit jaer 1528 enige commissarien gesonden ende sijn binnen Swolle gekomen omme precaria van die geestelicheit, cloosteren, gasthuisen ende kercken te vorderen. Datwelcke die geestelicheit, cloosteren en andere kerckmeisters onbillick dochte ende die steden wolden daer niet toe verstaen, alsoo dieselve haer goederen waren genomen ende gantss waren bedorven, ende van haer goederen in vier ofte vijf jaren niet een penninck hadden geboert ende daerenboven noch eenen merckelicken penninck

Precariaf
van bisschop
Henrick
versocht.

tot onderholt van ruterer, soldaten ende andere lasten mosten opbrengen, is datselve den bisschop afgeslagen. Ende die canoniken binnen Utrecht hadden alrede eenen anderen bisschop gekoren, heer Frederick van Biahelen ¹⁾ in plaetse van Hendrick van Beijeren. Den 21. Martij is de huldinge binnen Campen geschiet, ende die van Overijssel hebben eedt gedaen an den keiser ende weder ontfangen, als blijkt uit desen volgenden brief.

Wij Georgh Schenck, vrijheer tho Tautenburg, statholder generaell vanwegen Rooms K. Mat. in Vrieslant ende den lantschappen van Overijssel, Jan van Twickelo, drost van Twente, Jan Mulert, rentmeister van Sallant, Jan van Ittersum, droste van IJsselmuden, Lubbert Mulert, scholt te Hasselt, overste bevelhebber tot Geelmuden, Barent van Tije, Sweer Scheele, Wolter van Coeverden, voer ons selven ende als volmachtige gedeputeerde vanwegen ridderschap ende landen van Sallant en Twente; Gerrit Krijt, Hendrick Plaetman, Dirck van Brunsvelt, Engbert van Dotekom, gedeputeerde der stadt Deventer; Lubbert van Hattum, Gerrit Borcharts, Jan van der Vecht, Claes Croeser, gedeputeerde der stadt Campen; Jan van Herwaerden, Jan van der Mars, Rutger Harmans ende Harmen Mulert, gedeputeerden der stadt Swolle, doen kont, dat navolgende den tractaet vanwegen K. M^{eit.} ter eenre ende de gedeputeerden van ridderschap en steden deser landen van Overijssel ter ander sijden gemaect van dato den 7. Januarij lestleden, ende confirmatie van der K. M^{t.} daernaevolgt, wij gedeputeerden voor ons die ridderschap ende deselve

¹⁾ Bedoeld is Frederik, graaf van Bichellingen, kanunnik te Keulen.

steden op dagh van heden ontfangen, hulde ende eedt gedaen hebben als hier navolgt:

Wij ontfangen voor ons, onsen erven ende nakomelingen den Edelen Welgeboren Heer, Heer George Schenck, vrijheer to Tautenborg, stadtholder generael in Vrieslant ende der landen van Overijssel, in de staet ende vanwege des alderdoorluchtigsten, hooggeboren, onverwinnelicksten Fursten en Heren, Heren Caerle, bij der genaden Godes Keiser van Romen de vijfte, als Hartoge van Brabant ende Grave van Hollant, tot enen erfheren, loven ende sweren voor ons, onsen erven ende nakomelingen den voornoemden Here in den naem van R. K. M^t. als Hartog van Brabant ende Grave van Hollant sijne M^t. ende nakomelingen in den voors. hartogdoom ende graefschap getrouwe ende geholt te sijn, Sijne M^t. ende derselver erven ende nakomelingen voors. beste te doen ende 't argste te keren ende voort alle te doen, dat goede, getrouwe ondersaten bij haren natuurlicken lantfursten ende erfheren behoren ende schuldig sijn te doene, soo moet ons Godt helpen ende alle Sijne Heiligen.

Ende dit gedaen sijnde, hebben wij, George Schenck, stadtholder voors., den voors. gedeputeerden wederomme eedt gedaen als hier navolgt:

Dat sweren wij als volmachtig ende uit den name van den alderdoorluchtigsten, hooggeboornen, onverwinnelixten Fursten en Heren, Heren Caerle, bij der gen. Godes Keiser van Romen de vijfte, als Hartog van Brabant ende Grave van Hollant, die Heilige Kercke voor te staen, weduwen ende wesen te beschermen ende doen beschermen, die ridderschap, steden, sterckten, landen en luden van Overijssel mit haren toebehoren te laten blijven ende onderhouden in allen haren lantrechten, stadtrechten, leenrechten, dijckrechten ende in allen an-

deren haren privilegien, soowell van de Anse als andere vrijheden, possessien ende costumen elx int sijne, die sij hebben ende daer aff sij deugdelickt tot hiertoe gebruickt hebben, ende voort sie te beschutten ende te beschermen ende alle te doen naer inhoud der brieven van confirmatie van dato den 21. Februarij a^o 1527, die sij onder segel van K. M^t. voornoemt daer af hebben; ende voort de voors. ridderschap, steden, sterckten, landen ende luden mit haren toebehoren te doen, alles des een goet erfheer ende furst schuldig sall wesen van doen, alsoo moet ons Godt helpen ende alle Sijne Heiligen.

Ende want dit alles als voors. staet volkomelick geschiet is, hebben wij, George Schenck, stadtholder voors., onsen segel ende wij, borgemeesteren, schepen ende raedt der stadt Campen, soowel voor ons als voor de voors. gedeputeerden, tot haren ernstigen versoecke onser stadtsegel tot oorkonde hier an doen hangen den 21. dach van Maerte int jaer Onses Heren duisent vijfhondert ende acht en twintig, nae 't gemeen schrijven.

Oock hebben nadat de van Sallant en Twente sulx gedaen hadden, de van Vollenhove, ridderschap en stadt, eedt gedaen an den keiser; die stadt hadde hiertoe geccommitteert Johan Daens, ende Jan de Witte, die van de ridderschap mit nahme Henrick Hagen, Volcker Sloot, Harmen van den Clooster, Johan Sloot, Sweer van der Eese, Rolef van Echten, Johan van Echten, Coert de Vos van Steenwijk, Henrick Persijn, Gerrit van Oostewolde, Borchart van Westerholt, drost van Vollenhove. Dese dingen verricht sijnde ende die van Overijssel den keiser hebbende angenomen, etc.

DAT V BOECK.

**Der Historien van Overijssel onder Carel de V,
Rooms Keiser, Here van Overijssel.**

Stadtholder George Schencke van Tautenborgh.

Carel die vijfte, Rooms keiser, aldus volgens den tractaet angenomen sijnde tot here van Overijssel, heeft terstont alle neerstigheid angewent om hetselve land, van den hartog van Gelder verheert sijnde als voorseit, gantselick te bevrijden; waerom hij alle nodige gereetschap van gelt, ammunitie ende volck gemacckt heeft om den hartog van Gelder te beoorlogen ende vooreerst uit het land van Overijssel te doen verhuisen, dat hij anders niet en dachte te verlaten, hoe schoon hij sich voordesen in verscheiden onderhandelingen hadde angestelt. Om nu dit werck alsnoch vroeg int jaer sijnde bij der hant te nemen, heeft de keiser uit Hollant binnen Campen gesonden 14 sware stucken canon, muirbrekers mit bussenpulver, kloten ende andere artillerije ende oock noch meer ruteren en soldaten uit Vrieslant bij dat krijgsvolck, daermede die Coeburg ende Swarte Sluise waren ingenomen, gesonden ende legerden sich omtrent Swolle. Die stadtholder Georg Schenck is mit dit krijgsvolck voer Hasselt getogen, welke stadt hij mit 3 legers heeft belegert, waervan dat

Georg Schenck
belegert
Hasselt.

eene op Mastebroecker dijk voer die brugge over dat Swarte Water, dat andere voer die Heiliger stedenpoorte ende dat derde voor de Vennepoorte lag. Ende dede over dat Swarte Water twee schipbruggen, die eene boven, die ander beneden die stadt leggen, omdat die legers gemakelick bij den anderen konden komen. Die stadtholder heeft dat sware geschut voerseit van Campen over die Camper brugge voor Hasselt laten brengen, mit noch twee kartouwen ende een slange, die de stadt Campen, ende een cartouwe ende twee lange noot-slangen, die den van Swolle toequamen, waermede hij Hasselt dede beschieten. Die stadtholder heeft een grote bresse in die muren van Hasselt geschoten, in menonge de stadt daerdoor te bestormen, soo hebben die van Hasselt sprake begeert te holden. Heer Georg Schenck handelde soo wijt mit den van Hasselt, dat sij die stadt beholden, haer lijf ende goet opgaven, ende om die conditien te voltrecken hebben sij gijselaers int leger gesonden, soo sij van die hartog van Gelder geen ontset en vernamen.

De Gelderschen
soecken
Hasselt te
ontsetten
tevergeefs.

Die hartog van Gelre hadde 400 peerden ende 3000 knechten bij eene gekregen, waermede hij Marten van Rossum int landt van Overijssel sondt, om die stadt te ontsetten. Die Gelderschen quamen omtrent Hasselt als Schenck mit die van Hasselt was geaccordeert, dan gaven die stadt op, eer sij daervan wisten. Marten van Rossum quam mit sijne luden na die stadt antrecken ende die soldaten van den keiser scharmutseerden mit die Gelderschen; maer als Marten van Rossum vernam, dat sij die stadt hadden opgegeven ende all gijselaers in Schenks handen hadden gestelt, is hij te rugge mit sijn volck

na die graefschap Zutphen getrocken binnen Zutphen. Die van Hasselt verstaende, dat haer ontset voorhanden was, waren wel bedroeft, dat sij die stadt hadden opgegeven, maer het was te late, ende alsoo is Schenck binnen Hasselt gekomen, daer hij vanwegen den keiser als erfhere van Overijssel worde gehult.

Geelmuden
ingenomen.

Heer Georg Schenck heeft oock die vleecke van Geelmuden weder gewonnen, die hartog Carel van Gelre, nadat hem die van Overijssel mit die andere vijf vleecken Enschede, Lage ende Rechteren 50000 gl. daervoor hadden gegeven, weder hadde laeten vesten ende een blockhuis aldaer doen timmeren.

3. Junij.
Hattum be-
legort.

Heer Floris van Egmont, grave van Egmont, is des Donderdaegs na Pinxteren a^o 1528 mit 8000 knechten doer die Veluwe omtrent Clarenwater, sijnde een nonnenklooster omtrent Hattum, gekomen, daer hij den stadtholder Schenck bij hem verschreef mit sijn krijgsvolck, beraetslagen sich lange mit malckanderen, hoe sij mit den krijg wolden voortvaren, ende besloten dat sij Hattum wilden antasten; ende hebben die stadt Swolle bevolen, dat se op haer veer te Caten tegen Clarenwater scholde en andere schepen solden leggen, dat men gemakelick over die IJsele mochte komen; hetselve hebben die van Swolle gedaen. Sijn opten 3. Junij voor Hattum getogen ende hebben die stadt mit twee leger belegt, ende hebben daervoor 6 grote serpmussers laten oprichten, die uit Hollant gekomen waren mit meer ander swaer canon, waermede sij die stadt seer hebben beschoten; ende hebben opten 11. Junij, sijnde S. Odulphidagh, op een Vrijdag tegen den avond die stadt bestormt. Die

Gelderschen, die daer binnen laghen, hebben die Burgondschen afgeslagen, die daer vele doden hebben gelaten, soo die bresse, daer sij door stormden, niet groot genoeg en was, ende die van binnen hadden mit graven ende wallen groten arbeit gedaen. In desen storm worde Erenst Schenck oock dootgeschoten ende binnen Swolle gebracht ende aldaer op het choor in S. Michielskercke begraven. Noch bleef alhier doot Geert van Langen, die droste van Sallant, die daer niet en was gekomen om te stormen ofte soldije van die here hadde, dan was daarmede vant land van Overijssel gesonden mit andere van die ridderschap en steden, om alle dingen mede ten besten te helpen raden; dan het heeft sich begeven, dat die drost van Sallant bij Willem Schenck stont als men stormen solde, ende dese Willem Schenck vragde den drost, of hij die stadt niet mede wolde bestormen, waerop hij antwoorde: neen, ick ben daer niet bescheiden; daer Willem Schenck op seide: ja, dat is een goede excuse, maer gij sijt daer te bloode toe, dat die drost sich seer hoge nam, menende, dat hem dat an sijn eere was gesproken; heeft terstont sijn harnis doen halen, dat angetogen ende sich mede in de orde begeven, dat hem niemant konde ont-raden, wat hij van vele aensienlicke personen worde gebeden, seggende, dat men hem voor bloode solde schelden, was nummermeer gesegt; alsoo was die drost eene van die eersten, die die stadt anvielen ende is soo jamerlick dootgebleven.

Geert van
Langen, drost
van Sallant,
dootgeslagen.

Des anderen daegs mitten dage heeft men weder seer grouwelick beginnen te schieten ende een grote bresse in die muren gemaect, ende die soldaten maekten sich weder veerdig totten stormen. Soo nu

Hattum
ingenomen.

die van Hattum sagen, dat haer muren ende toorens vele meer dan daegs te voren waren neergeschoten ende dat gadt, daer sij door wilden stormen, vele lager, groter ende breder was, hebben sij sprake begeert mitten grave van Buren, ende hebben die stadt ende dat slot opgegeven op conditie, dat die borgers ende ingesetenen der stadt Hattum bij haer solden blijven, ende die drost Harmen van Hel en Mr Hubert van Rossum, proost van Arnhem, die hooftluden ende bevelhebbers ende alle die Geldersche mit een stock als gevangen luden solden uitgaen.

Als nu Hattum was veroverd ende het leger van die Borgonschen noch een tijdtlanck bij die stadt bleef liggen, is eener uit het blockhuis voir Deventer, genaamt Altena, op condschap uitgesonden, om te vernemen waer nae toe die Burgonschen het hoofd mochten wenden, ende bij gevalle was alsdoe een bende ruiteren uit het leger in die Veluwe gereden, om sich te verlusten, alsoo het schoon weder was. Nadien nu dese, die op kondschap was uitgereden, dese ruterije gesien hadde, menende, dat sij de IJssel opwaerts wilden, is seer spoedig te rugge gereden nae Altena. Aldaer riep hij moede ende heesch van zijn paert: die vijant treckt op ende komen herwaert, geeft u op die vlucht. Die Gelderschen dit horende geloofden dese tijdonge, alsoo, dat se het gebraen ant spitt lieten, nauwelicks die tijdt nemende om haer wapenen ende knapsacken mede te nemen ende sijn daarvan gevlugt. Als dit verstonden, die op het blochuis die Morgensterre lagen, oock gaen lopen. Dit fort was gelegen op die IJssel, een weinig beneden Deventer nae Campen uit, hetwelcke, omdattet

De Geldersche
verlaten
Altena ende de
Morgensterre.

soo dichte onder Deventer lagh, gemeenlick Kijck in de pot worde genoemt.

Die van Deventer, die vlucht van de Gelderschen vernomen hebbende, sijn uitgevallen en over IJssel geset ende hebben eerst Altena geplonderd ende geruineert in weinig uren, alsoo dat daer geen blijk van sulck een stercke vestonge overbleef. Daerna sijn sij na die Morgensterre gelopen en een ieder om seerst heeft mit groter arbeit datselve onder die voet geworpen, sijnde om sijn stenen bolwercken ende ander metselwerck stercker als het voorgaende. Het steenwerck van dese huisen hebben die van Deventer binnen haer stadt mit deselve furie gebracht, ende kort daernae haer Wage daervan getimmert, ende tot geheugenisse van dese sake hebben sij in uitgehouwen steenen daerom doen setten een morgensterre ende een hooft, dat in een pot kijckt.

Oock Nijen-
beeck
ende Wilp.

Tenselven dage hebben die Gelderschen het hujs te Wilp ende oock Nijenbeeck verbrant ende verlaten. In desen oplope hebben oock die van Deventer die kerck van Twello in brant gesteken daer 18 huysluden op dootbranden.

Alsoo is die hartog van Gelder uit het besit van Overijssel verdreven ende all sijn voorgaende victorien sijn op een korte tijt te niete gelopen, soo dat hij nu voir sijn eigen erflanden moste sorgen, daer hem alrede Hattum was afgenomen. Daerna hebben die Burgondschen oock Elburg ende Harderwijck bemachtigt ende sijn voort in de Betuwe getogen, alwaer sij Thijl seer strenge belegerden, maer om die machtige tegenweer van die Gelderschen hebben sij die stadt endlick moeten verlaten, achterlatende vele volck, geschut ende bagagie.

Elburg ende
Harderwijck
gewonnen.

Wilsem geslegt. Die van Overijssel hadden versuimt die veste tot Wilsem te slechten, daer die Gelderschen waren uitgelopen, ende stont noch alst die Gelderschen gelaten hadden. Daeromme schreeff die grave van Hoochstraten, stadtholder van Hollant, opten 24. Julij uit Utrecht an de van Campen, dat se dieselve veste solden slechten, gelijk sij oock gedaen hebben.

24. Julij.

Den 2. Julij heeft heer Hendrick van Beijeren door sijn volck die stadt van Utert overvallen ende weder ingenomen, daer sij vele Gelderschen ende anderen, die mit haer hielden, gevangen namen, van welke die bisschop vele heeft doen afhouden mitten swaerde, onder anderen Goert Condertorf van Campen, canonick van S. Jan tot Utrecht, nemende alsoo voer sijn vertreck wrake over sijn partije ende liet sich evenwel weder tot bisschop hulden.

Utrecht weder
ingenomen.
2. Julij.

Het Nedersticht
van Utrecht
onder
den keiser.

Hierna is de stadt Utrecht ende het gehele Nedersticht onder die gehoorsaemheit van den keiser getreden als haren erfhere, nadien hartog Henrick haer van den eedt, an hem gedaen, hadde ontslagen, als hij dat bisdoom 5 jaren mit grote moeijte hadde beseten, ende is hierna bisschop van Worms geworden. Alle gevangene Gelderschen tot Utrecht sijn oock lossgelaten, als die grave van Moers, die heer van Weerdenburg, Dr Wijnolt van Arnhem, Melis van Nijvelt, domdeken van Utrecht, heer Georg van Sollms, deken van S. Peter, ende voort alle die anderen, soo wel ballingen als andere, niemant uitgesondert.

Tractaet
tot Gorkum tot
nadeel van
Overijssel.

Want die hartog van Gelder in dit jaer opten 6. November tot Gorkum hadde vrede gemaect mit den keiser, in welke vredesarticulen die stadt Groningen, Coeverden ende Drente den hartog van Gelder sijn toegestaen, soo lange hij leefde, waermede ridder-

schap en steden van Overijssel niet wel tevreden waren, soo sij meenden, dat se in den tractaet van hare goetwillige submissie onder den keiser, sijn majesteit haer hadde beloofd, dat hij die landen van Overijssel weer wolde heelen, hetwelcke niet was geschiet, soo hij den hartog van Gelder die stadt van Groningen, Coeverden, mit die gehele Drente, Diepenhem hadde gelaten, die altijd den 4. penninck van alle lasten, van schattongen, beden en andere lasten van Overijssel mosten dragen, ende besorgden sich soo sij soo kort in denselven voor angetogenen tractaet worden verkortet, wat daer opdat op die harde wel solde mogen volgen, soo die conditien van die vrede seer heimelick worden gehouden, ende geen steden van Utrecht ofte Overijssel worde copie van den vrede toegesonden, hoe grotelicks haer daer an gelegen was ende soo swaerlick mit dat oorlog waren bekommert geweest, ende daer durg alsoo benauwt als gesegt, dat se sich onder den keiser hadden moeten geven.

A° 1529. Heeft hartog Carel van Gelder 1) questie gemaect van den eigendom des Ysselstrooms, ende hadde beslag gedaen of gependel an de Deventer stadt marschen; daerentegen de commissarij des keisers protesteerden de incompetencia judicis, ende heeft de keiser a° 1536 mandatum citationis uitgebracht aen het Camergericht, doch is entlick a° 1536 dese saecke in December binnen de Grave geaccordert. M^s Daven.

¹⁾ Als kanteekening staat op deze bladzijde in het handschrift: Addit Hortensius pactum quoque ne unquam Daventrienses, ob contumeliam Librae, quae in medio est ipsorum foro, superstite Duce, ijsalam ponte jungerent. Pontanus.

Berouw van
bisschop
Hendrick van
Beijeren.

A^o 1529. Bisschop Henrick van Beijeren, als hij aldus dat bisdooim van Utrecht an den keiser hadde overgegeven, die daervan in goede possessie was, ende mit den hartog van Gelre vrede hadde gemaect, alsoo dat hij niet meer int Sticht te doen, ofte eenig gewelt, ofte autoriteit hadde. Als hij dan weder van Wijck na Hooge Duitschlandt wolde verreisen ende uit sijn schone landen scheiden, is hij swaermoedig geworden ende began te schreijen, ende beklagde sich seer dat hij sommige te vele hadde toevertrout, die hij gemeent hadde hem trouwe te wesen, welckers raedt hij hadde gevolgd, waerdoor hij sijn schone bisdooim hadde verloren ende konde nu wel verstaen, dat hij daerin seer qualicke hadde gedaen ende heeft op dieselve seer gescholden. Ende opdat men in toekomstende tijden mochte weten die oorsaecke van die veranderinge van dat bisdooim, soo gaf hij eenen brief uit, waermede hij die oorsaecke verhaelde, welcken brief hij int Duits hadde geschreven, die ick niet hebbe gesien, dan getroffen int Latijn, waervan ick die sinn hier wil verhalen, hoe hij dat bisdooim heeft overgegeven, ende luit als volgt:

Declaratie
van denselven
bisschop.

Wij, Henrick van Beijeren, bisschop van Utrecht, doen kont allen dengenen, die namaels desen brief sullen sien ofte horen lesen, woe dat hartog Carel van Gelder onse voorsaten bisschoppen van Utrecht mit grote, sware oorlogen heeft overvallen sonder eenige redelicke oorsaecke, bijsonder bisschop Frederick van Baden, bij welckers tijden sonder ontsegter vede in tijden van vrede die stadt van Oldenseel int landt van Overijssel heeft ingenomen mit verraet, ende heeft daer binnen een grote moort gedaen, in welcken oorlog hij dat landt van Overijssel heeft overtogen

Oorlog
mit hartog van
Gelder.

mit roof unde brant ende dat lant in brandschat gebracht, die ingesetenen uit dat lant gejaecht ende haer dat hare genomen. Dit oorlog ende ellende heeft soo lange geduert, dat die bisschop hem die stadt mit groot gewelt ende mit grote kosten weder heeft gewonnen ende an dat Sticht van Utrecht gebracht. Nae bisschop Frederick van Baden is Philips van Burgondien bisschop van Utrecht geworden, dien ick bin int bisdoom gevolgt. Die voorseide vorst heeft denselven Swolle afhandig gemaect, ende heeft daer beneven dat slot ende die stadt Coeverden, Diepenheim, de Drente, dat huis Laghe ende meer andere vesten ingenomen int landt van Overijssel, mit grote schade ende belastinge van die ingesetenen der voorseide landen ende steden. Dit oorlog heeft soo bitterlick hent tot de doodt van bisschop Philips van Burgondien geduert. Als ick nu in plaetse van den afgestorvenen bisschop was gestelt, hebbe ick dat land van Overijssel vol onheils ontfangen, vol van alle beroertenissen van roven ende branden, dit is dat beginn van die tragaedie mijnes bisdooms geweest; soo hebbe ik terstont om dat lant ende onderdanen van Overijssel uit hare lasten te verlossen, mitten hartog van Gelder door den aertsbisschop van Trijer om vrede laten handelen ende hebbe mit hem vrede gemaect, ende sijn mit hem in die vrede overkomen, dat ik hem 50000 gl. voor die vijf vleckes Enschede, Laghe, Rechteren ende Geelmuden solde geven, in welcke vorwerden van de vrede opentlicken was bedongen, dat de vorst van Gelder die stat ende slott Coeverden mit de Drente, ende die stadt mit dat huis Diepenheim solde beholden soo lange hij leefde, mit vorwerden ende

conditien, soo hij sonder lijfserven storve, solden die-selve weder an die kercke van Utrecht komen ende sooveer hij rechte geboorte naliet, soo solde men hem soo vele duisent gl. geven, ende soo hij geen echte geboorte naliet, soo solde het weder an die kercke van Utrecht komen. Hierop hadden wij sonder alle twijfel gemeent, dat wij een ewige, vasten vrede met den hartog van Gelder gehadt solden hebben, dan hoe grotelicks onse hope ons heeft gefeilt, dat heeft terstont die tijt geopenbaert boven den eedt van die onverbrekelicke vrede, als hij sich niet langer van de wapenen ende van sijn gewonelicke konsten heeft konnen onthouden, heeft hij niet langer kunnen rusten, ende dat niet uit eenige rechtmatige oorsake, oock sonder eenig toeseppen van eenig oorlog, waermede hij dat gemeene recht van alle minschen heeft te buiten gegaen ende heeft weder mit alsulcke konstenaers die mit heimelick bedrog waren onderwesen, in dat jaer 1527 die stadt Utrecht ingenomen, ende voort daerna int land van Overijssel die stadt Hasselt ende meer andere sloten ende vesten aldaer, ende heeft dat lant van Overijssel overtogen ende grote schade gedaen, ende heeft weder een niuw oorlog angenomen; door dese dingen bin ick in de uterste ellende ende gevaer gekomen ende bin ten lesten daertoe genodigt geworden, dat ick keiser Carel de vijfte om hulpe ende bijstant tegen den hartog van Gelder moste bidden, mit welckers goed ende grote onkosten bin ick in dat oorlog geholpen, ende hebbe veerder van den vorst van Gelder die steden ende sloten in den lande van Overijssel, die hij in hadde, weder ingenomen, ende dat door de hulpe Godes; waeromme onse onderdanen, land ende

Hulpe
van de keiser.

steden van dat lant van Overijssel door dat oorlog, dat sij lest mit den hartog van Gelder hebben gevoert, sijn in suleke benauwtheit, last ende lijden gekomen, dat se dat oorlog niet langer konden voeren noch den hartog wederstant doen, sijn daeromme die ridderschap ende steden van dat voorseide lant bij den anderen gekomen ende sijn eenpaerlick overgekomen ende gesloten — alsoo sij geen moet en hadden sich mit haer goet tegen den hartog van Gelder te verweren — dat se sich onder dat geweld van die Burgondschen als hartogen van Brabant ende graven van Hollant wolden begeven, ende nemen an keiser Carel voer hem ende sijn erfgenamen, soo veer hij se wolde ontfangen ende haer voer den hartog van Gelder ende sijn geweld wilde beschermen, dat se alsoo mit malckanderen hebben besloten ende overgegeven, op vorwerden ende conditie sooveer ick daer dan in wolde bewilligen ende datselve bekragtigen. Ansiende dan die welvaert ende saligheit van de landen, steden ende inwooners van dat lant van Overijssel, hebbe ick daerin bewilligt, opdat se niet in die handen van de vijanden solden komen. Soo 't dan niet konde geschieden, dat ick die stadt van Utrecht, steden, sloten ende vesten ende ingesetenen, mijn ondersaten, mit mijn goet, renten ende opkomsten van dat overvallen der vijanden conde beschermen — dat wij wel mit groot perijckul hebben versocht — noch mijn opkompsten, noch van die steden van Overijssel, noch mitter kerekengoederen hebbe kunnen doen; dan datselve is allene geschiet op die kosten van Keis. M^t. welckers weldaden niet en sijn te verdienen, die eere, gratie en alle dat goet, dat hij mij ende de kereke in dese periculose tijden heeft be-

Benauwtheit
van de landen
van Utrecht.

wesen, kan men niet vergelden; opdat ick niet al te seer die opkomsten van die steden alte klein maecke, ende soo ick beklage om rechtveerdige saecken, over die onvermogenheit van die steden, soo ons onmogelick is alsulcken groten somma van pennongen in het oorlog verschoten ons te betalen; wij willen daeromme alle int gemein Sijn Majesteit mit alle onse macht, soo vele ons ummer mogelick is, weder danckbaer wesen, bijzonder in die landen, steden, ondersaten, dat volck ende menschen van die kereke van Utrecht ende alle geestelicke ende wereldlicke luden van wegen ende in toekomende tijden van dat geweld, onrecht ende verdruckinge wil wreecken, opdat die relligie van onse landt niet en vergae, dan dat die in sulcken staet, als sij tot dese tijt is geweest, in grote glorie ende vrouwde mach bewaert worden. Dit bij mij selfs in mijn harte overleggende, soo hebbe ick mij mit die gemene staten beraden, welke beraetslaginge niet in dat collegie van de staten is geschiet, dan allene bij sonderlinge luden, die in onsen raedt waren, op welkers raedt ende bevel dat wij ons wel ende genoegsaem bedacht hadden; uit welckers autoriteit ende voor mij selven ende oock uit macht van alle mijne navolgers bisschoppen van Utrecht die stadt van Utrecht ende alle steden, sloten, vesten van dat gantse landt mit haer toebehoor, alle gerechtigheden, opkomsten, landen, kampen, bergen, bosschen, stroomen ende die gantse provincie, soo vele die wereldlicke jurisdictie angaet ende hare gerechtigkeit, keiser Carel de vijfte ende sijne erfgenamen als hartogen van Brabant ende graven van Hollant, geve ick deselve over, allene die die wereldlicke jurisdictie sijn onderworpen om te ge-

Transport
van de landen.

bruicken; waeromme die steden, sloten, oversten ende onderdanen, soowell adel als onadel — soo vele als dat wereldsche gebiet aengaet — die ons mit eede sijn verbonden, die verlate ick van den eedt, die sijn mij hebben gedaen, mit vorwaerden ende konditien, dat se keiser Carel die vijfte van dien naem sullen sweren als hartog van Brabant ende grave van Holland, ende wij geven den die possessie van dat bisdoom int afwesen van Sijn Majesteit in handen van den grave van Hoogstraten, Anthonij van Lalein, daertoe van Keiserlicke Majesteit tot Utrecht gesonden, na luit segel ende brieven hem binnen Mechelen gegeven ende mit sijn teicken daerop gedruickt, in dato den 8. September in dit jaer etc. Ende op die volde van desen brief was geschreven Laurentius Dobelonis, die datum van desen brief was opten 18. October.

18. October.

Als bisschop Henrick aldus van sijn bisdoom was ontsettet, is hij droevig na Duitslant vertrocken ende heeft omtrent S. Jan, a^o 1529, na Romen gesonden, om dat bisdoom aengaende die geestelicke jurisdictie in handen van die paus Clemens die 7. te resigneren, gelijk geschiet is.

Aldus was hartog Hendrick van Beijeren die leste bisschop van Utrecht, die dat wereldlicke swaert gebruickt heeft ende over landen en steden als een wereldlick landshere regeerde. In sijn plaetse, soovele die geestelicke jurisdictie angaet, is van den paus Clemens tot bisschop geordineert Willem Enckevoort, cardinael ende bisschop van Toriana in Spanien; dese heeft dat bisdom van Utrecht door sijne volmagtiger Jacob Wittigen laten regeren, die hij binnen Utrecht sont. Voer hem plachten die bisschoppen dat bisdoom persoonlick te bedienen moeten, soo sijn self per-

Willem
Enckevoort.
bisschop
van Utrecht.

soonlick op de hoge rechtdagen ende clarongen int landt van Overijssel mosten wesen; dan daér hadden se nu niet mede te doen. Ende was dese niuwe bisschoppen anders niet gelaten als die geestelicke jurisdictie, die stadt mit dat slott Wijck te Duerstede, dat Bisschophof binnen Utrecht ende eenige duisent gl. jaerlix, alle die andere landen, luden, steden, vesten, sloten ende regiment hadde den keiser.

Die keiser heeft een weinig tijts hierna Harmen Slachhecke — die daerna archidiaken ofte proost van Deventer van de keiser worde gemaect — tot Romem gesonden, omdat hetselve, dat die bisschop van Utrecht H. Henrick van Beijeren ende die staten van het Nedersticht ende Overijssel gedaen hadden, die paus wolde bewilligen ende confirmeren; hetwelck die paus mit een uitgevene Bulle heeft gedaen.

Bulla Clementis Romani Pontificis.

Carolus V. Imp. Romanorum

Dominus Transisulaniae.

Wilhelmus Enkevoord Ep. Traject. 59.

Georg Schenck Praefectus I.

Transisulaniae.

Als Henrick van Beijeren die wereldsche jurisdictie nae luid des verdrags an Carel die vijfde R. Caijser hadde getransporteert van dat Sticht van Utert an beijde sijden der IJssel, soo heeft Clemens 7, paus van Romem, dat bisdoom van Utert, soo vele de geestelijke jurisdictie angaet, den cardinael Willem Enkevoord, bisschop van Toriana, gelegen in Spanjen, gegeven, van welck bisdoom paus Adrianus, van Utert geboren, bisschop was geweest, eer hij paus worde int jaer 1522. Bij dat bisdoom van Utert bleef niet

bij dan de geestelicke jurisdictie, die stad mit dat slott Wijk toe Duijrsteden mit ettelicke duijsent gl. jaerlix ende dat Bisschopshoff binnen Utert; alle de ander landen ende luijden mit alle de steden en vesten van dat Neder- ende Oversticht, Overijssel, quamen erflick op keiser Carel 5. als hartog van Brabant ende graef van Holland.

Dese bisschop van Utert is die 59. bisschop geworden int jaer 1529 ende gestorven a^o 1533, ende heeft 1)

Die stad Hasselt, gelegen in Overijssel oppet Swarte Water, wolden daer over eene brugghe slaen, beginnende te timmeren mit aller macht; die stad Swolle ende hare burgeren waren in gener manijeren daermede tevreden ende woldent niet gehengen, in menonge, dat durgh de brugge haer neronge ende negotie solde verkortet worden, soo de coopman van Oosten sijn weg op Hasselt solde nemen; ende sustinierden, dat de van Hasselt sulx te doen niet geoorloft was, soo se seiden, dat die stroom van het Swarte Water hent in die see de stad van Swolle toequam ende was haer Swanevlot.

Die van Hasselt hebben den van Swolle datselve niet toe willen staen, seggende, dat de stroom van dat Swarte Water niet hoer dan den heere van den lande toequam ende die bisschop [van] Utert de regerende vorst van den lande was geweest, dat die hoir een brugge over dat Swarte Water te timmeren hadde vergunt, waerop de van Swolle seiden, dat de bisschop geen macht hadde gehad om haer datselve

Brugge
over het Swarte
Water
tot Hasselt.

1) Hierop volgt letterlijk de mededeeling, vermeld op blz. 136 vier laatste regels en blz. 137 drie bovenste regels tot en met „doen”.

te vergonnen ende of het schoone waer als dat de bisschop sulcke macht hadde gehad, soo waer nochtans datselve kragteloos ende van gener weerde, omdat hij sulx gedaen hadde doe hij haer openbare vijandt was, mit meer andere reden, die de beijde steden tegen den anderen gebruikten.

De van
Swolle daerover
't onvreden.

Die van Hasselt hebben sich an dat callen van de van Swolle niet gestoten ende sijn mit dat timmeren van der brugge voortgevaren; waeruijt tusschen beijde steden vele moeijte, schaede, haet ende nijd is erwaschen ende gevolgt; doch was oock all voir hen een quaed vermoegen tusschen haer beide om der voriger commotien wille, alsoo dat se malckanderen veele spijs ende hoemoeds andeden, bijsonder die gemene borgers ten beijden sijden. Die van Swolle konnen van hoir stad in die see niet komen, sie moesten mit haer schepen voir Hasselt onder de brugge henne; soo als se nu voir Hasselt mit haer schepen hen voeren, soo hebben de borgers timmerluden ende andere, die an die schepen arbeiden den van Swolle, de daer voirbij voeren, vele spijt ende hoemoed angedaen mit roepen, schelden en werpen mit steender in de schepen, waeruijt tusschen haer beijden den haed ende vijandschap gewasschen ende is van dage te dage groter geworden; soo die van Swolle dit schelden ende roepen seer ter harten hebben genomen. Oock de timmerluden van Swolle, die uijt bevel van de stadholder aldaer eenige jucken solden afbreken, mit werpen van steender ende schieten van busschen weggejaegt, oock een schip angehaelt ende die goederen daeruijt gehaelt, besatet ende be-kommert etc.

Terwijlten dese bitterheid tusschen den van Swolle

14. Februarij. ende Hasselt aldus stond, heeft die stadholder van Vriesland ende Overijssel, heer Georg Schenck, tegen den 14. Februarij a^o 1529 binnen Hasselt eenen generalen landdag van ridderschap en steden van Overijssel angeschreven, om middelen ende wege te vinden, dat men de beijde steden mochte vergelijken; voirt, dat men mitten anderen solde verspreken om middelen te soecken, woe men best geld solde mogen bekomen, waermede men de schulden van die verlopen handgelden van de landen solde mogen betalen, waeromme grote disputatie tusschen de ridderschap ende steden is gevallen, woe nae sall worden gesecht.

Die stad van Swolle heeft haer gesanten binnen Hasselt niet willen senden, om dat onverstand, dat de beijde steden mitten anderen hadden, ende hebben daeromme die stad van Campen overschreven, woe onbillick die van Hasselt mit haer borgers gehandelt hadden ende tegens hare privilegien die brugge voirs, wolden timmeren, mit begeerte dat die van Campen het alsoo bij den stadholder te vervorderen, dat de onbillicheid van de van Hasselt afgestelt ende sij bij haar privilegien mochten gementeniert blijven, data des Vrijdaegs Esto mihi a^o 1529.

Dese schelonge tusschen beijde steden hadde lange geduijrt ende al bij tijden des bisschops van Utert haeren anvanck, waeromme vele verscheiden dagen sijn gehouden; die van Hasselt presenteerden den van Swolle, dat sie de brugge alsoo wolden maken, dat sie mit haere schepen mit volle opstaende seijlen daer deur solden mogen varen ende luden daertoe holden, die daerop solden passen, dat se nummermeer solden worden verkortet ofte in eeniger maten

verhindert, doch was alle onbatelick, soo de van Swolle in gener maniren wolden toestaen, dat die van Hasselt een brugghe over het Swarte Water solden mogen timmeren.

20. October.

Soo hebben die van Hasselt sich voir den heer stadtholder samt ridderschap en steden van Overijssel, die ordinarische richteren van de steden van Overijssel sijn, te rechte erboden, ende van den voirnoemden stadholder, ridderschap en steden opten 20. October int jaer 1530 op die claronge tot Vollenhove administratie van justitie begeert; waerop haer geapponteert worde, dat men haer ten naesten landdage een goed antwoord solde geven. Die van Hasselt vervolgden haer saecke soo nae landrechte behoort, ende de van Swolle hebben grote neerstigheid gedaen, dat se mochten behinderen, dat de stadholder sampt ridderschap ende steden daer niet solden in kennen, dan die voir den Secreten Raed mochte komen, waer sij het ten lesten het toebrachten; welcke wesen, dat K. M^e. die stroom van het Swarte Waeter toequam, ende dat de stadt van Hasselt op haer eijgen authoriteit niet ware gerechtiget die brugghe toe timmeren.

19. Julij.

Hertog Carel van Geller, naedem hij sijn vrede mitten keiser hadde gemaeckt, heeft hij Hattum weder laten bouwen ende vastmaken ende wolde, dat datselve de Stichtsche goederen, in sijn land de Veluwe gelegen, solden betalen, dat opentlick was tegens den tractaet van vrede, die hij mit het hujs van Burgondien was ingegaen, hetwelcke die van Overijssel sich hebben beklaegt, alsoo dat de vorst van Geller datselve opten 19. Julij an Georg van Wijje, drost van Hattum, heeft weder afgeschreven.

A^o 1530. opten 4. Majj heeft de stadholder Georg

Landdach
in Overijssel.

Schenck zijn eerste landdag gehouden binnen Vollenhove, daer van die ridderschap ende steden erschienen:

Jan van Twickelo, drost van Twente, Borghert van Westerholt, droste van Vollenhove, Jan Mulert, rentmeister van Salland, Seino Mulert, drost van Salland, Jan van Ittersum, drost van Isselmuden, Ariaen van Rede, drost te Laghe, rentmeister van Twente, Lubbert Mulert, scholte van Hasselt, heer Berent van Schedelick, commandeur van Ootmersen, Adolph van Rutenberg, Frederick van Twickelo, Otto van Rutenberg, Ariaen van Twickelo, Jan van Voorst, Hermen van Keppel, Sweer van Scheel, Berent van Bevervoorde toe Weemssel, Henrick Hagen, Volcker Sloot, Jan Stellinginck, castellein van de Cuiner, Harmen van de Clooster, Peter van Voorst, Jan Sloot, Geert van Oostenwolde, Jan van Wermelo to Westerveld, Arent Mulert, Jan Rengers, Jan van Echten, Jan van Buckhorst, toe Sallick, Jan van Buckhorst, van Bucksbergen, Dirck van Boetseler, Wolter Stellinginck, Hendrick Schaep, Alphert van Isselmuden, Coert de Voss van Steenwijck, Sweer van der Esse, Bruno van Langhen, Dirck van Keppel, Hendrick van Rechteren, Erenst van Coeverden de jonghe, Hermen Grobbe, Rolof van Scheven, Bartold van Langhen, Claes van Bevervoorde, Berent van Bevervoorde; van Deventer: Mr Geert Swaefken, Mr Engbert van Dotekom; van Campen: Geert Borgerssen, Jan van der Vecht; van Swolle: Berent van Ittersum, Jan van der Mars.

Int selve jaer opten 15. November heeft de stadholder mit ridderschap ende steden van Overijssel tot Vollenhove claronge gehouden.

1531.

A^o 1531. den 17. Junij. heeft die stadholder, ridderschap ende steden weder binnen Vollenho claronghe

gehouden; daer nevens die voornoemde edelen tegenwoordig waeren: Steven van Haarst, Otto van Bellinchof, Georg van Bermentlo, Jan van Est, Jan van Morbeke, Henrick Stellinck, Wolter van Heiden, Wolter Splinter, Jan van Hovel, Jan van Langhen to Rissen, D^r. Jan van Enschede.

1532.
De Sont
gesloten.

A^o 1532 heeft die coning van Denemercken die Sond gesloten, uijt oorsake die Hollanders uijt bevel van K. M^t. coning Christiernum in Denemerck hadden gebracht. Bij dese sluijtinge waren die Nederlanden ten hoogsten geinteresseert; soo sijn van wegen Rooms Keis. M^t. nae Denemercken gesonden M^r. Geert Annas sone van der Burg, M^r. Geert Mulert, rades heeren uijt den Hage, Geert Borgerssen ende Henrick Cunderstorf, burgemeister van Campen, ende Cornelis Benninck der stad Amsterdam, ende Geert Buter van wegen die gemene koopluden van Campen. Dese hebben tot Coppenhage alsoo mitten coning gehandelt, dat de Sond weder is geopent.

A^o 1532 op Math. binnen Deventer believet, dat enige beelden an de Wage, den Geldersen te spijte geset, afgehouwen solden worden.

M^s. Daven.

In dit jaer opten 22. Augustus heeft de stadholder mit sijn ridderschap ende steden van Overijssel sijn grote claronge van schade ende schott gehalten, die in langen tijd niet gehalten en was, ende heeft die nu weder opgerechtet ende gehalten binnen Deventer, daer dese navolgende tegenwoordig waren van de ridderschap: Hermen van de Clooster, dingwaerder, Jan van Twickelo, drost van Twente, Ariaen van Rhede, maerschalck, drost toe Laghe, Borghert van Westerhold, drost to Vollenhove, Seino Mulert, drost

Claronge
in Overijssel.

van Sallant, Jan van Ittersum, drost van Isselmuden, Lubbert Mulert, scholte to Hasselt, Jan Mulert, castellein van de Cuiner, Claes van Bevervoorde, drost toe Blanckenburg, H. Frederick van Twickel, ridder, Hubert Schedelick, commandeur toe Ootmerssen, Otto van Rechteren, Dirck van den Bosseler, Wolter van Coeverden, Henrick Hagen, Jan van Buckhorst, toe Sallick, Alphert van Isselmuden, Erenst van Ittersum, Jan van Langhen, Harmen van Clooster, Jan Sloom, Hermen van Keppel, Dirck van Keppel, Jan van Warmelo, to Westerveld, Rolef van Hovel, Otto van Rutenberg, Henrick van Rechteren, Otto van Bellinchof, Jan van Essen, Arent van Twickel, Alef van Rutenberg, Jan van Voorst, Jan van Weleveld de Olde, Arent Mulert, Gijsbert van Dorth, Jan van Echten, Jan Rengers, Jan van Enschede, Harmen Grobbe, Wolter van Heiden, Otto van Blekenhorst, Goert de Vos van Steenwijck, Rolef van Hovel, Rolef van Scheven, Jan Mulert, Berent Jan Morbeke; van Deventer: Peter Mouwijck, Mr Geert Swaefken, Henrick Plaetman, Mr Engbert van Dotekom; van Campen: Geert Borgerssen, Jan van der Vecht; van Swolle: Berent van Ittersum, Jan ter Marss.

1533.

A^o 1533 heeft Georg Schenck mit ridderschap en steden claronge gehalten tot Vollenhove.

1534.
Claronge.

A^o 1534, den 24. September, weder claronge gehalten, daer onder de voirbenoemde mede waren: Berent ende Pelgrom van Tije ende Engbert van Ensse, rentmeister van Salland. Op dese claronge heeft heer Georg Schenck van die 3 hoofdsteden versocht, dat se op die rechtdagen ter hoger bancken wolden erschijnen, dat welcke sie hebben angenomen, soo de van de ridderschap datselve seer erenstlicken

van haer begeerden, doch dat men geen ordelen an haer solde bestaden, dat haer worde beloofd, dan solden horen goeden raed mede geven.

1535. A^o 1535. Opten 13. Junij tot Swolle claronge. Opten 6. October in een gemeenenn landag claronge tot Vollenhove.

1534.
Herdopers
op het
Swartewater.

A^o 1534. Hebben die hoofden van die herdopers in Holland, Vriesland, Zeland overall an haer broeders, naedat sij seker bescheijt uijt Munster hadden gekregen, geschreven, dat se omtrent Bergclooster opten 24. Martij solden komen. Hijerop hebben sich veele derselver op die reise mit wijf ende kinder begeven, ende op den 25. Martij sijn uijt Holland vele schepen gekomen op dat Swartewater omtrent Geelmuden, geladen met spiessen, hellebaerden ende ander geweer, ende veel mannen ende wijven van de herdopers. Borchert van Westerholt, drost van Vollenho, ende Otto van Rechteren, drost van Geelmuden, hebben die schepen doen anholden ende 4 daervan laten omvoeren, ende als se die herdopers vraegden waer se hen wolden, gaven sie toe antwoordt, dat se nae Munster wolden om haer broeders en susters te ontsetten. Die voirseide drosten hebben opten 23. Martij ditselve den van Campen geschreven ende van haer begeert, dat se hare gesanten binnen Geelmuden wilden senden. Opten 24. Martij hebben de van Campen 4 uijt haren raed gesonden, als Geert Loesse, Tijmen van den Venne, Claes Croeser ende Jan van de Vecht. Opten 25. Mertij worden van Ens int Swartewater 21 schepen mit herdopers gebrocht, in welcke schepen 1000 of 1500 spiessen, vele haken, hellebarden, 4 vaenkens, 4 trommen ende ander geweer worde gevonden, ende op die schepen waren

Gevangen.

tusschen die 2500 ende 3000 minschen, dan die meesten hoop waren wijven ende kinderen uijt alle landen vergadert. Alle dat geweer, dat in die schepen was, hebben sie daer uijt genomen ende alle die schutten, die daerbij waren, hebben sie daarvan genomen. Die gesanten van die stad Campen hebben uijt Geelmuden den raed geschreven, dat men datselve, hoe datter soo vele schepen mit herdopers gekomen waren, die Conninginne Regente solde schrijven ende den stadholder Georg Schenck, ende begeren van den stadholder, datt hij tot Geelmuden wolde komen, twelck alsoo is geschiet. Dese luden voele hadden all mede genomen dat se hadden, ende hare erfgoeder ende clenodien om een kleijnen pennenk oock vele minder dan om de helfte verkoft, die uijt eenvoudigheid jamerlick verleidet ende bedrogen waren, soo se meenden an dat Bergclooster den Heiligen Geest te ontfangen, ende als men deselve vraegde waer se heen wolden, daerop antwoorden sie: nae den Berg Sion, daer se den Heiligen Geest solden ontfangen, waermede sie dat Bergclooster meenden; ende hadden daerneven alle haer reet geld, gold, silver, gemunt ende ongemunt, bij sich, dat hoir alle worde genomen, oock smeten se vele overboort, dan de onnosele vrouwen ende kinderen, die lieten se alle lopen, maer de principalen, die de arme wichterren soo jamerlick hadden bedrogen, worden de koppen afgehouden ende worden op staken ende de lichamen op raden gelecht.

Opten selven tijd sijn oock seer vele herdopers te wagen ende te paerde ende te voette nae dit clooster gekomen, om daer die Heiligen Geest te ontfangen, die oock alle wat se van den haren inder ijl hebben

mede konnen krijgen, dat hadden se bij haer, daer oock vele goede luden bij waren uijt die landen van Gelre ende Sutphen, uijt de steden Nijenhuijs ende andere, die alle worden gefangen ende all dat sie bij sich hadden haer genomen; ende sommige nae dat se een tijdlanck hadden gevangen geseten, worden lossgelaten ende sommige die copp afgehouden van de principale, die de luden soo jamerlick verleijt hadden, ende op raden gelecht.

Georg Schenck
voor
Munster.

Keiser Carel de 5. heeft in dit jaer 1534 in April heer Georg Schenck mit geld ende bussencruijd int leger voir Munster gesonden; dan soo der niet genoeg en was, hebben de geschickten van geestelicheid, ridderschap ende steden des bisdooms Munster gebeden, dat hij de drie steden van Overijssel orent halven wolden begroeten, dat se haer ettelick geschut op genoegsame borgtogt wolden leenen, ende hebben daertoe gekommitteert die den toekomenden Woensdag te 10 uren binnenn Swolle solden komen. Dit heeft die heer stadholder den voirs. drie steden opten 24. April a^o 1534 toegeschreven mit begeren, dat se tegen de voirs. tijd haere gesanten binnen Swolle wolden senden. Opten lesten April sijn de gesanten van den 3 steden bij heer Georg Schenck ende die gesanten van Munster gekomen ende hebben sich verdragen, alsoo dat de steden haer groff geschut daer voir wolden senden ende de van Campen hebben daervoir 2 cartouwen, 1 slange, een quartijer slange gesant ende die andere steden oock nae advenant.

Ende Lune post Palmarum loofden raet en meente van Deventer de Lutherije te willen tegenstaen, gelijk sij oock int volgende jaer bij ede sich mit malckanderen purgeerden, geen gemeenschap daermede te

hebben ende soo eemant schuldig bevonden worde, dat waer om sijn lijf, den kinderen het goet voer beholden.

Bisschop
Enckevoort
sterft.
1536.

A^o 1536. Is Willem van Enkevort die cardinael ende bisschop van Utert, naedatt hij hett bisdoom van Utert dat regiment van landen ende luden an keiser Carel was gekomen, woe voir gesecht, ende hij hadde niet dan de geestelicke jurisdictie, gestorven.

Naedat J^r. Carel van Geller uijt Groningen was vertogen, hebben de van Groningen mit heer Georg Schenck, stadholder van Overijssel, begonnen te handelen, als dat se hartog Carel van Geller wolden verlaten ende den keiser tot haren heere weder anemen, waervan die voirs. hartog in ervaringe gekomen sijnde, soo heeft hij den steden Deventer, Campen ende Swolle geschreven als volligt:

Eersame, voirsichtige, lieve, besondere, wij worden bericht, dat heer Georg Schenck, stadholder K. M^t. etc., in werfinge ende arbeijd sijn solde mit onse stad Groningen tott onsen wederwille ende achterdeel toe handelen boven gude vredelicke naberschap; als onss dan daerboven van K. M^t. stadholder vors. alsulcke wederwille ende achterdeel angekeert worde, twijvelen wij niet gij well erinneren ende betrachten kond, waertoe wij genodiget ende gedrongen worden sullen, daertegens te attenteren hetselve u om daerop verdacht te sijn niet en onverwittiget hebben willen laten, gegeven in onse stad Arenem a^o. 1536.

Die steden sijn niet well mit dat schrijvens tevreden geweest, soo se haer gantschelick voir dat oorlog mitten hartog van Geller besorgden, daer se niet geerne weder an hadden geweest. Soo hebben de staten van Overijssel an die Coninginne Regente

gesolliciteert ende ootmodiglick gebeden, dat se tegent land van Geller mochte worden gestillesatet. Soo sijn dese nabeschreven articulen oppet papijer op behagh of se konden sich verlijcken mitten hartog van Geller ende waren dese:

Handelinge
tusschen
de hartog van
Gelder ende
die van
Overijssel.

In den eersten, dat beijde vorsten voirs. Sijn F. Gen. ritmeesteren, hoofdluden, bevellhebbers, officijeren, verwanten, ruteren, knechten en ondersaten ende voirt alle de Sijn Gen. moghen ende machtig sinnen ende om Sijn F. G. doen ende laten willen, uijt Sijn F. G. steden, hujsen, sloten, dorper, landen, noch uijt gene ander plaetse van Sijn F. Gen. wegen, noch iemands anders de ondersaten van K. M^t. in de steden ende gehele landschap van Overijssel wonende ende aldaer toe hujs behoren, eenigsins sullen beschadigen an lijf noch an goed toe water of toe lande in eeniger wijse, dan deselve ondersaten van K. M^t. in der heeler landschap ende steden van Overijssel geseten laten kijeren en verkieren sonder deselve ergens in te krencken. Ende insgelijcken sullen alle de steden, groot en klein, alle de amptluden, drosten, scholten en bevelhebbers, officijeren, ritmeesters, hoofdluden, ruteren, knechten, verwanten ende ondersaten van K. Maj. in den helen landschap ende steden van Overijssel, groot ende kleijn, geseten uijten selven steden en dorpen, noch uijt andere plaetsen van orentwegen beschadigen of doen beschadigen de ondersaten des vorsten van Geller an lijf of haer goed toe lande noch te water in generleij wijse; dan deselve ondersaten ende verwanten van Sijn F. Gen., woe ende waer de geseten ende wonachtig wesen mogen, vrij, velig, onbelettet laten kijeren, verkijeren sonder deselve ergens waerinne te verkorten; ende dat alle de ondersaten

ende verwanten des vorsten, woe ende waer deselve geseten moghen wesen, ter eijner, ende de verwanten van K. M^t. in den steden, kleijn ende groot, in der heler landschap van Overijssel ten beijden sijden wonen, ten ander sijden an beiden gehelen landen van Geller ende Overijssel ten beiden sijden over ende weder over sullen verkijeren etc.

Die steden, als se oorlof hadden op de voirs. articulen mit hartog Carel van Geller op behach te handelen, hebben sie sich an den hartog van Geller op sijn schrijven ontschuldiget, schrijvende, dat sie van de saecke int kleijn noch het grote niet en wosten, ende vele weiniger daerinne iet hebben gedaen mit begeren dienstelick, dat Sijn Gen. haer daerom mit geen ongenade wolde bewerpen, mede begerende, dat Sijn F. Gen. daertoe wolde verstaen, of sich de saken tusschen Sijn K. M^t. ende Sijn F. Gen. tot een oorlog verliepe — dat se nochtans niet verhopeden — dat dat land van Geller op die conditien mocht stille sitten ende hebben hem de articulen overgesant, mit begeren, datt Sijn Gen. haer wolde verstedigen wat sie sich tot hem solden versien.

Waerop de hartog van Geller die ridderschap en steden van Overijssel opten 25 dag Majj int jaer 1536. weder heeft geschreven, dat hij van den Coning van Vranckrijck noch geen bevel noch ter tijd hadde op haer eenige vijandlicken handel voir te nemen, dan of men hem mit heimelicke handelinge veraschinge een afbroeck wolde doen, soo hadde hij alsdan bevel ende macht sich selven dapper te weren etc.

Die landschap ende steden van den landen van Overijssel hebben seer an den hartog van Geller an-

gehouden, dat sie op die voir gementioneerde articulen tegen dat land van Geller mochten stille saten, soo heeft hij voir eersten op de voirs. conditien een bestand van 5 dagen bewilligt. In de tijd van de vijf dagen sijn de gesanten van Geller ende Overijssel weder bij menkanderen gekomen ende het hadde de naem, dattet uijt oorsake quam soo die Coning van Vrankrijck mitten keiser in oorlog verleben, ende hebben mitten anderen in bestand gemaect in manijeren woe volgt:

Articulen
van bestand.

Omme te vinden middelen en manijeren om alsoo-dane verloop van crijg, oorlog, vree, vede, als men bedacht ende besorgt is te sullen moghen erwasschen tusschen K. Maj. ter ener ende die Conincklicke weerde van Vrancrijck, ende die verloop der stad Groningen mit sijnen anhangen, of uijt eenige ander oorsake mochten worden voirgenommenn, behindert ofte voirgekomen, ofte ten minsten ten beijden sijden oppgerichtet ende stantthafteleck gehouden solde mogen worden, is durg den geschickten bevelhebberen des vorsten van Geller voirs. ende den gedeputeerden van de landen van Overijssel overkomen ende verdragen, dat de beijde landschappen en steden mitten anderen sullen kijeren ende verkeren op gewoontlicke tollen ende weggeld, als bij tijden van vrede kopen ende verkopen, vrij, velig, onbeletet hare eijgen goederen en renten ten beijden sijden in wat heeren landen de gelegen sint, rustelick ende vredelick te gebruijcken. Ende indien iemand hijerboven gekrenckt ofte beschadiget worde, het ware dan an lijf ofte goed, sall degene, die sulx gedaen hadde, beteren of daer voir angesien worden, ende die eene des anderen misdaet niet toe beteren doch daervoir angesien

worden, noch toe lijden, dan ellick voir dat sijne staen als voirschreven is, tensij vergoedet ende gestraft te worden, daer sulcke verbrekinge of beschadinge geschiet were, als nae rechte behoren sall sonder enige exceptie hijerin te genieten, ende alle voirs. standhaftelick ten beijden sijden ende volkomentlick geholden te worden, alle exceptien, nije fonden, arrig ende list hijerin uijtgesondert. Ende soovere gene voirs. is bij de hoogheid ende overigheid als ridderschap en steden van Overijssel demoediglick begeren ten beijden sijden vergunt ende erlangt sall mogen worden, daervan malckanderen goede versegelinge doen etc. Dit bestand is van die coninginne ende den hartog bestediget.

Groningen
onder den
keiser gegaen.

Die van Groningen hebben op den 8. Junij a^o 1536, des nachts tusschen 12 en een uijren, Georg Schenck vanwegen K. M^t. binnen de stad gehaelt mit grote vrouwde. Op den navolgenden dag den 8. Junij, als hij des snachts daerbinnen was gekomen, heeft de stad van Groningen, prelaten, hoofdluden mit de Ommelanden mit grote vrouwde ende eere nae older gewoonten den stadholder heer Georg Schenck vanwegen Keiserlicke Majesteit als hartog van Brabant ende grave van Holland voir haren erfhere hulde ende eed gedaen, ende hebben K. M^t. op alle vordwarden ende conditien angenomen als de landen van Overijssel hadden gedaen. Ditselve heeft Georg Schenck den 3 steden opten selven dag te kennen gegeven, opdat se des te beth solden tovreden wesen ende dat druwen van den hartog van Geller te min solden achten.

Daernaef heeft Georg Schenck Delfsijel, den Dam ende Wedde ingenomen. Ende int selve jaer hebben

eenige knechten van Schenck op den bodem van Overijssel gevangen genomen 11 ruiteren den hartog van Geller toestendig, ende hen twee stuck geschuttes genomen ende dat land van Overijssel satt tegen dat land van Geller in stillesate. Die vorst van Geller wolde hebben, dat dat land van Overijssel dat geschut solde betalen ende de ruiteren vrijen nae den tractaet van de stillesate, waer de landschap van Overijssel niet wolde toe verstaen, waeromme ten beiden sijden vele dagen worden gehouden ende verscheiden disputen om gevallen ende alsoo vele geldes verspillet, ende die saecke worde van de eene dag op de ander uijtgeschoven ende vele worde daerom geschreven, omdat se alsoo de tijd mochten winnen. Soo de van Overijssel veel liever de stad wolden hebben gedragen, dan mit den hartog van Geller in oorlog treden; ende die sake worde alsoo mit dagen en schrijven opgehouden ter tijd ende soo lange hent, dat K. M^t. mit hartog Carel vrede makede.

Coeverden
bij Schenck
ingenomen.

Ondertusschen heeft Schenck Coeverden belegert, twelck de hartog van Gelder geerne ontset hadde, maer om die onwilligheid van sijn leenmannen konde hij sulx niet te wegen brengen; soo is Coeverden in handen van Schenck overgelevert. Ende Schenck heeft voirt eenig geschut ende volck voir de Kinchorst bij Meppel gesonden ende datselve is oock gewonnen.

Oock
Diepenhem.

Heer Georg Schenck is mit dat geschut, dat hij noch bij hem voir Coeverden hadde gehouden, boven dat hij nae Meppel hadde gesant, ende mit ruiteren en knechten voir dat hujs Diepenheim getogen, heeft datselve beschoten ende soo benauwt, dat se dat in handen van Georg Schenck vanwegen K. M^t. hebben opgegeven.

Den 10. December int selve jaer is het accoord gesloten binnen de Grave tusschen K. Majesteit ende den hartog van Geller, daer onder anderen mede bedongen worden, dat die landen an der IJsselen liggende, daer questie om was geweest tusschen den vorst van Geller ende land van Overijssel, solde men gebruicken nae older gewoonten etc.

Vide Pontanum
p. 782.

Int selve jaer 1536. is heer Georg, die soone van den grave van Egmond, mit een grote staet binnen de stad van Utert gekomen ende worde die 60 bisschop van Utert, soo vele die geestelicke jurisdictie aengaet.

Georg
van Egmond
Episcopus 60.

1537.

A^o 1537. Opten 11 Januarij heeft Georg Schenck Mr Geert Mulert, K. M^r raed, Frederick van Molen, meister van de artillerije, ende Antonius de Brun, tresorijer van oorloge, alle gesanten van zijn K. Maj., eenen landag mit ridderschap en steden binnen Deventer gehouden, waer dese naebeschreven tegenwoordig waren:

Landag
tot Deventer.

Jan van Twickelo, drost in Twente, Ariaen van Rede, marschalck, drost toe Laghe, Borghert van Westerhold, drost toe Vollenho, Seino Mulert, drost van Salland, Claes van Bevervoorde, drost toe Blanckenborg, heer Berent Schedelick, commandeur to Ootmersen, Adollif van Rutenberg, Henrick van Rechteren, Reint van Coeverden, Pillgrom van Tije, Derck van Keppel, Alphert van Jsselmuden, Rolef van Hovel, Berent van Bevervoorde, Henrick Mulert, dijkgreve van Salland, Jan van Ittersum, de jonge, Arent Mulert, scholte van Hasselt, Boldewijn Hagen, Arent Sloot, Willem van Buchorst, Jan van Wermelo, to Westerveld, Brun van Langhen, Harmen Mulert, scholte van Swolle, Barteld van Langhen, Vincentius

van Uterwijck, Jan Rengers, Hermen Rammelman, Lubbert Mulert Janssoen, Wolter van Heiden, Hermen Grobbe, Peter van Keppel, Egbert van Ensse, rentmeester van Salland; van Deventer: Geerlech Doeijs; van Campen: Jan van de Vecht, Claes Croesser; van Swolle: Luken van Diepenbroeck, Jasper ten Holte.

Heer Georg Schenck heeft dat huijs den Toutenborg bij Vollenhove van zijn eijgen geld getimmert, dan daer is gants geen heerlicheid toe.

In ditselve jaer is de grote claronge binnen Deventer gehouden.

1539.

A^o 1539. Was binnen Campen een vicecureit van Mr Albert Bigghe, proost van S. Jan tot Utert ende pastoor van Campen, aldaer gesettet, genoemd heer Arent Graet van Collen, de vicecureit hadde een seer goede gratie van preken ende de borgers hoorden hem geerne ende was seer lief tallig, insonderheid bij degene, de oostwaert hadden verkeert ende de Ausburgse confessie waren toegedaen. Dese meester Arent Graet worde van den officiael geciteert om binnen Utert te komen, om sich te ontschuldigen van ettelicke dingen van zijn predicatie solde opleggen.

Arent Graet
predickt
toe Campen.

Als de borgeren van Campen hiervan in ervaren sijn gekomen, sijn se daer seer quellicke van tevreden geweest ende wolden datselve niet gehengen, dat hij daer solde reijsen, alsoo dat aldaer een moeijterije ende oproer solde gevallen hebben, soo de borgers ende gilden van de stad bij den anderen int Heilige Geest vergaderden; insgelijcken oock de schutterijen van de stad seden ende sustineerden, dat se niet wolden lijden, dat Arent Grait binnen Utert solde reisen, dan weer daer iemand hij weer dan oock wel

hij were, die op hem iet hadde te seggen, de solde binnen Campen komen ende hem aldaer bespreken — dan suss anders dachten se datselve niet te lijden — ende hem aldaer verwinnen. Terwijlten dat die schutterijen, gilden en gemene borgeren int Heilige Geest bij den anderen waren, sijn borgemeisteren, schepen en raed mit haer beijde gemeenten van die stad op de raedkamer oock vergadert. Soo hebben die schutterijen, gilden ende gemene borgers 10 of 12 uijt haer middel an raed ende gesworen gemeente gesonden, begerende van hen, dat se de hand daeran wolden holden, dat heer Arent Grait binnen Campen mochte blijven ende dat hij nergens behoefde te reijssen, ende soo iemand were, die iet op hem hadde te seggen, dat deselve binnen Campen solde komen, men solde denselven daer goed recht laten wedervaren, soo de borgers mitten anderen waren gesloten, dat se hem niet wolden laten verreisen. Soo hebben schepen en raed geraedsaem gevonden, dat men in de sake geen haestigheid solde gebruicken, dan alle middelen soecken, om tijdt te gewinnen ende hebben de borgers voir antwoord gegeven, dat se datselve meister Albert Pigghe, proost tot Utert, overgeschreven, waermede sie de borgers van den anderen gekregen.

Soo heeft schepen ende raedt meister Albert Pigghe geschreven, dat het haer gants niet geraden en dochte, dat hij sijnen vicecureit alsoo over raff solde verdrijven ende dat se sich seer besorgden, soo in de sake geen wijsheid worde gebruijckt, dat daeruijt binnen Campen wel iet quaeds solde mogen rijssen ende de knodsse op de strate komen.

Op dese tijt hadde heer Georg Schenck binnen Vollenho claronge angeschreven, soo hem de van

Campen haer gesanten tot Vollenhove an hem gesonden, ende hebben hem de saecke toe kennen gegeven. Die stadholder heeft daerop sich met ridderschap en steden beraden wat men best in de saecke solde doen, ende hebben mitten anderen raedsaem gevonden, dat de stadholder ridderschap en steden binnen Campen solden reijssen ende daer claronge holden, voirt naedem die stadholder sijn rechtdage binnen Vollenhove hadde gehouden.

Die stadholder, ridderschap en steden van Overijssel ende meister Albert Pigghe sijn binnen Campen gekomen, ende des Saterdaegs voir Gereonis ende Victoris in ditselve jaer sijn die voirseide heeren, mit de raed van Campen, Pigghe ende Graet op dat raedhuis binnen Campen vergadert, waer meister Albert Pigghe Arent Grait heeft beklaegt ende hem van sijn leringe bestraft, hem opentlick toeseggende, dat hij niet gesind en was hem langer voir sijn vicecureit te holden ende dat hij begeerde uijt de stad Campen te wijcken ende dat om vele verscheiden redenen int lange verhalende mede onder anderen seggende, dat hij voirseker woste, dat binnen Campen bijkomsten ende vergaderinge worden gemaect ende gehouden van degeene, die sulx in den sin hadden. Ende soo haer voirnemen een voirtgang hebben mochte ende sie daerbij volherden mochten, sie solden de stad in groot perikel brengen ende dat onderste boven keren, waervan hij die principaelste hoofden well kende.

Heer Grait, als hij van den proost dese sware klachte hoorde, heeft hij daervan verschrickt ende sijn verwe ontsettet ende soo vele als hem ummer mogelijk verantwoordt.

Twist van
de proost tegen
Graet.

Hijernaes is bij den stadholder, ridderschap en steden binnen Campen bij sententie heer Arent Grait gecondemneert bij schijnender sonnen uijt die stad, haer vrijheid, het land van Overijssel ende Vrijesland, uijt haer steden Groningen ende Ommelanden gaen ende gebannen wesenn nae wijder inholt der sententie, waerbij hij als een ketter ende rebel tegen sijnn overheid is verwesen ende gebannen op verboortnisse lijves ende goedes, soo hij daer weder in quam.

Die borgeren ende gesworen gemeente van Campen hebben seer ter hartten genomen, dat de proost soo quellicke van de vergaderinge der borgeren hadde gesproken en wolde van hem weten wel deselve waren, naedemael hij opentlick voir stadholder, ridderschap en steden hadde gesecht, dat hij de principale hoofden wel kande, opdat deselve nae haer misdaded mochten worden gestraft; ende soo de proost deselve niet wolde noemen ofte koste, soo wolden sie hem voir den schuldigen man holden; ende hij solde daeromme lijden ende betेरonge doen, soot haar niet toestond te lijden, dat se buijten in vreemde landen ende overall voir verreders ende schelmen solden worden geachtet, soo daeromme onder de borgeren ende overall vele twistes ende rumoers om was.

Als die proost over de straten ging, worde hij schentlick naegeroepen ende de borgeren rotten bij den anderen ende gingen bij 10 en 12 bij den heeren stadholder, begeerden van hem, dat hij den proost daertoe wolde holden, dat hij den verreders solde noemen ende soo hij sulx niet en dede, dat hij dan selves de man solde wesen ende daeromme lijden ende hem daer voir heelden.

Die stadholder heer Georg Schenck heeft weder

op dat raedhuijs de alinge ridderschap ende steden van Overijssel ende de raed van Campen mit haer beide gesworen gemeenten ende die gilden van de gantse stad van Campen ende meister Albert Pigghe weder doen vergaderen, waer de voirs. proost int anhoren van alle degene, die daer waren, seijde, dat hij die woorden, die hij hadde gesproken, alsoo niet gesacht ofte gemeent hadde, als hem de quellicke worden afgenomen, en dat datselve, dat hij hadde gesproken, waermede hij anders niet hadde gemeent te seggen, dan uijt goeder hartten ende menonge, die hij tot de stad Campen hadde, soo hij een ingeboren borger van de voirseide stad was ende daerin geerft ende gegoedet; waerop de borgeren van Campen vele woorden ende reden weer op hadden ende seer sterck mit vele bittere woorden anhielden, dat hij de verreders solde naemachtig maken.

Nae lange altercatie heeft ten lesten die stadholder mit grote swarigheid de sake daer henne gebrocht — soo de borgers seer sterck daerop anhielden, dat de proost dat goed solde doen, dat hij den borgers van Campen onwarachtelick hadde nagesecht, of hij solde selven die man wesen — dat sie sijn genade, ridderschap en steden de sake in handen stelden, die daervan een uijtsprake deden.

Alsoo een verleden Saterdag die Eerw. here Albert Pigghe, proost van S. Jan tot Utert, pastoor toe Campen, in der clachte op sijn vicecureit heer Arent van Collen onder anderen eenige woorden heeft laten hooren, die sijn weerden van schepen ende raed, ende die grote ende kleine gemeente der stad Campen quellicke afgenomen ende haer angetogen etc. Soo heeft mijn gen. heer stadholder, ridderschap en

steden den tegenwoordigen proost sooveer onder-richtet, dat sijn weerden willig is Keis. M^t. ter eren uijt goeder gunst, liefde ende vriendschap die pastorije der stad Campen terstond sonder eenig middel toe resigneren ende over te geven in handen van burgemeesteren, schepen ende raed der stad Campen tot behoef derselver stad, om toe mogen van nu voirt annemen ende kiezen eenen vromen degelicken heren pastoor, de hen mit goede leringe ter saligheid dienen, leren ende onderwijsen mach; ende sall daervan geven ende leveren die stad op haren kosten alsulcken segel, bullen en brieven van pauselicke heiligheid bij dat placcaet van K. M^t., als daertoe dienen sullen; daermede van nu voirtan een ieder vorder bedenckens of eenige suspitie ontlediget, alsoo dat niemands hijerin, hij sij wel hij will, van beiden sijden in haer eere gesricket off gekrenket sall wesen ende hijermede lieflick en vrundlick gescheiden. Actum a^o 1539 den 13. October.

A^o 1539 heeft de hartog van Cleve interdictie an de van Deventer gedaen, dat se mit de timmeringe der brugge solden supersederen ter tijt sij haer recht bewesen.

Dieselve is die proost van S. Jan te Utert meister Albert Pigghe, die de stad van Campen die pastorije heeft overgedragen; ende alsoo sijn schepen en raed an die collatie van die pastorije gekomen, ende de stad heeft noch in deselve pastorije twee vicarijen geincorporeert, die een op S. Catrijnen altaer in S. Nicolaes kercke, die ander in S. Catrijnen kercke, die Pelgrom Morre hadde gestichtet. Ende die proost heeft daervan die stad Campen bullen en breven des paus geleverd. Die sententie van heer Arent van Collen ende de uijtsprake van dat compromis van

den proost, van den stadholder, ridderschap en steden van Overijssel uijtgesproken, mosten die proost ende Arent Graet, die beide priesters waren, volgen ende naekomen.

Noch soo heeft de stadholder, schepen ende raed van Campen erenstlick vanwegen K. M^t. bevolen, indien sie tot eeniger tijdt iemands voirtmeer vernamen, die eenigh oproer ofte oploop onder de borganen makede mit woorden of wercken in eeniger manijeren daer tweedracht van coemen mochte, dat sie de sonder genade ant hoogste solden straffen, of hij wolde datselve schepen en raed an haer aller lijf verhalen, daer solden sie sich nae hebben te richten.

Op dat gebodt van den heren stadholder hebben schepen en raed mit haer beider gemeinten, groot ende kleijn, op deselve tijdt gesloten ende mitter klokken laten aflesen, dat niemand voirtmeer eenige vergaederinge maken heimelik noch openbaer, noch eenige woorden en spreke daer moijterije, twedracht ofte oproer uijtkomen mach, of men salt ant hoogste sonder genade straffen, ende die gemeenten beloofden den raed bij haeren eed den raed hijerin bij te plichten.

Hijernaef heeft de stadholder, ridderschap en steden ettelicken wederroepen ordeelen geklaert, ende daernaef is een ieder weder in sijn gewaersaem getogen.

A^o 1540. Op S. Agnietenavond tusschen 1 en 2 uren des namiddaegs op den Toutenburg, is heer Georg Schenck, vrijhere van Toutenburg, here van Wedde ende Westerwoldinger land, stadholder van Vriesland, Overijssel ende Groninger land, gestorven, naedien hij een fistele an sijn been, die hij mit een schoot voor Geelmuden hadde gekregen, tegens raed

1540.

Georg Schenck
gestorven.

van ervarenne medicijns, hadde laten doir sekere vrouwe toemeisteren, daer hij terstond op sieck geworden was. Sijn gemael Vrou Joanna van Egmond heeft den 17. Mert sijn uijtvaert binnen Vollenhove seer heerlick mit grote kosten gedaen, daer die principaelste van Overijssel mit de gedeputeerden van de drie steden mede tegenwoordig waren.

Hij is begraven tot Vollenho in de kercke midden op dat choor, naedien hij die landen loffelick, mit liefvalligheid van de ingesetenen als stadholder van K. M^t. geregiert hadde.

Dese Schenck was uijt Hoge Duijtsland mit hartog Frederick van Baden in desen landen gekomen, ende was gehijelickt binnen Vollenhove an een edele jf. ende erfdochter Anna de Voss, waer bij hij wan een eenigen soon Frederick Schenck, eerst camerfichter tot Spijer, daerna bisschop van Utert, ende een dochter Maria, die worde Vrouw van Rijnsburg. Nae dode van dese jf. Vosses was hij getrouwt an Johanna van Egmond, bij welcke hij wan een eenigen soon, genaemt Carel, die alle die goederen van sijn vader beerfden, de seer vele waren.

NB. den staet en inventaris sijn voorhanden.

Dese was van een slordig, ongeregeleert leven ende heeft geen echte kinderen nagelaten, hadde oock geen echte vrouwe.

Nae dode van heer Georg Schenck, vrijhere van Toutenburg, is heer Maximiliaen de grave van Buren, heere van Leerdam, van den keiser Carel die vijfde tot een stadholder van Vriesland, Overijssel ende Groninghen gemaectet.

Maximiliaen
van Buren,
stadholder 11.

1542.

A^o 1542. Alle degene, die in de Borgonsche Nederlanden woonden ofte haren handel dreven, hebben

sich alle voir dat oorlog tusschen K. Maj. ende hartog Willem van Gulick besorgt, soo sich alle dingen alsoo leten ansien, dat daeruijt een oorlog wolde verrijzen om dat hartogdoom van Geller, dan hadden noch sonderlinge geen vollick tegen den anderen te velde, soo dattet scheen, dattet den Borgonschen noch geen erenst was.

Oorlog besorgt
tusschen
Overijssel en
Gelderlandt.

Die ridderschap en steden van Overijssel hebben an de Regente Coninginne vrouw Maria verzocht, of haer M^t. den van Overijssel wolde vergonnen, soo de saecke tusschen K. M^t. ende den hartog van Gulick tot een oorlog verliepen, dat se alsdan tegen die Veluwe stille mochten sitten, dat haer nu 14 dagen, daerna 6 weken, daarna 2 maenden worde vergunt; ende want nu dat bestand uijtging, soo worde dat weder oppet nije vernieuwt, alsoo dat de van Overijssel de gantse tijd, dat dat oorlog tusschen K. M^t. ende den hartog van Gulick duirde, stillesaten, alsoo dat se niet worden verbrand, noch mit namen niet worden overtogen, doch mit den bescheide, dat de van Overijssel den Gelderschen geen toevoer solden doen.

Marten van Rossum, marschalck van dat land van Geller, heeft int land van Geller 15000 goede lans-knechten angenomen ende niemand konde weten, waer hij daermede hen wolde, soo heeft die Con. Regente overall haer ondersaten gewaerschouwt van het voirnemen van Marten van Rossum, ende den brief an den van Campen was gedateert a^o 1542. den 6. Junij tot Bergen in Hennegouw.

Soo nu dese ruteren en knechten dagelix stercker worden in Gellerland, soo heeft de stad van Deventer an den hartog van Cleve geschreven, woe dat ettelicke knechten sich in den lande bij den anderen vergaderden,

die soo men seide den Coning van Vranckrijk ende andere heren toebehoorden ende gesworen solden sijn, mit begeren van Sijn Gen. te weten wat sij daervan wachtende solden wesen, soo sich besorgden, dat deselve de landen van Overijssel mochten overtrecken, mits oock begerende, dat hare goederen in den landen van Geller en Sutphen mochten blijven verschoent etc. Waerop de vorst van Cleve opten 24 Junij in dit jaer den van Deventer heeft voir antwoord geschreven, dat hij geen ruterer noch knechten leet bestellen dan tott wederstand tegen den Turck, daer ander vorsten des rijcks sich oock toe hadden geschickt; en of de Coning van Vranckrijk of andere heren of vorsten eenige knechten leten bestellen, was buijten sijn weten ende bevel ende hadde oock daerin geen welgevallen, ende hadde den sijnen bevolen, dat se niemand tegen des rijx ordonantie solden dienen; ende was niet anders gesind dan mit die Overijsselsche steden ende andere naberen ende een iedermenlick goede grond ende naberschap te onderhouden.

1543.
Amersfoort
ingenomen.

A^o 1543. heeft Marten van Rossom Amersvoort ingenomen; als dese tijdonge in Overijssel quam, is eenieder seer verschrickt, bijzonder alsoo K. M^t. uijtlandig was ende men niet wost of hij levendig of dood was.

Die van Campen hebben in dit jaer boven die poorte van den IJsseltoren hent an den Hochtoren van dat Broeck gelegd, ende insgelijcken die grafte van den toren van de Venenepoorte hent tegen den hoecktoren gegraven, ende hebben dit werck begonnen opten 18. Julij. Ende men was besorgt, dat Merten van Rossom mit sijn volck Campen solde belegeren, soo heeft de raed bestalt, dat men dat Melatenhuijs,

dat S. Cathrijnen gasthuijs solde afbreken ende de kercke was meest all neer, dan dat Gasthuijs stond noch ende daer lag vele roevesaed mit ander saed op, soo is een halvesinnig vrouwmenschen, welcker suster man int Oldebroeck richter was, uijt het Oldebroeck gekomen, huijlende en schreijende roepende, dat Merten van Rossom mit all sijn macht, mit ruijteren en knechten, daer an quam trecken, ende hadde vele wagenen ende ander instrumenten bij sich, die men in beleg van een stad van noden heeft, ende wolden Campen beleggen, dat gants onwaerachtig was.

Doe heeft de raed van Campen dat Gasthuijs, Melatenhuijs, bouhuijs, bergher, kercke mit all datter in was in brand laten steken ende hebben van den grave van Buren, haren stadholder, begeert, dat hij een vaenken knechten binnen Campen wolde senden, dat soo is geschiet.

Handelinge
tot Campen van
de keiser ende
Donemarck.

In dit jaer in de Meij hebben die gesanten van K. Mai^t. ende coninglicken weerde van Denemerck binnen Campen eenen vrendlicken dag gehalten mitten anderen, van eenige schelonge, die se mitten anderen hadden, want die coning van Denemerck hadde alle die schepen uijt dese Nederlanden in de Sond angehouden mitte goederen. Op desen dag waren van K. M^t. Maximiliaen van Buren, stadholder, Mr Evert Nicolai, de president van Vriesland ende procureur-generaell van den groten Hove van Megghelen, Mr Boldewijn Leconichs, ende van wegen den Kon. van Denemerck Johan Ranssouw ende heer Erke Bijlle; sij heelden denselven dag int Broeren-cloester, ende uit alle steden en landen hadden de coopluden aldaer hare gesanten, om te vernemen woe den dag wolde afaen. Waren int handelen

soo goed als verdragen, bestonden die articulen van den vrede oppet papijer te brengen, soo word Ranssouw opgeeijcht ende hem word heimelick een brief gelangt of gesecht, dat Keis. Mai^r. grote schade hadde geleden; doe de Deenschen weder inquamen, wilden se nergent nae horen, ende datgene, dat versproken was, wolden se niet nakomen, ende sijn soo mit onwille van den anderen gescheiden, waer een grote duire tijd is nagevolgt, en dat koren is meer dan de helfte opgeslagen ende alle Oostersche waren na advenant, ende men wolde seggen, dat datselve die cardinael Caraffa solde hebben bestelt, ende die gesanten des conings van de nederlage solde overgeschreven hebben, die doe tot Brussel was.

Oorlog tegens
hartog Willem
van Cleve.

Die keiser heeft int selve jaer opten 7. Junij an den graef van Buren, stadholder van Overijssel, geschreven, dat hij Sijn M^r. mit ruijteren ende knechten toe gemoete solden komen, soo hij der menonge was den hartog van Cleve te bekriegen ende alsoo te bedwingen, dat hij hem dat hartogdom van Geller ende graefschap Sutphen solde laten volgen.

Die keiser heeft opte selve tijd an ridderschap ende steden van Overijssel geschreven, woe dat de coninginne van Ongheren de landen van Overijssel hadde vergont stillesate tegens de Veluwe etc.

Edele, lijeve, beminde, wij worden onderricht bij de Coninginne-weduwe vann Ongarijen, Bemen etc., van onsentwegen Regente ende Gubernante in onse Nederlanden, onse lieve vrouwe en suster, dat onse landen van Overijssel van beginsel van dese tegenwoordige veide ende oorlog gestilsatet sijnen geweest, tegens onze graefschap van Sutphen ende landen van Veluwen; dewelcke onse voirs. vrouw

ende suster toegelaten heeft, om die arme, schamele ondersaten van Overijssel voir roof ende brand te beschermen ter tijd toe, dat wij sulcke kracht ende macht solden mogen te velde brengen, dat wij mit de gratie Godes verhoppen solden onse landen van Gelre ende graefschap Sutphen in onse onderdanigheid toe brenghen, ende alsoo wij tegenwoordig uijt onse coninckrijk van Spanjen gekomen sijn doir Italien ende Duijtsland, om datselve te volbrengen ende eenen geweldigen hoop ruijteren ende knechten vergadert, om mitten eersten in vijande landen te vallen ende soo vele te doen, dat wij hopen den vorsten van Cleve te dwinghen ons te laten volgen, dat ons nae alle rechten ende reden behoort, ende daerof sijn voirsaten soo gerenonsiert hebben ende te buijten gegaen sint; daer toe alle onse goede ondersaten ons behoren te helpen ende bij te staen, gelijk wij niet en twijvelen gij van u sijde geerne doen sult. Soo ist, dat wij an u begeren ende versoecken, dat ghij nu ter tijd onsen neven den grave van Buren, onsen stadholder generael van Overijssel, den wij gelast hebben onse vijanden te beschadighen, sulcke hulpe ende bijstand doen wilt, dat wij spoeren ende mercken mogen uwe goede gonst ende affectie om ons te helpen komen tot onsen landen van Geller en Sutphen, hetwelcke u eigelicke welvaerd sijn sall, gelijk wij gantselick tot u vertrouwen, sonder meer te gebruijcken eenige stillesate of wedersate, doir welcke vede en oorlog gevordert ende onderhouden wordet, waerbij gij ons sonderlinge dienst doen sult; kenne God Almachtig, die u bewaren moet mit Sijn gratie. Gegeven te Coevelens den 4. dag van Junio 1543.

Die grave van Buren heeft desen brief binnen Campen ontfangen, waerdoir sijn genaeden ende de gantse stad seer worde verblijd; die raed heeft alle dat grove geschut uijt de stad bij dat Tolhuis laeten voeren ende mit alle dat geschut van alle toornen in manijere van triumph laten afschieten, ende de stadholder heeft mit jofferen en vrouwen mit ettelicke van de principale van den raed ende borgeren geteert en gebancketeert; ende op die IJssel waren ettelicke roeijbusschen ende andere schepen, die vol jonge jofferen ende gesellen waren, alle vroude bedreven, varende die IJssel op en neder, ende was seer schone stille weder.

Die grave van Buren heeft eenen schonen hoop ruteren en knechten bij eene vergadert, waeronder vele van den adel uijt den lande van Overijssel waren, ende als hij se bij eene hadde is hij daarmede voir Duren bij den keiser getrocken.

Opten 27. September worde binnen Campen de vrede, tusschen K. M^c. en den hartog van Cleve en hore landen gemaect, afgelesen.

Die dienaers van de stad Campen hadden ettelicke tonnen bijers ten besten in de Vastelavondt a^o 1543, begeerden van den raed, dat se haer dat raedhuijs wolden lenen, om dat bijer aldaer te drincken, dat haer de raed vergonde. Die raedkamer van dat raedhuijs was rondsomme mit wagenschot beschoten, ende die schoorsteen van de coecken vann dat raedhuijs daer mocht een rete in wesen, waer de staddienaers dat bier droncken, dat vuijrt komt in dat beschot van de raedkamer, die komt in brand; in die coeken noch op dat raedhuijs wost men van geen brand; op welke raedkamer ende den toren, die daer an staet,

Raetkamer
tot Campen
gebrant.

daer hadde de stad Campen alle haer privilegien, de camer was rondsomme mit sittenen gemaect, de voll van olde schriften ende munimenten van de stad lagen daer grotelix was angelegen, die sijn alle verbrand; dan de principale privilegien, die lagen in de stadkiste, die stond in den toorn an de schepencamer onder een gewolfte, waerfor een ijseren dore was, de op de tijd den van Campen groot vordel dede, ende boven op den toorn stond een schone spitse, dat was mit loot gedeckt, daer hong die schepen-klocke in, die brande ende viel van boven neder, die klocke viel daer uijt op het gewolfte, daer op bleef se staen.

1544.
Vervolginge
tegen
de relligie.

A^o 1544. Om dit getijde is in de Nederlanden grote vervolginge mit branden, bloecken, hangen, drucken, levendige rabraeken, om de religie geschiet van de kettermeisters, alsoo wel vleis op een Vrijdag, Apostel avond of op andere verboden tijden hadde gegeten, de most sonder alle middel sterven, of sich mit spreken, lesen int minste tegen de Roomsche religie sich hadde misgaen, moste daeromme sonder alle middel gestraft worden mitte dood of anders nae gelegenheid an lijf, eere, goed of anders, waertoe richters, kettermeisters overall waren gestelt, die se alst haer goed dochte, dat se an lijf of goed solden gestraft worden, an de wereldlicke richters overleverden; die dan daervan de executie deden, waerdurgh seer vele Christenbloeds gestort worde, waeronder oock vele afgrijselighe ketterijen mede te wercke gestelt worden, waerdurg veel goede eenvoldige luden jamerlick worden verleit ende bedrogen, menende alsoo te behoren ende Godes wille ende gebodt alsoo te wesen, ende daerop vast staende daer niet willen

weder afstaen dan bij leven en sterven, ende daer omme mit vuivr, water, swaert ende koorde laten ombrengen; ende hare goederen durg confiscatie jamerlick hare kinderen erfgenamen uijt den lande worden gebrocht op plaetsen, daer de confiscatie plaetse heeft; soo hebben nochtans de predicanten soo lange als se ommer kosten onderhouden.

1546.
Claronge
tot Deventer.

A^o 1546. Opten 7. dag April heeft Maximiliaen, grave van Buren, Leerdam etc., stadholder van Overijssel, claronge binnen Deventer gehouden mit ridder-schap en steden. Heer Carel Schenck, vrijhere toe Toutenburg, here to Wedde en Westerveldingeland, Seino Mulert, drost van Salland, Gosen van Raesveld, drost van Twente, Harmen van Westerhold, drost to Vollenho en amptman van de Cuiner, Jan van Ittersom, drost van Isselmuden, Claes van Bevervoorde, drost van Blanckenborg, Hubert van Schedelick, commandeur van Ootmerssen, Frederick van Rhede, drost van Diepenom en rentmeister van Twente, Reiner van Asswijn, here toe Brakel, Henrick Mulert, dijkgreve van Salland, Egbert van Ens, rentmeister van Salland dingwaerder, Hako van Rutenburg, Unico Ripperda, Gort van Rhede, Gisbert van Dort, Jan van Boetseler, Mr Jan van Langen, Dr Bartold van Langen, Seino van Weleveld, Berent van Bevervoorde toe Weemsel, Adolph van Twickelo, heer Vredericks soone, Henrick van Rechteren, Willem van Buchorst, Peter van Keppel, Jan van Laer toe Honloo, Henrick van Laer, Seino van Brienens, Pelgrom van Tije, Wolter Splinter, Rolef van Hovel, Reint van Coeverden, Jan van Wermelo to Westerveld, Gorghen van Bermentloo, Jan Grobbe, Jan van Enschede, Wolter van Heiden, Rolef van Scheven, Jacob van

Ittersom, scholte te Dalfsen, Wolf Mulert Janssone, Steven van Haerst, Seger van Rechteren, Jan van Rechteren, Erenst van Ittersom, Jan van Enschede, Henrick van Ittersum, Jan van Essen, Henrick van Haerst, Reiner van Wederhorst, Wolter van Coeverden, Peter van Voorst, Christoffer van Coeverden, Jan ende Vincentius van Uterwijck, Reinold van Coeverden, Albert van Steenwijck, Jan Rengers, Arent Mulert, scholte to Hasselt, Hermen Mulert, scholte to Swolle, Hendrick van Oldenneel, Boldewijn Hagen, Pelgrom van IJsselmuden, Rolef van Oostenwolde, Dirck van IJsselmuden, Frederick Mulert, Arent Sloet, Jan Sloot, Rolef van Uterwijck, Wolf Mulert, de heeft sich vernootsinniget alsoo hij kranck was, Henrick Schaep was verlovvet; van Deventer: Hermen van der Beeck, Jan van Twickel, Mr Otto Bastert; van Campen: Henrick Cundertorf, Mr Gerrit Morre; van Swolle: Jacob Duijsterbeke ende Mr Hendrick van Thill.

Hulpe
van krijgsvolk
uit Overijssel
na Duitslant.

Keiser Carel de V. hadde op dese tijd den oorlog in Duijtsland tegen de Protestanten van het Smal-kaltse verbont; soo heeft hij Maximiliaen van Buren, stadholder van Overijssell, bevel gedaen, dat een leger in dese Nederlanden vergaderen solde, gelijk hij dede, waeronder vele in Overijssel waren angenommen te voet ende te peerde, van den adel ende andere ingesetenen, waervan seer weinig sijn weergekomen, als se in Hoge Duijtsland vertrocken waren; waervan genoemt worden onder de ruiters: Reiner van Aswijn, heer van Brakel, commandeerende over 500 peerden in plaetse des afgestorvenen heren Hiddonis de Eswijn, Goossen van Raesveld 300, Borchert van Monnichusen 250, Frederick van Schulenburg 200 en andere uijt andere landen. Te voete waren capiteinen: Bartold

van Langen, Jan van Ittersum, drost van Jsselmuden, Helmech van Twickel, andere uijt andere plaetsen. Sij trocken in Augusto nae Duitsland ende in September te Ments over Rhijn, om voir Ingelstad bij den keiser te komen.

1548.
De graef van
Buren storf.

A^o 1548. opten 23. September, andere seggen den 24. December, des morgens omtrent 4 uren, is Maximiliaen van Buren, stadholder van Overijssel etc., binnen Brussel int Hoff van Gaesbeke gestorven an een wonderlicke sieckte ende hadde een vreemden dood; vijer dagen te voren sijn dood als hij was kranck geworden, worde hij van alle medicijnen overgegeven ende seiden hem voir hem die dag ende ure, wanneer hij solde sterven ende niet langer solde kunnen leven. Sterf sittende op eenen stoel ende sprekende in sijn kleren soo lange, dat sijn siele van sijn lichaem was gescheiden, storf als een goed Christenminsche ende worde in sijn land begraven, ende die keiser heeft hem in S. Gulenkercke een heerlicke uijtvaert laten doen.

Arenberg
stadholder 3.

In sijn plaetse is stadholder van Overijssel, Vriesland ende Groningerland geworden Jan van Ligny, grave van Aremberg.

1549.

A^o 1549, in October, is de prince van Spanjen, Philippus, oock int land van Overijssel gekomen, ende hadde bij hem den here president Viglius mit veel meer andere heren, waer alle die van die ridder-schap van deselve landen, mit alle de steden, groot en kleijn, mit de scholten en officijeren waren tegen den 10. October verschreven om des avonds in de herberge te wesen, ende des anderen daegs, namelick den 11. dag der voirs. maend, den prince van Spanjen hulde ende eed te doen als haren erfhere, nae

Lingen
an Overijssel
gehegt.
Pontanus p. 853.

dodelicken afgangck sijns vaders des keisers, welke alle alda zijn erschienen.

Prince Philips
van Spanjen
tot Deventer.

Opten 11. October is de prince van Spanjen mit alle zijn heeren binnen Deventer op de Wage op den Brinck gegaen, waer oock de van de ridderschap ende andere zijn erschienen; waer denselven voir is gehouden de wille ende begeerte van K. M^t. alsdat men zijn soone tot erfheer nae zijn dood solde annemen, hulde ende eed solde doen, des solde hij weder loven ende sweren, dat hij de landschap ende steden solde laten en onderhouden bij alle haer privilegien, gerechtigheden ende olde gewoonten etc. Soo hebben eersten de drosten, ridders en officijers mit de andere van de landschap Sijn Majesteit hulde ende eed gedaen, daernaef heeft hij haer weder geloofft ende gesworen haer te laten blijven ende onderhouden bij all haer privilegien, waervan sie in goeden gebruijcke waren.

Insgelijcken hebben die 3 hoofdsteden: Deventer, Campen, Swolle, Sijn Majesteit gesworen ende Sijn Majesteit den steden weder, waervan Sijn Majesteit de landschap ende elckeen besonder een brief van heeft gegeven, alle bijnaest eenes inholdes, waervan ick de copije van der stad van Campens brief wil verhalen. Soo de eedt entelick wordt uijtgedrukt, die de heere president van den Secreten Raed, Viglius van Swicchum, den prinsse voirstelde:

Philips, bij der gratien Godes prinsse van Spanien, van beide Cicilien, van Jerusalem, etc., eertshartog van Oostenrijk, hartog van Borgondien, van Braband, etc., grave van Habsburg, van Holland, etc., doen kont ende bekennen mits desen onsen brief, dat naedem gemene ridderschap en gedeputeerden van

de steden van Overijssel: Deventer, Campen en Swolle, samt alle kleine steden, representeerende de staten van den lande van Overijssel, achtervolgende den keiserlicken M^t. onses aldergenadigsten heer en vaeders goeden wille en meenonge sich bewilligt ende ons ontfangen ende gehult ende gesworen ende gedaenn den eed sulx als van woorde te woorde hier na volgt:

Eedt
van de steden.

Wij, gedeputeerden van burgemeesters, schepen, raed en gesworen gemeente, voirt gemene borgeren ende ingesetenen der stad van Campen, soo in horen als in onsen naem als daertoe van henluden speciale commissie ende procuratie hebbende: geloven en sweren, voir ons ende onsen erven en nakomelingen ende in den naem als boven, dat wij nae der aflijvigheid der K. M^t. onses aldergenedigsten heeren, dien God een lanck, salig leven verlenen will, u doerluchtige Prince, onse genadige here Philips, Prince van Spanjen, van beide Cicilien, van Jerusalem, etc., eertshartog van Oostenrijck, hartog van Borgondien, van Braband, etc., grave van Habsburg, van Vlanderen, van Holland, etc., dije als toekomende erfhere ende landforst van den lande van Overijssel ontfangen ende gehult sije, ende wij voir onse erven en nakomelingen int hartogdom van Braband, graefschap van Holland ende heerlicheid van den lande van Overijssel voirs. getrouwer ende holt sijn sullen uwer princelicke doirluchtigheid ende derselver erven ende nakomelingen dat beste te doen ende dat ergste te kijeren, ende voirt alles doen sullen, dat getrouwe ondersaten bij haren natuurlicken landforsten ende erfhere behoren en schuldig sijn te doen; alsoo moet ons God helpen ende alle Sijne Heiligen, dat wij, willende van onsentwegen den voirs. van Campen

den gewoonlicken eed desgelijcks doen, soo hebben wij henluden desen eed in Duijtser sprake doen voir-lesen als hijerna volgt:

Eedt
van de prince.

Ick, Philips, bij der gratien Godes prince van Spanjen, etc., gelove ende sweere op Godes Heilige Evangelium, voir mij, mijnen erven ende nakomelingen, hartogen van Braband ende graven van Holland ende erfgenamen van de landen en steden van Overijssel, dat ick in mijner ankomst ende successie tott de heerlickheid desselven landen en steden van Overijssel, die heilige kercke voirstaen sall, weduwen ende wesen beschermen ende doen beschermen; den borgemeisteren, schepenen ende raed, geworen gemeente, voirt de gemene borgeren ende ondersaten der stad van Campen, mit horen landrechten, stadrechten, leenrechten, dijckrechten ende in alle haren anderen privilegien, possessien ende costumen, ellicks in dat sijne, soo wel van der Hanse als andere vrijheiden, de sie hebben ende daer of sie dochtelicke gebruijck tot hierto gebruijck hebben; ende voirt voir te staen, toe beschutten ende te beschermen ende alles te doen nae inholt der brieven van confirmatie van de datum den 21. Februarij int jaer 1527, onder dat segel van K. M^r. onses gedechte heren en vaeders, die sij daer of hebben, ende voirt de voirs. stad van Campen, hore borgeren ende ingesetene mit alle haren toebehoren doen alle hetgene, dat een goet erfhere ende vorst schuldig sall wesen toe doene, soo moet mij God helpen ende alle Sijne Heiligen. En daer hebben wij denselven eed int Latijn gedaen, als hijerna volgt:

Ego, Philippus, etc.

Dat Latijn will ick verbij gaen soot sije des selven inholds ende eeniger mene is, dan de prince dede

den eed in Latijn, soo hij geen duijts en konde. Van alles hetwelcke die voirs. van Campen ons ontmoedighlick versocht hebben hen te willen verlenen onse behoorlicke opene brieven, die wij hen geerne gegont hebben, te weten dese tegenwoordige, diewelcke wij ondertekent ende onse segel daeran hebben doen hangen in de stad van Deventer, den 11. dach van October int jaer 1549.

Die beide steden hebben daervan geprotesteert ende sich des voirbeholden, dat de prince de belegonge in de beijde steden niet persoonlick de huldinge hadde ontfangen, datt se daerin an hare privilegien en preeminensie niet verkortet solden wesen ende tot gene consequentie solde getrocken worde; insgelijcken die van de cleijne steden ende ridderschap, dat sulx niet op Spolderberg was geschiet.

Hijernaer hebben de van die ridderschap en gedeputeerden van de steden mit den anderen op dat Wijnhuijs sich vrolicke gemaect, waer de stad van Deventer haer te gaste hadde, ende alle die onkosten, die daer gedaen sijn, hebben de van Deventer betaelt ende goed cijer angedaen, daernaer is een ieder weder in sijn gewaersaem vortrocken, ende de prince is oock voirt vertogen om sich oock in de andere landen oock te laten hulden, woe overall is geschiet.

1551.

A^o 1551. Om dat getijde worde in de Nederlanden grote vervolginge om die religie gedaenn mit hangen, branden, confiskeren van goederen; doch de eene officier was meer tot de executie genegen dan de andere, ende daer vele mede dissimuleerden. Soo was voir dese tijd opten lande van Vollenho Borgert van Westerholt droste geweest ende was gestorven,

Harmen
van Westerholt
drost van
Vollenhove.

ende sijn soone Hermen van Westerholt is in sijns vaders plaetse droste geworden van Vollenho, dat een seer fijn jonggeselle was, ende is nu noch een dapper fijn man, de in de landsake dagelix word gebruijcket, dan was doe de landsaken soo niet ervaren, soo hij eersten van de schole quam. Soo als hij sijn woninge ende habitatie op dat slot van Vollenhove hadde mit sijn moeder, soo hij ongehijlickt was, ende die grave van Arenberg, stadholder, heeft op datselve slot oock sijn hoff gehouden, die leet sijn jonge peerden in sijn koeweijden, de daermede worden bedorven; soo wolde hij dat niet lijden, liet voir dat hekke een slott hangen, dat de stadholder seer quellicke nam ende daeromme eenige ongenaden op hem nam.

Soo heeftet het sich begeven, dat binnen Giethoorn een huijsman op sijn eigen erve en goed woonde, Jacob Wichersen genaemt, die was herdoopt of een ander sectaris, soodat deselve drost tot meermalen hem hadde doen soecken, doch niet mit sulcke neerstigheid als hij wel gekont hadde, dat men wel sach, dat hij nae sijn bloed en goed niet en dorst, etc., heeft ten lesten sijn goed toegeslagen ende datselve tot des heren tafel gelegd, ende dat daarvan quam rekeninge daarvan gedaen. Dese Jacob Wichers bad den drost onderdeniglick, dat hij mit sijn wijf en kinder eenig medelijden wilde hebben. Die drost achte dit schrijvens weinig, daeromme voirs. Jacob Wichers den droste grote vervolginge andede, heeft hem sijn bouwhuijsen en corenbergen verbrand en sijn ossen in de weijde doodgesteken, ende hem vele quaeds gedaen. Oock begaf het sich, dat Jochem Sticker, een rijck borger van Amsterdam, seer ervaren dan uijtermaten pleijtgijerig, een pleijt hadde mit sijn

broeder, Geert Lukenschen, scholte van Blanckenham, waerin hij suspecteerde den droste, dat hij sijn broeder meer dan hem favoriseerde; heeft daeromme den droste an de conninginne Maria beklaegt ende beschuldiget, dat hij sich mit de moortbranders ende herdopers hadde verdragen ende sich daarmede verdinget; waerop die conninginne Herman van Westerhold toe Brussel verschreven, ende hem van dat drostampt van Vollenho ende castelleinschap van de Cuiner ende rentmeisterschap van Vollenho ontsettet, waertoe de grave van Arenberg, stadholder van Overijssel, mede een goed hulpe was ende dat uijt reden woe boven verhaelt.

Ende die conninginne Maria heeft nae het afsetten van Westerholt dat rentmeisterschap daer af genomen ende heeft dat gegeven Peter van Leuwarden; dat drostampt mit dat casteleinschap gaff sij an Johan Sloot, die den gewoonlicken eed an de 3 steden heeft gedaen, ende tot borgen gestelt Jan Mulert, rentmeister van Salland, ende Vincent van Uterwijck, ende Westerholt is sijnes eeds ende sijne borgen der borgtogt ontslagen, mits vertonende an de steden sijn verlatonge ende bevel van de conninginne.

Coeverden
ontfestot.

In dit jaer heeft K. M^t. dat hujs te Coeverden, dat seer vaste was, laten ontfesten, dat die steden van Overijssel: Deventer, Campen, Swolle, niet geerne hadden gesien ende deden groten arbeid om datselve te behinderen, seggende, dat se daerdurg hare privilegien ende hoogheid, die sij op dat hujs hadden, solden verliezen; soo de drost van Coeverden haer moste loven en sweren trouw en hold te willen wesen, ende most dat hujs an haer verborgen, ende soo dat slot worde ontfestet, solden se datelick daarvan

worden berooft, alsoo dat daeromme vele swarigheid was, doch de sake worde ten lesten alsoo verdragen, dat men dat slot Coeverden in sulcken gestalte solde laten, als het bij tijde van bisschop Frederick van Blanckenheim was geweest. Naedat het huijs te Coeverden was ontfestet, is Burmania, de drost van Coeverden, bij de gedeputeerden van de steden Deventer, Campen en Swolle gekomen ende begeerde van hoir, dat se sijne borgen, waermede hij dat huijs Coeverden an horen handen hadde verborgt, van de loffenisse wolden ontslaen. Die steden hebben hem daerop geantwoord, dat se hem sijnen eed ende loffenisse, daer hij ende sij haer mede waren verplichtet, dochten hem daervan noch hoir niet te ontslaen, dan sich daeran toe holden, nae luyt segel en brieven, die hij daervan hadde gegeven.

1553.

A^o 1553, den 1. October, is Maria, de suster Eduardi, konninginne van Engeland gekroont; daerna heeft die conninginne verklaert sich te wesen het hoofd van die kereke van Engeland.

Die keiser heeft in dit jaer sich voirgenomen canceler ende raden int land van Overijssel te stellen; naedem de prince van den lande gants geen judicature van eenige saken, die justitie angaende, noch bott noch verbot van deselve daer in de landen en steden en hadde, dan allenig in de claronge als ridderschap en steden int stemmen tegen den anderen staken, alsdan soo ontset die prince van den lande mit sijn stemme, ende wat partije hij dan bijvalt, dat gaet in rem judicatum; insgelijcken als ridderschap en steden of dat meestedeel van een gevoelen waren. Soo heeft tot dien einde de conninginne regente an de stad van Swolle op den 21. September in deser menonge

Cancelije
in Overijssel.

geschreven, woe dat se tot vordering van Sijn Majesteits saken de landen van Overijssel, Drente ende Lingen te voirsien, ende oock sonderlinge an-gemerckt, dat de grave van Arenberg, stadholder van Overijssel, mits sijn afwesen in K. M^{te}. dienst van oorloge ende andere occupatie aldaer continuelicke niet wonen mach, heeft van noden bevonden eenige raden aldaer toe committeren, omme den voirs. van Arenberg bij te staen ende oock in sijn afwesen tot die saken, aldaer overkomen, solde voerstaen, an den welcken Sijn Majesteit eenige raden gekosen ende aldaer geinstitueert ende tot dat gene voors., is voortaan te verstaen ende haer residentie binnen Swolle te holden, etc., ende dat datselve niet tot infractie van haer privilegien solde strecken, begerende, dat de van Swolle alle assistentie wolden doen, etc. Datum a^o 1553, den 21. September binnen Valenchien.

Ridderschap ende steden van Overijssel sijn hier niet wel mede tevreden geweest, alsoo datselve tot in-breuck van hare privilegien solde strecken, soo hebben sij sich daer altijt tegen gesettet, als op sijn plaetse tot verscheiden tijden sall gesegt worden.

Gunstige lesers, ick begere, wilt het niet qualicke nemen, dat ick dese saecke van canceler en raden, insgelijcken van de munte ende andere die privilegien van die landen ende steden van Overijssel soo wijt-lopig verhaele, want het geschiet uit anders geen oorsake, dan dat onse voorvaders ende wij alle vlijt, arbeit ende moeghe daertoe hebben gedaen om dieselve privilegien en gewoonten te verdedigen, oock er-holden hebben. Alsoo die principale articulen sijn, waeromme wij in dusdanigen swaren, lanckwijligen, inlandschen krijg gekomen sijn om die privilegien

te verdedigen ende vreemde natien uit dat lant te verdrijven. (God geve of hetselve niet vele haer deckmantel is.) God wil ons gunnen, dat het tot een salig goed einde mach komen, dat wij weder onse olde vrijheiden en privilegien van de landen ende steden mogen gebruicken.

Canceler
in Overijssel.

Die konninginne hadde tot den eerste canceler van Overijssel Mr Ludolph van Hattum gestelt; dese was een burgemeesters soone van Campen, geboren van Patricijs. Als dese een wijl tijts sich binnen Swolle hadde verholden, is hij aldaer gestorven. Na dese is canceler van Overijssel geworden Johan Mepsche van Patricijs tot Groningen geboren, dese is daernae tot lutenant van de keiser binnen Groningen gestelt.

Nae hem is Boldewijn van Roen canceler geworden ende was te voren een bijsitter int camergerichte tot Spier geweest, ende was van goede edelluden uit Hollant geboren. Ende na dien hij ettelicke jaren canceler van Overijssel was geweest, is hij binnen Aernhem tot canceler van Gelderlant gestelt.

Na hem, voort daerna, sijn dese beroerten in onse Nederlanden erresen, ende in sijn plaetse is tot canceler Nort, de momber wegen den keiser vant land van Gelder, in Overijssel gestelt, dan heeft noeijt sijn residentie in Overijssel gehad.

Togenwille
van
de landschap.

Dese voorseide cancelers mit haer raden hebben nooit in de landen van Overijssel eenige maniere van gerichte mogen gebruicken, noch bot noch verbot — dan allene in die Drente, die se an hebben genomen, dat weleer tot het landt van Overijssel heeft gehoord *en daer nu van gescheiden is* — dat se tot meermalen hebben voorgenomen te doen, waer de ridderschap en steden sich altijt tegen gestelt hebben

ende hebben datselve altoos krachteloos gemaect ende te niete gedaen, mit vele moite ende arbeit, woe overall op sijn plaetse sall gesegt worden.

Munte.

Daelders
in Overijssel
verboden.

Int selve jaer heeft die keiser doer alle sijn Nederlanden placcaten laten uitgaen ende heeft alle die daelders, die Sijn M^t. niet hadde laten munten, verboden uit te geven, ende hadde overall wisselers gestelt, die de hadden opgewisselt om die te snijden, ende heeft die placcaten an die stadtholders van de provincien gesonden, om die overall te laten uitroepen. Soo is derselven eene oock an den grave van Arenberg gesonden, om datselve in sijn bevolen ampt uit te laten roepen in alle plaetsen daer men gewoontlick is uitroeping te doen. Soo heeft die grave van Arenberg den drijen hoofsteden van Overijssel ellick copie van dat voors. placcaet gesonden opten 21. Octobris uit Brussel, daerbij schrijvende als volgt:

Arenberg
schrijft an de
steden.

Eersame, voorsichtige, lieve, bijzondere, wij schicken u hierbeneven sekere copie authentijck van placcaten, onlangs in dese Rooms K. M^t. Erfnederlanden uitgegaen ende gepubliceert op dat stucke van de munte. Gesinnen van u een iederen soo 't hem ankleven mach ende vanwege dieselve M^{ait} ordineren seer erenstlick, dat gij den inholt van denselven placcaet doen uijtroeppen ende publiceren in die drie hoofsteden, ende voorts omme binnen de landen van Overijssel daer 't behoort ende gewoontlick sint publicatien te laten geschieden. Niet te weiniger, opdat gij u niet hebt te beklagen, dat men uwe munte in die drie steden Deventer, Campen en Swolle solde willen verbieden, soo kan Sijn M^{ait} lijden ende is vredig, dat gij dieselver halven, binnen dat begriip van de

voers. steden sullen mogen blijven verdragen wil, wel verstaende, dat men in de andere kleine steden ende opten platte landen van Overijssel dieselve uwe munte niet sall mogen ontfangen, maer sich gantselick regeleren na de ordinantie ende verbot van alle dalers int generael; daervan wij u besonder wel hebben willen verwittigen, opdat gij u daerna mogen weten te richten, hiermede den Almachtigen bevolen. Datum Brussel den 21. October a^o 1553 onderteickent

Jan van Linghe.

Die steden Deventer, Campen en Swolle hebben sich rijpelick mit malckanderen beraden op dese saecke, overleggende, dat het een saecke van groote importantie was ende meenden, dat men se alsoo niet van hare hebbende privilegien ende hoogheiden, die haer van keiseren en coningen als rijksteden waren gegeven, daervan niet solde kunnen beroven ende van den keiser selven waren bestediget, als sij vrijwillig hem tot haren heere hadden angenommen a^o 1528. ende belooft daerin te hanthaven. Hebben met malckanderen gesloten, dat se eedes halven, waermede sij die steden ende landen van Overijssel waren verplicht, alsulcks mosten verdedigen, dat se bij haer privilegien ende regalien mochten blijven; hebben daeromme in allerijl den drosten in de landen van Overijssel geschreven, dat se de placcaten van de munte niet wolden laten publicieren, om sonderlinge swarigheiden die sij hadden; ende begeerden, dat se opten 9. November binnen Deventer, des avonds in de herberge wolden komen, om des anderen daegs des morgens van die swaerigheit te handelen, daer sij oock haer gecommiteerden mit vollen beraedt wilden senden.

Vergaderinge
van drosten en
steden.

Opten 10. November sijn Unico Ripparda, drost van Sallant, Jan Sloot, drost van Vollenhove ende castellein van de Cuiner, Otto van Rechteren, volmachtige van de landcommandeur van Ootmarsen ende verwalter des drostampts Twente, binnen Deventer erschienen; insgelijcken de gesanten van Deventer, Campen en Swolle; als van Deventer: Marten Bodeker, Hendrick van Marckel; van Campen: Egbert ten Bussche, Hendrick de Wolfs; van Swolle: Johan van Haerst, Henderick van Thijl bij malekanderen op dat raedthuis vergadert. Alwaer de gesanten van de steden dat placcaet van de dalers voers. laten lesen ende den brief van den grave van Arenberg, ende noch hadden die steden een anderen brief van de stadtholder Arenberg, sint het uitschrijven van desen dach ontfangen, voor laten lesen, waermede erenstlick vanwegen Keiserlicke Ma^{ait} worde geboden, dat voirseide placcaet ten effecte te brengen ende hem daervan mit de eerste gelegenheit te verwittigen. Datum den 28. October a^o 1553. tot Brussel.

Als nu de drosten ende die gedeputeerden van de steden alle dese dingen hadden gehoord ende die privilegien van de munte denselven steden van den keiser ende den rijke gegeven, hebbben sij de sake mit swarigheid overlegt ende op alles gelet daerop te bedencken was; hebben sij mit malekanderen geraetsaem gevonden die publicatie op te holden ende niet te doen, ende dat se den grave van Arenberg schrijven, waeromme sij sulx lieten ende hebben an hem als volgt geschreven:

Die steden
schrijven an
Arenberg.

Onsen goetwilligen dienst ende wes wij vermogen u G. stedes bereit Genedige Here, u G. heeft onlangs twee placcaten, dat eerste, dat men alle dalers niet

te ontfangen ende uitgeven verboden sijn; edoch daer bij u G. apert anschrijven, dat de dalers, binnen onse drie steden gemunt, alhier gangbaer, dan in de platte landen al heel ongangbaer blijven; ende dat andere gemene gelt of silveren pennongen ons aldergenedigsten Heren Rooms. Kais. M^t., soewel in Sijn M^{ait} erflanden als in andere coninckrijcken, heerlicheiden of anders gemuntet, sall mogen voeren uit dese landschap van Overijssel, in eenige andere heren landen, steden en heerlicheiden; ende bij hoge peenen geboden dese beide placaten te onderhouden; daerop wij u Gen. als onsen verordenten stadtholder in stede Rooms K. M^t. onderdaniglicken berichten hier mede.

All ist G. H., dat wij altoos goetwillig ende gehoorsaem sijn geweest ende altoos geerne wesen en blijven willen, soo hebben wij mennigvuldige reden — die wij ertrachten genoegsaem — daeromme ons op de uiterste frontironge geseten niet mogelijk oder doenlick dese voirs. Sijn M^{ait} placaten te onderhouden, te weten nadien wij hebben privilegien van de munte, ons bij Rooms K. M^t. vanwegen des Heiligen Roomschen Rijx oock als landforst in onsen tractaet bestediget, en begeren wij selfs geen placaten wesende contrarie onse privilegien ende onsen voirs. tractaet beswaerlick solde worden. Voorder is u G. ende den samenden heren van den Hove seer wel bewust, dat dese landschap van Overijssel is de uterste frontire, mits gelegen bij den lande van Munster, Osenbrugge, Paterborne, Meissen, Sassen ende geheel Westfalen, ende uit de landen komen ongeveerlick geen andere pajementen dan dalers. Wanneer dan die verboden solden sijn ende van den onsen solde die negotiatie — die seer klein is — in dese landen ende steden te niete

gaen ende gedaen worden; contrarie onse olde privilegiën, costumen ende gewoonheden. Hebben oock onse aldergenadigste Here Rooms Con. M^{ait} een grote bede geconsenteert, mit den voorbescheide, dat de sall betaelt worden mit gelt, als hier in de landen ende steden gangbaer is, contract van dien uitdruckelick geschreven staet. Hebben oock die drie steden van Sallant, Vollenho ende die volmachtiger van Twente op dach van huden binnen Deventer bij ons gehat ende se mit dese ende andere redenen deuchdlicke berichtet, omme mit de publicatie van de 2 placcaten te willen cessereren, totdat wij u G. eerstelick daervan adverteert solden hebben; alsoo dese twee placcaten niet ons allene dan die gemene staten van Overijssel angaen, hebben wij voer goet angesien den 26. deser maent die alinge landschap hierop doen verschrijven, is daeromme onse nodige bede, dat u G. sullen willen benedigen, ons ende dese alinge landschap te verbidden, an onse genadige Vrouwe, om van haer Conincklicke M^{ait} hierin verlaten ende verbeden te worden, ende begeren van u G. hierop een beschreven antwoord van u G., die God almachtig salig ende gesont bewaren will. Gegeven onder den segel der stadt Deventer opten 10. dach November a^o 1553.

Noch hebben die drie steden opten 10. November in eener meinonge an den president Viglium van den raed binnen Brussel mutatis mutandis geschreven ende begeert.

Landag
tot Deventer.

Opten 27. November hebben de steden Deventer, Campen en Swolle die alinge landschap om dese saecke wille binnen Deventer laten vergaderen, alwaer Mr Claes Verheiden, secretaris van Deventer, die

propositie van ridderschap ende steden heeft gedaen, dat se om de swarigheid van de twee placcaten waren verschreven, die welcke de staten van Overijssel worden voorgelesen mit alle de voorgaende missiven. Daerna hadde de grave van Arenberg weder an de steden geschreven, die oock worde voorgelesen ende was des inhoides:

Arenberg
schrijft weder an
de steden.

Eersame, lieve, bijzondere, hoewel dat beide placcaten van onlangs toe geschicket, den afroepen ende afsetten van alle dalers int generael expresselick verklaert is, dat deselve binnen de tijt van twee ¹⁾ weken na publicatie van dien geachtet ende gehouden sullen worden voer billjon ende voer sulx gewisselt oft andersins bekiert, geconfiskeert na wijder inholt van dieselve placcaten, soo heeft nochtans Rooms K. M^{t.}, onse alder G. Here, ettelicke bewegende consideratien halven, daervan willen disponeren ende die vorseide 3 weecken verlengen den tijt van 3 andere volgende weecken, alles in vall, dat de borgeren van de drie steden ende gemeenten respectivelick van dien uluden ingesetenen merkelick beswaerden, dat se hem vermits de korthheid van de tijt die vorseide dalers niet quijt ofte afhandig, daervan wij uluden wel hebben willen verwittigen, teneinde dat gij in vall als boven, datselve volbrengen ende publiceren allomme, daer men die uitroepinge ende publicatie van den placcaten mach hebben oft behoort publiceren, opdat sich een ieder daerna mach weten te richten, welverstaende, dat dese tegenwoordige niet sall dragen ent derogeren van dispensatie oft prejudicie in onse voorgaende schriften vermeldet;

¹⁾ Hierboven staat met Arabisch cijfer: 3.

bij denwelcken u toegelaten die dalers bij uluden gemuntet binnen dat begrijp van u drie steden te mogen uitgeven ende verhandelen, hier mit den Almachtigen bevolen. Datum Brussel den 8. November a^o 1553.

Nadat nu de staten van Overijssel dese sake wel insagen, soo waeren se daerin beswaert ende na rijpe overlegginge hebben sij eenige uit haren middel geordineert, die de saecke mit de drosten ende gesanten van de steden op dat bequaemste in geschrifte solden vervatten, ende mit malckanderen overkomen of men die saecke an die conninginne mit schriften ofte mit besendinge solde te kennen geven, ende daertoe hebben sij dese volgende geordineert: uit Sallant, Jan van den Boetseler, Erenst van Ittersum, Dirck van Voorst; uit Twente, Berent van Bevervoorde te Weemsel, Adolph van Twickelo ende Wolter van Coeverden; uit Vollenho, Boldewijn Hagen ende Rolef van Oostewolde.

Die drosten ende amptluden van Overijssel ende die gedeputeerden van ridderschap ende steden sijn op den 7. December binnen Deventer vergadert, om te doen soo haer van de alinge landschap was bevolen. Als sij binnen Deventer bij malckanderen waren, soo sijn sij in ervaeren gekomen, hoe dat die grave van Arenberg an de scholten van Deventer ende van Swolle hadde geschreven, dat sij nae eenige wisselers ende goldtsmeden solden vernemen, die men binnen de steden Deventer, Campen en Swolle solde stellen, die alle daelders an sich solden wisselen ende an stucken snijden ende dat men dieselve van een pont groot drie stuver solde geven. Ende daer was eene binnen de stadt Swolle, die de wissel op die conditie

wolde annemen, maer denselven heeft die raedt van die stadt laten anseggen, dat hij daermede solde cessen.

Die grave van Arenberg heeft den brief van de 3 steden van Overijssel beantwoort, ende die heeft men aldaer binnen Deventer den gedeputeerden van ridderschap en steden van Overijssel voorgelesen, ludende als volget:

Arenbergs brief.

Eersame, wijze, voorsichtige, lieve, bijzondere, wij hebben uwe schriften opten 10. deses tegenwoordigen maents November geschreven ontfangen ende alles inhoides belangende die swarigheiden, reden mits de welcke gij die publikatie van den tween placcaten, u langes bij ons vanwege Rooms K. M^t. toegeschicket, bisheer verholden ende gediffereert hebben genoeg vernomen, ende hebben u begeerten navolgende bericht ende onderwijsen gedaen ende oock u gemene bede van des inhoides der voorseide placcaten ontfangen ende exceptie na te mogen blijven voorgehouden. Daerop wij montlick ende oock schriftelick haer M^{ait}s antwoord erlanget, inhoidende, dat deselve hare M^{ait}, om verscheiden ende treffelicke ende bewegende reden uluden niet kan vergunnen, dat de dalers int eerste der voors. twee placcaten gegeven staet, niet na de expiratie van den termijn daertoe gestelt in de landen van Overijssel haer gaende loop holden solden, soo u de ondersaten van andere K. M^{ts} Nederlanden aldaer alle dalers generallicken verboden sijnnen merckelicke oorsaken toegeven te worden ende versoeken ende in vall van weigeringe sich des hogelick te besweren; dat oock soovere hetselve in Overijssel toeleijt ware de landschap geschapen van alle oorden mit quade munte

verfult te worden, waerdurrij groot ongerijf ende incommoditeiten solden mogen toekomen, soowel den van Overijssel als andere ingeseten van dese Nederlanden koopmanswijze aldaer hanterende ende verkerende. Ten anderen soo vele ankleeft dat uitvoeren van golt ende silveren pennongen daervan dat tweede placcaet, u als voor toegeschickt, mentie maect wort ende men gewoontlick is sulx te doen, daervan wij op dat vordelixte wel van hebben ver-wittigen willen ende daerbeneven anderwerf ende entelick vanwegen als voor bevelen, dat gij selve alle excusatie terugge gestelt, preciselick nakomen ende achtervolgen ende u vermijden in toekomenden tijden van gelicken meer te doene, opdat K. M^t. niet geoorzaeckt en worde u der gebreken, de daeruit solden mogen spruten, de schult te geven ende deselve alsoo op uluden te verhalen, datwelcke wij geerne verheudet sagen. Datum Brussel den 21. November a^o 1553.

Ondertekent Jan van Linghe.

Het opschrift: den erentfesten, eersamen, onsen lieven, bijzonderen den drosten van Sallant, Twente ende Vollenho ofte haren lutenanten sampt ende bijzonder.

De steden
spraken mit de
de drosten.

Naedem die gedeputeerde van ridderschap ende steden dese brieven hadden gelesen, hebben sij de sake mit malekanderen gedisputeert, hoe men best solde doen, soo hetselve gants tegen hare privilegien was. Hebben tot dien einde den tractaet, soo K. M^t. de landschap ende steden van Overijssel besworen ende gesegelt hadden, verhaelt. Ende de stede gesanten hebben den drosten daerhene willen bewegen, dat se de voors. placcaten niet solden publiceren,

ende tot dien eijnde haer hoer gedanen eedt ende gelofte voorgehouden, die sij den steden gedaen hadden. Daerna sijn de drosten uetgetreden ende hebben sich mit de gecommiteerde van de ridderschap beraden, of sij mit de publicatie van de twee placecaten cesseeren ofte procederen wilden. Wederom ingekomen sijnde, heeft Direk van Voorst vanwege de drosten mit de gecommiteerde van de ridderschap voorgegeven: soovere de steden ende ridderschap den drosten beloven wilden alle schade, die hen hieruit verrijzen mochte, af te doen en dieselve op te nemen, soo wolden sij mit de publicatie soo lange cesserer ter tijt toe, dat ridderschap ende steden weder te hove geschreven ofte hare gedeputeerden daer geschickt hebben, om de placecaten af te bidden. Ende sooveer sij sulcke belofte niet doen en wolden, mosten sij als amptluden des keisers mit de publicatie voortvaren.

Bericht
van de steden
tegen
die drosten.

Waer tegens de gedeputeerden van de steden de drosten tot antwoord gaven, dat se niet gesint waren haer sulcke gelofte te doen, als daervan geen bevel hebbende; ende de steden konden sulcken publicatie in de steden niet laten doen, want het tot infractie van hare privilegien tenderde ende oock directelick is tegens den tractaet voors. Willen dan de drosten als amptluden van den keiser deselve laten publiceren in haer gebieden, moeten de steden lijden; seggen nochtans, dat datselve den eden ende geloften, soo de drosten den steden gedaen hebben, contrarie is ende daeromme niet behoorden te doen, mit protestatie daerin in generlei manieren nu, noch in toekomstenden tijden te consenteren, uit reden, want hare privilegien ende vrijheit, oock den voerseiden tractaet

contrarie is. Ende daerbeneven protesterende gesegt, dat die drosten gedencken solden, dat hen haer eedt, loffenisse ende borgtocht den steden gedaen hierop scherpelick gelesen ende voorgehouden ware. Daeromme geconcludeert, dat de gecommiteerde van de ridderschap en steden in name van de alinge landschap, an de M^{ait}. van de coninginne ende haren stadholder solden schrijven, om de placcaten af te bidden ende afgedaen mochten worden in forme ende maniere hierna volgende, welcke brieven des anderen daegs den drost van Sallant, den lantcommandeur van Ootmarsen, ende de andere gedeputeerden van de ridderschap en steden voorgelesen worden.

Die gemene ridderschap en steden van Overijssel an die M^{ait}. van de Coninginne.

Antwoort
van de van
Overijssel an de
Coninginne.

Onse onderdanige, oetmoedige ende gants willige dienst ende wes wij eenigsins vermogen uwe coninglicke M^{ait} stedes bereit. Doorluchtigste, hooggeboorne ende grootmogende Coninginne, aldergenedigste Vrouwe. Die grave van Arenberg, onsen verordenten stadholder, heeft in Overijssel geschickt vanwegen Rooms K. M^{ait}. onses alder G. H. twee placcaten, dat eerste in dato den 5. October lestleden, daerin bij grote penen verboden wort overall geene dalers, van wat munte de sijn, te ontfangen ofte uit te geven; dat andere in dato den 22. October lestleden, daerinne verboden wort gene penningen hebbende de munte van Sijn K. M^{ait}. uit dese landen gevoert te worden; bevinden wij drie steden, dat dese selve placcaten sijn contrarie den loffelicken tractaet tuschen onsen aldergenadigsten heren R. K. M^{ait}. ende deser landschap opgerichtet, hebben begeert an de amptluden, dat se in verplichtinge, soo sijn ons toe-

gedaen, solden willen cesseren, van de twee placcaten te publiceren, totdat wij onsen G. Heren stadtholder, den grave van Arenborg, die de placcaten uitgesonden hadde, mit onsen schriften deugdelick geïnformeert solden hebben mit guden reden, dat wij int onderhouden van denselven placcaten niet behoren getogen te worden. Ende soo dese saecke niet ons steden alleen, dan den samenden staten van Overijssel angaende was, sijn op den 27. November lestleden samenderhant ende onse gedeputeerden op den dagh van heden binnen Deventer versamelt geweest, communicerende dese materie mit dat daer ankleeft, oock dat leste bevel, dat onse here stadtholder den amptluden ende ons steden in dato den 26. November angeschreven hadde ende den 30. desselven maents ontfangen is. Wij samenderhant rijpelijk dese materie ende dat inholt van den bejden placcaten voors. erwegende, en kunnen niet anders mit entelicker communicatie bedencken dan dat eenige moeten sijn, die uwe Con. ^{mit} — die ons altoos uit angeboren princelicke mildigheit genedelick getracteerd heeft — onderstaen qualicke te informeren in dese saecken, gelijckerwijs of onse gelegenheit gemess den angeboren ondersaten van den Erfnederlanden, daer men boven alle minschen memorien sulcke mandementen ader placcaten gewoonlick is te senden ende te publiceren. Onser alle genadigster Heer Rooms K. M^t. heeft ons genadichlick angenomen ende wij, als onderdanige ondersaten, hebben ons erflick onder Sijn K. Mai^t. ende Sijn Mai^t. erfgenamen gesubmitteert, niet simpelicken, dan mit guden, duchdelicken tractaet, ten beiden sijden reciproce geaccordeert, ende besworen erflick te onderhouden, daer wij ons an holden ende nummer-

meer gedencken daertegen te willen doen, in guder toeversicht, trouwe, hope ende bede, dat Rooms K. Mai^t. ende Sijn Mai^t. erven ons benedigen sullen in gelijken te holden; in welcken loflicken tractaet niet allene onse olde privilegien, rechten ende gerechtigheiden ende oock alle onse olde usantien ende costumen ons bestediget sijn, niet allene ons daer bij te laten blijven, dan oock te onderhouden. Wanneer nu eenige waren, die u Koningklicke M^t. ter contrarien wolden berichten, die mosten inwendig solliciteren tot infractie van onse voors. tractaet, costumen ende usantien, want bij tijden van onse voorheeren, bisschoppen van Utrecht, was aller vorsten-, graven-, heren- ende stedenmunte ende pennongen in dese landschap gangbaer, ellick tot sijner weerden toe verhanteerden mintelicken ende vrentelicken mit allen ondersaten van onsen naberen en steden, sonder den eenen des anderen gelt te verbieden. Oock en worden gelijcke mandamenten niet anders geaccordeert dan bij onsen Gen. Heren van Utrecht, ridderschap ende steden, als men bevonde tot welvaert deser landschap dienende; ende in die costumen ende usantien heeft de Rooms K. M^t. ons gevonden, angenomen ende gelovet daer bij te laten blijven ende daer bij te onderhouden. Hebben oock u uwe Con. M^t. durg onse gedeputeerden mit alle demoedigheid op verscheiden tijden ende plaetsen doen presenteren ende presenteren als noch, dat wij willig sijn tot allen tijden te ontfangen, te publiceren ende toe onderhouden alle placcaten, die gemess sijnnen mit onsen tractaet, costumen ende usantien, rechten ende gerechtigheiden deser cleiner landschap ende steden, ende die tot welvaert der ondersaten alhier keren

ende tenderen mogen. Dan daer beneffens altoos gebeden ende bidden alsnog uwe Con. M^t. sall willen benedigen ons niet te beswaren mit enige placcaten, tenderende tot infractie van den voors. tractaet, onsen olden costumen ende usantien. Wij alhier geseten op de uterste fronteren van Rooms K. M^{ts} landen, hebbende seer kleine negotiatie, moeten dagelix verhanteren mitten ingeseten van Oostlant, Munster, geheel Westphalen ende andere bijliggende landen, uit welcken ongeveerlick geen ander pajement uitgebracht wort dan dalers. Wanneer wij die niet uitgeven noch ontfangen solden, worde bij die maniere alle onse kleine negotiatie ende verhanteronge gehelicken bedorven. Wij, siende die grote kosten, die onse aldergenadigste Here R. K. M^t. bedrijft tot defensie van Sijner M^t. landen ende luden, hebben uit goeder harten ende uit goede trouwigheit na onse kleine vermogen geconsenteert soo grote bede als Sijn K. M^t. an ons hebben doen gesinnen, dan bewegende den verloop van den pajemente ende onse ansiende situatie ende woonstat, hebben voor hen uitdruckelick daer bij bescheiden de geconsenteerde bede te betalen mit alsulck pajement als hier in Overijssel gangbaer is, woe uitdruckelick geaccordeert inde int recess gegeven is. Want dan R. K. M^t. ons den voors. tractaet, onse olde privilegien, rechten, gerechtigheden, costumen en usantien bestediget ende gelovet heeft te onderhouden, ende wij selfs niet behoren te doen tegen denselven tractaet, costumen ende usantien, ende wij ons wel gantselick betrouwen, dat onse aldergenedichste Heren Rooms K. M^t. dat hovet van alle justitien nummermeer sall onderstaen

ons te bevelen ofte te ordineren, dat wij selves sullen doen tegens hetgene Sijn R. K. M^t. ons mit genaden belooft, versegelt ende besworen heeft. Bidden daeromme seer onderdeniglick als goedwillige ende gehoorsame ondersaten — die oock onses wetens niet verschuldet hebben mit eenige ongenade angesien te worden — dat uwe Con. M^t., die ons altoos genedelicke erschienen, die voors. twee placcaten om redenen voors. oock uit angeboren genade daermede niet beswaren willen, willig na onse kleine vermogen sulx mit alle onderdanigheit an onsen aldergenadigsten Heren R. K. M^t. ende u Con. M^t. oetmodelick ende dienstelick te verschulden, die Godt Almachtig hogen, victorieuselicken regemente salig ende gesont bewaren will. Gegeven onder dat segel van Dirck van Voorst van wegen de ridderschap van Sallant, Twente ende Vollenho, ende onder dat segel der stadt Deventer, dat wij steden hier inne samentlick gebruicken, opten 8. December a^o 1553.

Insgelijcken hebben die gemene ridderschap en steden an den grave van Arenberg, haren stadholder, geschreven, mit versoeck, dat hij sijn beste wilde doen om voer haer te intercederen bij die coninginne regente, dat sij niet mit die voors. placcaten belast mochten worden.

Die coninginne, vrouw Maria, ontfangen hebbende dese brieven van excusatie van de van Overijssel, is haer M^t. daer gants niet mede tevreden geweest ende heeft den voors. brief int lange beantwoort, in menonge alle die angetogen reden, waerom se die twee placcaten niet gehouden solden wesen te publiceren, neder te leggen en weg te nemen in manieren als volgt.

Antwoord
van
de Coninginne
an de
van Overijssel.

Maria, bij der gratien Godes Coninginne Douwagere van Hungariën, van Bohemen etc., Regente etc. Edele, erentfeste, eersame ende lieve bijzondere, uwe schriften in dato den 8. van dese tegenwoordige maent hebben wij ontfangen ende bij denselven verstaen die redene daerinne verhaelt, mit welcke gij begeert, dat men u solde willen verlaten ende verdragen van de publicatie ende onderhouden van twee placcaten, soowel angaende dat generale gebodt van alle dalers, als van dat uitvoeren van alle penningen van Sijner M^t. munte uit den lande van Overijssel, u onlangs bij den grave van Arenberg, uwen verordenden stadholder, toe geschicket. Ende om u daerop te beantwoorden: Eerstelick, dat gij segget ende allegeert, dat gij niet anders bedencken en kunt, dan dat eenige moeten sijn, die ons onderstaen qualicke te instrueren in dese saken, gelijk of u gelegenheit ware gewesen den angeboren ondersaten van den erflanden, daer men boven aller minschen memorien sulcke mandaten of placcaten gewoontlick is te senden ende te publiceren, welcke wij u wel versekeren, dat gij deshalven niet wel geïnformeert sijnen, want hetgene, des wij begeert hebben, dat de placcaten ende mandamenten generaliter over alle dese landen gesonden ende gepubliceert, om aldaer te doen onderhouden, solden worden, niet doer eenige quade informatie — die men ons tegens u gegeven solde hebben — geschiet is, sonder hebben dese materie int bijwesen des vorigen graven van Arenberg int lange doen overleggen; ende eerstelick bevonden, dat men tot effecte vant voors. placcaet in andere landen qualicke soude kunnen geraken, indien bij u die poorte open blijven

solden. Oock heeft men hier oock wel bemerckt die inconvenienten ende dat ongerijf, hetwelcke die ondersaten bij datselve verbodt int beginsel gevoelen solden. Dan is ter contrarie erwogen geweest, die grote schade ende inconvenienten, dat den gemenen man toekomen soude, indien men langer toelaten en dissimuleren wolde, dat men die goede munte van den slage van herwerts over solde mogen vervoeren, ende in plaetse van dien anderen ende quade munte in deselve landen brengen. Voort want genoeg geschiet, dat gij hier om u solt willen fonderen op uwen tractaet, seggende, dat de voors. placcaten contrarie sint den loffelicken tractaet tusschen Rooms K. M^t. ende die landschap van Overijssel opgericht, ende dat bij denselven tractaet niet allene uwe oude privilegien, rechten ende gerechtigheiden, maer oock uwe oude usantien ende costumen bij Sijner Mai^t. bestediget sijn geweest, pretenderende mitsdien int onderhouden van de voors. placcaten niet behoren getogen te worden; willen u wel te verstaen geven, dat K. M^t. meenonge noch de onse niet en is eenigsins tegen den voors. tractaet te doen, dan bevreemt ons grootelicks, dat men sich in alles sonderlinge in saecken betreffende die gehoorsaemheit, den gij volgens uwen eedt Kei. M^t. schuldig sijt, mit den voors. tractaet excaseren ende bedecken wilt, die welcke oock geensins spreeckt noch wes vermeldet, datgene tegenwoordelick questie is. Ende kunnen wij oock niet bevinden, dat men hem in desen solden mogen behelpen mit die woorden van costumen ende usantien, sonderlinge in saecken, die door abuis ende tegen die gemene welvaart ende oock zedert die tijt, dat de voors. tractaet opgericht is, toegekomen sijn. Soo

men oock niet gelogenen kan, dattet abuis van den daelers zedert korten jaren herwert toegekomen is, procederende eensdeels bij den eigen muntmeesters der steden van Overijssel, sonder anschouw te willen nemen op hetgene des hoog gedachte K. M^t. ende wij hier bevorens op datselve punt an u borgemeesteren, schepen ende raedt der drien steden doen schrijven ende oock bij Mr Geerlof Doijs, raet in Overijssel, doen voorhouden hebben. Ende dat gij voort segget ende allegeren, dat bij tijden bisschoppen van Utrecht, uwe voorheeren, aller vorsten, graven, heren ende steden munte ende pennongen in den voors. landen van Overijssel ganckber waren elck tot sijner weerden, sonder die eene des anderen geldt te verbieden; solde wij wel begeren, dat men sulx int stucke van de munte alsnoch solde mogen doen ende onderhouden; dan sult gij mogen sien bij de rolle hierbij gevoegt — angaende die proben ende extimation, die men van de weerde van alle dalers gemaect heeft — dat het onmogelijk waer eenen iederen daler na sijnder weerde te doen ontfangen, overmits die mennigvuldigheid derselver dalers ende diversiteit van dien. Ende al ist soo, dat gij bij uwe voors. schriften oock allegeert, dat wij in verleden tijden gelijke mandamenten niet anders geaccordeert en worden dan bij bisschoppen van Utrecht, ridderschap en steden, ende dat K. M^t. u in die costumen ende usantien gevonden, angenommen ende gelovet heeft daerbij te laten blijven ende daerbij te onderhouden; hebben wij bissheer sullick gebruick aldaer niet konnen gevinden, noch is oock sulx bij K. M^{ts} tijden alsoo niet gepleegt geworden; als oock daervan in den voors. tractaet geen mentie geschiet en is. En beduncket ons, dat

gij oock niet en behoort in saken, die Sijn M^t. voer u eijgen welvaert, omme te vollendoen 'tgene, dat Sijn voors. M^t sijn ondersaten aldaer schuldig is te doen sijn handen toe sluiten; dan behoren hierinne wel meer an te mercken die oorsake, die bij K. M^t. ende ons bewogen heeft het voors. verbodt te doen totter gemene ende generale welvaert, diewelcke wel behoort geprefereert te sijn totten particuleren ende eigen profijten van dengene, die u autoors ende oorsake geweest hebben, dat gij dese swarigheid hierinne gemaect hebt. Waeromme des alles angesien, begeren wij seer erenstlicken, gij wilt u hierin conformeren ende vergelijcken mitten anderen landen, mitten ondersaten van denwelcken gij dagelix te hanteren ende te negotieren hebt. Ende want gij u beklaegt, dat gij aldaer op die uiterste fronteren van hoog beroemter K. M^{ts}. landen geseten sint, hebbende seer kleine negotiatie ende dagelix verhanteren moet mitten ingeseten van Oostlandt etc., buiten welcken ongeveerlick geen ander pajement uitgebracht wort dan dalers, bevinden wij, dat bij deselve redenen gij mitten anderen ondersaten van herwers over oock niet negotieren sout kunnen, gij hem solt willen betalen ende mit hem verhanteren in de voors. dalers — diewelcke sij niet ontfangen ende uitgeven mogen — daerdoor gij dan geschapen solt sijn te verliesen die negotiatie ende verhandironge, die gij mitten selven landen hebbende sint. Lestelick beroerende dat ander placcaet, angaende het uitvoeren van den pennongen van der munte ende geslagen van hooggemelte K. M^t. — 't welck principalick is gedaen geweest om voor te komen tegen die abusen ende bedrogh van eenige personen, hun koopmanschap

in golde doende — en bevinden wij niet bij onse voorschriften eenige particulere redene medebrengh, mit welcken 't selve placcaet in den voors. landen van Overijssel niet en solde behoren gepubliceert ende gehouden te worden. Daerbij gevoegt, dat het voors. placcaet in andere landen onfruchtbaer solde wesen, indien degene, die het vorderen ter contrarie van dien te doen alsulcke pennongen door die landen van Overijssel solden moghen voeren. Twellicke alles angemerckt, hebben wij geschreven an den voorge- noomden grave van Arenberg, die op sijn reise is na Overijssel, dat hij op die swarigheid voirs. mit u communiceren solde ende die hant daeran holden, dat hetgene des voor u eigen welvaert geordineert is, tot behoorlicken einde solde mogen komen.

Versoeckende u daeromme andermale gij willen den vorigen grave van Arenberg, dat hij u deshalven voorhouden sall volkomen gelove geven, ende voort alle behoorlicke gehoorsaemheit tegen die K. M^t. u rechte overigheid ende landtforst bewijzen. Edele, eerentfeste, eersame, lieve, bijzondere, onse Heere Godt sij mit u. Geschreven tot Brussel den 24. December a^o 1553.

1554.
Dagvaert tot
Deventer.

A^o 1554 is de grave van Arenberg weder in Overijssel gekomen ende heeft een dagvaert binnen Deventer van ridderschap en steden beroepen tegen den 13. Januarij, waer sij op dat Keisershoff sijn erschienen ende de stadtholder, nakomende der coninginne bevel, heeft sijn propositie gedaen doer Geerlof Doijs in effect, dat de coninginne gesinnende waer an ridderschap en steden van Overijssel, dat se sich andere keisers erflanden gelijkformig wolden maken ende gehoorsaem sijn int publiceren ende onderhouden

van de voors. twee placcaten, soo doch haer M^t. van gener meninge en waer dese landschap en steden daervan te verlaten, noch oock niet en gedochte eenige excusen ter contrarie an te nemen, seggende daerbeneven, dat se sich niet fonderen konden opten tractaet, als dat se seggen wilden den anderen keisers erflanden niet gelijkmatig te wesen, soo se mit tractaet ende niet simpliciter an den keiser overgegeaen sijn; ende volgens dat se op de uiterste fronteren geseten etc., want dat hartogdoom van Gelder ende de graefschap Zutphen oock mit tractaten an Sijn M^t. gekomen sijn ende insgelijcken op de fronteren geseten, sich int publiceren ende onderhouden van de placcaten goetwillig bewesen hebben. Dan sooveer ridderschap en steden noch eenig dilajj begeerden om haer dalers omme te setten ofte uit te geven, daerin wolde Sijn Genade vanwegen K. M^t. mit die landschap ende steden wel dispensereren ende sich billick laten vinden.

Binnen Swolle.

Hierop is besloten, dat ridderschap en steden den 21. Januarij binnen Swolle solden erschijnen ende Sijn Genade schriftelick ofte montelick antwoord geven, middelertijt sullen de gedeputeerden van de steden hetselve haer mede raedtsvrenden reporteren ende oock haer gemeenten voorgeven.

Hierna, opten 17. Januarij, sijn de gedeputeerden van de drie steden binnen Winsem bij malckanderen gekomen, waer sij haer benomen beraedt mit haer gesworen gemeenten hebben ingebracht, namentlick, dat se eenpaerlick mit malckanderen besloten waren, dat haer niet doenlick noch mogelick en was die twee placcaten an te nemen ende te onderhouden, ende dat de gesanten opten 21. Januarij mede tot

Swolle solden brengen eenige privilegien van hare munte ende dat de drie steden rijckssteden waren, ellick int sijne te wijsen.

Die grave van Arenberg, ridderschap en steden sijn opten 21 Januarij binnen Swolle erschienen, waer de staten haer antwoort op die twee placcaten schriftelick an den grave in manieren als volgt heeft overgeven.

Antwoort der gemene ridderschap ende steden van Overijssel op die propositie durg onsen G. H. stadtholder den 13. Januarij lestleden binnen Deventer gedaen, beroerende die publicatie van den tveen placcaten van den verboden dalers ende dat uitvoeren van keisers munte.

Antwoort
van de
van Overijssel
angaende de
munte.

Die gemene ridderschap en steden van Overijssel Deventer, Campen en Swolle, presenterende de staten van denselven landen van Overijssel, wesende verschreven van den edelen ende welgeboren Heren H. Jan van Ligne, grave to Arenberg, vrijhere toe Barbanson, here toe Brussier, Rooms K. M^t. in Vriesland, Overijssel, Groningen ende Lingen stadtholder ende capitein generael, omme binnen die stadt Deventer te komen opten 13. dag deser maent Januarij, omme te horen alsodane propositie ende bevel als onse aldergenadigste vrouwe de coninginne regente van de Erfnederlanden Sijn Genade in bevel gegeven hadde, woe oock haer Con. M^t. den 24. December lestleden, Sijn Gen. in bevel gegeven hebben, an denselven staten geschreven heeft. Sinnen deselve ridderschap ende steden ten dage ende plaetse voors. gehoorsamelick erschienen ende angehoort de propositie ende bevel van onse aldergenadigste vrouwe die coninginne,

bij Sijn Genade doer Mr Geerlof Doijs bij monde voorgesteld; ende deselve staten horende ende bevindende, dat de propositie bij monde gedaen ende dat antwoord, in dato den 24. December lestleden, van haer Con. M^t. an den voors. staten schriftelick uitgesant, overgelevert tot eenen einde tenderende, alsdat de voors. staten solden sich behoren gehoorsaemlick te holden — in kracht harer gedane eeden — mit publiceren ende onderhouden van twee placcaten bij R. K. M^t. van gene dalers uit te geven ofte te ontfangen, oock gene pennongen, hebbende de munte van Sijne M^t. uit te voeren, uitgesondert, wijder inholt van dien. Die voors. staten van ridderschap en steden van Overijssel, de voors. propositie gedaen bij onsen G. H. stadtholder, oock dat schriftelick antwoord van oire Con. M^t. in dato voirs. gehoorsaemlick ende hartelick erwogen, ende daerinne in rechten effect bevindende, dat de menonge van R. K. M^t. niet en is eenigsins te willen doen tegen den loffelicken tractaet tusschen Sijn K. M^t. ende den voorseiden steden opgerichtet, dan sie genedelicken daerin te willen hanthaven, wijder inholt van dien. hier van bedancket die gemene ridderschap ende steden van Overijssel hare Keis. en Con. M^t. seer hooglick, willig oock voor hen ende haren erfgenamen denselven tractaet na te komen, dan want deselve placcaten vermercken, dat haer Con. M^t. schriften voors. als solden sij geen reden hebben om sich te behelpen mitten selven tractaet, in dese saecke van de voors. twee placcaten, hebben de voors. ridderschap ende steden begeert dilaeij, om Sijn Genade op dach van heden geborelick te beantwoorden. Soo dan het slot van ore Con. M^{ts} brief ende bevel in effect is, dat

de van Overijssel behoren in macht onses gedanen eedes sich gehoorsamlick te holden int gene onse G. H. stadtholder voer henluden voorgevende ende communiceren sall worden. Daerop geven die gemene ridderschap en steden dienstlick ende oetmoedelick voor antwoord, dat se haren gedanen eedt, loffenisse ende versegeling voer hem ende haren erfgenamen mit die hulpe ende gratie van Godt Almachtig — soo vele haer gemoegen — willen nakomen ende sich daerin altoos gehoorsaemlick ertoenen, niet twijvelende, dat se na oire goetwillige submissie onder R. K. M^t. sich anders ertoont ader bewesen, dan altoos sich geholden hebben voer dienstwillige ende gehoorsame ondersaten toestaet te doene; ende soo de voors. tractaet, beloffenisse ende versegeling ons aldergenadigsten H. Rooms K. M^t. ende Sijn M^{ts} erven ende de voorseide staten reciproceel is opgerichtet ende bestediget, bidden die onderdanige gehoorsame ondersaten van Overijssel dienstelicken ende oetmoedelicken, dat Rooms K. M^t. oir Con. M^t. sullen willen benedigen den van Overijssel niet te ordineren, te bevelen ofte op te leggen, dat denselven tractaet contrarie ofte hen daerinne voorbeholden, belovet ende gereserveert is. Soo istet, dat ons aldergen. H. Rooms K. M^t. in denselven tractaet, eedt ende loffenisse den van Overijssel in princelicke woorden genadelicken gelovet heeft, die ridderschap, steden, sterecten, landen ende luden van Overijssel mit haren toebehoren te laten blijven ende onderhouden in allen haren landtrechten, stadtrechten, leenrechten, dijkrechten ende in alle oire privilegien, soowell van der Anse, als andere vrijheiden, possessien ende costumen ellix int sijne, die se hebben ende daerof sij doegdelick

tot hier gebruickt hebben. Dit voors. al waer wesende, hebben die voorseide ridderschap en steden van Overijssel vertoont ende bewesen mit segel ende brieven van den edelen ende welgeboren heren Jan van Ligne, grave van Arenberg, haren verordenten stadtholder, dat de voorseijde drie steden van Overijssel, Deventer, Campen en Swolle sijn over lange mennige jaren geweest ende alsnoch steden des Heiligen Roomschen Rijcks ende van de Duytsche Anse; ende bij tijden van hunne voorheren, bisschoppen van Utrecht, oock bij itzigen tijden van R. K. M^t. onses aldergen. heren, daer voer geachtet, gehouden ende verschreven aeler de landschap ende steden van Overijssel sich onder K. M^t. gesubmitteert hebben als hartog van Brabant ende grave van Hollant, oock nadat de ondersaten vanwegen des heiligen Rijcks ende van der Anse voer onsen gen. here stadtholder van Overijssel getoont is. Dese selve privilegien van den Heiligen Roomschen Rijke ende van der Duytscher Anse hebben die voors. staten van Overijssel an sich gereserveert in der voorseider submissie, blijkende bij denselven tractaet, eedt ende loffenisse voors., daer se sich toe refereren. Die voors. drie Rijcks- ende Ansesteden hebben privilegien van golden ende silveren penningen te mogen munten woe sij a^o 1539, den 27. Augusti, in den Hage ende a^o 1548, den 18. December, binnen Brussel voer de M^t. van de Coninginne vertoont hebben; woe sij oock van hare gecontinueerde possessie wes tot desen huidige dage toe, voor haren verordenten stadtholder, den grave van Arenberg voors., mit segel ende brieven ende mit haer Conincklike M^t. eigen hant ende signatuer, vertoont hebben, vertrouwende ende biddende in kracht van dien, dat

Privilegien.

men die pennongen, van dien de pennongen bij haer gemuntet niet sall willen verbieden. Is hier benefens vertonet, dat se selves hebbende wissel van golden en silveren pennongen binnen die landen van Overijssel en die voors. steden ende dat se daer van sijn in goeder possessie sustinerende, dat nije werelde geschiet of gehoort is, dat iemands anders aldaer wissel gehadt heeft, dan allene de steden voirseit ellick int sijne, ende dat de munte ende wissel gelijke malkanderen anhevig sijn geweest. Want dan de landschap van Overijssel in den voors. steden hebben privilegien, genade ende vrijheit van den Heijl. Roomschen Rijke, daer sij ende de landschap lidmaten van sijn, mit gecontinueerde possessie van golden ende silveren pennongen te munten, oock de steden selves ende niemant anders die wissel aldaer gehadt ende gebuket heeft, bidden sij oetmoedelick, dat onse aldergenadigsten here R. K. M^t. sie in alsulcke vrijheit ende gecontinueerde possessie — sonder hare munte ende privilegien, vrijheden ende possessien, oock kostumen ende usantien, welcke tijtel, privilegien, possessien voer haren voors. vorordenten stadtholder binnen de palen van Overijssel vertoont hebben.

Ende alsoo die voors. twee placcaten beide roerende ofte nopende sijn de munte ende pajemente, soo ist waer, dat in Overijssel boven die 150 jaren herwaert soo wanneer eenige verklaringe in golden ende silveren pennongen geweest is, die de bisschop van Utrecht, ridderschap ende steden van Overijssel, oock de ridderschap ende steden, oock allene somtijden de steden bij hem selfs alleen een gemein ende openbare evaluatie van allen golden en silveren pennongen —

soo sie bevonden na gelegenheit der tijt na loop van der koopmanschap en andere bij hen selves tot welvaert der gemene besten — opgerichtet hebben, woe sij daervan mit verscheiden evaluatien soo geprentet als bij gesworenen oiren secretarien ende bekende handen geschreven vertoont hebben voir oiren voors. verordenten stadtholder, als a^o 1401, a^o 1479, mitter kloeken gepubliceert, a^o 1486, a^o 1489, a^o 1490, oock mitter kloeken gepubliceert, a^o 1501, een evaluatie allene bij den drien steden gemaect in prente uijtgegeven. Insgelijcken een evaluatie in den lande van Overijssel gemaect bij heer Frederick van Baden, bisschop tot Utrecht, gemene ridderschap en steden van Overijssel, oock in prente uitgegeven in dato 1502.

Insgelijcken bij denselven heren van Utrecht, ridderschap ende steden voors. gemaect ende oock in prente uitgegeven a^o 1506, dat welcke alle genoegsaem vertoont en bewesen is voer oiren verordenten stadtholder voors., waerdurg genoegsaem blijcket sulcke possessien, gebrueck ende usantien all eer ende voor de submissie onder K. M^t. in Overijssel geweest toe sijn, daerinne K. M^t. sie gevonden, angenommen ende beloofte te willen laten blijven. Ende alsoo in den brief van oire Con. M^t. in dato voors. an ridderschap ende steden voorgemelt uitgesant ende geschreven staet, dat bisheer toe haer K. M^t. sulcken gebrueck in Overijssel niet heeft gevonden, ende oock sulx bij K. M^{ts} tijden niet alsoo gepleget sij geworden. Is mit datselven genoegsaem bewesen, dat bisschop van Utrecht, ridderschap ende steden voors. sulcke mandamenten, evaluatien op dat stuck van der munte — als dese twee placcaten sijn —

Tegenbericht.

bij alle voortijden bij hem selves opgerichtet ende gepubliceret hebben ende in prente hebben laten uitgaen, als na gelegenheit der tijt ende gemene loop van den gelde — als dickwijls komt — binnen die palen van Overijssel, dienstlick ende nootdruftig is geweest. Dan alsoo Rooms K. M^t. a^o 1539, den lesten dag Julij, een evaluatie van golden en silveren pennongen in prente heeft doen ederen ende uitgaen, soo sijn K. M^t. in sijn angeboren erflanden nodig ende profijtig geachtet heeft, dewelcke valuatie van den van Overijssel, om reden voors. niet annementlick, hebben deselve ridderschap en steden van Overijssel continuerende hare olde possessie mit willen heren Georgen Schenck, oiren eersten verordenten stadholder vanwegen Keiserlicker M^t., in stat haren voorheren bisschoppen van Utrecht int selve jaer 1539, den 27 October, binnen de stadt Campen een settonge, evaluatie ende estimatie van golden ende silveren pennongen, bij hem selves gemaket, opgerichtet, gepubliceert, in parte uijtgegeven ende onderhouden. Allet geschiet lange tijdt daerna, dat de voors. staten ondersaten van Rooms. K. M^t. geworden sijn, woe sij oock voor haren verordenten stadholder, den grave van Arenberg, vertoont ende bewesen hebben mit eene geprente ordinantie, inholdende die evaluatie van K. M^t. in dato als voor, ende de evaluatie bij den staten van Overijssel gemaket in dato voors., alle beide benefens malckanderen op een bladt staende; biddende alsnoch bij derselver possessie, costume ende usantie vant selves te evalueren, na gelegenheit, nootdruft ende profijt van de ondersaten voors. te blijven, ende van K. M^t. de hen luden

haer possessie, costume ende usantie genadelicken bestediget, onderhouden te worden.

Naerder bericht. Sall oock nummermeer mit waerheit bevonden worden, dat bisschoppen van Utrecht, heren van de landen, eenige dispositie, evaluatie ofte estimatie van golden ofte silveren pennongen in Overijssel allene buiten advijs ende believinge van ridderschap en steden voirs. ijerwerelde gemaket hebben, dan altoos gehouden als voor ende beschreven. Soo deselve kleine landtschap hebbende kleine verhandieronge op die uterste frontiren geseten, aller naberheren ende steden munte ende pennongen, gesat, gevalueert, oock gangber gehouden hebben na hare weerden; ende datselve gecontinueert tot desen huidigen dage toe, sonder die eene des anderen munte, pajement, ader pennongen te verbieden, dan gemeenlick elck in sijne weerde te laten blijven; dan wanneer eenige quade ofte geconterfeite pajementen in Overijssel quamen, hebben die steden die pennongen bij haer selven verboden, woe datselve voor haren genadigen stadtholder bewesen is.

Dat oock de voorseide brief van ons aldergenadigste vrouwe die coninginne angetogen is, als wanneer dese twee placcaten in Overijssel niet onderhouden solden worden, dat men se alsdan in den anderen Erfnederlanden oock niet solde kunnen onderhouden. Geven de van Overijssel oetmoediglick te kennen, dat se verhopen ende oock bidden demoedelicken, dat men hen in hare privilegien, possessien ende costumen niet sall willen beswerelick tot haren schade, omme des in anderen landen te genieten, dan die van Overijssel simpelick te laten blijven in alsulcke vorige gestalte, als R. K. M^t. die gevonden, angenomen

ende belooft heeft niet allene daerbij te laten blijven dan oock te onderhouden.

Kunnen oock de gehoorsame ende onderdanige ondersaten van Overijssel niet grondelick sich erminderen — nadem geaccordeert ende berecesset is — woe oock vertoont is voor haren verordenten stadtholder de leste geconsenteerde bede ende pennongen betaelt te worden mit alsulck pajement als in Overijssel gangbaer is — dat nu daerentegens alsulcke nieuwigheit ende swarigheit voorgenomen wort. Ende al is het, dat de voors. staten klaerlick vertoont ende bewesen hebben voor haren genadigen heren stadtholder voors. mit segel en brieven ende mit authentijcke schriften, alle datgene in dese hare antwoord angetogen ende begrepen is ende daermede wel behoren te volstaen; niettemin ofte iemand des eenigen twijvel mochte hebben, soo de voors. staten niet en verhoppen, soo verklaren ende geven te kennen de voirs. staten tot overvloet, dat se hebben besegelde privilegien, recht ende gerechtigheit van haren voorheeren ende landforsten in rechten effecte, waert sake, dat tusschen haren prince ende landforst ader iemand van sijn genaden wegen an de eene sijt, ende die regeerders ende gemeente van die steden an die andere sijde, eenigerhande onverstant geviel — dat Godt almachtig verhoeden will -- soo hebben in sulcken gevalle hare voorheeren gewilt ende overgegeven in segel ende brieven, soo wes die schepen ende raedt van de steden, die indertijt sijnnen, mit haren ede behouden willen voor haer vrijheit, voor haer recht, possessie ofte olde gewoonte te sijn, dat onse landforsten die steden daerin holden ende laten sullen, ende vrijelick laten besitten.

Dat oock onse landforsten oock niemant van harentwegen ons sulx in generhande manieren sullen breken ofte verminderen, woe dese artijkul voor onsen Gen. Heren stadtholder in twaelf verscheiden originale segel ende brieven bij bisschoppen van Utrecht oock genoegsaem vertoont ende bewesen is, daervan de eerste gegeven bij H. Jan, bisschop van Utrecht, is, in dato 1346, ende die leste brief gegeven bij bisschop Henrick, palsgrave, die leste temporeel bisschop van Utrecht geweest is, in dato 1525, altesamen inhoudende als voors., daervan die originalia vertoont als voor. Is oock hetselve privilegium, costume ende usantie voors. niet allene gegeven bij bisschoppen ende heren van Overijssel, dan oock bij onse naberheren van Gelre ende van Zutphen, daerinne onse aldergenadigste heer Rooms K. M^t. (Godt hebbe loff) gesuccedeert is, woe oock bij copije in dato 1336 vertoont ende bewesen is woe voors.

Volgens a^o 1466. is bij H. Adolph, hartog van Gelder, voor hem ende sijn erven geconfirmeert, hetgene hartog Reinolt van Gelder hem mit sijn segel ende brieven gegeven hadde, woe oock bij copije authentijck vertoont is als voors.

Is oock waer, dat de voors. drie steden sijn geweest van allen olden heerkomenden tijden, ende als noch sijn lidmaten van der Duitscher Ansee — daeronder alle die kleine stedekens in den lande van Overijssel mede gecomprehendeert ende verdedinget worden — hebben onder malekanderen sekere privilegien, vrijheden ende gerechtigheden, die hen R. K. M^t. in denselven tractaet geconfirmeert heeft, woe insgelijcken vertoont is. Dese principale steden van der Anze hebben gemeenelick privilegien vant rijk, dat

se oock golden ende silveren pennongen mogen munten, ende gemeenlick nu ter tijdt oock dalers munten.

Wanneer dan de voors. rijks- ende Anse-steden — die haer medelidtmaten sijn — oire gemunte pennongen worden gereprobeert ende verklaert voir billjon, en solden de van Overijssel ter naester bijkomst van den rijcke ende van der Anze, voor de gemene steden buiten den Erfnederlanden gelegen, oock voer den steden des Heiligen Rijcks niet kunnen verantwoorden, ende solden bij de maniere van den gemenen stenden des Rijcks ende gemene Anze-steden ontsettet mogen worden van hare olde privilegiën, soo wel van den Rijcke als van den Anze, die Rooms K. M^t. als haer prince ende erffheer henluden bestediget ende geconfirmeert, woe betoont ende bewesen als voors.

Beneffens alle datgene voorseijt is, hebben de van Overijssel in den drien principalen steden, oock binnen Oldenzeel, ende int platte landt ellick int sijne, sekere vrije jaermerckten insonderheit van magere ossen, komende uit Denemerck ende andere bijliggende landen, van welcke jaermerckten sij hebben goede besegelde brieven, henluden bij den Heiligen Rijcke van Romen ende anders verleent, daervan se oock altoos wes tot desen daghe toe rustelick gepossedeert hebben, in welcken jaermerckten vele duisent ossen, schapen, vullen ende andere koopmanschappen, komende uit alle omleggende landen, verhanteert worden, welcke koopluden, brengende ossen, vullen ende andere waren, mit geen ander gelt willen betaelt sijn dan mit enckele dalers, makende alsulcke contracten eer sij haer ossen, vullen en ander koopmanschap willen verkopen. Sinnen oock all noch

vele contraten ende hangende koopmanschappen, staende op termijnen, in den selven vrijen jaermerckten geaccordeert, die men mit enkele dalers den uitheimischen ende mit geen ander pajement moeten betalen.

Jaermerckten in
Overijssel.

Het is oock waer, dat de van Artois, Hennegouwen, Flandern, Brabant, Hollant, Zelandt ende gemeenlick vele koopluden van die Erfnederlanden nu op halfvasten, op Palmavont, op de octave van Passchen, ende voort wes tot Meije solden komen binnen Swolle in Overijssel opten vrijen geprivilegeerden jaermerckten voors., kopende grote mennigten van magere ossen van den Denen, Holsten ende Oosterlingen. Ende wanneer men dan mit dalers — die sij voor haer ossen eensdeels begeren ende anderdeels willen hebben — oock mit K. M^{ts}. munte niet solden kunnen betalen ende den koopman gerieven, ende hij sijn ontfangen gelt niet solde mogen mit sich nemen na sijn welgevallen, solde geschapen sijn dat de Denen, Holsten ende Oosterlingen voors. haer merckten solden willen holden ende leggen in den stifte van Munster, toe Emden, ader in die graefschap van Benthem, ofte binnen Bremen, ofte anders op de Oostersche strate, in welcken allen steden ende plaetsen die inwoonderen der voors. merckten, negotiatie ende verhandtironge geerne solden willen hebben, annemen, onderhouden, ende den koopman gerieven na sijn welgevallen. Wanneer men oock dat gelt, dat de vreemde man krijgt — als gemeenlick dalers sijn — alhier niet solde mogen ontfangen ende alhier geen ander gelt en ware, dan hebbende de munte van K. M^t., ende de vreemde koopman sulcken pajement niet solde mogen ontfangen ende mit sich nemen, ofte

wanneer hij sulx ontfangen hadde, hem opter vrijen straten van den officiers solde mogen genomen worden, daerdurg solde die landschap ende steden van Overijssel haere vrije jaermerckten ende tollen, die sij in privilegien hebben, ende alle welvaert, negotiatie ende koopmanschap gants ende geheel benomen worden, woe waer is ende iedermenniglick bekennen moet. Naedem dan die van Overijssel hebben — woe ver-
toont — alsulcke privilegien, recht ende gerechtig-
heiden, possessien, costumen ende usantien, die onse aldergen. Here R. K. M^t. in qualiteit als onse erf-
heere, oock in qualiteit als keiser van Romen van-
wegen des Heil. Roomsens Rijcks genedelick bestedigt
ende geconfirmeert heeft, woe oock ver-
toont, ende in segel ende breven bewesen is als voors. Ende in-
sonderheit Sijn K. M^t. belooft ende versegelt heeft
die landschap ende steden voors. bij hare privilegien,
possessien, toebehoren, costumen ende usantien niet
allene te laten blijven, dan oock daerbij te onder-
houden. Ende nu genoegsaem ver-
toont is ende be-
wesen voer haren genadigen heren stadtholder den
grave van Arenberg voors., dat se hebben privilegien,
possessien, recht, gerechtigheiden, costumen ende
usantien van selves evaluatien, settonge ende estimatie:
insgelijcken van hare privilegien soo van den Rijke
als van der Anze, van hare vrijheiden, jaermerckten,
woe int lange ver-
toont ende bewesen is, binnen de
palen van Overijssel, voor onsen genadigen heren stad-
holder den graeve van Arenberg als voors., die van
haer Con. M^t. bevel hadde van de saecken en swarig-
heiden te communiceren mit den van Overijssel.

Biddende deselve staten seer oetmoedelick, als goet-
willige ende gehoorsame ondersaten, dat ons alder-

Besluit.

genadigste Here Rooms K. M^t. ende die M^t. van de Coninginne — die ons altijt genadig erschienen — die voors. twee placcaten om redenen voors. verlaten, ende daermede niet sullen willen beswaren, biddende insgelijcken onsen G. Heren stadtholder den grave van Arenberg etc. seer dienstlick en oetmoedelicken, dat Sijn Gen. mit dese ende andere genedige mid-delen, die Sijn Genade hiertoe enigins dienende bedencken sall mogen, die staten van Overijssel sall willen verbidden an onse aldergenadigste Heren Rooms K. M^t. ende an die M^t. van die Coninginne, daerbeneffens verlenende genedige voorschriften an Haer Keis. en Con. Mai^t., ten einde dat Sijn Genade voor ogen gesien hebbende alle originalia van privilegien, possessien, costumen, toebehoren mit schriften authentijck, corresponderende op hetgene die voors. staten vermits desen geallegeert ende gededu-ceert hebben; sulx willig te verschulden an Sijn Genade, die Godt almachtig in hogen gelucksaligen regimente salig ende gesont bewaren will. Gegeven binnen de stadt Swolle, den 21 Januarij a^o 1554.

Die grave van Arenberg heeft dit voorschreven antwoord ende beweronge van de van Overijssel op die publicatie overgesonden, daerbij schrijvende, dat Sijn Genade alle die originalia ende authentijcke bewijzen van die privilegien ende andere munimenten, daerin geallegeert, hadde gesien. Maer die coninginne, vrouw Maria, is daer niet mede tevreden geweest, dan wolde, dat de ridderschap ende steden van Overijssel haer daarvan authentijcke copijen solden overleveren in handen van de raedtsheer Mr Geerlof Doijs, om aen haer over te senden, om deselve te besien ende daervolgens een entlick afscheit op het

antwoort van de van Overijssel te geven; dit schreef de grave van Arenberg an die landschap uit Vollenhove den 10. Februarij a^o 1554.

Landag
tot Swolle.

Als sij desen brief van Arenberg hebben ontfangen, is daerop binnen Swolle tegens den 27. Februarij enen generalen lantdag van ridderschap ende steden angestellt, waer van die ridderschap sijn erschienen: Unico Ripparda, droste van Sallant, Goossen van Raesvelt, droste van Twente, Johan Sloot, droste van Vollenho, Willem van Buchorst, bewaerder des dr. van IJsselmuden, H. Berent van Schedelick, landtcommandeur toe Oetmerssen, Johan van Rede, drost to Diepenhem, Berent van Bevervoorde, Egbert van Ensse, rentmeister van Saliant, Dirck van IJsselmuden, Roelef van Oosterwolde, Wollif Mulert, Jan van Rechteren, Reinolt van Coeverden, Gerrit Mulert, Jasper van Twickelo, Dirck van Voorst, Johan Rengers, Hendrick Mulert, dijkgreve, Harmen Mulert, schulte tot Swolle, Jan van den Boetseler, Johan van Middachten, Wolter van Heiden, Steven van Haerst, Willem Mulert, Seine van Breenen, Hendrick van Laer, Erenst van Ittersum, Hendrick van Oldeneel; van Deventer: Arent van Oldeneel, Gerrit van IJertte; van Campen: Egbert ten Bussche; van Swolle: Johan van Haersolte, Wolf van Ittersum, Jacob Duisterbeke, Mr Hendrick van Tijl.

Waer voor eersten worde gelesen die brief van den heren stadtholder van dato 10. Februarij voor angeroert, ende de sake lange mit den anderen gedisputeert, ende besloten een missive an den stadtholder te willen uitlaten gaen, in dewelcke sij sich hebben geexcuseert van dat hare privilegien ende gerechtigheiden niet buiten den lande van Overijssel gebracht solden worden, biddende dat de stadtholder

haer wilde verbidden bij de coninginne, dat hare privilegien ende gerechtigheit niet anders mochten verstaen worden, als hare voorsaten ende sij daervan gepossedeert hadden. Gegeven den 27. Februarij a^o 1554.

Tot Vollenhove. Op desen brief heeft de stadtholder tot Vollenhove opten 16. Aprilis int selve jaer een lantdag van ridderschap ende steden angeschreven; alsnu die staten van den lande van Overijssel aldaer waren vergadert, heeft Sijn Genade op dat grote salet die propositie door Mr Geerlof Doijs bij monde laten doen, int bijwesen van Mr Ludolph van Hattom, die voor eerste canceler in Overijssel was gestelt, Mr Robert van der Beeck ende Egbert van Ensse, rentmeister van Sallant, in effect als dat die M^t. van de coninginne begeerde der steden privilegien, die sij in dat antwoord am lesten, den 21. Januarij binnen Swolle an Sijn Genade overgegeven, anetogen hebben, te sien ofte authentijcke copijen daeruit te hebben, soo men doch deselve niet en behoorde te verdonkeren, dan in het licht te brengen, etc., ende dat die steden niet en behoorden haren prince sulx te weigeren, ofte daerinne eenige swarigheid te maecken.

Daer Mr Lulof van Hattum noch bijgesegt of wellicht de steden sorgden hare privilegien ofte copijen authentijck daeruit te exhiberen, ende dat se wellicht niet alle genoegsaem geroboreert waren alst wel behoorde. Solde hetselve nochtans geen mangel hebben soo sij tegens die privilegien, die niet genoegsaem geroboreert, doch goede, doegdelicke possessie en longevum usum hebben, etc. Hierop besloten, dat se haren stadtholder een goet schriftelick of montelick

antwoort binnen Deventer opten 27. April naestkomende wilden geven.

Die schepenen ende raedt van die steden Deventer, Campen en Swolle hebben dese swarigheid hare gesworen gemeenten te kennen gegeven ende sich beraden, woe sij sich in dese saecke solden holden ende dragen, ende hebben mit hare gemeenten ongeveerlick tot eenen einde tenderende besloten, ende in de drie steden mit hare gemeenten overkomen, dat nadien keiserlicke M^t. in den tractaet beloofd heeft haer te holden alle hare privilegien, int gene heeft de landschap van Overijssel alle disputatie van privilegien willen verseeckert wesen, waeromme sij van den keiser hadden confirmatie verworven, want waer confirmatie is, daer eindet alle disputatie, ende besloten haren stadtholder daeromme mondelick te versoecken ende te beantwoorden, niet doenlick copijen van de privilegien te geven.

Binnen
Deventer.

Opten 27. Aprilis sijn om dese saecke ridderschap en steden weder binnen Deventer op een gemene landdag vergadert, ende aldaer versproken van de propositie des graven van Arenberg am lesten binnen Vollenhove gedaen. Ende besloten, dat ridderschap en steden Sijn Genade mit eenige personen uit de lantschap ende steden wilden besenden ende mondelick doen beantwoorden, dat se tot overvloed alsnoch willig sijn die anetogene privilegien binnen Overijssel te vertonen, daer Sijn Genade noch bij nemen wel hem believen sall, biddende onderdaniglick eens voor all daermede te mogen volstaen ende niet meer derhalven gemolesteert te worden. Angesien doch Keis. M^t. alle hare privilegien in den tractaet genadiglick geconfirmeert heeft ende daeromme niet behoort dis-

putabel te maken, willig wederom te doen alles, dat gehoorsame ondersaten schuldig sijn.

Hiertoe sijn gevoegt uit Sallant Jan van Boetseler, uit Twent Rolef van Scheven, uit Vollenhove Rolef van Oostewolde, van Deventer Gerrit van IJrte, van Campen Engbert ten Bussche, van Swolle Mr Hendrick van Tijl, ende hebben haer sekere instructie mitgegeven.

Besendinge
an den grave van
Arenberg
van Overijssel.

Dese gesanten sijn opten 11. Majj. binnen Linghen bij den stadtholder geweest ende hebben hem te kennen gegeven; alsoo Sijn Genade opten 16. April lestleden de ridderschap ende steden hadde doen voorgeven, dat de Mai^t. van de Coninginne alsnoch niet tevreden waer mit dat antwoord op dach Agnetis binnen Swolle in schriftte overgegeven, ende mit den volgenden antwoord soo ridderschap en steden Sijn Genade hebben toegescickt, te weten dat de landschap sich beswaerden copije te geven van alsulcke privilegien, munimenten, segel ende brieven en andere schrifturen binnen Swolle vertoont. Geven daerop tot antwoord, dat de landschap en steden hoog beswaerlick ende niet doenlick is, van denselven privilegien ende munimenten copijen over te geven; ende deselve haer geconfirmeerde privilegien, vrijheiden, costumen ende usantien, eeniger maniere weder disputabel te maken, die bij R. Kei. M^t. door den besegelden ende beswoornen tractaet van submissie a^o 1528. genadelicken bestedigt sijn.

Ende om des in allen toekomenden tijden verseeckert te wesen, hebben ridderschap en steden hetselve in den eersten artijckel des tractaets voorsien ende geprecaveert, alsoo dat R. K. M^t. ende Sijn M^{ts} erven de lantschap en steden hare privilegien, costumen

ende usantien versegelt, bestediget ende besworen heeft, erflick ende ewiglick te onderhouden ende daerbij te laten blijven. Verhopende alsnog uit kracht desselven tractaets ende der confirmatien niet gehalten te sijn soodanige begeerde copijen over te geven, omme te vermijden dieselve in geen ander verstant ofte interpretatie getogen te worden, dan sijn deselve bisheer toe rustelick gepossedeerd ende gebruickt hebben; woe oock tot genen tijdt bij eenige haren voorheeren, noch oock bij tijden van hoogstiger R. K. M^t. oires erfheren nije werelde geschiet en is, verhopende daeromme alsnoch onderdanig biddende, dat Hare M^t. de lantschap ende steden voors. daermede insgelijcken genadichlicken oversien ende niet worden beswaren.

Edoch sijn noch willig ende overbodig sich onderdaniglickst deselve hare geëxhibeerde privilegien ende munimenten int antwoord voors. angetogen, Sijn Gen. in stadt Rooms K. M^t. haren aldergenadigsten heeren ende dengenen, die Sijn Genade daer bij te nemen gelieven sall, all noch eens voor all binnen de palen van Overijssel te vertonen in aller gestalt ende manieren, als deselve binnen Swolle, op den 21. Januarij lestleden vertoont sijn; biddende aldaer de gedeputeerden van ridderschap en steden, dat Sijn Genade dese hare demoedige antwoord der Majesteit van de Coninginne willen overdragen, ende de lantschap en steden van Overijssel hiermede an Hare Majesteit verbidden.

Des graven
antwoord.

Die grave van Arenberg dat antwoord gehoort hebbende, heeft door Mr Ludollif van Hattum wederomme tot antwoord gegeven, dat Sijn Genade gehoort hadde, dat de lantschap van Overijssel sich hierinne

anders bedacht ende een bequamer antwoord solden gegeven hebben; soo Sijn Genade erachtet, dat de ondersaten haren prince ende heren sulx niet behoorden te weigeren, want als degene, die privilegien willen genieten, behoorden deselve te vertonen, gelijk de van Overijssel gedaen hadden tegens de van Hollant angaende de limiten, ende tegen den lande van Gelder angaende den IJsselstroom.

Ende soo de gedeputeerden in haer antwoord segt ende gebeden, dat Sijn Gen. de van Overijssel solde willen verbidden an de coninginne Haer Mt. daarmede genoeg solde vredig sijn, heeft Sijn Genade voor antwoord doen geven, dat Sijn Genade geen reden en vonde in haer antwoord, daarmede hij haer an den keiser ende coninginne solde kunnen verbidden, gesinnende soo de geschickten ander bevel hadden, dat se sich solden bedencken tot een ander entelick antwoord, of hadden die geschickten geen ander bevell, solde Sijn Genade niet als een stadtholder dan als een liefhebber deser landschap voor goed ende raedsaem angesien, dat de geschickten ridderschap ende steden solden anbrengen, om een nije bijkomst mit den eersten te holden op hetgene voors. is, om een bequamer antwoord te scheppen, mit andere redenen.

Bericht
van de gesanten.

Hierop hebben de gedeputeerden afgekeert ende sich beraden, ende weder inkomende voor antwoord gegeven, dat se geen ander bevel en hadden, daer bij seggende: nadien die landschap en steden sijn lidtmaten des Heiligen Rijcks ende van der Anze, dat deselve hoogswerig solde sijn, dat se mitter klokken ende publicatie solden afroepen ende verbieden als sulcke pennongen, als bij henselven gemuntet sijn,

daer bij angetogen, dat de privilegien van den Rijke ende van der Anze en andere hare privilegien, costumen ende usantien hen in den eersten artijckel des tractaets geconfirmeert ende bestediget waren, ende behoorden daeromme niet disputabel gemaect te worden, dat welcke geschien mochte wanneer copijen daervan gegeven worden.

Seggende oock, dat de landschap tot verscheiden tijden diverse placcaten toegeschickt sijn, dan bevindende, dat hen die beswaerlick waren, hebben Hare Majesteit de Coninginne van hare beswaringe goede informatie gedaen, ende daerna ontlast van deselve placcaten, blijkende bij diverse afgescheiden ende recessen.

Tot dem dat gene mandamenten tot eeniger tijt in dese landschap plegen uit te gaen, sie waren eerst bij den here van den lande, ridderschap en steden beraden ende angenomen, soo deselve ervarenheit hadden wes de lantschap en steden dienstelick ende ondienstelick was, als bij tijden van Georg Schenck in saken van evaluatien ende anders geschiet was.

Waerop bij Sijn Genade gesegt, dat hetselve goede redenen waren, vragende of sij die oock mede in haer vorige antwoord gestelt hadden? Waerop geantwoord: jae. Waerop Sijn Genaden den geschickten heeft doen afaen; weder inkomende heeft Sijn Genade denselven doen vragen, dat sij niet verschreven waren op het punct van der publicatien van de mandamenten, dan allene omme te geven copije van hare angetogene privilegien ende gerechtigkeit.

Waerop bij den geschickten gevraget wat copijen sij insonderheit solden geven, die dickwijle tot Swolle

niet sonderlicks voorgebracht, dan den tractaet ende confirmatie van haere privilegien mit dat daertoe diende? Is voor antwoord gegeven, dat sij daarvan copijen solden geven ende oock hare privilegien van de munte, begerende daerop een entelick antwoord.

Afscheit
tot Linghen
genomen.

Waerop die geschickten afgekeert ende sich beraden, ende daerna tot antwoord gegeven, dat zij geen ander bevell en hadden, wolden de geschickten Sijn Genaden meinonge geerne an ridderschap en steden brengen ende denselven beraet Sijn Genade verwitigen, ende dat Sijn Gen. middelertijdt solde schrijven van hare gegeven antwoord, ende nadem Sijn Gen. bevel hadde van de coninginne ende niet anders hije wolde verstaen wesen, ende dat ridderschap en steden sich niet geerne daerin solden willen begeven in afbreuck van den tractaet, of indien gevele die lantschap beraden worde die coninginne selves op het voors. punct toe versoecken, of Sijn Genade sulx die lantschap ende steden mit ongenade hetselve solde willen afnemen. Waerop geantwoort: neen; wij hadden voorhenne gedacht, dat gij sulx gedaen solden hebben, ende mogen well lijden om menigvoldige reden, die wij voor u te hove voorgesteld hebben, ende van niet wel verstaen wolde worden, dat gij Haer Majesteit daerop beschicket ende willen u brieven an Haer Mai^t. deshalven medegeven. Doch wes gij op die anstaende bijkomst van ridderschap ende steden sluitende worden ons daarvan te adverteren, datwelcke die gesanten angenomen hebben, ende sijn alsoo weder in Overijssel vertrocken.

Lantdag
tot Swolle.

Ende hebben opten 22. Majj op dese saecke wederom eenen lantdag van ridderschap en steden binnen Swolle gehouden, alwaer de gesanten, die tot

Linghen bij den grave van Arenberg geweest hadden, van alles report gedaen. Ende is eenpaerlick besloten besendinge te doen an die Majesteit van de Coninginne mit ses personen, an diewelcke dese navolgende instructie is medegegeven, in manieren als volgt:

Instructie ende commissie voer Dirck van Voorst uit Sallant, Rolef van Scheven uit Twente ende Rolef van Oostenwolde uit Vollenhove, Gerrit van IJrte uit Deventer, Egbert ten Bussche uit Campen, Mr Hendrick van Tijl uit Swolle, gedeputeerden van ridderschap en steden 's lants van Overijssel, omme te vertonen ende te verklaren voor onsen aldergenadigsten Here Rooms K. M^t. ende voor de Majesteit van de Coninginne Regente etc., hetgene hierna beschreven staet.

Instructie
voor de gesanten
na Brussel.

Eerstelick erbidden die gemene ridderschap ende steden, representerende die staten des landes van Overijssel, seer dienstelick ende oetmoedelick in die genadige gratie van onsen aldergenadigsten Heren R. K. M^t. als haren prince ende erfhere, ende van onse genadigste vrouwe die Coninginne Regente, willig al te doen, daer men Sijn K. M^t. ende Haer Con. M^t. eere, dienst, reverentie ende obediencie an sall kunnen ende mogen doen.

Die grave van Arenberg, stadtholder van Overijssel, heeft die gemene ridderschap ende steden toegeschickt copije van twee placcaten, daerin henluden in effecte geordineert is geweest te publiceren, dat men overall geen dalers sall mogen uitgeven ofte ontfangen, insgelijcken golden ende silveren pennongen, hebbende

die munte van K. M^t., uit Sijn Majesteits landen niet gevoert te worden, bij peene daerin begrepen.

Die lantschap en steden bevinden sich hierin beswaert, ende dat alsulcken gebodt tendeert contrarie den olden vrijheiden, costumen ende usantien als die van Overijssel hebben, oock contrarij den loffelicken tractaet tusschen onsen aldergenadigsten Heren R. K. M^t. als haren erfheren ende henluden opgerigtet, daerinne henn alle haer privilegien, possessien, costumen ende usantien geconfirmeert sijn, hebben voor haren verordenten stadtholder, den grave van Arenberg — den die M^t. van de Coninginne sonderlinge ende speciael bevel gegeven hadde van dese materie mit hen te communiceren — muntlick ende schriftlick bericht gedaen daermede sijn vermenen in de publicatie ende onderholdinge van denselven tween placcaten niet gehouden te sijn, dan alsoo die voors. grave van Arenberg den vorigen staten onlanx voorgegeven heeft, dat die M^t. van de Coninginne daermede alsnog niet vredig ware, hebben derhalven dese gedeputeerden afgeveerdigt, om Rooms K. M^t. ende die M^t. van de Coninginne oetmoedelick te informeren ende te bidden, dat deselve placcaten ende alle andere placcaten, die oire privilegien, olde possessien, vrijheiden, costumen ende usantien, in den tractaet geconfirmeert, niet gemess ader conform, dan contrarie sijn henluden mogen verlaten.

Want dan die 3 steden van Deventer, Campen en Swolle boven alle minschen memorie in gude, rustelicke possessie geweest sijn ende alsnog sijn van golden ende silveren pennongen te munten, soo 't lant bondig ende sijn selves dalers gemunt hebben, ende deselve possessie van der munte hen geconfirmeert

Rijcks- ende
Anzosteden.

is, en behoren sij haer eigen munte ende pennongen bij haerluden geslagen, selves niet te reprobieren ofte af te setten, dan die gangbaer te laten tot hare weerde. Want dan oock de voors. lantschap ende steden sijn lidmaten des Heiligen Rijkes ende van der Anze, ende de coorvorsten, vorsten, graven, steden des Heiligen Roomschen Rijcks oock daelders gemuntet hebben, ellick tot sijner weerden, en behoren die van Overijssel die dalers bij den stenden des Rijcks ende van der Anze — daer sij mede lidmaten van sijn — gemuntet niet te reprobieren, want sij daermede oire lidmaten van den Rijke ende van der Anze solden ongelijck doen. Ende wanneer de van Overijssel sulx deden, hadden die andere steden van den Rijke ende van der Anze gelijcke reden omme die pennongen, bij den van Overijssel gemuntet, oock te reprobieren. Solden oock die van Overijssel op Rijcksdagen ende Anzedagen ende bij den steden des Rijcks ende Anze niet kunnen verdedigen, dat sij hare medelidmaten alsulcken ongelijck gedaen hadden. Solde oock die negotiatie, mits onderholdinge van denselven placcaten, mit den litmaten van den Rijke ende Anze, wesende onse naberlanden ende steden, geheel te niete gaen.

Ende in dese qualiteit, possessie, usantie ende costume, als dat sij sijn litmaten van den Rijke ende van der Anze, heeft onse aldergen. Here R. K. M^t. sieluden gevonden, daerin angenomen ende daerbij belooft te laten blijven; soo en behoren ommers dese van Overijssel selves niet te doen, dat onse aldergen. Here R. K. M^t. hun genadelick belooft heeft.

Is oock in Overijssel niewerelde gesien ofte gehoort, dat die prince ofte here van den lande — als

onse aldergen. H. Rooms K. M^t. nu is — bij hem selven allene eenige constitutie ofte insettonge gedaen heeft in wereltlicken saecken, noch in lantrechten, noch in dijkrechten, noch gene andere constitutien, dan bij rade, wille ende believinge van den staten van den landen, ende sall mit waerheit bevonden worden.

Authoriteit
van ridderschap
en steden
bij hare prince.

Ende wanneer de heer van den lande bevonde eenig misbruick ofte irregulariteit bij sijnen ondersaten, plach hij sijnen staten te verschrijven op sekere verordente plaetsen binnen 's lants, ende wes aldaer bij den here, ridderschap en steden eenpaerlick gesloten wort, dat wort alsoo onderhouden, ende in desen gebruike heeft Sijn R. K. M^t. sieluden gevonden, angenomen ende beloofte te laten blijven. Is oock alsoo bij wijlen heren Georg Schenck haren eersten, ende wijlen heren Maximiliaen van Egmont, grave van Buren, haren anderden stadtholder, en besheer toe alsoo onderhouden in gelijcken constitutien.

Sall oock nummermeer bevonden worden, dat de here van den lande allene bij hem selven eenige evaluatie geaccordeert, gesloten, gemaect ofte geordineert heeft, dan is contrarie geuseert, te weten wanneer enig verloop quam in golden of silveren pennongen, soo ordineerde de prince, ridderschap en steden mit menkanderen eene valuatie van golden ende silveren pennongen, woe oock bij tijden van H. Georg Schenck, stadtholder voors., geschiet is, want in Overijssel ander soorte van pennongen is, de alhier in dese Erfnederlanden onbekant is; ende in dese possessien sijn de ondersaten van Overijssel geboren, daerinne heeft sie R. K. M^t. gevonden, angenomen ende beloofte niet allene daerbij te laten blijven, dan oock te onderhouden.

Besluit.

Bidden daeromme de onderdanige ende goetwillige ondersaten van Overijssel dienstlick ende oetmoedlick, dat onse aldergen. Here R. K. M^t. onse prince ende erfhere, ende die M^t. van de Coninginne willen benedigen den van Overijssel te laten blijven in al sulcke qualiteit, vrijheit, possessien, costumen ende usantien, daer sij in geboren sijn, ende daerinne Sijn R. K. M^t. sie gevonden, angenomen ende te laten blijven ende te holden gelovet heeft.

Ende dat alle mandamenten, placcaten, die R. K. M^t. uit te geven gelieven sall, eerst mogen toegeschicket worden an onsen verordenten stadtholder, omme bij denselven den staten van den lande voorgehouden ende dan daerna geordineert te worden, als na vrijheiten, possessien, costumen ende usantien der landen ende steden voors. behoren sall.

Ende dat die gemene ridderschap ende steden van Overijssel dese tegenwoordige instructie ende commissie den voors. gedeputeerden gegeven hebben, des toe oirkonde hebbe ick, Johan van Boetselar, vanwege die gemene ridderschap, en wij borgemeesteren, schepen ende raet der stadt Deventer vanwege der andere steden, dese instructie ende commissie mit onse segelen besegelt. Gegeven in den jare 1554. den 26. Majj.

Die gesanten sijn hent binnen Brussel gereiset ende an de coninginne laten angeven, die haer audientie heeft vergunt, waer sij haer bevel an Haer Mai^t. na luit haerer commissie hebben te kennen gegeven, die daertoe den grave van Arenberg, Viglius van Swijchem, president, ende Everardus Nicolai, raedt in den secreten raet, gevoegt heeft om haer te verhoren, waerbij sij sijn erschienen ende de sake int

lange gedisputeert; waer sij entlick van de coninginne dese navolgende afscheit erlangt hebben.

Afscheit van de Coninginne Regente gegeven op het versoeck van de staten van Overijssel.

Afscheit van de coninginne den van Overijssel gegoven.

Alsoo de Mai^t. van de Coninginne Regente etc. verstaen hebbende, dat die staten van de lantschap van Overijssel swarigheid maken om te publiceren laten sekere placcaten aldaer vanwegen K. M^t. als erfhere der lantschap voors., inhoudende verbot van eenige dalers uit te geven ofte te ontfangen, ende dat men gene munte van Sijn M^t. van goude ofte silver uit den lande solde mogen transporteren, ofte en wegbrengen, sustinerende hetselve te wesen tegens hare privilegien, possessien, vrijheiden, costumen ende usantien, geordineert hadde die grave van Arenberge, stadtholder desselven landes vanwegen K. M^t. mitten staten des landes daerof te communiceren, ende van hen te vereijtschen exhibitie van de privilegien daertegens sij pretenderen dieselve placcaten te wesen, hetwelcke bij denselven grave van Arenberg gedaen is geweest, waerop de voors. de van de staten den voors. grave seeckere montelicke ende schriftelicke onderrichtinge gedaen, ende ten lesten hare gedeputeerden an Hare Mai^t. gesonden hebben, als Dirck van Voorst, Rolof van Oostenwolde, Geert van Yrte, Egbert ten Bussche ende Mr Hendrick van Tijll, mit sekere instructie bij geschrifte in dato den 26. Majj in desen tegenwoordigen jare 1554, omme vanwegen ridderschap und steden Hare Mai^t. te vertonen, die redenen ende middelen, waerdoir sij pretenderen, dat de voors. placcaten niet en behoren in den voors. landen van Overijssel gepubliceert te worden, welke gedeputeerden haren last die Mai^t. voors. geexponeert

ende hare schriftelicke instructie overgegeven hebbende, is mit hen deselve saecken angaende uit bevel harer Mai^t. voir de voors. heren Arenberg, stadtholder, heren Viglius van Swichem, president, ende Mr Everardus Nicolai, raedt in den secreten raedt des keisers, gecommuniceert ende gehandelt geweest.

In den eersten, dat hare Majesteit oire eerbiedinge van Keiserlicke Majesteit als haren prince ende erfhere alle gehoorsaemheit ende obediencie te bewijzen vanwegen Sijne Majesteit danckelick annimpt.

Verhael
van de saecke
van de munte.

Ende angaende dat se bij deselve instructie alsnog begeren, dat de voorseide placcaten — als wesende tegen hare privilegien, olde vrijheiden ende costumen, in den tractaet bij K. M^t. mitten landen gemaect ende confirmeert — hen verlaten worde; heeft Haer Mai^t. hen doen seggen, dat Keis. M^t. en sie van Sijn M^{ts} wegen niet en gedencken iet tegen hare privilegien, possessie ende usantien, rechten ofte vrijheiden, die sij hebben ende bij hen deugdlick gebruecket sijn, te doen. Ende omdat sij pretenderen bij de voors. placcaten daer tegens gedaen te sijn, hadde Haer Mai^t. van hen doen versoecken exhibitie van sulcke privilegien, daer sij pretendeerden bij den voors. placcaten tegens gedaen te sijn, omme, het fundament van der intentie der voors. staten gesien sijnde, bij Haer Mai^t. in desen deses beter geordineert te mogen worden na behoren. Ende om gelijke querelen ende inconvenienten in toekomende tijden te verhoeden, ende dat hier namaels des te bett verdacht mach worden, omme niet tegens die voors. privilegien, rechten ofte vrijheiden, possessien ende usantien te ordineren, heeft Haer Mai^t. wel begeert van deselve ten vollen

mogen berichtet ende geconfirmeert te sijn, diewelcke qualicke geschien konden, sonder deselve privilegien te sien ende te weten.

Ende soo in de voors. instructie ende oock in een ander schrift, daer te voren den voors. here van Arenberg overgeven, eenige artijkulen ende woorden bevonden waren, waerdoor de staten van den landen voors. schijnen te pretenderen, dat K. M^t. als erfhere desselven landes geheel geen placaten aldaer solde mogen publiceren laten, sonder die eerst mit die ridderschap ende steden gecommuniceert te hebben ende mit haren goeden wille ende consent; soo heeft Haer Mai^t. den voors. gedeputeerden doen seggen, dat de Keis. M^t. geensins hetselve voornemen solde kunnen gestaden als een sake tenderende tot gehele enervatie van de autoriteit ende hoogheit van Sijn M^t. als erfhere ende landtvorst des voorseiden landes, ende tegens die regalia, die Sijn M^t. over deselve landen van den Heiligen Roomschen Rijke ontfangen heeft, die Sijn Mai^t. oock schuldig is te onderhouden ende te bewaren, gelijk andere vorsten des rijcks, diewelcke alle uit macht van hare regalia in saken dagelicks toe vallende tot gemene welvaert van den lande ende luden, ende om goede politie te onderhouden nootlick macht ende autoriteit hebben ordinantien ende edicten in hare landen te maecken ende uit te senden, sonder te voren eenige communicatie daerop mit hare ondersaten ende landes staten toe holden, diewelcke dickwijls solden die saecken, die men in der ijel moet versien, toe spade mogen vallen, ende tot grote moijte ende kosten derselver staten gereicken, wanneer Sijn Mai^t. als here van Overijssel van geen minder conditie behoort te sijn, dan de andere voors. rijcks-

vorsten, sonderlinge soo vere sulcke placcaten en ordinantien niet en waren tegens hare landrechten, privilegien, possessien, costumen ende usantien.

Vrijheit
van de steden
in Overijssel int
munten.

Ende angaende dat die drie steden, Deventer, Campen en Swolle in possessie immemoriael te sijn van golden en silveren pennongen te munten etc., heeft oir M^t. denselven van den staten doen seggen, dat K. M^t. noch sij van Sijn M^t. wegen niet in menonge en sijn den voors. steden in hare voors. gerechticheit eenig hinder ofte belet te doen, dan soo klaerlick bevonden ende notoor is, dat die munte bij den voors. drien steden gemuntet in haer weerde niet en correspondeert op de voet van de munte van Sijn Majesteit in den lande van herwers over, maer sooveel lichter is, dat de muntmeester der voors. steden, mits brekende die munte van Sijn M^t. ende daeraff ander munte slaende, merckelick profijt daeran doen mach, als bij goede, neerstige ondersoeckinge bevonden is. Soude Hare Majesteit wel begeren soo omme gemene nutt van den lande van herwerts over, in welcken gevalle Hoir Majesteit geen oorsaecke hebben sall haer pennongen te verbieden, immers sall Hoir Majesteit geoorsaectt sijn die loop van deselve munte ende pennongen te ordineren als andere munte van herwerts over, diewelcke dieselve drie steden in gener manieren tot minderinge van hore rechten strecken mach, maer tot vorderinge ende vermeerderinge derselver.

Gootwilligheit
van die van
Overijssel tegen
haren prince.

Waerop die voors. gedeputeerden op die saecke well gelet hebbende, verklaert hebben sulx der staten menonge niet te sijn, als hier boven angetogen were, dat sij hares princen ende lantvorsten autoriteit, hoogheit ofte regalia solden willen verminderen, sonder waren willig ende bereit alle placcaten ende edicten,

van Sijn M^t. tot nutte ende ruste ende welvaart van de lande ende steden gemaect, onderdanig te ontfangen, publiceren ende te obedieren, all waert alsoo dat de staten daerop niet verstaen ofte gehoort waren geweest, gelijk sij oock seiden vele ende verscheiden placcaten Sijner M^t. mit den staten van den lande niet gecommuniceert, ontfangen, gepubliceert ende geobedieert te hebben, beholtelick dat deselve placcaten, als voren gesegt is, niet en waren tegens hare privilegien, lantrechten, possessien, costumen ende usantien nae vermogen des opgerichten tractaets, in welcken gevalle sij verklaerden van meinonge te sijn hetselve K. M^t. bij hare gedeputeerden ofte bij geschriften te kennen te geven, ende sulcken bescheit van hoire privilegien, lantrechten, possessien, usantien ende costumen, inholt des tractaets voors. — daer sij vermeinen tegens gedaen te sijn — Sijner M^t. te vertonen, daermede sij hopen solden deselve Majesteit te bewegen sulcke beswaringe af te doen, gelijk sij seiden tot meer stonden in gelijke saecken gedaen ende goet remedium van Sijn M^t. verworven te hebben. Ende insonderheit int jaer 1548. op het versoeck bij hare gedeputeerden gedaen, op dat placcaet van permissie opt stuck van de munte gemaect, uit te stellen, alsdoen van Haer M^t. genadige schorssinge erlangt. Biddende die voors. gedeputeerden, dat angemerckt dese twee voors. placcaten — daarvan als nu questie is — sonder grote merckelicke schade van verderffnisse der steden ende ondersaten des landes van Overijssel niet kunnen onderhouden worden; dat Haer Mai^t. hen genedelick die publicatie derselven wille ontlaten, ende bij eenige gevoegde middelen sulcken moderatie daerin voor-

nemen, dat de grote schade ende verlies van koopmanschappen ende neronge — die sij anders sonder twijfel verwachtende waren — soo de koopman van Oosten die gewoontlick is mit dalers te kopen, sijn gelt niet solde mogen bestaten ende gelt, dat hij voor sijn ware hadde ontfangen, niet solde mogen mit hem voeren — verhoedet mach blijven, presenteren oock haer uiterste diligentie te doen toe huijs gekomen sijnde, dat de munte van de drie steden van Overijssel voortan na de voet van de Keiserlicke M^{ts} munte in sijn andere Nederlanden gereguleert worde, ende voorts alle vlijt te doen, dat Sijn Mai^{ts} placcaten andersins, ende die niet contrarie en sijn — als voors. is — maer de goede menonge ende intentie van Sijn M^t. achtervolget en geobedieert worden, den tractaet in alles onverkortet.

Die coninginne hebbende van alles dat report gehoort, ende angemerckt dat onderdanige erbieden der voors. gedeputeerden, ende versierende, dat sij 't selvige getrouwelick sullen nakomen, oock begerende in allen billicken saecken der staten ende lantschap van Overijssel te believen ende hen van alle schaden ende verderfennisse te verhoeden, is tevreden die publicatie derselver placcaten te laten anstaen ter tijt toe, dat Haer Mai^t. sijen sall wat op dese angestemde rijksdag toe Ausburg, bij de K. M^t. uitgeschreven opt stucke van den munten, ende angaende die onderholdinge der niuwer ordinantie opten lesten rijxdag besloten ende gemaect, geordineert sall worden.

Ende sall Haer M^t. middelertijt haer oock laten informeren, woe dat men hier voortijts — angaende die munts ordeninge ende evaluatien in den lande

van Overijssel — gewoontlick is geweest te useren, doch sullen de staten, ende elck int sijne, ieder man in Overijssel waren, dat sij geen dalers in andere der K. M^{ts} landen brengen ofte senden, ende hen voor schade hoeden.

Ende angaende dat uitvoeren van K. M^{ts} munte van golde ende silver, mach Hare M^t. lijden, dat de vermelte koopluden in den lande van Overijssel hantierende, sullen mogen uitvoeren sulcke munte van golden ende silver, in sijn Keis. M^{ts} munte geslagen, als sij van hare koopmanschappen, aldaer in den lande vercoft, ontfangen sullen hebben, beholtelick, dat daer toegesien worde, dat onder dat dexel van de tolerantie bij enige koopluden ende andere haer particuliere winnonge soeckende, sonder eenige waren in den lande van Overijssel verhandiert hebbende, gene mennigte van gelde en munte der K. M^t. doer de steden ende landen van Overijssel, in fraude van den placaten in andere landen der K. M^t. gepubliceert, uit ende doorgevoert worden. Gegeven tot Brussel den 15. dach in Junij a^o 1554.

Unico Ripparda
drost van
Sallant.

Na dode van Seino Mulert, droste van Sallant, is Unico Ripparda weder droste van Sallant geworden, ende heeft den drien steden Deventer, Campen en Swolle op eenen gemeinen lantdag den 27. Aprilis a^o 1554. binnen Deventer sijnen eedt gedaen, in forma ende effect als die verstorvene drost Seino Mulert a^o 1541, des dinsdaegs post Invocavit binnen Swolle, in tegenwoordigheit der gesanten der drijen steden gedaen hadde, waervan de copije volgt.

Eedt
der drosten.

Dat hij dat huis ende casteel tot Arckenstein wel ende getrouwelick sall bewaren na gelegenheit der tijt, want het ontfestet is tot profijt, welvaert ende

nutschap des lantsvorsten, der gemene landschap en steden van Overijssel, Deventer, Campen en Swolle, sonder opten voors. huise ende castele enige vijanden van den lantvorsten ofte der lantschap ende steden te ontfangen, te holden ofte onderhouden, ofte te gedogen eenige schade uit den voors. huise ofte castele den ondersaten des voors. lants ende steden gedaen te worden; ende dat hij na den doot ende aflijvigeit des lantsvorsten hetselve huis en casteel genen anderen heren ofte vorsten overleveren, ofte innemen sall laten, dan den waerachtigen erfheren ende succesoren des verstorvenen lantvorsten, ende denwelcken behoren te succederen in den voors. landen van Overijssel. Ende voorder lovende den drien steden voors. oiren borgeren ende ingesetenen te holden, ende te helpen holden alle soodanige privilegien, vrijheiden ende costumen, als bisschoppen van Utrecht voor, ende die K. M^t. na, hen vergunt ende bestediget hebben. Ende in allen te doen als eenen goeden getrouwen amptman toebehoort, sonder argelist, ende soo dat huis toe Arckenstein itsonder nu ter tijt ontfestet is, hebben wij drie steden nu ditmael van borghen te stellen oversien, ter tijt dat het gevestiget. Act. a^o 1554. den 27. Aprilis.

Moortbranders
in Overijssel.

In Overijssel sijn om dit getijde vele verscheidene moortbranders geweest ende andere knevelers, die de huisen branden, de huisluden knevelden, schatten en dootsloegen ende alle boosheit bedreven, ende liepen in groten getale door de landen, gaven malckanderen op die wegen aen hecken ende bomen teickenen, waerbij sij konden weten, waer sij malckanderen vinden souden, waer sij hene waren ende hoe sterck. Staken in de weiden die paerden, konen

ende andere beesten doodt, ende te voren sonden sij daervan druwbrieven van brant ofte dergelijke, noemende de eene ofte die ander oorsake, waerin sij haer solden hebben te kort gedaen, ende schreven dieselve brantbrieven uit de naem van degene, die all over eenige jaren gestorven waren, op welke brieven dat men haer sulcken somma van pennongen op een seecker tijt ende plaetse solde bestellen, bij den brant ende andere dreigementen. Dese booswichten hebben het Bergclooster bij Swolle seer grote schade mit branden gedaen, soo sij haer tweemaal een schone windmole ende vele bouhusen afbranden, schrijvende haer brandtbrieven uit de mont van eene, die aldaer weleer een monninch was geweest ende daeruit was verlopen, genoemt broeder Willem, waervan sij een stuccke landes hadden beholden, ende dese was all gestorven, soo men seide, voor ettelicke jaren.

Sonden an den drost van Twente een brief van inholt als volgt. Dat opschrift.

„Desen brief sall de coster van Emelikom bestellen tot den drost van Twente, van stonden an.

Br. Willem
van de
Bergclooster.

Ick broeder Willem van den Bergklooster sende an den drost van Twente, die mijn goet gekoft heeft angaende van den Bergclooster, welke ick eens verkoft hebbe ende mij oock wel betaelt hebben, datselve oock verkoft blijven nu totter ewigen tijden, want ick kenne niemant soo vrom, die de goederen solde gebruicken, hij sij keiser of coningh, dan degene, die wij se verkoft hebben, soo ontsegge ick u toe vuire ende toe swaerde, ende toe lande, toe paerde, te voette of waer wij u betreden kunnen in wegen und velden, daer moeten wij op verdacht wesen. Wij

hadden gemeent, dat gij ons wel gekent hadden, maer gij sult ons noch eerst leren kennen, maer daer sult gij geen liedt af dichten. Hier schrijvet een antwoord den coster van Emmelikom van stonden an. Onder desen brief was geschreven Broeder Willem van den Bergklooster a^o 1554, den 10. Augustus.

Noch waren daer andere schelmen, die dat Bergklooster doe ter tijt oock brantbrieven sonden, ende noemden sich de kinderen van Emmeliekum, ende aldaer tot Emmelikum woonden veel quade boeven, alsoo dat de suspitie viel, dat se sich daer verhielden. Dit dorp is gelegen in die graefschap Benthem, waerom die landschap van Overijssel an den grave geschreven heeft om dese saecke. Dese schelmen deden den van het Bergklooster niet allene grote schade mit branden gedaen, maer oock vele vette ossen ende andere beesten afgesteken. Men wolde seggen, dat daer mede hantdadig waren, die niet wijt van den clooster en woonden ende aldaer dagelix converseerden. Oock soo woonde daer eene bij dat clooster ende was een ansienlick persoon, die dagelix mit den pater att, daer ginck dat geruchte oock soo seer van, dat de raet van Swolle hem daer op gevanglick nam, die sich selven in de gevanckenisse heeft omgebracht, soo liet die stadt van Swolle bij dat clooster bij de mole an den wegh doot laten setten. Vele treffelicke vrome luden hebben sij sulcke schade ende geweld gedaen an haer goederen, dat sij daerhen worden gedrongen, dat se heimelicke mit haer mosten verdragen. Die drost van Twente, Goosen van Raesvelt, heeft daervan vele ter justitie gestelt ende om laeten brengen, dan hebben hem noejt schuire ofte iet afebrant; dan men heeft noejt

die principalen kunnen bekomen, daer worden verscheidelick van gesproken.

1555.
De van
Overijssel
ploiten tegen
Hollant om de
waterschopen.

A^o 1555. Hadden die lantschap van Overijssel een groot proces tegens die Waterlanders om die waterschepen, omdat men deselve te visschen in die Zuiderzee solde verbieden, ende dat sij behoorden te blijven uit die limiten van Overijssel, van die mont van het Swartewater, Cuinder ende daeromtrent. Voort sustinerende, dat de cuillen van haer netten soo enge waren, dat sij al dat gruijs ende saet van de visschen wegnamen, vangende dagelix vele menningten van jonge viskens, die tot geen nutt van menschen en quamen, waer oock vele jonge steurs jaerlix mit onder was, die haer anders nergens te nutte quamen dan haer verkens daarmede te mesten ende haer enden daarmede te voeren, dat sij genoegsaem bewesen; konden oock niet daertegen seggen, dat men in haer netten ende kuijlen niet allene boeckweite, maer oock spellen kan dragen etc. Die Hollanders bij der Zuiderzee, die sich mit die visscherije geneerden, seiden, dat die Zuiderzee eenen iederen vrij was in te visschen, ende dat se daervan in goede possessie waren etc. Waerop lange proceduren in den Hove toe Brussel voor den secreten raet ende grote kosten sijn gevallen, soo van commissarien om die limijten te besien, dat visschen ende anders, oock veel schriften ten beiden sijden sijn geschreven. Ten lesten in dit jaar 1555. den 22 Julij, is provisionelick in dese saecke van den keiser gewesen als volgt.

Provisionele
sententie.

Die keiser bevint, dat men datselve proces sonder breder informatie niet entelick uitvoeren en mach, ordineren daeromme, dat die partijen sullen hebben commissarios, voor dewelcke sij mogen doen sulcke

procedures van getuige ende verificatien als ellick van hen tot probatie van sijne geallegeerde acten, ende vermeten sall menen dienstich te sijn; oock inspectie nemen sall van de plaetsen ende die geroerte caerte in den processen van sijnen geallegeerden facten, ende vermeten sall menen dienstich te sijn. Welcke commissarius oock inspectie nemen sall van de plaetsen geroorter caerten in den processe geexhibeert, of anders op haere proportie ende vermenen gemaeket behoorlick doen verificeren, ende sijn gewijs worden toegesloten overbrengen als dat behoort ofte senden binnen die tijt van drie maenden naestkomende, voorts instruweren het proces totter diffinitive, exclusive; omme datselve gesien recht gedaen ofte anders geapponteert te worden, na behoren.

Ende om middelertijt bij provisie partijen int stuck van die visscherijen te regeleren, heeft Sijn Majesteit geordineert ende ordineert vermits desen, dat een

Baken in zee.

bake gestelt sall worden 400 roeden, van 12 voeten die roede, van dat erve van Veenhuisen aff op een gemeen water ter zewaert in raghende op Emeloert, ende een ander bake van die Cuiner af voir die Voorst roegende als voor ter diepten van drie ende een half elle water op een gemeen water ende een derde bake voir Camper sanden oock op die diepte van drie ellen ende een half op een gemeen water, ter plaetsen daer die van Campen ende Vollenho jaerlix in die tijt van de steur-vanck vergaderen om te setten die eerste bake, daer na die van Vollenho haer steurvluwen beginnen te setten, naer het bescheit, dat daer was van wegen die Ensseners int process overgegeven onder die letter A. Tusschen welke baken, indient

noot is, meer anderen opten selven coers geset mogen worden ten eijnde, dat men die eene van die andere mercken sall mogen sien, gelijke welcke oock gedaen sall worden langs voer die voors. Camper sanden zewaerts als die strecken, alle op die diepte van drie ellen ende een half voors., tot tegenover Camperveen. Binnen welcke baken te lantwaert van Overijssel Sijn Majesteit verbiedet ende interdiceert die voors. van Hollant hangende desen processe mit hare waterschepen of anders te drijven ofte visschen in wat tijt van dat jaer het sije, op peene van te verboren haer schepen ende netten, ende daerenboven arbitralick gecorrigeert te worden. Ende ten eijnde dat die fuyjcken ende andere netten, die buiten de voors. baecken gestelt sullen worden, bij de voors. waterschepen ende andere niet gescheurt ofte bedorven, sullen diegene, die deselve toebehoren daer baecken an mogen stellen, ofte boeijen an binden, ten einde dat men die sall mogen wijcken beholtelick sooveer als angaet die setnetten ofte anderen, die op eene rije die eene an die andere geset worden, sullen die eijgenaers ofte visschers derselver gehouden sijn ten elcken 10 netten, die an menkanderen gestelt, mogen passeren en sullen deselve passen mit mercken baken geteickent worden, opdat een iegelick daerop acht nemen mach, bij peene, dat sooveer in de beteickende ende bekende netten als voor eenige schade dede, die sall gehouden sijn, dieselve schade den partijen geinteresseert dubbelt te betalen, ende daerenboven arbitrael gecorrigeert te worden, tot discretie van haren competenten richter, die daer op versocht sall worden. Ende dit alle bij maniere van provisie, hangende desen processe ende ter tijt

toe daer anders in sall wesen geordineert. Gegeven tot Brussel den 23. in Julij int jaer onses Heren 1555."

Gestelte bakem
veracht.

Dese baecken sijn bij commissarien uitten Hove, van den lande van Overijssel, na luit der voorseijde sententie provisioneel gestelt, dan de Hollanders mit haer waterschepen sijn daer niet buiten gebleven, maer evenwel binnen deselve limijten mit de waterschepen gevisschet, die ondersaten van Campen ende landen van Overijssel haer netten en fuicken an stucken geseilt, soodat daeruit vele bitterheits tusschen beiden gevolgt is, alsoo dat die van Vollenho, Campen, ende andere hare schepen en netten hebben genomen, daerenboven die visschers in gevanckenisse geworpen. Ten beiden sijden sijn grote onkosten gedaen, veele verscheiden dagvaerden binnen Utrecht ende elders gehouden, vele kontschappen voer den commissarien, die daeromme van Brussel hier opten lande van Vollenhove quamen, tot merkelicke onkosten, die de lantschap van Overijssel daeromme deden; ende men seide, dat die waterschippers oock te hove grote onkosten deden, soo dat ick wel hebbe horen seggen, dat als die gesanten van Overijssel onversiens in dat salett van die president Viglius solden gekomen wesen, dat se op dat buffet solden gesien hebben een waterschip van silver gemaect mit all sijn seillen ende netten alst vaert en visschet. Die van Gelderlant gaven oock bij supplicatie te kennen, an die hartoginne van Parma, waerin sij alle die beswarelicheit van de waterschepen verhaelden, hoe dat se alle die omliggende landen van die Zuderzee beswaerlick waren, ende den stromen, die daer inneloten, soo sij all dat vischwarck overall bedorven, ende te niete maeckten. Ende alle die

Gelderlant
klachtig
over de
waterschepen.

steden, die op die stromen voors. ende op de Zuiderzee lagen, waren mit dese provisionele sententie niet geholpen, dan begeerden, dat men de Zuderzee wolde bevrijen, opdat die visschen mochten genereren, ende dat saet perfectheit mochte krijgen, datwelck sij alle versmoorden.

Dese questie is dus lange blijven staen, soodat vele swarigheid daeromme ontstont, selfs tussen beide heren statholders, als die prince van Orangien ende die grave van Arenberg, eenig misverstant is verresen, oock tusschen den grave van Arenberg ende den president Viglius ettelicke woorden sijn gevallen; ten lesten is daerinne opten lesten dagh van April a^o 1559. diffinitivelick gewesen, waervan de sententie volgt luidende aldus:

„Gesien in den groten raet des Conincks het proces aldaer bij wijllen van den hartog van Savojien vanwege Sijne Mait in dato den 11. April lestleden overgesonden, mit expresse ende speciale last, omme bij denselven groten raett gedetermineert ende gedetermineert te worden, ende voir den secreten raedt derselver M^t geinstitueert tusschen die ridderschap en steden des landes van Overijssel eijsschers ter eener sijde, ende eenige steden en vlecken van Hollant, gelegen op die Zuderzee, ende hen generende mit die visscherijen in derselver Zuderzee, volgende die procuratie daarvan overgelangt verweeiders ter anderen, beroerende die questien van die limiten des voorseiden landes van Overijssel.

Definitive
sententie
tot vordel van
Overijssel.

Die Coninck doende recht op dat voors. proces secht ende verklaert die verweeiders geen recht te hebben van te mogen visschen mit waterschepen noch anderssins in die monden van die rivieren van

der IJsselen noch die wateren, geheten die Camper sanden, sooveer als die strecken op die diepte van drie ellen ende een halve waters op een gemeene vloet, noch in dat Swartewater ofte mondt van die Vecht, van die Voorst vorts opwaerts na Gelemuden van een lant tot dat andere; verbieden dieselve verweerdere binnen dieselve wateren gedefineert als boven te visschen; verklaert voort die ingesetenen van Vollenhove haer recht te competeren, omme die tijt van de steurvanck haer steurvluwen ofte netten om steur daermede te vangen te stellen van de Camper sanden af, ter plaetsen daer de van Campen en Vollenho jaerlix gewoonlick sijn te stellen die steurbaken recht uit stellende nae die plaetse des huses van die Cuijre plecht te staen in gewoontlicke manieren. Ende den verweerdere geen recht te competeren, om datselve directelick ofte indirectelick te mogen beletten ofte behinderen. Verbieden tot dien eijnde, ende uit sulcke goede consideratie denselven verweerdere, dat sij duirende den tijt ende saisoen van den steurvanck, te weten van Meijdag af tot S. Jacobsdag, beide die dagen inclusive, mit gene waterschepen en komen ofte varen visschen in die wateren tusschen Veenhuisen ende Emeloert, ende van daer voortan tusschen die eijlanden van

Enns ende Emeloert ende die custen van den lande van Overijssel. Verklaeren die voors. Ennseners tot haren fijne ende conclusien niet ontfancklick noch gefondeert, absolveren daer aff die voors. verweerdere, ende dit all sonder praejuditie van de hoogheit van Sijn Mait., want dat recht van de visscherijen hem competerende is. Ende dat die wateren voor die landen van dien huise, om die van Sijn Mait.

bevischt te worden na older gewoonten. Ende compenseert die costen ten beiden sijden in dese saecken gedaen om redenen Sijn Mait. daer toe moverende; gedaen ende geprononceert toe Mechelen, opten lesten dagh van April a^o 1559."

Carel de 5
wil de landen
transporteren
an sijn soone.

Omtrent S. Micchiel heeft K. M^t. placcaten uitgesonden an alle sijne landen van herwaerts over voort an alle steden ende heerlickheiden, die mede staten van die landen waren, verschreven om tegens den 18. dagh van October binnen Brussel te komen mit volkomen macht ende procuratie, soo Sijn Mait. was gesint sijne landen bij sijn leven an sijnen soone coninck Philips over te dragen, soo is binnen Brussel seer vele volx tegens die voors. dag gekomen, soo worde den dagh hent tot den 25. October uitgesteld. Oock heeft K. M^t. die lantschap en steden van Overijssel durg den grave van Arenberg oock verschreven, dat sij hare gesanten binnen Brussel solden senden mit volkomen macht. Dese saecke moet ick wat wijt verhalen, om te sien woe onse voorsaten sich hebben voorgesien, dat sij sich niet geerne in hare privilegien hadde vertreden. Soo heeft de gr. van Arenberg den drien steden, Deventer, Campen en Swolle, geschreven, dat se enige binnen Brussel solden schicken tegens den 14. dag Octobris, om te sien ende te horen, dat K. Carel onse erfhere dese sijne erfneiderlanden cederen ende transporteren worde tot behoef van H. Philips, Prince van Spanien, Coninck van Engelant, ende Sijn Con. M^t. voor onsen erfhere bij leven sijnes vader te hulden ende te ontfangen, dat sus anders na des keisers doot eerst geschieden solde. Die grave van Arenberg hadde eerst int particulier op dese saecke verschreven, welcke die

Hieromme
lantdag
in Overijssel.

drie steden seer quellicke namen ende hebben besloten, dat se dat Sijn Genade gevoegelijker wijze wolden te kennen geven, opdat sulx voortan vermijdet mochte worden. Hieromme is den 7. Octobris eenen lantdag binnen Swolle angeschreven, daer dese nabeschrevene vergadert waren van ridderschap en steden: Johan Sloom, drost van Vollenho, Willem van Buchorst, Hendrick Mulert, dijkgreve van Sallant, Boldewijn Hagen, Dirck van Voorst, Harmen van Langhe, Roelef van Oostenwolde, Reinolt van Coeverden, Eggert Ripparda, Geert Mulert, Seine van Brienen, Jan van Middachten, Willem Mulert, Jan Rengers, Jan van den Boetsseler, Erenst van Ittersum, Jan van Laer, Steven van Haerst, Jan van Warmelo, Jan van Steenwijck, gedeputeerden van de steden, van Deventer: Arent van Oldeneel, Wijnolt van Twickel; van Campen: Egbert ten Bussche, Harmen van de Vecht; van Swolle: Jan van Haersolte, Wolf van Ittersum, Jacob Duisterbeke, Mr Hendrick van Thijl. Ende hebben mit malckanderen besloten, dat men die besendinge tot Brussel solde doen, ende hebben daer toe gevoegt uit Sallant: Dirck van Voorst en Jan van den Boetseler; van Vollenhove: Boldewijn Hagen ende Rolef van Oostewolde; ende die steden solden daer bij voegen.

Opten 9. Octobris sijn de van Campen binnen Deventer bij den gantsen raedt erschienen, daer oock Gosen van Raesvelt, drost van Twente, is angekomen; soo hebben sij mit malckanderen die missive van den stadtholder gelesen, waerin hij seer erenstlicke bevall, dat sij hare gesanten na Brussel mit volckomen macht solden senden, mits copije of ontwerp oversendende, waerna men die volmacht solde maken,

die sij hare gesanten solden mitgeven, die ick hier wil verhalen.

Committeerden
na Brussel
gedestineert.

Hebben communicatie samelick hier op gehouden, eendrachtelick gesloten ende geconcludeert hare gedeputeerden tot Sijn K. M^t. te schicken, ende hebben daertoe gekoren N. ende N. geven denselven ende ellick van hen bijzonder volkomen macht ende autoriteit, mitsgaders speciael ende onwederroepelick bevel, dat sie ter vermoeghe dage sullen moghen compareren ende erscheinen voer Hare voors. Keiserlicke ende Coninglicke Majesteit ende aldaer mit den anderen staten van de voors. landen van herwerts over tegenwoordig te sijn, dat Sijn Keiserlicke Majesteit die renuntiatie van den voors. landen doen sall, ende insgelijcke weeromme den Coninck voor haren voors. Erfhere ende Prince te ontfangen, op belofte nochtans ende eedt, die voors. Coninck opentlick ende solemnelick in presentie van de voors. Staten doen sall, toe onderhouden ende te observeren alle datgene, dat hij tot sijne competentie generalicke ende bijzonder gesworen ende beloofd heeft, soo wel die steden van Overijssel als generaelick alle andere steden en plaetsen van de voors. landen. Ende soo hij gehouden ende verbonden sall wesen na den overlijden van sijne voorseide Keiserlicke Majesteit ende dat die voors. gedeputeerden mit desen voors. eede ende beloften, in den naem ende van wegen de voors. Staten gelijcken eedt ende beloften sullen mogen doen, alle datgene Sijn Con. Majesteit hier toe belovet ende gesworen hebben insgelijcken te holden ende te observeren, gelick sij nae den voors. overlijden gehouden ende verbonden sijn. Ende voort in den naem ende van wegen der voorseide

Staten na de voors. renuntiatie, cessie ende opdracht, ende van dan voorts den voorbenoemden Coning ontfangen ende holden voer haren voors. Erfhere ende Prince, waertoe de voorseide staten denselven gedeputeerden geauthoriseert hebben bij desen, beloven alle datgene des sij in datgene voorseid is doen, sweeren ende beloven sullen goet, vast ende van weerden te holden. Aldus gedaen etc.

Nae voorlesinge des briefs ende minute van die voorseide volmacht heeft Jan van Dotekum verhaelt die ongewoontlicke swarigheit ende belastinge der verschrijvinge des stadtholders beroerende binnen Brussell te komene, diewijle dese landen den keiser, ende die keiser reciproce gesworen sijn, soo lange K. Majesteit levet, ende mit den prince geen doen en hebben eer na dode des keisers, ware oock tegens den olden gebrucike, hulde ende eedt te doen buiten slandes, datwelcke binnens landes behoort te geschieden; woe oock per interpositas personas als namentlick door Heer Georg Schenck, stadtholder van wegen den keiser, hier bevorens is geschiet. Ende is hierop allerleij gemoveert, ende ten lesten voor goet angesien ende gesloten, diewijle ridderschap en steden niet genegen waren tegens den olden gebrucike buiten slants hulde ende eedt te doen, daerom an Keiserlicke Majesteit te schrijven als volgt:

„Onsen onderdanigen ende gehoorsamen dienstes wes wij vermogen U Rooms Keiserlicke Majesteit altoos bereit. Allerdoorluchtigste, hoogberoemste ende grootmachtigste, onverwinnelixte Keiser, aldergenadigste Here. Die Edele ende welgeboorne Here Jan van Ligni, Grave van Arenberg, U M^t. Stadtholder in Vrieslant ende Overijssel, heeft ons voor ettelicke dagen

De van
Overijssel buter:
lants eedt te
doen onwillig.

Schrijven an
den keiser.

angeschreven, dat Uwe Majesteit delibereert sij alle Uwe Majesteits Erf-Nederlanden te willen cederen in behoef van Coninglicke Majesteit van Engellant Uwe Majesteit soone, omme dieselve te ontfangen, ende tot dien einde ons bevolen onse volmachtigen te senden binnen Brussel den 14. dag Octobris tegenwoordigen maants Octobris. Wij op die uterste fronteren van U M^t. landen an dese sijde geseten, ende mit sekere tractaten Uwer Majesteits ondersaten geworden, hijer op mit malckanderen gecommuniceert ende hartelick bewegen hebbende, hetgene wij erachten ons als die gehoorsame hier inne te bewegen staet. Bidden erenstlicken, dat U Majesteit dese onse tegenwoordige schriftelicke presentatie, bede ende erbidinge genedelick afnemen willen, in aller voegen of wij onse volmachtigen opten angesetten dagh geschicket hadden. Biddende daerbeneffens seer onderdaniglick, dat Uwe Majesteit onse eerste Erfhere; die ons bes heertoe genedig erschienen; alsoch benedigen willen te continueren Uwe Majesteits genadige regeringe van de welke wij Uwe M^t ende die Majesteit van de Coninginne Regente hogelick bedancken. Averst wanneer Uwe Rooms Keiserlicke Majesteit in de cессie gants gedelibereert sijn mit den samenden staten van U Majesteits Erfnederlanden, soo sijn wij willig te consenteren in die cессie ende acceptatie voors., wanneer die samende staten van den Erfnederlanden sulx gedaen sullen hebben, voorbehoudens ons onse erven ende nakomelingen die confirmatie van den tractaet tusschen Uwe Rooms K. M^t als onse eerste Erfhere ende ons den 21. Februarii a^o. 1527 geaccordeert ende alsoodane segel ende brieven, als Uwe M^{ts} erfvolger Con. M^t. van Engellant daerop volgens

ons verlijet heeft, voorbeholden oock alle onse privilegien, gerechtigheiden, possessien, costumen ende usantien. Dan alsoo sulcke cessie ende acceptatie buten Uwe M^{ts} landen van Overijssel niet gewoontlick is te geschien, oock buitens landes nije werelde bij eenigen voorheeren geschiet is, omme nochtans in Uwe M^{ts} wille ende menonge te believeen, ende vollenbracht te worden, hetgene voors. is, is onse demoedige bede, dat Uwe M^t. wil benedigen provocatie te geven Uwe M^t. gelieven sall, omme de renuntiatie, opdracht, transport ende cessie deser lantschap en steden alhijer te doen, ende ons ende den ondersaten van Overijssel des eedts, soo wij U K. M^t. gedaen hebben, te verlaten ende daervan te absolveren, ende voort bij onsen verordenten stadtholder, den grave van Arenberg, als volmacht van hoogst gedachter Con. M^t. onsen toekomenden erfhere ontfangen te worden mit huldinge ende eedt respectivelick, woe in onse eerste submissie, bij H. Georg Schenck, als stadtholder ende vollmachtig van Uwe K. M^t., gedaen is, datwelcke onse nootdrufft nae dienstelicke ende oetmoedelicke bidden U M^t., die Godt almachtig in hogen regimente salig ende gesont bewaren will. Gegeven onder dat segel der stadt Deventer, dat wij samelick hijer in gebruicken den 9. Octobris a^o. 1555."

Vergaderinge
binnen
Deventer.

Opten selven 9. dag Octobris is die grave van Arenberg binnen Deventer gekomen. Soo sijn de gedeputeerden van ridderschap en steden bij sijn genade in die proostije gegaen, alwaer Jan van Dotekum, burgemeister van Deventer, sijn genade int lange verhaelt heeft van die voors. cessie ende acceptatie ende gesegt ongewoontlick te sijn ridderschap en steden ellick apert te verschrijven als sijn genade gedaen,

dat sulx een nieuwigheit ware, dan plegen ridderschap en steden altijd te samen te komen etc. Waer sijn genade op antwoorde, dat hij datselve niet gedaen hadde tot infractie van hare gewoonten, dan allene, dat de tijt seer kort sijnde geen generale bijkomst solde kunnen lijden. Daerbeneven gesezt, dat ridderschap en steden niet wel en wosten, wat die menonge te Hove waer, of men daer oock hulde ende eedt solde doen, dat ware geen gewoonte in Overijssel buitenslandes hulde ende eedt te doen, dan waren willig na gedane cessie binnenslandes — ende daer sulx behoort — hulde ende eedt te doen den prince ofte sijnen volmachtigen, woe oock bij tijden van Heer Georg Schenck van wegen des keisers geschiet ware. Tot welcken eijnde ridderschap en steden een brief hadden doen concipieren an K. M^t., welcken brief sij sijn genade hebben laten hooren. Volgens hem gebeden, dat hij sich niet wolde beswaren sulcke volmacht an te nemen, ende indien hij van den prince gecommitteert worde alhier van Sijn M^{ts} wegen hulde ende eedt te ontfangen, ende wederomme te doen, opdat die lantschap van die reisse ende grote kosten ontheft ende bij haer olde gebruick mochten blijven. Daerop sijn genade antwoorde, dat men den brief wel mochte laten gaen, allene dat men die partikulariteit daer uit solde laten en schrijven, dat men buitenslants geen hulde ofte eedt behoort te doen, doch mochten ridderschap en steden doen als haren goeden raet bedragen mochte, ende daerbeneven beloofde sijn genade, soo hij van Con. M^t. van Engelant daer toe worde gecommitteert, wolde dieselve annemen, ende doen soo vele als hem mogelick was, om die sake te vorderen. Soo sijn

ridderschap en steden mit malkanderen gesloten, dat sij tot Brussel hare gesanten niet wolden senden, dan allene den voors. brief an K. Majesteit, hetwelck oock gedaen is.

Carolus 5
cedeert de
Nederlanden.

Opten 25. Octobris des namiddaegs, ende was op een Vrijdag, sijn binnen Brussel op dat Hof vergadert alle die staten van die Nederlanden, om die overdracht van de keiser op sijnen soone, coning Philips, bij te wonen, ende haren niuwen prince te hulden, gelick geschiet is, behalven die gesanten van Overijssel om redenen als voors. ende die van Loven, die seiden prlvilegie te hebben geen hartog van Brabant te hulden buiten haer stadt.

Die keiser heeft die ontschuldige van de van Overijssel voor goet angenommen, ende den grave van Arenberg daer toe gestelt die voors. cessie te doen, ende die huldinge van wegen den coninck van Engeland te ontfangen, als blijkt bij sijnen brief an denselven grave, geschreven den 25. Octobris a^o. 1555 tot Brussel.

Ende hierna, opten lesten Novembris a^o. 1555 heeft coninck Philips oock an den grave van Arenberg geschreven, om van sijnent wegen die huldinge van die van Overijssel te ontfangen, ende continueerde hem bij sijn stadtholderschap aldaer.

1556.
Vergaderinghe
tot Vollenho.

A^o. 1556. Als de grave van Arenberg die bevelschriften van den keiser ende coninck Philips hadde ontfangen van die cessie ende huldinge van de landen van Overijssel, soo heeft hij de amptluden ende die gedeputeerden van de drie steden tegen den 11. Augusti binnen Vollenhove verschreven, die opten voors. dach aldaer sijn verschenen als namentlick: Unico Ripparda, drost van Sallant, Goossen

van Raesvelt, drost van Twente, Johan Sloom, drost van Vollenhove; van Deventer: Arent van Oldeneel ende Geert van IJrte; van Campen: Egbert ten Bussche ende Harmen Cruse; van Swolle: Jan van Haersolte, Mr Hendrick van Tijl; alwaer sijn genade door den canceler Heer Johan Mepsche, int bijwesen van Keis. Mait. raden, als Mr Geerlof Doijs, Egbert van Ensse, Roebert van der Beke ende die griffier Francoijs Garterotti, heeft doen voorgeven, dat Keis. M^t. in October lestleden alle de staten van de Nederlanden hadde doen verschrijven, om te komen binnen Brussel ende te sien, dat Sijn K. M^t. alle deselve landen wolde transportereren tot behoef sijns soons Philippi des conings van Engelant, daer gemeentlick alle die andere staten erschienen, ende Sijn K. M^t. wel versien hadde, dat de landen van Overijssel daer oock solden erschienen hebben, dan sijn genade hadde den van Overijssel alsoo ontschuldigt, dat men des te hove vredig ware geweest, ende dat sijn genade nu commissie hadde van K. en Con. M^t., om de voors. cессie ende acceptatie respectivelick toe doen ende te ontfangen ende om datselve te voltrecken, hadde sijn genade die amptluden ende steden verschreven, omme mitten anderen eenen dagh daer toe dienende te beramen. Die Amptluden mit de gedeputeerden van de steden hebben sich daerop beraden, ende besloten, dat men over 8 dagen ter Nijerbrugge de alinge lantschap van ridderschap, groote ende kleine steden solde verschrijven ende ellick drost, ende die grote steden solden haer ingeseten van ridderschap ende kleine steden verschrijven, die an haer appelleerden, om alsdan daer toe tijt ende plaetse te beramen, waer ende wanneer sulcke huldinge ende

eedt solde geschieden respectivelick, ende wes daer worde gesloten, wolden sij haren stadtholder laten weten, dat sijn genade alsoo doer den drost van Sallant worde tot antwoord gegeven, daer hij mede tevreden was.

Tot Nijerbrugge.

Die ridderschap en steden, groot en kleijn, sijn tot Nijerbrugge vergadert, alwaer die drosten ende gedeputeerden van die drie steden opten 18. Augusti die ridderschap ende gedeputeerden van die steden alles te kennen gaven, hetgene haer van den grave van Arenberg binnen Vollenho was ervaren. Waer oock onder anderen mede worde verhaelt, woe dat K. M^t. die landen van Overijssel belooft, versegelt ende gesworen hadde te holden in hare lant-, stadten leenrechten, costumen ende usantien, waer tegens sij bevonden opentlick gedaen te worden, soo diverse brieven in Overijssel waren uitgegaen hebbende den titul ende ludende als volgt:

„Die stadtholder, canceler ende raden K. M^t. in Overijssel, Drente unde Linghen.”

Beswaernisse.

In welke brieven sij sich beswaert bevinden als solden canceler ende raden sich willen annemen eenige jurisdictie in Overijssel te onderwinden, tot infractie van hare lant- ende stadtrechten, costumen ende usantien, welke nijgheit sij begeerden eerst ende voor all afgedaen te worden, ende dat die stadtholder, de grave van Arenberg, mochte regeren als hare voorheren, bisschoppen van Utrecht en hare stadholders Schenck ende Buren, gedaen hadden; ende dat canceler ende raden sich annamen eenige jurisdictie, dat sij daer gants niet mede tevreden waren, hebben daeromme geschreven, dat sij geerne canceler en raden in Overijssel hadden afgedaen voor

ende alleer sij den keiser verlaten, ende den coninck van Engelant weder annemen solden, insgelijcks begerende, dat die grave van Arenberg haer copije wilde senden van sijn procuratie ende commissie, angaende de huldinge, off deselve oock gemes ofte conform sij den tractaet tusschen haer ende den keiser opgericht, geconfermeert ende beedet etc. Gegeven den 18. Augusti a^o. 1556 toe Nijerbrugge.

Die grave van Arenberg is seer van desen brief verwondert geweest, dat men nu de huldinge solde ophouden, om sulcke oorsaecken wille, daeromme begerde hij van ridderschap en steden, dat sij de huldinge solden laten voortgaen, ende solden daernae die saecke van canceler ende raden disputeren. Dan die van Overijssel sijn daer gants niet mede tevreden geweest, ende wolden voor de huldinge datselve afgedaen hebben, waeromme vele moijte is geweest, ende mennigvuldige dagvaerden om gehalten, soo mitten statholder, canceler ende raden, maer hebben sich niet kunnen vergelijken. Ten lesten hebben ridderschap ende steden haer gesanten mit instructie na Brussel gesonden, om die nijgheit van canceler ende raden aff te bidden als uit Sallant Johan Rengers; uit Twente Heer Berent te Bever, commandeur tot Ootmarssen; uit Vollenho Boldewijn Hagen; van wegen Deventer Geert van IJrtte; van Campen Egbert ten Bussche; van Swolle Mr Hendrick van Tijl; ende in haer instructie was int lange verhaelt, dat die in-settonge van canceler ende raden in Overijssel was tegen den tractaet mitten keiser ingegaen, oock tegen haer lant-, stadt- ende leenrecht, dat ick alle wil verbij gaen om korthetwille, doch dat meeste daer van sall int jaer 1563 gesien ende verhaelt worden,

Gesanten
na Brussel
gesonden.

als de canceler ende raden sich weder int lant van Overijssel bott ende verbot annamen.

Die gesanten van ridderschap en steden hebben haer beswaringe den Hartog van Savojien na luit haerder instructie te kennen gegeven, ende wijtlopig mit hoir gehandelt, dat wij om korthetwille verbij gaen, doch onder anderen, dat canceler ende raden in den lande van Overijssel, soo men haer commissie moste veranderen, solde men die puncten daer sich de lantschap in beswaerden uit laten etc., waerop men mit haer solde handelen.

Soo sij nu weder in Overijssel gekomen waren, hebben sij ridderschap en steden van alles, woe het haer tot Brussel was gegaen, report gedaen, ende hebben mit malckanderen besloten, dat sij Rooms K. M^t. sijnen eedt wolden ontslaen, ende Con. M^t. van Engelant weder hulde ende eedt doen.

Vergaderinge
tot Deventer.

Opten 16. Decembris sijn ridderschap en steden binnen Deventer verschenen, mits hebbende volmacht van hare burgeren als den keiser den eedt te mogen ontslaen, ende den coninck van Engelant die hulde te doen, ende den eedt reciproce, waervan elke stadt den grave van Arenberg besegelde acten solde geven, inhoudende den eedt, die de ridderschap en steden den coninck solden doen ende reciproce weder ontfangen; welke concepten worden gelesen, die ridderschap ende steden den stadtholder besegelt solden geven, waervan sevene worden gemaect.

Hierop sijn ettelicke gedeputeerden van ridderschap en steden gegaen an den grave van Arenberg, om Sijn Genade die concepten, volmachten, te vertoonen ende te laten horen, als oock geschiet is. Daerna hebben sij Sijn Genade dese navolgende protestatie voorgelesen.

Protestatie
tegen canceler
en raden.

„Voer den Edelen ende Welgeboorenen Heren, Heer Jan van Ligne, grave tot Arenberg, vrijhere tot Barbanson, here toe Bussier, Rooms K. M^t. in Vriesland, Overijssel, Groningen ende Linghen stadtholder ende capitein-generael sijn op dagh van huden erschenen in eigener persone die gemene ridderschap ende gedeputeerden van die drie steden, Deventer, Campen en Swolle, presenterende die staten van Overijssel, ende hebben voer datgene, dat sijn voer ettelicke maenden binnen desen jare van 1556 bevonden hebben, dat canceler ende raden, die nu nijes buiten believinge van de staten voors. verordineert sijn eenige jurisdictie, regeeronge, bott ofte verbot in den voors. landen van Overijssel an te nemen ader te usurperen, datwelcke die voors. staten gesustineert hebben te wesen contrarie den tractaet tusschen onsen aldergen. Heren Rooms K. M^t. onsen eersten erfhere ende den voors. Staten opgerichtet, mede contrarie den olden vrijheiden, jurisdictien, costumen ende usantien van Overijssel ende hebben deshalven die van de ridderschap ende die van de steden gecommitteert an onsen Gen. H. Haer Conincklicke M^t. van Spangien ende Engelant als onsen anderden erfhere, om Sijn Conincklicke M^t. te verklaren recht ende reden, waeromme die voors. canceler ende raden in Overijssel ende over den ondersaten van Overijssel geen jurisdictie, bott ofte verbott behoren te hebben ende Sijn Con. M^t. te bidden, dat alle sulcke nieuwigheit moge afgestalt voor toekomende huldinge, geblijckende voorder bij schriftelicke instructie bij copije te Hove overgegeven. Daerop Sijn Con. M^t. wel geïnformeert wesende denselven gesanten in effect in schrift voor antwoord heeft doen geven, dat alsoo

Beswaernis van
canceler en
raden.

mits doende bij ridderschap und steden die voors huldinge alle die commissien van de officiers des-selven landes ende mitsden oock de voors. canceler ende raden geen niuwe commissie geven sall ter tijt toe, dat Sijne M^t mit den voors. van ridderschap ende steden sall doen communiceren sekere punten ende artikulen die administratie van de justitie in de voors. landen ende de angaende tusschen Sijn M^t. ende ridderschap ende steden voors. gedaen ende geacordeert sall sijn, in wat puncten van saecken Sijn M^t. canceler ende raden in denselven landen sall mogen gebruicken ende hoeveer hare authoriteit voors. wercken sall. Des sullen canceler ende raden beloven des niet te onderwinden, totdat bij de voors. communicatie op deselve saecke mit ridderschap ende steden geacordeert sall sijn, blijvende voorder bij deselve schriftelicke antwoorde. Waervan gemene ridderschap en gedeputeerden van de steden in de naem van de voors. Staten Sijn Con. M^t. hoghelick bedancken, dan sijnnen de voors. Staten eenpaerlick gesloten, dat sij door die nije huldinge, die sij Sijn Con. M^t. als haren anderden erfhere huden desen dagh doen sullen, niet en consenteren in eenige jurisdictie ofte administratie van justitie, die den voors. canceler ende raden in eeniger wijse voor henne gedaen sijnnen. Ende dat se oock in alle communicatien, die opten voors. schriftelicken antwoord van wegen Sijne Con. M^t. mitten voors. staten gehalten sullen mogen worden, niet geniget oock vermoghe des tractaets niet en behoren te continueren in eenige jurisdictie ader administratie van justitie, die canceler ende raden geven tenderende tot eenige infractie van hare gerechtigheden, daertoe blijvende

Tot infractie
van
gemene rechten.

bij haer oude lantrechten, dijkrechten, thinsrechten, hofrechten ende oude jurisdictien, costumen ende usantien, hen bij Rooms K. M^t. ende Con. M^t. bestediget ende geconfirmeert inhoudens des tractaets. Ende alsoo de voors. staten processen angenomen hebben tegens die van Groningen ende Drente, alsmede litematen der voors. lantschap mede toebehoren, ende die voors. van Groningen ende Drente ¹⁾ niet verschreven noch oock niet tegenwoordig en sijn ende voor gedachten daghe mit de voors. Staten geen huldinge ende eedt doen sullen. Ende dat de voors. staten daerin ende in alle datgene voorschreven is ende in alle hare gerechtigheiden onverkortet sullen wesen ende blijven, daervan sij samptelicke ende solemnelick geprotesteert hebben ende protesteren tegenwoordelick, woe oock van de huldinge, die de voors. eerstelick gedaen hebben, blijkende bij een acte daervan sijnde de tegenwoordige protestatie gedaen voer de huldinge, die de gemene ridderschap ende steden gebeden hebben bij den voors. Heren stadtholder onderteickent te worden. Des ter oorkonde hebben wij Jan van Lignhe, grave van Arenberg, vrijhere tot Barbanson etc. stadtholder ende volmachtiger voors. ter begeerte van de ridderschap ende steden voors. deselve protestatie mit onse eijgen hant onderteickent, int jaer 1556 den 16. dagh Decembris.”

Coninck
Philips wort in
Overijssel
gehult.

Daerna, als de grave van Arenberg dese protestatie hadde onderteickent, is hij mitten canceler ende die andere raden bij de ridderschap ende gesanten van de steden, groot en kleijn, op dat Bisschops hoff gegaen,

¹⁾ In het HS. staat boven Groningen „b” en boven Drente „a”.

ende heeft sijne commissie durg den canceler doen openen ende overluit lesen, die hij van den keiser ende den coninck hadde mit de vollmacht ende de volmacht, die hij van de coninck van Spanien hadde is bij de ridderschap ende steden gebleven, ende van des keisers breven namen de Staten van Overijssel copije ende transempst ofte vidimus onder dat segel van dat capittel van Deventer. Dit geschiet wesende heeft de grave van Arenberg eersten als volmachtige van K. M^t. ridderschap en steden, groot ende kleijn, presenterende de staten van den lande, den eedt, waermede sij Keis. M^t. waren verbonden, ontslagen. Daerna heeft hij de lantschap van Overijssel vertegen van wegen Keis. M^t. tot voordeel sijnes soons die coninck van Spanien. Daerna heeft hij de ridderschap mit de kleine steden den behoorlicken eedt van wegen Con. M^t. gedaen, en die van de lantschap hebben Sijn M^t. weder gesworen, hulde ende eedt nae behoren gedaen. Daernaen sijn Sijn Genade mit de gantse raet van Deventer ende de gedeputeerden van Campen en Swolle in solemnele processie an den Brinck gegaen op de Waghe, aldaer Sijn Genade de stadt van Deventer ende hare borgeren in specie hulde ende eedt gedaen heeft, desgelijcks heeft de raedt van Deventer mit hare borgeren oock gedaen. Daerna heeft Sijn Genade weder in specie den van Campen ende Swolle gesworen, ende die gedeputeerden van de steden mede als volmachtigen van borgemeesteren, schepen, raedt ende gesworen gemeente, ende der gantse borgerschap ende ingesetenen wederomme apert elek int sijne hulde ende eedt gedaen. Ende sijn daarna de ridderschap en gedeputeerden van de steden, groot ende klein, mit den grave van Arenberg

op dat Wijnhuis gegaen, waer se die stadt van Deventer te gaste hadde, ende hebben daer goet cijer gemaect. Die stadtholder heeft den drien steden hiervan elck apert segel ende brieven gegeven, waerin die eeden, die sij malekanderen reciprocelicken hebben gedaen, verhaelt worden, mit meer andere omstandigheden, waeromme ick de copijen daarvan hier oock wil stellen.

„Ick Jan van Linghe, grave toe Arenberg, vrijhere toe Barbanzon, tot Bussiere, ridder van de orde des gulden vluses, Coninckl. Mt. van Hispanien, Engelant etc. Stadtholder ende Capitein Generael van Vriesland, Overijssel ende Linghen als volmachtig van den alderdoorluchtigsten, hooggeborensten ende grootmogenden vorsten ende heren Philips coninck van Hispanien, van Engelant, van beide Sicilien, van Jerusalem etc., eertshartog van Oostenrijck, hartogen van Burgondien, van Brabant, van Gelre etc., grave van Habsburge, van Vlanderen, van Hollant etc., in qualiteit als hartog van Brabant ende grave van Hollant, erfheere der landen ende steden van Overijssel.

Doen kont ende betuigen in ende vermits desen onsen openen besegelden brief, alsoo wij als volmachtig van den alderdoorluchtigsten, hooggeboornen, grootmogenden, onverwinlickste vorsten ende heeren H. Carel van Godes Genade Keiser van Romen die 5 etc. in qualiteit als hartog van Brabant, grave van Hollant ende erfhere van Overijssel, denselven landen, steden ende heerlickheiden van Overijssel, mit alle hare rechten, hoogheiden, pre-eminentien, jurisdictien ende regalien sonder iet daer in te reserveren, op dach van heden in tegenwoordigheit van de samende staten van Overijssel cedeert ende opgedragen hebben, cederen ende opdragen tegenwoordelicken in behoef

Eedt des
conincks an de
van Overijssel
gedaen.
Op een outEvan-
geliboeck ge-
schreven met
de eijgen hant
van Lebuino
etc. Lindeborn
p. 55.

van Sijn Keis. M^t. belieften soone ende here H. Philips Coninck van Hispanien ende Engelant voors. oock deselve lantschappen ende steden die eedt, daermede sij Sijn K. M^t. verplichtet sijn geweest, quijtgescholden ende quijtschelden tegenwoordelick, hebben wij volgens als volmachtig van Sijn Con. M^t. name ende seker gelovet ende gesworen, geloven ende sweren in ende vermits desen onsen openen besegelden brief op Godes Heilige Evangelium, voer Sijne M^t. ende voor Sijn M^{ts} erven ende nakomelingen hartogen van Brabant, graven van Hollant ende erfhere van de landen ende steden van Overijssel, dat Sijn Con. M^t. die heilige kercke sall voorstaen, weduwen ende wesen beschermen ende doen beschermen. Ende die burgemeesteren ende schepen ende raedt, gesworen gemeente, voort de gemene borgeren ende ondersaten der stadt van Campen mit haren toebehoren laten blijven ende onderhouden in alle hare lantrechten, stadtrechten, leenrechten, dijckrechten, in allen anderen hare privilegien, possessien ende costumen, elck int sijne soowel van der Anze als andere vrijheiden, die se hebben ende daer af sij deugdelick tot hier toe gebruickt hebben. Ende voort sie voor te staen, beschutten ende beschermen, ende allent te doen na inholt der brieven van confirmatien van dato den 21. Februarii int jaer 1527, onder dat segel K. M^t. voors., die se daervan hebben. Ende voorts de voors. stadt van Campen hare borgeren ende ingesetenen mit alle haren toebehoren doen sall, als dat een goet erfhere ende lantforst schuldig sall wesen te doen, soo moet Sijn Conincklike M^t. Godt helpen ende alle sijne Heiligen.”

In forme voors. gedaen wij wederomme van burge-

meisteren, schepenen ende raet, gesworen gemeente, borgeren ende ingesetenen der stadt Campen solemnelicken in dato van desen hulde ende eedt ontfangen hebben, ludende van woorde te woorde als volgt.

Eedt van de
van Overijssel
an den coninck.

„Wij burgemeisteren, schepenen ende raet, gesworen gemeente, voort gemene borgheren ende ingesetenen der stadt Campen, doen kont ende betuigen in ende vermits desen onsen openen besegelden brief voir ons, onsen erven ende nakomelingen, alsoo die alderdoorluchtigste, hoog-geborenste, grootmogenste ende onverwinnelickste vorst ende here H. Carel van Gods Genade Keiser van Romen die 5 etc. in qualiteit als hartog van Brabant ende grave van Hollandt onsen eersten erfhere van Overijssel bij Sijne Maj^{ts} levendigen lijve in behoef van Sijn M^t. belieften sone des alderdoorluchtigsten, hooggeborensten ende hoogmogensten forsten ende heren H. Philips, Coninck van Hispanien, Engelant etc. in gelijcker qualiteit als hartog van Brabant ende grave van Hollandt, die alinge lantschap en steden, sterckten ende heerlicheiden van Overijssel, mit alle hare rechten, hoogheiden, prae- eminentien, jurisdictien ende regalien, sonder daerin te reserveren, durg den edelen ende welgeboornen heren H. Jan van Linghe, grave van Arenberg, vrijhere toe Barbanzon etc., ridder van der orde des gulden vluses, Sijn Rooms K. M^t. stadtholder ende capitein-generael over Vrieslant, Overijssel ende Linghen als volmachtig van Sijn K. M^t. voir ons ende in ons aller tegenwoordigheit heeft doen cederen ende opdragen, ende volgens ons ende die samende ondersaten van Overijssel heeft doen ontlasten ende quijtschelden al sodane hulde ende eedt, als wij

ende de voorschreven ondersaten Sijn Rooms K. M^t. voorheren gedaen hebben. Soo hebben wij alsoodane hulde ende eedt, als onse aldergen. here Rooms K. M^t. ons voorheren gedaen heeft, insgelijcken verlaten ende hebben nu op dat niuwe gelovet ende gesworen, loven en sweeren voor ons, onse erven ende nakomelingen in ende vermits desen onsen openen brief den doorluchtigen, hooggeboornen, grootmogensten vorsten ende heren H. Philips, coninck van Spanien, van Engelant, beide Sicilien, van Hierusalem etc., eersthartog van Oostenrijk, hartog van Burgondien, van Brabant, van Gelre etc., grave van Habsburg, van Vlanderen, van Hollant etc. ende onsen anderden erfhere van de landen ende steden van Overijssel, Sijne Con. M^{ts} erven ende nakomelingen in den hartogdoom van Brabant ende graefschap van Hollant ende heerlicheit van den lande van Overijssel voors., getrouwe ende geholdt sijn sullen, Sijner Con. M^t. ende derselver erven ende nakomelingen voors. dat beste doen ende dat argste keren, ende voort alles doen sullen, dat goede, trouwe ondersaten bij haren natuerlickien lantforsten ende erfheren behoren ende schuldigh sijn te doen, alsoo moet ons Godt helpen ende alle Sijne Heiligen.

Besluit.

Des te oorkonde hebben wij Jan van Linghe, grave toe Arenberg en vrijhere tot Barbanzon, stadtholder ende als volmachtiger voors. desen onsen openen brief mit onse eigen hant onderteickent, ende mit onsen seghel hier voor angehangen doen besegelen. Ende wij burgemeesteren, schepenen ende raedt der stadt Campen, hebben onse stadtsel hier beneden an den brief ende beneffens onses genadigsten heren stadtholder segel oock an desen brief gehangen.

Gegeven in den jare onses Heren 1556 opten 16. dag Decembris.”

Insgelijcke brieven hebben die beide andere steden Deventer ende Swolle ontfangen ende oock gegeven.

Coninck
Philips here van
Overijssel.

Ende alsoo is Philippus die 2. coninck van Hispanien, als here van Overijssel ontfangen ende gehult.

Frederick Schenck

Ep. Traject. 61.

N.B.

Int selve jaer 1556 den 26 Septembris ¹⁾ storf die bisschop van Utrecht ende Overijssel, Georg van Egmont, hem succedeerde int bisdom Frederick Schenck, outste soone van Georg Schenck, stadtholder van Overijssel, sijnde een man van grote geleertheit als blijktt bij verscheiden boecken, die hij heeft geschreven. Hij was te voren kamerrichter tot Spier, storf int jaer 1580 tot Wijck seer haestig, sittende int geselschap van sijne concubinen, daer hij veel bastardkinderen bij hadde gewonnen, die namaels sich merckelick met sijn goedt verrijckten.

Jste fuit primus archiepiscopus nec mirum si sub concubinario Ep. concubinarij fuerunt sacerdotes de quibus ad a^m. 1564. Canceler en raden in Gelderlant schrijven an den grave van Megen haren stadtholder van de swarigheiden, belangende 't concilie van Trente in *verbis*, dat in desen landen onverhoort, dat iemant ob concubinatum der geistliche personen gestraft sij bij weltliche of geistliche rechten, daerom die underthanen sich desses besweren werden, insunderheit wan dat van den geistlichen richter geschien solte.

Maximilianus Caesar in Litt. ad papam apud Thuanum his. Lib. 36, hoc saeculo vix inter multos

¹⁾ Aldus in het HS., dit moet echter zijn 26 November 1559.

unus reperitur qui castum caelibatum prestat, omnes fere publici sunt schortatores cum maximo animarum discrimine et populi offensione.

Espenceus etiam Episc. in Tit. cap. 1. Turpissimum est quod officiales permittunt clericos cum concubinis meretricibus et pellicibus habitare, liberos procreare sinunt accepto ab iis certo quotannis censu: atque adeo alibi a continentibus nam habeant, inquiunt, si velint.

DAT VI BOEK.
DER HISTORIEN VAN DEN LANDE
VAN
OVERIJSSEL

onder de regeringe van Philips de II.

Coninck van Hispanien.

1558.
Egbert van
Ensse, drost
van Coeverden.

A^o. 1558. Koninck Philippus van Spanien heeft het drostampt van Coverden verleent an Egbert van Enss, diewelcke aldaer is drost geworden mit vorwerden ende conditien, dat hij de drie steden Deventer, Campen ende Swolle dat hujs ende borgh Coeverden solde na older gewoonte verborgen ende eedt doen, hetwelcke geschiet is, ende daervan sijn segel ende brieven gegeven, an elcke stadt int bijzonder als wijder in den brief selfs is te lesen.

Vide Pontanum
pag. 873, 874.

In ditselve jaer geschieden overall in Overijssel veele moorderijen ende brantsstichterijen ende andere schelmstukken, voornamenlick tot Ghiethoorn.

De coninck
vertreckt
na Hispanien.

A^o. 1559. Die coninck van Hispanien was gesint uit Nederlant na Hispanien te vertrecken, soo heeft hij alle die staten van datselve lant, tegen den lesten Julij, oock ridderschap en steden van Overijssel verschreven, dat se haer gesanten daer oock solden senden, om an te horen wat men haer solde voor-

lesen, waeromme ridderschap en steden ter Nijerbrugge sijn vergadert ende hebben besloten, dat se den dagh wolden bereisen, ende hebben daertoe gecommitteert uit Sallant Jan Rengers; uit Twente Roelef van Langhen; van Vollenhove Boldewijn Haghen; van Deventer Lubbert van Winssem; van Campen Henrick de Wollif.

Op dese vergaderinge worde van de landen versocht betalinge van een grote somme van penningen, de de coninck hadde opgenomen, waervan nochtans die van Overijssel sijn vrij gehouden, allene dat se sich solden laten angaen, als of sij oock den coninck mit pennongen mosten te hulpe komen. Oock stelde de coninck stadtholders over een ieder provinssie, ende de graef van Arenberg bleef stadtholder van Overijssel.

N.B. Int selve jaer geschieden oock vele moorderijen in Overijssel, ende opten 5. Decembris omtrent 5 uren des avonts hebben seeckere schelmen Claes Wijntjes mit sijn soone tot Deventer op de Welle vermoort. Dese Wijntjes was een coopman van wijnen ende borger van Aernhem, sijn broeder was Balthasar Wijntjes, muntmeister van de drie steden van Overijssel. Quae latrocinia cum saepius fierent census omnium civium est habitus, qui intra spatium decennij Daventriam habitatum venissent.

Claronge
tot Deventer.

A^o. 1560. opten 1. Octobris heeft de stadtholder Arenberg sijn hoge rechtdag binnen Deventer gehouden op des Bisschops Hoff. Die graef van Arenberg satt als richter tusschen sijn beide coernoten Unico Riparda ter rechter ende Jan van den Boetseler ter slincker sijden. Noch saten die drosten bij hem in de bancke, ende de gedeputeerden van de drie steden.

Ende achter den statholder stonden ende saten des conincks raden in Overijssel. Die rentmeister van Sallant was dingwaerder ende spande de bancke van wegen den coninck als heere van Overijssel. Opten 4. Octobris is de stadtholder mit de ridderschap ende gedeputeerden van de drie steden in de grote claronge getreden. Ten eersten heeft die griffier van den lande van Overijssel alle die namen van de ridderschap ende absenten angeteickent. Die stadtholder hadde de raden in Overijssel oock bij hem, dan die en hadden geen stemme, ende waren dese Egbert van Ensse, drost van Coeverden, Mr Geert van Oostendarp, Mr Robert van der Beeck, rentmeister van Sallant, dingckwaerder, Mr Hendrick van Tijn, Francoijs Walterotti, griffier van Overijssel; van de ridderschap: Unico Ripparda, drost van Sallant, Johan Sloot, drost van Vollenhove, Erenst Mulert, schulte van Hasselt, Dirck van Voorst, Bartold Sloot, Berent van Bevervoorde, Jan Splinter, Adolph van Twickelo, Rolof van Oostenwolde, Jan van den Boetseler, Jan Rengers, Rolof van Scheven, Eggert Ripperda, Jan van Laer, Christoffer van Overhagen, Rolef van Langen, Reinold van Coeverden, Jan van Haersolte, Hendrick van Oldeneel, Claes van Bevervoorde, Harmen van Welevelt, Jan Mulert, Seino van Brienens, Wolter van Heiden, Jochum Baeck, Hendrick van Ittersum, Harmen van Westerholt, Boldewijn Hagen, Georghen van Bermentlo, Brun Bake, Wolter van Coeverden, Meij van Heerde, Jasper van Twickel; van Deventer: Jan van Dotekum, Geert van IJrtte, Hessel van Overenck, Peter Doijs; van Campen: Claes IJgerman, Arent to Bocop; van Swolle: Wolf van Ittersum, Jan van Haarst.

Anwesende
ridderschap en
steden.

1562.
De van
Overijssel
handelen van
de nieuwe
bisschoppen.
Videatur
Haraeus p. 4.

A^o. 1562. Opten 17. Januarij hebben die gedeputeerde van de steden Deventer, Campen ende Swolle eenen dag binnen Deventer gehouden; daer waren van Deventer: Jan van Dotekum, Arent van Oldeneel, Geert van IJrte, Mr Lubbert van Winsem; van Campen: Hendrick de Wollifs, Arent to Bocop; van Swolle: Wolf van Ittersum, Jan van Haerst, waeronder anderen mede van de nije bisschoppen gesproken worde, ende hebben de sake anders niet kunnen verstaen, dan dat dese nije bisschoppen niet anders dan kettermeisters ende inquisiteurs waren, ende die lantschap van Overijssel seer schadelick solden wesen in hare privilegien. Ende hebben sich erenstlick mit malckanderen op de saecke besproken, gesloten ende malckanderen belooft, ende insonderheit de van Deventer — alsoo de bisschop sijn sitt aldaer solde hebben — dat sij mit malckanderen daertoe wolden sien ende behinderen, dat hij niet in dat besit solde komen. Oock hebben den 28. Junij int selve jaer ridderschap en steden van Overijssel eenen lantdag binnen Deventer gehouden, alwaer veele van de nieuwe bisschoppen worde gesproken, woe alsulcke instelling van een nijen bisschop tegen hare hebbende privilegien ende gewoonten was, ende tegens den tractaet; ende die ridderschap en steden sijn mit malckanderen overkomen ende onderlinge belooft, dat sij datselve te tijde wolden wederstaen ende malckanderen daer trouwlick in helpen, soo vele mogelick, om datselve te wederstaen.

1563.
Capittel
van S. Marijen
klachtig over
canceler en
raden.

A^o. 1563. Het heeft sich begeven op den 27. Januarij de gedeputeerden van Deventer, Campen en Swolle in dat clooster Windesheim vergadert sijnde, dat de gesanten van dat capittel van S. Marijen tot

Utrecht denselve klagelick te kennen gaven, hoe dat haer meijer-luden in Twente tegens recht ende den olden gebruijck van canceler ende raden worden beswaert mit holt te voeren uit de Twente, hent op Con. M^{ait}s blockhuijs, mit begeren, dat men sulx wolde afdoen, ende dat sij in haer olde vrijheit mochten blijven. Daerbeneven waren daer oock noch andere die klaegden, woe dat canceler ende raden sich vornaemen vicarijen ende andere diensten tegens recht ende olde gewoonten an sich te trecken, ende daermede andere na haer welgevallen versagen; dat sij ende die staten van den lande, ridderschap en steden daerin wolden versien, dat sulcke niuwigheid mochte afgedaen worden.

Tegenstant.

Die gedeputeerden van de steden sijn hierinne gants qualicke tevrede geweest, nadem sij toe Hove hadden erholden, dat canceler ende raden in Overijssel geen bott ofte verbott solden hebben, voer ende aeer sij mit die commissarien van Con. M^t. op ettelicke puncten verdragen waren; daerenboven dat alle die niuwigheden van canceler ende raden waren tegens hare privilegien, welheergebrachte gewoonten ende oock tegen den tractaet van Keiserlicke M^t. int jaer 27. vrijwillig ingegaen, als sij sich onder Sijn M^t. gaven, welcken tractaet Con. M^t. hadde bekrachtigt. Ende daerenboven mit eenige jurisdictie van bott ende verbott in Overijssel wolden indringen, soo sij in den voors. lande geen jurisdictie konden hebben, soovere die coninck haer in haer privilegien, olde welheergebrachte gewoonten, daer sij in geboren waren, oock de keiser ende coninck gevonden hadden, ende in den gemelten tractaet daar Sijn M^t. deselve hadde bestediget niet wolde verkorten.

Dese dingen hadden de ridderschap en steden te Hove int jaer 1556 lange gemonstreert doer hare gesanten, na luit haerder commissie; waervan ick een deel will verhalen, opdat men oculariter mach sien, wat ridderschap ende steden om hare privilegien te verdedigen ende daervan sich niet te laten dringen, gedaen hebben. Voorts mede dat men daeruit mach vernemen, hoe de justitie int lant van Overijssel wort gehouden, waer ende voor wat richter een ieder justiciabel is, ende onderworpen daer men hem mit recht mach bespreken.

Bericht.

Voort soo sullen de gesanten vanwege die gemene ridderschap unde steden van Overijssel, presenterende de staten derselver landen, Con. M^{ait} onderdaniglick toe kennen geven, dat Sijn Con. M^t. wil benedigen ons aldergenedigste erfhere, dese navolgende bericht genedelick wil verstaen, ten einde dat canceler en raden nu nijes verordineert in qualiteit als sij noch sijen over de van Overijssel gene jurisdictie behoren te hebben; gepresupponeert, dat de van Overijssel gehouden sall worden, hetgene henden in den tractaet ende anders beloofd is genedelick. Soo ist waer, dat van allen olden heerkomen tijden der voorbisschoppen van Utrecht, oock van dat jaer van 27., doe de van Overijssel sich vrijelick gesubmitteert hebben onder Rooms K. M^t. haren eersten erfhere ongeveerlick 30 jaren nu geleden, unde wes tot huden desen dag toe, die raden des princen van den lande, gene jurisdictie ofte verbot in den landen, ende over des landes ondersaten van Overijssel gehat hebben. Is oock datselve in Overijssel oock nje werelde gehoort of gesien in eenige memorie van schriften ter contrarie bevonden. Is daeromme een

nije hoge ende ondragelicke beswaringe, ende niuw gerichte, niuwe rechters, niuwe jurisdictie te nemen tot enervatie ader infractie van allen anderen jurisdictien, gerichtten, lantrechten, stadtrechten, costumen ende usantien in Overijssel haerluden bestediget ende geconfirmeert als voorseit.

Is oock van olden heerkomenden tijden ende wel heergebrachte costumen ende usantien mit een onderscheit van geestelick ende wereltlick in Overijssel geweest, oock al noch is, daeronder hij geseten, ende daeronder hij ordinarie justiciabel is, ende voor welcken ordinarius richter hij in rechten ende justitie behoort getogen te worden, ende anders nergens, hoe in Overijssel notoir ende openbaer is.

Ende omme bij deselve lantrechten ende wel heergebrachte gewoonten erfelick te blijven, ende omdat geene niuwe jurisdictien, gerichtten ofte rechters in den lande van Overijssel in toekomenden tijden solden ingevoert mogen worden, daeromme is in den tractaet dat eerste punct ende voorall geaccordeert: Dat Rooms K. M^t., sijn erven ende nakomelingen, als Con. M^t. onse Gen. Here nu is, sullen die voors. ridderschap, steden ende landen van Overijssel niet allene dat laten blijven, dan onderhouden in alle hare lantrechten, stadtrechten, leenrechten unde dijkrechten etc.

Behoorlicke
richters.

Nae dese eerste artijckul volgt desen anderen articul: Dat men sall gehouden wesen eenen iegelijcken voor sijnen behoorlickten richter anspreken ende te rechte setten ende nergens elders. Dat ommers verstaen moet worden van den rechteren, die van oldes van welheergebrachte tijden geweest sijnnen, die doe ter tijt in date des tractaets waren ende noch sijnnen ende en kan noch behoort ommers niet verstaen te

worden van canceler ende raden, die nu nijes tegen gude, olde, loffelicke gewoonten angenommen sijnnen. Is oock dese artijckel allene daeromme ingestelt ende geacordeert, omme bij de olde lantrechten, stadtrechten ende bij de olde gerichtten ende bij den te blijven, daeronder een ieder geseten ende woonachtig is; ende voor geen ander gerichte getogen of besproken mogen worden mit den hellen woorden ende anders nergens. Daermede die ondersaten van Overijssel behoren geexcipieert ende gevrijet te wesen van de voornoomde jurisdictie van canceler ende raden ende van allen anderen richteren ende gerichtten. Wanneer nu ommers een ondersate van Overijssel geciteert ende geroepen worde — doch omme reden voors. niet en behoort voor canceler ende raden — soo mach die verweerder Forum declineren, uit kracht des opgerichtten besegelden, besworenen tractaets, seggende: Ick stae onder mijnen schulde na lantrecht ende mit appellatie onder de Conincklicke conjuncte jurisdictie van mijn prince, ridderschap en steden van Overijssel; of ick stae onder de jurisdictie van mijnen borgemeesteren. Soo moeste de vermeente jurisdictie van canceler ende raden in kraft des tractaets ceseren ende solde daer anders niet uit volgen dan travellatie ende geltspillinge der armer ondersaten.

Ridderschap.

Die ridderschap woonende buiten de steden in de platte landen, hebben hare angeboorne jurisdictie conjunct mit den prince, ridderschap ende steden, over de ridderschap ende huisluden int lant wonende ende legebanc mit appellatie in de claronge komen.

Ende dat is soo lantrecht ende wel heergebrachte gewoonte, possessie ende costume der lantschap ende steden bestedigt, mit desen artijckel hebben die

ridderschap ende edelmans in Overijssel ende hare huisvrouwen haren ordinaris richter, daeronder sij justiciabel sijnnen ende anders nergens, vermogen des tractaets ende olde possessie.

Grote steden. Die borgers in die steden voors. geseten, sijn justiciabel onder haren borgemeister ende hebben gene andere ordinaris richteren ende behoren daer oock allene ende nergens anders besproken te worden.

Kleine steden. Die borgemeisters van de kleine steden, wanneer sij hare vollenisse uitgesproken hebben, mach de beswaerde partije appelleren, an eene van die drije hoofsteden voors., daer sij dan van oldes gewoontelicke sijn te appelleren ende wat soo bij de voors. drie steden gewesen wort, gaet in rem judicatum, ende bedervet genen anderen richter ende behoort oock voor genen anderen richter getogen te worden.

Huisluden. Die huisluden, wonende in de platte landen, hebben ellick karspel ofte parochije oiren ordinaris richter, voor denwelcken die ondersaten behoren na den lantrechte an der lege bancke getogen ende besproken te worden ende anders nergens. Ende wanneer eenige partije sich vint beswaert an de lege bancke van sijn ordinaris richter, mach appelleren in de claronge ende wes aldaer bij den prince, ridderschap en steden gewesen wort, in manijeren boven geschreven, behoort daerbij te blijven ende anders nergens getogen te worden.

Geestelicke. Die geestelicke ondersaten van Sallant sijn geseten onder haren ordinaris richter, die proost ende archidiaken van Deventer; van Twente onder den proost ende archidiaken van Oldenseel; die van Vollenho meestendeels onder den proost ende archidiaken van

S. Marijen toe Utert, daeronder sij respective justiciabel sijnt.

Leensaken etc.

Leensaecken ende leenmannen hebben haren ordinaeris richter, als een ieder voor sijnen leenhere ende pares curiae.

Insgelijken van hoffrechten ende thinssheren, thijsrecht en thinsgenoten.

Insgelijken holtrichten ende markrichten heeft ellick int sijne ordinaris richter, daer de behoren kennisse van saecken te vorderen, ende te verwachten ende anders nergens.

Waeruit genoegsaem blijkt, dat gene persone of ondersaet, oock geen saecken sijn ofte vallen kunnen, sie hebben al te samen haren ordinaris behoerlicken richter, waer sij behoren besproken ende gefordert te worden ende anders nergens. Is daeromme overvloedig ende niet nodig, dan hoog beswaerlick ende niet lijdelyck eenige niuwe jurisdictien op te richten ofte eenige nije ongewoontlicke richteren an te nemen om redenen naebeschreven.

Solden canceler ende raden in Overijssel eenige wereltlicke jurisdictie hebben ende exerceren, dieselve mosten usurperen over de ridderschap, over den burgeren van den steden, over de huijsluden in den platten landen, want in Overijssel geen andere wereltlicke ondersaten en wonen.

Ridderschap.

Wanneer sij wolden usurperen jurisdictie mit bott ende verbot over de ridderschap, dat ware tegens dat lantrecht; want die personen van de ridderschap sijn justiciabel voor de prince, ridderschap en steden conjunctim als boven geschreven, wesende haren behoerlicken richter ende anders nergens justiciabel. Die singulere personen van de ridderschap, wanneer

sij tot haer natuurlick olderdoom, vernuft ende goede discretie gekomen sijn, hebben sij haer angeboren jurisdictie, die prince, sije ende de steden, als ordinarij richteren over die litmaten ende singulare personen van die ridderschap conjunctim, hebben ende behoren die singulare personen van de ridderschap voor geen andere richteren in Overijssel na lantrecht, olde usantie ende na den tractaet getogen te worden.

Solden dan oock canceler ende raden, die geen ordinarij richters en sijn in den lantrechte van Overijssel eenige jurisdictie over die litmaten van de ridderschap gebruicken, soo mosten die van de ridderschap oire angeboorne jurisdictie verlaten ende sich onder canceler ende raden, die gene ordinarij richteren alsnoch na den lantrechte en sijn, submitteren, dat henluden hoog beswaerlick ende niet doenlick en is, van haer eigene angeboorne jurisdictie, vrijheit ende gerechticheit af te treden tot praëjuditie van hoir, hoiren erven ende nakomelingen. Wanneer oock canceler ende raden wolden exerceren justitie over singulare litmaten van de ridderschap, soo deden sij den drijen steden voors. inbroeck of infractie in hare jurisdictie, die de prince, ridderschap en steden conjunctim hebben in contenu voors. over singulere personen van de ridderschap.

Van de steden. Wolde sich oock canceler ende raden annemen te usurperen ofte exerceren over die borgeren ende ingeseten van de steden; dat moeste directelick geschieden tegens stadtrecht ende tegen den artijckel des tractaets ende alle olde welheergebrachte gewoonten. Is oock waer, dat onse voorheren, bisschoppen toe Utert ende hare raden nijewerelde jurisdictie gehat hebben, ofte begeert hebben te hebben

over die ingesetenen van de steden; dan sijn de borgeren van de steden altoos justiciabel geweest ende alsnoch sijn voor haren borgemeesters ende anders nergens; daarvan ter contrarie nijewerelde contrarie gesien, gehoort ofte eenige schriftelicke munimenten ter contrarie gevonden. Welcke welheergebrachte jurisdictie die regeerders van de steden van older tot older angekommen, die voorolderen voor ende sij nu wesende tot desen huidige dage toe, rustelick ende vredelicke sonder eenig inseggen ofte bespieringe van haren lantvorsten geuseert ende gebruijckt hebben. Ende niet in menonge sijn ietwes daarvan na toe geven, dan na haer olde wel heergebrachte jurisdictie in eenigen deel solden beswecket worden.

Van
de huisluden.

Wolden oock canceler en raden usurperen ende exerceren enige jurisdictie over den huisluden in den plattelanden, militeert tegens den lantrechten, tegens den voors. tractaet, tegens alle olde wellheergebrachte gewoonten, want de huisluden in wereltlicke saeken behoren getogen ende besproken voor haren scholte als haren ordinarij richter, daer sij onder geseten sijn ende ter eerster instantie anders nergens. Wanneer enige partije beswaert wesende mach appelleren in de claronge, waervan de judicature competeert den prince, ridderschap en steden conjunctim in *materie* voors. ende anders niemants na lantrecht. Wolden oock canceler ende raden sulcke jurisdictie usurperen over de huisluden in den lande, soo deden sij inbreuck de hoge justitie, die de prince samt ridderschap en steden conjunctim hebben als voors. Dat de gemene ridderschap en steden haren erven ende nakomelingen niet lijdelicken hare ange-

boorne jurisdictie over te geven, denselven canceler ende raden ofte iemants anders in te ruimen.

Van drosten,
amptluden etc.

Diewijle de drosten ende amptluden, schulden ende richteren int lant hebben hare pennongen op hare ampten liggen, waervan de ampten, gerichtten, jurisdictien an der leger bancken henluden eensdeels verpandet sijn, daarvan canceler ende raden solden jurisdictie hebben over de ondersaten in ellick carspel, solde hoog beswaerlick sijn denselven amptluden, schuldesen ende richteren, die tot bedieninge derselver jurisdictien bestediget ende gesworen sijn ende haer penningen op hare ampten hebben liggen; ofte enige van haren ondersaten solden doen roepen uit den bevolen ampten — daer sij haer penningen op hebben liggen — omme te komen voor canceler ende raden, die gene jurisdictie int lantrecht en hebben.

Van leenheren.

Leenheren, thinsheren, dijckgreve ende heimraden, holrichters ende marckenrichters behoren oock in haer olde gerechtigheden ende jurisdictie door den canceler ende raden niet geturbeert, ofte andere hare jurisdictie niet geconstringeert te worden, om menigvuldige reden voors.

In desen allen voorangetogenen lant-, stadt-, leen- ende dijckrecht, thijsrecht, hofrichten voors. in allen anderen voorangetogenen vrijheden, privilegien, exemptien, possessien ende costumen ende usantien sijn de van voorolderen ende die ridderschap ende alle ondersaten van Overijssel geboren, daerin opgewassen ende besheertoe soo vredelicke gebruecket. Onse aldergen. Here R. K. M^l. heeft deselve ondersaten, in deselve angeboorne vrijheit angenomen, ontfangen ende gelooft sie niet allene daerbij te laten, dan daerbij te onderhouden, gelijk Sijn K. M^l. bes heertoe

die onderdanige ondersaten van Overijssel daerbij gelaten ende onderhouden heeft. Waervan de gemene ridderschap unde steden Sijn K. M^t. hogelick bedancken. Biddende onse genadige Heere Con. M^t. toe Spanien ende Engelant onsen erfhere denselven van Overijssel in dese hare oetmoedige bede genadig versien; ende die vermeente jurisdictie, bot ende verbot van canceler ende raden — dat een nijgheit is — genadelick afdoen ende die landen ende steden van Overijssel in hare angeboren vrijgheit, olde possessies, costumen, genedelick laten blijven ende hanthaven, woe bij Rooms K. M^t. ende bij Sijn M^t. dieselve ondersaten belooft is.

Op dese doleantie hebben ridderschap en steden van Overijssel dit navolgende appointment te Hove erlangt.

Appointment
op de doleantie
verkregen.

Alsoo die gemene ridderschap en steden des landes van Overijssel sich bij hare gedeputeerden beklaegt hebben van der commissie bij K. M^t. den canceler van Overijssel, Drente ende Linghen, Heren Jan Mepsche gegeven, vermits dieselve inholt een clause: als dat recht, wet ende jurisdictie administreren solden, uit kraft van welcke commissie deselve canceler ende raden sich onderwonden solden hebben enige brieven in de voors. landen van Overijssel uit te schrijven, daermede sij bot ende verbot opten ondersaten des landes voors. usurpeerden ende hem onderwonden; welcke sij vermeenden te contrarieren, hare privilegien, tractaet, welheergebrachte possessien ende costumen, begeerden daeromme, dat voor de hulde en eedt, die sij Con. M^t. vermits cessie van K. M^t. begeert sijnde te doene, sulx afgestelt solde mogen worden. Canceler ende raden bevolen sich de ordinantie, jurisdictie in de landen van Overijssel

voors., noch over de ondersaten derselve niet meer te onderwinden, opdat sij in haer olde rechten, vrijheiden, usantien ende welheergebrachte costumen, volgende den tractaet mit hoog-gemelten Rooms K. M^t. ende Con. M^t. respectivelick besworen, moegen blijven.

Waerom
canceler en
raden ingestelt.

Soo heeft Sijn M^t. bij goede deliberatie van rade denselven gedeputeerden doen verklaren, dat de meeninge van K. M^t. instituerende canceler ende raden in de voors. landen van Overijssel niet geweest en is oock noch niet en is de meninge van Sijn M^t. deselve enige macht, autoriteit, ofte enige jurisdictie te geven, waerdurrij die ordinarische jurisdictie, privilegien, vrijheiden, usantien ende costumen van de van den voors. landen enigszins vermindert, verkortet solden mogen worden; dan is deselve institutie van canceler ende raden gedaen ten besten ende tot voordeel van denselven landen ende tot assistentie van Sijn M^{ts} stadtholder aldaer ende beter directie van die affairen derselver landen, opdat die officieren ende ondersaten in absentie des voors. stadtholders iemant in de landen hebben mochten, daer sij sender vele kosten een toevlucht solden mogen hebben.

Vervolg.

Verklarende voort, dat alsoo mits doende bij ridderschap en steden de voors. huldinge alle commissien des officiers desselven landes ende mitsdien oock de voorseide canceler ende raden expireren ende uit hare macht wesen sullen, Sijn Majesteit denselven canceler ende den raden geen nije commissie geven sall, ter tijt, totdat Sijn M^t. mit den van der ridderschap ende steden hebben doen communiceren sekere articulen ende puncten der administratie der justitien in den voors. landen ende des angaende tussen Sijn M^t. ende ridderschap ende steden gesloten ende geaccor-

deert sall sijn, in wat puncten ende stucken Sijn Majesteit canceler ende raden in denselven landen sall mogen gebruecken, sooveer haer autoriteit sall mogen strecken.

Verklarende daerbeneven, dat alsulcke continuatie, als daer in den lande gedaen sullen mogen worden, van alle commissien van olde officieren, totdat Sijn Majesteit daer anders in versien sall hebben, sall sich niet bestrecken in saecken totter commissie van canceler ende raden voors. sooveer dat angaet die administratie van justitie, mit dat daeran kleven mach, hen bevelende sich niet te onderwinden, totdat hij de voors. communicatie op deselve saecken mit ridderschap en steden geaccordeert sall sijn.

Dieselve articulen, die de commissarien mit worden gegeven, waer sich ridderschap ende steden mit Con. M^t. solden verdragen, voor ende eer canceler ende raden enige administratie van justitie solden hebben, wil ick oock alhier verhalen, opdat men deselve mach weten, soo daervan noch dickwijls sall gesproken worden ende tot den huidigen dage noch niet entelix is opgedaen ende waren dese:

Verklaringe
van
de Coninck.

„Die Con. M^t. hebbende doen visiteren in den rade de copije van de instructie ende commissie van de gemene ridderschap en steden van Overijssel geven hare gedeputeerden als Jan Rengers uit Sallant, H. Berent de Bever, commandeur toe Oetmarszen, uit de Twente, Boldewijn Hagen uit Vollenhove, Geert van Nijerte van wegen die stadt van Deventer, Egbert ten Bussche van wegen de stadt van Campen, M^t. Hendrick van Tijl van wegen de stadt van Swolle om Sijn M^t. te vertonen in dato den 7. Octobris 1556, heeft deselve gedeputeerden doen verklaren ende

verklaert mits desen, dat die meninge van K. M^t. sijn Here ende Vader stellende canceler ende raden in den lande van Overijssel voirs. niet en is geweest, noch en is de intentie van Sijn M^t. denselven enige macht te adhiberen ofte te geven, daerdoer die privilegien, lant-, stadt-, dijk- ofte andere rechten, ofte welheergebrachte costumen ende usantien van den lande verkortet ofte bekommert solden mogen worden; deselve intentie is allene geschiet tot beter directie ende vordering van de officieren van de M^t. in denselven landen van Overijssel, Drente ende Linghen; sonderlinge angesien die grave van Arenbergh, gouverneur derselver landen, om andere affairen van Sijn M^t. aldaer niet continuelick en mach resideren, ten einde dat die voirs. canceler ende raden denselven grave van Arenberg present wesende solden mogen assisteren ende in sijn absentie de anvallende saecken ende affairen van den landen voirs. voorstaen ende dat de officiers ende ondersaten an hen, holdende die plaetse van den voirs. gouverneur ende bij consequentie van Sijn M^t. haer secoers ende haer toevlucht solden mogen nemen, als sij an Sijn M^t., indien hij present ware, ofte an Sijn M^{ts} stadtholder solde mogen doen, tot meeste nut, orber ende profijt en die minste kosten derselver landen, tot onderholdinge van alle goede justitie ende politie in deselve landen.

Vervolg.

Niettemin nadem die ridderschap en steden in Overijssel sich daerin beswaren, overgevende tot dien einde sekere articulen als voor, dewelcke Sijn M^t. niet klaer genoeg en vint ende sonder breder bericht ende informatie te kunnen resolveren; soo heeft Sijn Majesteit de volgende articulen doen stellen bij schriftte,

begerende van ridderschap en steden haer klare bericht ende informatie, ten einde Sijn M^t. daerop rijpelijk gelettet, denselven van ridderschap en steden een behoorlick goet afgescheit geven mach, daer mit sij bij hare privilegien, vrijheit ende usantien ende Sijn M^t. insgelicken bij Sijn hoogheit ende autoriteit ende jurisdictie volgende sijn beleninge ende regalia als vorst der voors. landen moge blijven.”

Articulen
1. angaende de
clarongen.

Erst alsoo men verstaet, dat daer verscheiden clarongen sijn ende gehouden worden in Overijssel, begeert Sijn M^t. breder verklaringhe ende specificatie gedaen te worden. Ende of soo gevonden wort bij judiciale registeren bij tijden van den bisschop van Utrecht gehouden, dat des bisschops raden in sommige grote clarongen mit ridderschap en steden gestemmet hebben gelijk anderen. Datwelcke oock conform is den brief van bisschop Floris den van Deventer op dat stucke van de claringe verleent den 7 Julij a^o. 1385 ende in allen clarongen des Heren Dominien angaende, die voors. raden allene mit sommige dienstluden geseten ende gewesen hebben, gesint Sijn M^t. des angaende in sijn hoogheit te blijven.

2. Stadtholder.

Item alsoo den stadtholder gewoonlick is te consideren in de claringe ende hij om andere affairen voor Sijn M^t. in de landen van Overijssel niet sijn en mach ende oock durende de claronge sulcke saken mochten ankomen voleindigen, of het niet goed ende profitelicken ware voor de landen ende grote vorderinge van justitie ende minderinge der klachten van de ondersaten, die daer oock onlijdelicke interesse bij hebben, dat de voors. claronge niet op hare tijden gehouden en wort, dat deselve stadtholder in sulcken gevalle enen anderen geschickten man, het ware de

canceler ofte andere in sijn plaetse stellen mochte, omme de voors. claringe ten minnesten tweemael des jaers te holden.

3. Stemmen. Ten 3. of sijn verstaen, dat de stemmen van alle die ridderschap int getall van 20. of 30., soovele als daer op die claronge komen, overenekomen niet meer behoren getelt te worden dan de stemmen van de gedeputeerden van de steden int getall van 8. ofte 6. gelijke die contrarie opinien sijn, of dat bij getale van ridderschap en steden sall gehouden worden als die discorderen, soodat de vorst of sijn stadtholder vallende an die ene ofte andere sijde, dat de vollnisse na die meeste stemme, daer hij mede valt gesterckt behoort te worden, of dat men die stemmen hoeft voor hoeft behoort te rekenen.

Item of de claronge kennisse neemt van criminele saken, die 't lijf angaet, of wel sulx toekomt te kennen.

Item wel de kennisse heeft of hebben in crimen laesae majestatis divinae et humanae, seditien ende dergelijke.

- Placcaten. Wel daerin behoort te wijzen, dat K. M^t. placcaten int generael ende bijzonder angaende die sectarien, apostaten ende verlopene monnicken niet in den lande te lijden, huisen ofte herbergen, waren sijn alle gedispenseert gene pastorijen ofte beneficien te laten bedienen, geachttervolgt te worden.

Of iemant tegen dat corpus van de lantschap te doene hadde, dat ware om schult ofte andere saken, waer men datselve corpus toe rechte solde vorderen, ende bij wels citatie?

Insgelijcken van questien tegens die ridderschap allene?

Tegens dat corpus van de steden?

Tegens die kleine steden.

Item of iemant bij den drosten, scholten, officieren verongelijckt worde, waer men de klachte doen sall, wel die correctie daerover hebben solde.

Amptluden.

Ofte de drosten ofte officieren enige knekten gedoogden ofte lieten vergaderen, ofte gaerden, ofte heidenen, ofte vagabonden, ofte andere delinquanten, ofte sectarien geleiden, of bij simulatie onderhielden, well daertoe versien solde ende deselve daer af corrigeren.

In gevalle de officiers correctie hebbende daerin negligent ende suimig waren ende jaer ende dag enige misdaders ongestraft bleven, of in sulcken geval niet nut ende orberlick ware voor den lande, dat alsdan den misdader die stadtholder mochte koren.

Spolium.

Item als iemant sijn goet mit geweld wort genomen ofte anders gespolieert wort, wel daer af behoort te kennen, dat de geweldige partije tot restitutie worde gedwongen.

Desgelijcken in perturbatie van possessie, gelijk saken geen vertog lijden sonder groot perijckel van de partije ende bij gebreke van haestige provisie tot wapenen solden komen mogen.

Item of men appelleert van merck ende van holtgerichte ende an wel? Of die holtrichter of marckrichter sich absenteerde van sijn officie, waer men hem beklagen solde?

Wel kennen sall in materie van possessie van beneficien, welcke kennisse den wereltlicken richter toekomt?

Of sijn verstaen, dat de stadtholder in sijn afwesen canceler ende raden tot versoeck van partijen niet

solde mogen die wederpartije voor hen verschrijven, om deselve, twist tusschen hen wesende, te verstaen ende deselve mit vrentschap te veraccorderen indien sij kunnen ende indien sij niet, dieselve voer haer richters te remitteren, sonder nochtans deselve partije te mogen bedwingen voer hen tegens haer wille te doen compareren ende dat een iegelijk begeren haer sake te laten handelen datselve sall mogen afschrijven ende haer toe lantrechte erbieden?

Limijten. Woe't sie verstaen wel hebben sall kennisse in questien van lemijten van heerlicheiden, van jurisdiction, van officiers, gerichtten of lantschappen?

Wel kennisse nemen sall van intervenieren, van remission of pardon?

Soo het doch niet dan groot orberlicke sij ende kan tot extirpatie van quade daden kennisse genomen worde, of sij deselve hare gratie niet wel of quellicke te kennen gegeven hebben?

Misnoegen van
de van
Overijssel.

Die gesanten van die steden, nadem sij dit voors. apostill ende afscheit te Hove verworven hadden, doorsien hebben, hebben sij datselve seer quellicke genomen ende waren niet weltevreden, dat canceler ende raden alsulcke dingen weder voornamen ende hebben sich mit malckanderen daerop besproken ende besloten, dat men die alinge lantschap daerop solde verschrijven ende hebben den droste van Sallant geschreven, dat hij ridderschap ende steden tegens den eersten April binnen Deventer wolde doen vergaderen, hetwelcke hij oock gedaen heeft, opdat sij alsoo int gemein van dese gemene saecke, die tot nadeel van haer allen was, mochten handelen ende beraetslaen.

Vergaderinge
tot Deventer.

A^o. 1563. Opten 1. April sijn ridderschap en steden op dat anschrijven van de drie steden vergadert, waer de gesanten van de drie steden de ridderschap de beswaer- nisse van canceler ende raden hebben voorgedragen, woe dat se dagelix meer ende meer annamen de ondersaten van den lande van Overijssel mit bott ende verbot tegens de appointementen toe Hove erlangt te beswaren ende dat se oock noch daerenboven de meijer- luden in de Twente van de prelaten binnen Utrecht, daertoe holden ende dwingen, dat se balcken ende ander holt uit de Twente an dat blockhuis tot Geel- muden mosten voeren, dat tegen den olden gebruyck was. Daerna is Uter-Enck, de deken van S. Peter, voor ridderschap en steden verschenen ende sich seer beklaegt over canceler ende raden, hoe dat de haer meijers beswaerden als voors. Die van Overijssel hebben dit seer ter harten genomen ende sijn mit malkanderen overkomen, dat haer sulx niet stont te lijden ende wolden hare gesanten daeromme weder te Hove senden ende sich des beklagen. Hiertoe hebben sij gevoegt uit Sallant Jan Rengers, uit Twente Adolph van Twickelo, van Vollenhove Boldewijn Hagen, van Deventer Lubbert van Winsem, van Campen Arent to Bocop, van Swolle Wolf van Ittersum; ende hebben de doleantie in schriftte laten vervatten, de sij haer gecommiteerden mede gaven, waerin sij alle swarigheidt tegen canceler en raden verhaelden, dat haer niet stont te lijden.

Gesanten na
Brussel.

Als de gesanten binnen Brussel quamen, sijn sij terstont bij Arenberg, de stadtholder, gegaen ende hebben hem alle beswaringe van canceler ende raden te kennen gegeven ende de commissie, die se hadden voer laten lesen, holdende an de hartoginne van

Parma mit dat appontement te Hove verworven ende oock voort die artikulen, woe voorall verhaelt, mit begeren, dat Sijn Genade haer wolde helpen verbidde, dat sulx mochte afgedaen worden.

Verhoor
van saecke.

Daerna heeft de hartoginne van Parma de gesanten van Overijssel op dat Hof, in presentie van de cardinael Granvelle ende de president Viglius, audientie gegeven ende haer besegelde instructie an haer overgegeven, waerin alle de beswaernisse tegens canceler en rade op dat langste waren verhaelt; daernaes als de prinsesse de instructie hadde gevisiteert, worden sij bij den grave van Arenberg, ende de raetsheer Cobel gevoeged. Die van Overijssel sijn int Hof van Arenberg bij Arenberg ende Cobel gekomen, alwaer seer scherpelick van de commissie van canceler ende raden worde gedisputeert ende haer beswaernisse int lange verhaelt, mit alle circumstantien, hoe sij daerdoer in haer privilegien ende olde gewoonten worden verkortet tegen den tractaet ende den afscheit te Hove verworven. Waerop van de voors. heren gesegt worde, dat de coning gesint was den tractaet te achtervolgen ende den afscheit a^o 1556, binnen Brussel gegeven van dese sake, ende hadden daeromme de commissie van de canceler Boldewijn van Roen verandert ende daeruit gelaten ende den artijckel verandert, de clause van wetten, rechten ende justitie te administreren, welcke clause in de voorgaende commissie van M' Lulof van Hattom ende Mepsche geinsereert was. Ende begeerden voort int particulier te weten, omdat de canceler daerop mochte verhoort worden, mits verhalende, dat in de doleantie angetogen was; waerop de van Overijssel antwoorden dat se niet verstaen, dat de clause daeruit was

Handelinge.

gebleven, soo de voors. canceler haer sijn commissie niet getoont ende sij om te sien niet hadden gevordert, naedien dat haer beloofd was canceler ende raden geen commissie te willen geven, voor ende alleer op sommige artikulen mit ridderschap ende steden verdragen was. Daerna is de commissie van Roen ende Mepsche gelesen, waeruit de artijckel ende clause *van justitie ende recht te doene* gelaten was. Ende deselve tot anders geen einde waeren angenommen, dan als de stadholders niet binnensslants en waren, dat alsdan de ingesetenen ende officiers sonder kosten solden mogen geholpen worden. Voort soo sijn lanck ende breet alle de saken van canceler ende raden over ende weder over gedisputeert; ende van de privilegien ende hoe dat een ieder in den lande sijn eigen richter hadde; ende de amptluden ende steden haer eigen jurisdictie ende de apprehensie daer in, alsoo dat oock de stadholder niemant mach laten vangen ende angrijpen. Waerop de grave van Arenberg, stadholder, seide: dat is gewisse waer, ick mach in de landen niemant vangen ofte angrijpen laten. Waerop de raetsheer Cobel antwoorde: wat duvels privilegien sijn dat? Daernae heeft Cobel den van Overijssel die voorgaende artijkulen voorgehouden, dat se sich daerin mit hem solden verdragen. Waer sij op seiden des geen bevel te hebben, dan begeerden sich daerin te holden als van olts gewoontlick was. Cobel antwoorde: die olde gewoonten hadden wassen nosen, daeromme hoognodig te wesen sich te verdragen; maer de van Overijssel antwoorden des geen bevel te hebben.

Opten 14. Maj hebben de gedeputeerden van Overijssel haer afscheit van de hartoginne van Parma ontfangen.

„Die hartoginne ende des conings menonge is, dat die privilegien, tractaten, appointementen, bij de M^t. bestediget ende gegont sijnnen, overall onbrekelicke gehouden sullen worden. Can niet verstaen 't selve solde mogen contrarieren ofte verkorten, maer daerinchtergelaten ende gepermitteert sije die woorden, daervan sij hen hijer voermaels beroemet hadden. Alsoo daermede macht ende autoriteit gegeven omme justitie te doen ende te administreren in den voors. landen van Overijssel heeft Sijn M^t. niet willen continueren offte doen vernijen gelijke commissie, op de administratie van de justitie, tot die tijt ende wijle toe, dat men op deselve puncten deselve materie angaende mit de voors. staten van Overijssel overkomen ende verdragen solde sijn. Hetwelcke achtervolgt is geweest, doen de voors. canceler sijn commissie gegeven heeft, dewelcke alleen inholdende is, de simpele termijnen ende woorden van eenen raedtshere van den prince van den lande ofte sijnen stadtholder etc. Dan die Con. M^t. die macht niet benomen en is, eenen van den raet te nomen canceler. Dat haer hoogheit den grave van Arenberg, haren stadtholder, belasten de voors. canceler ende raden te anhoren, op de particulariteiten van de doleantie der voors. staten van Overijssel ende oock mit denselven te accorderen, op de voors. artikulen, belangende de administratie van justitie etc. omme nadem hare voors. hoogheit daervan geadverteert sall wesen van datgene de grave van Arenberg gevonden sall hebben bij derselver daervan geordineert sall worden als dat behoren, tot redelicken contentemente ende welbehagen derselver staten.”

A^o. 1565. Als die proost van Deventer Voorthuisen gestorven was, soo heeft de grave van Arenberg an

1565.
 Proostije
 tot Deventer
 voor die
 nije bisschop.

den drost van Sallant, Unico Ripperda, Eusebius Bentinck, drost van IJsselmuden, geschreven ende van wegen Con. M^t. bevolen, dat sij in hare ampten alle de renten ende guderen, die tot de proostije van Deventer behoorden, solden sequestreren ende niemant laten boren, dan allene degene, die Sijn Genade daertoe mit opene brieven committeerde angesien, dat des conincks wille ende bevel was ende dat uit kracht des Paus bulle deselve proostije tot dat bisdooom van Deventer te leggen ende daarmede te incorporeren.

Wederstaen
 van de
 van Overijssel.

Die drossten voors. sijn dat bevel van den stadtholder naegekomen ende hebben all de goederen gesequestreert. Op welke saecke ridderschap en steden een generalen landdagh *binnen Deventer* hebben ingestelt, alwaer vele disputatie van de niuwe bisschoppen is gevallen; ende sijn alle des gevoelens ende meinonge geweest, dat de landen van Overijssel sulcken niuwen bisschop op dat hoogste solde beswaerlick wesen. Opten selven dagh sijn oock erschienen de gesanten van dat capittel der kercke Lebuini tot Deventer ende hebben sich seer beklaegt, dat de goederen van de prostije tegen lantrecht van Overijssel *gesequestreert* weren ende begeerden, dat men sulcke sequestratie wolde afdoen ende casseren, doch gants geen mentie makende van die niuwe bisschoppen. Die ridderschap en steden vraegden de gesanten vant capittel of het sich begave, dat de coninck aldaer binnen de stadt eenen nijen bisschop sant ende stelde, of sij dan oock denselven de possessie wolden gunnen ende geven. Waerop de commissarien antwoorden geen niuwigheit te willen beginnen noch maken. Dan op de saecke is niet wijders gesloten,

dan in bedencken genomen hent op enen anderen dagh. Dan ofte sich in middelertijt geviel, dat ijet van de niuwe bisschoppen worde voorgenomen, dat men denselven solde seggen, dat hij sich daervan solde onthouden bes ter tijt toe bij de lantschap daervan entelicke was gesproken ende gesloten.

Ondersoeck
in
andere steden.

Ridderschap ende steden, sijn seer in dese sake beswaert geweest ende begeerden te weten, hoe de naberlanden ende steden in dese saecke te doene, hebben daeromme raetsaem gevonden, dat de van Deventer haer gesanten na Zutphen solden senden, om te vernemen van wat meinonge de van Gelderland waren, woe geschiede. Ende de van Campen ende Swolle solden de hare in de Drente senden, om de menonge van de van Groningen te verstaen. De van Campen sonden Arent te Bocop ende Coert van de Vecht, de van Swolle Wolf van Ittersum ende Jan van Haerst tot Beijlen, alwaer de van Groningen haer gesanten oock sonden. Die gesanten van Campen hebben int lange verhaelt wat haer van den niuwen bisschop van Deventer was wedervaren, begerende van haerluden te weten, wat haer van deselve was voorgekomen? Waerop sij tot antwoord gaven door haren pensionarium, dat haer daervan niet entelicks was voorgekomen, dan hadden daervan flochsche wijze wel hooren spreken, dan de stadt Groningen ware niet gesint eenige nije bisschoppen an te nemen ende de van Gelder ende Overijssel waren oock derselver meinonge.

Opten 15. Octobris sijn de van Overijssel weder binnen Deventer vergadert ende sich beraetslaegt op het stuck van den nijen bisschop ende hebben sesse uit haer middel gevoegt, die in dat capittelhuis bij

Gespreck mit
het capittel.

den deken ende capittel wolden anholden, dat se entelicke sich wolden verklaren, wat sij van de nije bisschoppen te doene gesint waren. Waerop sij begeerden sich te bespreken. Nae genomen beraet heeft dat capittel den deken Doijs mit noch 4 andere canoniken op dat raethuis bij ridderschap en steden gesonden, waer de deken Doijs worde gevraegt ende begeert dat se entelick antwoord an de lantschap solden geven, of haer capittel oock gesint was, om een nijen bisschop an te nemen, ofte in die possessie te stellen ende toe te staen? Waerop de deken bedudelick gesacht, dat de canoniken ende capittel tot wederstant des nijen bisschops alle wederstant, soo veel haer ummer mogelicke was, wolden doen ende gene introductie te laten geschieden sonder daervan in tijds ridderschap en steden an te schrijven. Dan soo sij mit censuren des vals ende andere uitheemsche rechten, ofte andere manieren gemolesteert worden, begeerden deken ende capittel van Deventer van ridderschap en steden van Overijssel hulpe ende assistentie. Op welck antwoord vant capittel de ridderschap en steden hen hebben toegeseit, dat daeran geen feijl ofte mangel solde vallen.

Schrijven
an den
stadtholder.

Waerop ridderschap en steden an haren stadtholder hebben geschreven, hoe die van het capittel van Deventer bij haer mit supplicatie hadden versocht, dat alsulcke sequestratie, als op de goederen van de proostije van Deventer mochte wesen gedaen, dat sulx geannulleert mochte worden; alsoo datselve contrarie van die landen van Overijssel ware. Niet-gegenstaende, dat de Pauws deselve vermits sijn bulle tot de bisschopen van Deventer hadde gelegd ende oock, dat datselve des conings wille ende begeren

was, dat deselve bulle in alle haer puncten ende artikulen haer volkomen macht ende autoriteit solde hebben. Ende als sulx sijn voortganck solde gewinnen, dat solde tegens den olden gebruijcke ende privilegien der landen en steden van Overijssel wesen, dat oock niet solde kunnen geschieden sonder grote commotie ende perturbatie van de goetwillige ondersaten van Overijssel ende tegen den tractaet tusschen K. M^t. ende den landen van Overijssel opgericht, begerende van Sijn Gen., dat hij an de hartoginne van Parma haer wolde helpen verbidden, dat alsulcke institutie van eenen nijen bisschop in Overijssel mochte nablijven etc. Dese brief was in dato den 15. Octobris a^o. 1565 uit Deventer.

1566.
Ontfanger
van de
proostije-
goederen.

A^o. 1566. Heeft de hartoginne van Parma heer Johan van Bruwesse, canonick van Utrecht, bevel gedaen, dat hij de goederen van de proostije van Deventer solde gebruijcken ende ontfangen tot vordel van den nijen bisschop, waervan vele disputatie bij ridderschap en steden gevallen was als voors. Dat capittel van Deventer heeft boven all haer grote beloften an de lantschap gedaen desen Bruwesse vanwege den nijen bisschop in possessie van de proostije geset.

Die hartoginne heeft weder geschreven, dat des conings entelicke wille ende meinonge was, dat de nije bisschoppen ellick in sijn bisdoom solden gevoert worden.

Misnoegen
tussen de
lantschap
en het capittel.

Die ridderschap en steden van Overijssel sijn hiermede qualicke tevreden geweest, is daeromme eenen generalen lantdag binnen Deventer opten 30. Martij angestellt, hebben de gedeputeerden van dat capittel bij haer op dat raethuis laten komen ende hebben

mit haer vele disputatien mit stercke woorden gehat. Alsdats hare beloften niet hadden gehouden ofte nagekomen. Die deken ende capittel hebben daerop hare verantwoordinge gedaen, dan de lantschap daermede niet tevreden gestelt, soo die lantschap niet gesint was den nijen bisschop an te nemen; hebben daeromme an de hartoginne van Parma geschreven, sich beklagende, dat niettegenstaende het capittel van Deventer den sequester hadden afgedaen bij den droste van Sallant ende sich als gewoontlick ten lantrechte erboden, dat evenwel van de hartoginne belast was de goeder in sequester te laten blijven; begeerden mede, dat se bij haer olde privilegien ende gewoonten mochten blijven ende van de instellinge eenes nijen bisschops gantslick verlaten worden etc. in dato den 30. Martii a^o. 1566.

Insgelijcken schreven sij an den grave van Arenberg ende versochten, dat hij voor haer bij de hartoginne van Parma wilde verbidden, daer mit sij den ongewoontlicken nijen bisschop mochten verlaten worden etc. in dato als boven.

Den 18. Decembris int selve jaer heeft de hartoginne het placcaet ende mandament des conincks tegens de reformatie der religie in de Nederlanden overall an alle drosten ende amptluden gesonden, welcke gestrengheit grote onlust in de Nederlanden causeerde etc.

Arenberg
tot Swolle.

Die grave van Arenberg is uit Brabant binnen Swolle gekomen, daer hij die drosten van Sallant, Vollenhove ende IJsselmuden, mitsgaders de gedeputeerden van Deventer, Campen ende Swolle heeft verschreven ende heeft denselven int huis van den rentmeister van Sallant, Egbert van Ensse, door

Mr Hendrick van Tijl te kennen gegeven, wat tweespalt int gelove ende wat vergaderinge daeromme in Brabant was, soodat te besorgen stont, dat inconvenienten daeruit wolden volgen, dat se sich daeromme sije goet tijts alsoo wolden dragen, dat sulx hier in den lande niet worde voorgenomen ende wolden de mandamenten van de vagabonden int werck stellen.

Hijerna sijn hier in den lande scherpe mandamenten gekomen, dat men die predicatie solde behinderen bij grote straffe an alle provinciale raden ende den contraventeurs verbiedende alle conventiculen der gereformeerde etc. Dit was gegeven a^o. 1566 den 3. Julij.

Gereformeerde
preken
in Overijssel.

Int lant van Overijssel omtrent Swolle ende Deventer sijn oock van de nije predicanten gekomen ende hebben int velt gepredickt. Om datselve te behinderen hebben schepen ende raet mit haer gesworen gemeente toegelaten, dat men dat sacrament des altaers onder beide gestalten binnenshuijses, wel dat begeerde, uitdelen mochte.

Die van Campen hadden mit haer gesworen gemeente besloten, dat niemant van haer borgers sich in die nije predicatie solde begeven als bij arbitrale correctie na gelegenheit der saecken gestraft te worden; ende dat niemant van haer sich onderstaen solde enige kloosteren ofte kercken te schoffieren of en twee slaen als bij lijfsstraffe ende sulx hebben sij mit der klokke laten afluden.

Die van Swolle in de saecke doen als die van Deventer daer in doen souden.

Vergaderinge
tot Winssem,
om de
reformatie.

Als de saecken aldus in Overijssel stonden, heeft Egbert van Ensse, drost van Coeverden, tegens den lesten Augusti a^o. 1566 binnen het convent van

Winssem den drost van Sallant Eggert Ripparda, Goossen van Raesvelt, drost van Twente, Jan Sloot, drost tot Vollenhove, Eusebius Bentinck, drost van IJsselmuden, ende Erenst Mulert, schulte van Hasselt, verschreven; ende die van de steden; alwaer van Deventer: Jan van Dotekom, Dirck Scharff, lic. jur.; van Campen: Lodewijck Voorn ende Arent to Bocop; van Swolle: Wolf van Ittersum ende Jan van Haerst sijn erschienen. Waer de voors. drost van Coeverden den voors. heeren van wegen den grave van Arenberg vermaent, dat se in betrachten wolden nemen, hetgene die grave van Arenberg binnen Swolle hadde laten voordragen mit den bevele, dat doch een ieder van haer goede toesicht wolde dragen, dat de gemeente in goede ordinantie mochte gehouden worden ende behinderen, dat de borgeren soo niet uit de steden in de platte landen liepen, om de predicatie te horen, nadien dat daeruit in de nabuirlanden ongemack was gekomen. Die van Deventer hebben verhaelt wat sijn daertoe gedaen hadden van dat uிடdelen des sacraments etc., dan haer gemeente waer daermede niet versadigt, maer begeerden, dat haer de raet een kercke wolde indoen, omdat se daerin de sermonien na de Ausburgse confessie mochten gebruijcken ende als haer dat vergunt worde meenden sijn haer borgeren wel in goede eendrachtigheid te holden. Die van Campen hebben verhaelt wat verbot sijn gedaen hadden ende de van Swolle gesegt, dat de hare der menonge waren sich te reguleren na datgeene den van Deventer worde vergunt. Die drosten ende gedeputeerden hebben mit malckanderen overleijt, of het niet geraden solde sijn, dat men an de hartoginne van Parma schreve ende haer bidden, soo

men die gemeente niet wel solde kunnen stillen, sonder haer ietwes na te geven, dat sij vanwegen den coninck wolde believeen de gemeente een kercke in te doen, om aldaer de Ausborgse confessie te exerceren. Daerop besloten, dat een ieder hetselve an den sijnen solde rapporteren, om een toekomenden Woensdage datselve beraet weder in te brengen.

Tot Deventer
etc. om een
kercke
angehouden.

Die van Deventer sijn in groten getale van borgeren voor schepen ende raet gekomen ende hebben een supplicatie overgelevert, begerende dat haer de Vrouwen- ende Broerenkercke mochte gegont worden, ofte eene van beiden, opdat daerinne Godes woort na de propheten ende leere Christi ende der apostelen puer ende reijn gepredickt mochte worden ende de sacramenten geadministreert etc. gelijk bij den Rijcke was toegelaten, waerop haer tot antwoord gegeven is, sulx buiten haer gesworen gemeente niet te kunnen toelaten.

Binnen Campen sijn opten 3. Septembris a^o. 1566 vele borgers in de H. Geestes kercke versamelt ende hebben vier uit haeren middel an schepen ende raet ende haer beide gemeenten, sijnde op dat raethuis vergadert, gesonden, begerende, dat men haer wolde vergonnen een kercke, om de Augsburgse confessie te exerceren, waerop geantwoort is, dat men datselve an de hartoginne van Parma schriftelick ofte mit besendinge solde versoecken.

Die borgers van Swolle hebben insgelijcks om een kercke angehouden ende van stonden an besloten, daeromme an de hartoginne van Parma te schrijven.

Opten 4. Septembris sijn de drosten ende gedeputeerden volgens het leste afscheit weder binnen Winsssem vergaedert, dan in plaetse van de drost van

Twente, is Wolter van Heiden erschienen. Waer de supplicatien sijn gelesen ende report gedaen wat in den drien steden was geboert. Waer oock die gesanten van Hasselt sijn erschienen als Hessel Coepsen ende Harmen Oeffinck ende begeert, soo men schrijven wolde om toelatinge van de Augsborgse confessie, dat men van haer in deselve brief oock mentie wolde maken ende mede van haerentwegen begeren; hetwelcke haer om reden worde afgeslagen ende wolden sij sulx begeren, mochten daerom schrijven. Daer worde besloten, dat de drie steden uit haren naem an de hartoginne van Parma solden schrijven onder dat segel van de stadt van Deventer ende an den grave van Arenberg woe volgt.

„An die Regente de Hartoginne van Parma.

Brief
daeromme
an de
hartoginne.

Doorluchtigste hooggeboorne Forstinne genedige vrouwe U F. D. sijnen onsen onderdanigen dienst ende wes wij lijves ende goedes vermoegen stedes toe vorens genedige vrouwe wij konnen uit hoog anliggenden noot U F. D. niet verholden, woe dat wij in dese steden van onse gemene borgeren ende inwoonderen verscheidelicken ende anholdtigen, soo bij supplicatie als muntlick angelacht, denselven in jeder stadt twee ofte ten minsten eene kercke te vergonnen, waerin dat woort Godes ende de heilige sacramenten, samt de andere ceremonien, na ordeninge der Augsborgse confessie, soo bij den heiligen Roomschen Rijke toegelaten is, geleert ende uitgedeelt mochten worden. Soo ist genedigste vrouwe, dat wij nae gelegenheit deser vaerlicker tijt ende geswinde lopen onser borgeren ende ingeseten in goede politie, vrede ende eendracht niet sullen konnen noch weten te erholden; hetsij dan dat wij henluden in haer

voornemen nageven ende besorgen gantslick went sij haer begeren niet worden erholden, gelijck ongemack ende haestige veranderinge tot nadeel der geestelickheit — wie wij mit waerheit bericht worden in andere Con. M^t. onses aldergenadigsten erfheren landen ende steden sich toegedragen hebben — oock in dese steden geboren worden. Omme dan sulx ende dergelijcken hoogschadelicke veranderinge, ongefal ende commotie in tijts voor te komen ende dat gemene volck in vrede, ruste ende gehoorsaemheit te onderhouden, soo bidden wij gants dienstlick ende onderdanig, dat U F. D. ende van wegen hoogstgen. Con. M^t. ons genadelicke consenteren ende believen wille, dat onse gemeente op haer heftig anholden enige kercken — daerin haer Godes woort ende die heilige sacramenten mit daer toehorende ceremonien na de voorige Augsborgse confessie toehorig geadministreert mogen worden — inrumen sullen mogen; ende dat-selve bij provisie ende ter tijt bij Con. M^t. ons aldergenadigsten Heren ende de alinge Staten Sijner M^{ts} erf-landen hierin bij goede middelen versien sall worden ende geordineert, als dan gehoorsaemlick na leven ende ons gemetig holden willen. Daer mit alsoodane cloosteren ende kercken bij haer olde gebruijck, ceremonien ende anders in vreden blijven ende verwoestinge derselver ende andere meer inconuenienten — soo anders als wij besorgen ervolgen worden — verheudet ende dat gemene volck in ruste ende vrede wie bis an huijden gehalten ende geregeert moge worden, bidden oock gants dienstelicke ende onderdanelick, dat Uwe F. D. mit den eersten post hijer op een genedig, vertroostelick ende toeverlaten antwoort genedelick geworden laten; daer wij onse ge-

Narratijf.

meente bis an heer opgehouden ende alsnoch op deselve vertroostelick antwoord mit grote swarigheid ophouden; befruchten gantslick, dat soo datselve U F. D. in verweigeringe uitgesteld ofte een afgeslagen antwoorde sijn, dat wij de gemeente niet ophouden sullen kunnen. Ende soo middelerwijle eenig ongemack ontstonde — dat wij ons nochtans niet en versien — verhoppen, dat wij tegens hoogstige Con. M^r. ons alderg. Heren ende U F. D. hijrmede genoegsaem ontschuldigt sullen hebben. Dat doende sullen Uwe F. D. wel doen ende verschulden datselve tegens U F. D. nae onse geringe vermogen gants onderdeniglick; deweleke U F. D. Godt in hoog gelucksaligen regimente lange salig ende gesont erholde. Actum binnen dat convent van Wijnsem den 4. Septembris a^o. 1566 onder dat segel de stadt Deventer, dat wij op dit pas samentlick hijer toe gebruijcken.”

Die steden hebben in gelijke wijze an den grave van Arenberg haren stadtholder geschreven, dan is niet uitgegaen alsoo hij selfs binnen Deventer quam. Want op den 9. Septembris quam de grave binnen Deventer, waeromme de gesanten van de drie steden op dat raethuis aldaer sijn vergadert, van Deventer: Jan van Dotekom, Lubbert van Winssem, Dirck Scharff ende D^r. Steven van Remen; van Campen: Jasper Schepeler ende Arent to Bocop; van Swolle: Jan van Haerst ende Jacob Duisterbeke, om mit malckanderen te spreken, woe sij op dat beste ende scherpelixte solden anholden om een kereke te hebben, om de exercitie van de Augsborgsche confessie te mogen gebruijcken.

Des anderen daegs, den 10. Septembris, sijn de voors. gesanten op de proostije bij den stadtholder

gegaen, waer Jan van Dotekom vanwege de drie steden stadtholder int bijwesen van de drost van Coeverden dat begeren van de borgeren der drie steden, soo montlick als schriftelick heeft te kennen gegeven int lange ende de supplicatien van de borgers van Deventer ende Campen an den raet van beide steden overgegeven laten lesen. Doe hebben die gedeputeerden van Swolle gesegt, dat haer borgers diergelijke supplicatie an haer raet hadden gegeven, dan hadden se niet mede genomen; insgelijcks hebben sij de missive, die sij an de hartoginne geschreven hadden, laten lesen, op welcke de stadtholder ettelicke swarigheiden heeft voorgewent. Volgens heeft hij gesegt, dat hem seer leet was en niet verhoept hadde, dat in sijn soodanige veranderinge van religie solde voorgenomen worden ende stont te besorgen vermits toelatinge der Augsborgse confessie meer andere leringen volgen ende vele inconvenienten daeruit ontstaen solden. Edoch hij konde wel overleggen, dat an allen zijden swarigheit was, te weten de commotie der borgeren soo de voors. confessie niet toegelaten worde. Soo vere avers sulx geschage, hadde men de indignatie des conings te bevruchten, dewelcke niet allene een machtig here is, dan oock grote alliantie heeft mit den keiser, den coninck van Vranckrijk ende meer andere heren, derhalven te besorgen, dat in soodane twist Sijn M^t. daer tusschen mochte komen. Oock hielt hij den steden noch wel indachtig de vermaninge ende des bevels, soo van de coninck tot meermalen ende oock binnen Gent voor sijn vertreck gedaen hadde; des oock de steden altoos versocht hadden, om bij haer privilegien ende olde gebruijcken te blijven ende soo daer enige

nijgheit gehanthaeft worde, om welke privilegien te erholden Sijn Genade tot diverse tijden soo tegens de gesanten der steden, als oock tegens den president Viglium ende andere gesegt heeft, sijn stadtholder-ampt liever te willen verlaten, eer dat de coninck hem ietwat tegens de privilegien ende olde heerkomen der lantschap van Overijssel solde bevelen. Derhalven vervreemde sich Sijn Gen., dat men nu om de veranderinge van de religie — wesende een grote nijgheit — anholden wolde ende dochte Sijn Genade geensins geraden, daeromme an die hartoginne van Parma te schrijven, want hij wel seeckerlick woste dat antwoordt, dat men krijgen solde ende dat men van de hartoginne sonder express bevel van de coninck niet erholden, dan meer ondancks begaen solde. Waerop bij de gesanten gesegt, dat se dan niet en wosten, waermede sij de gemeente solden stillen ende in vreden konden holden. Doe heeft die stadtholder oock verhaelt, hoe dat de hartoginne ende de edelluden waren geaccordeert in effecte, dat men nederleggende de wapenen, die predicanten voortan komen solden mogen, daer die angeheven waren, ter tijt bij den coninck daer anders in versien solde worden. Dat men de plonderinge der kercken niet gestaden, noch oock geen predicatie op andere plaetsen — dan daer die alrede geschiet waren — toelaten solde etc.

Bericht
van de steden.

Noch verhaelde hij, dat de uitheemsche koopluden tot Antwerpen bij supplicatie an de hartoginne hadden angehouden, om exercitie van de Augsborgse confessie, welke supplicatie an den coninck was overgesonden. Ten lesten heeft hij twee middelen voorgeslagen, waerop sich ieder stad mit haer gemeente

solde beraden, of sij selfs an de hartoginne wilden schrijven in welcker gestalte hem niet gelegen was daer bij te schrijven, dan soo die steden hem de saecke wolden toebetrouwen, soo wolde hij bij de hartoginne anholden, dat den steden vergunt mochte worden, dat gene andere landen of steden in sake van de religie geconsenteert solde worden, t welck hij geen woort hebben wolde, want hij oock des geen bevel en hadde. Daerop worde den afgescheit genomen, dat sich een ieder mit den sijnen solde bespreken ende den stadtholder hijer van montelick binnen Swolle adverteren, den naestkomenden Donderdagh.

Report.

Die voors. gesanten sijn een ieder na haer principalen vertrocken ende hebben van alles report gedaen, die daerop die gesworen gemeenten verboden ende hebben haer de saecke mit alle omstandigheit te kennen gegeven, die daerop sich hebben besproken ende besloten. Die gesanten van Campen sich hier beswaert vindende, dat men haer verdacht soude holden, hebben van raet ende meente schriftelick bevel genomen, des inholts, dat sij van den grave van Arenberg versochten, dat hij voor haer bij de hartoginne solde versoecken, dat den drie steden van Overijssel angaende de exercitie van de Augsburgse confessie mochte vergunt worden, dat gene andere landen of steden allrede gegunt ofte noch vergunt mochte worden etc.

Vorgaederinge
tot Swolle.

Opten 13. Septembris sijn de gedeputeerden der drie steden, als van Deventer: Jan van Dotekom, Dirck Scherff; van Campen: Jasper Schepeler, Arent te Bocop; van Swolle: Jan van Haerst, Jacob Dusterbeke, Jan Losse, Thomas Knoppert tot Swolle vergadert, om den stadtholder report te doen van de

menonge haerder principalen. Ende sijn mit malckanderen bij den stadtholder genaen. Soo heeft Jan van Dotekom den stadtholder int bijwesen van de drost van Coeverden Egbert van Ensse, Roebert van der Beecke, rentmeister van Sallant, Hendrick van Thijl ende Geert van Oostendarp, des conincks raden in Overijssel, te kennen gegeven, hoe dat die gemene ende treffelixte borger van Deventer weder op dat nije den raet van Deventer ende die gesworen gemeente elx bijsonder een supplicatie hadden overgegeven, omdat men haer eenige kereken solde indoen, om de confessie voers. daer te exerceren; ende dat daerneven vele volcks van het gemene popel in de Vrouwenkercke was vergadert geweest, willende de beelden ende altaren afwerpen ende an stucken slaen, ten ware, dat de raet van Deventer mit haer gesworen gemeente op dat spoedigste een toeverlaten antwoord gaven; derhalven de raet mit haer gesworen gemeente om de erstueringe der kercke ende ander ongemack soo gewisselick voorhanden was voor te komen, gesloten waren ende gepubliceert hadden, dat men den borgeren de Vrouwenkercke inruimen wolde, om de na die confessie van Augsborg te gebruicken ende doch die olde gewoontlicke dienst daer in toelaten bij provisie ende tot der tijt, dat daerin anders versien sall wesen, beholtelicken dat niemant enige kercken plonderen ofte schoffieren of andere olde gewoontlicke diensten verhinderen solde, mede de eene den anderen vanwegen sijne religie niet verkorten, noch gene andere predikanten vorderen noch hebben dan degene, de bij den raet ende provisoors daertoe sullen geordineert worden bij pene gestraft te sullen worden an lijf ende an goet na gelegenheit

der saecken etc., na wijder inholt derselver publicatie, die Sijn Genade worde gelesen, biddende de van Deventer, dat Sijn Gen. soo nootwendige toelatinge — tot vermijdinge geen voorder ongemack en geschie — mit genaden afneme ende bij de hartoginne ten besten gelieve te ontschuldigen. Daerna hebben de van Campen haer bevel montelicke verhaelt ende haer schriftelicke instructie laten lesen. Volgens de van Swolle oock gesegt, dat haer sulx was bevolen als den van Campen, biddende, dat Sijn Genade haer dat ten besten ende in geen ongenade wolde afnemen, soo enige veranderinge geschiede, sij en wistent langer niet te holden.

Antwoord
van Arenberg.

Hierop heeft sich de stadtholder mit die raden des conincks int afwesen van de gesanten der steden beraden ende, na genomen beraet, heeft hij denselven tot antwoord gegeven, dat hem de veranderinge hartelick leijt was, bevruchtende, dat de coninck dat oock niet wel solde nemen; doch hij konde wel merken, dat die van Deventer uit noot de veranderinge toegelaten hadden, soo wolde hij die hartoginne sulx mit haer ontschuldige ten besten te kennen geven ende tot versoeck der steden overschrijven ende den brief daarvan selfs dicteren ende dan de steden laten lesen, opdat sij, wesende medelantsaten, solden mogen sien wat hij voor de steden dede; dan hadden de steden te overleggen, hoe dese veranderinge bij de ridderschap solde genomen worden, sonder welckers consent, wille ende weten, datselve dewelcke de steden mosten wijcken, soovere eenige cloosteren of kercken worden gespolieert. Daerop worde gesecht, dat men datselve mitten drosten tot Winssem hadde versproken, hoe men best in den

lande dat spoleeren van de cloosteren en kercken solde verhinderen, ende de stadtholder heeft angenommen datselve an die hartoginne over te schrijven.

Gereformeert
predicant
tot Campen.

Den 14. Septembris, op Cruysdag, is binnen Campen een vreemt predicant van die gereformeerde religie gekomen, sijnde sijns hantwercks een corvemaecker, genoemd Jan Aerssen; dese began te dien dage binnen Campen op Celrebroeders kerckhoff te prediken. Die raet heeft haer bejide meenten op dat raethujs ontboden ende als sij sich mit malckanderen hadden besproken, hebben se beide borgemeisters in der tijt als Arent Brant ende Berent Wesselinck, mit dienaers gesonden om desen predikant op dat raethuis bij den raet ende meente te halen, gelijk geschiede. Die raet vragde hem, wel hem soo stolt hadde gemaect, dat hij binnen de stadt was gekomen ende daer te preken hadde angevangen. Segt, dat hij aldaer van de borgers was ontboden om te preken. Soo hebben de raet erkent ende geboden, dat hij sich van stonden an uit de stadt solde verpacken ende uit haer vrijheit ende worde voort mit die stadtdienaers over de brugge gebrocht. Dese Jan Aersen is daerna predikant binnen Amsterdam geworden ende bleef aldaer soo lange de predicatie duerde.

Die gereformeerden binnen Swolle wolden mit den eersten die Vrouwenkerke niet hebben maer Michielskerke, de principale parochie van de stadt, om daerin te preken haer religie.

Vergaderinge
tot Winshem.

Often 19. Septembris sijn de steden Deventer, Campen en Swolle tot Wijnsshem bij den anderen geweest, daer vele diverse propoosten ende tweespaltigheid worde gesproken, soo op dese tijt soo van den adel, als in de steden waren, die de Augsburgse

confessie waren toegedaen. Ende worde voor geraetsaem angesien, dat de drost van Sallant Eggert Ripperda eenen generalen lantdag van die ridderschap ende steden van Overijssel tegens den 26. Septembris solde anschrijven, alsdan tegen 10 uren mit vollen bescheide te erschijnen, woe de drost heeft gedaen ende den lantdag uitgeschreven.

Tot Deventer.

Ridderschap en steden sijn oock binnen Deventer vergadert, daer de graef van Arenberg oock was, ende heeft haer alle seer erenstlick vermaent, dat men doch goede opsicht wolde dragen, dat in de landen ende steden van Overijssel geen beeldestormen, plonderinge van kereken of kloosteren geschage, waervan vele verscheiden redenen sijn gevallen ende overlegt bij wat middelen ende wegen datselve mochte voorgekomen worden. Na lange beraetslaginge is raetsaem gevonden, dat de drosten opten lande ende die kleine steden ende schepen en raet in de grote steden, dat bij grote straffe solden verbieden, gelijk bij openbare placcaet is verboden ende sijn, de sulx mochten doen, voor kerckenschenders; rovers, openbare dieven, vijanden van Godt ende coninck uitgeroepen in deselve placcaten bij de ridderschap en steden ten eijnde voors. uitgegeven.

Tot Nijerbrugge
lantdagh.

Den 26. Septembris sijn op dat schrijvens van de drost van Sallant ridderschap en steden tot Nijerbrugge vergadert; van de ridderschap waren aldaer: Eggert Ripparda, drost van Sallant, Jan Sloot, drost van Vollenho, Eusebius Bentinck, drost van IJsselmuden, heer Berent to Bever, commandeur tot Oetmarsem, Dirck van Voorst, Jan van den Boetseler, Jan van Laer, Hendrick Mulert, Geert van Laer, Erenst Mulert, Henrick van Laer, Jan Mulert, Bol-

dewijn Hagen, Jan van Haersolte, Roelef van Oostewolde, Wolter van der Heide, Roelef van Langen, Jan van Rechteren, Adolph van Rutenberg, Bartolt Sloot, Robert van Ittersum, Goossen van Coeverden, Wolter van Coeverden, Raesvelt de soone des drosten van Twente, Jan van Echten, die twee broeders van Keppel, Bake ende noch enige anderen; van Deventer: Lubbert van Winsem, Dirck Scharff; van Campen: Jasper Schepeler, Arent to Bocop; van Swolle: Jan van Haerst, Jacob Duisterbeke.

Licentiaet
Winsem.

Die licentiaet Winsem, burgemeister van Deventer, heeft ter begeerte van de drost van Sallant de Staten van Overijssel te kennen gegeven, waeromme sij aldaer waren verschreven; als hoe dat de heer stadtholder den 13. Septembris binnen Swolle den gedeputeerden van die drie steden vermaent hadde goede middelen te bedencken, waermede die spoliatie van cloosteren ende kercken in den platten lande mochte geweert worden, ende diewijle sulx sonder de ridderschap niet uitgerigt konde worden, hadde voor goet gevonden mit haer allen daervan te communiceren. Waerop die ridderschap sich apert hebben besproken ende begeerden te weten, of de steden om die Augsburgse confessie te exerceren an de Regente hadden geschreven ende wat antwoord sij daerop ontfangen hadden. De steden hebben int lange verhaelt wat se daerin gedaen ende wat beslot sij mit den stadtholder hadden genomen.

Soo nu dese saecke wijtlopig worde gedisputeert, hebben de van die ridderschap gesegt, dat het wel nodig ende goet waer, dat de Augsburgse confessie mochte toegelaten worden ende soo sulx niet toegelaten worde, wisten sij niet woe anders de saecke

solde konnen geholpen worden. Ende worde bij ridderschap en steden gesloten an de Regente om de Augsburgse confessie te schrijven in manieren als volgt. Welcken brief bij een ieder is horen lesen, bewilligt en geconsenteert, dat se alsoo an de Regente solde uitgaen, doch de commandeur van Ootmarsen begeerde van ridderschap en steden, dat men hem mit de besegeling ofte onderteickeninge niet wolde belasten, soo 't mit sijn persoon een ander gestaltnisse hadde. Volgt den brief:

Brief
van Overijssel
an de
hartoginne.

„Doorluchtigste hooggeboorne Vorstinne, Genedige Vrouwe U F. D. sijnen onse onderdanige ende altijt bereitwillige dienstes ende wes wij lijves ende goedes vermogen stedes te bevoeren. Genedige Vrouwe Uwe F. D. konnen wij onvermeldet niet bergen, woe dat wij dagelix woe langer ende woe meer vermercken, dat die meerendeel der ondersaten des landes van Overijssel, soowel in den platten lande, als in den groten ende kleinen steden, mit inpressinge ende vurigen verlangen eene goedelicker, Christelicker kerckenordingen ende sonderlinge der Augsburgser confessie ende dat in kracht derselver Godes woort ende de heilige sacramenten na versinninge dient allenthalven in den landen geleert ende uitgedeelt mochte worden, begerig sijnnen. Ende dat, wen bij U F. D. deselve Augsburgse confession in den landen ende steden niet vergunt, allerleije ongemack, commotie ende versturinge des gemeinen vredes — soo tot nadeel der geestelicheit, als des gemeinen landes reckende — daer uit erstaende worde. Soo worde wij oock bericht, dat onse vrenden van Deventer tot erholdinge guder vrede ende eenigheits in haer stadt ende tot vermijdonge der verwoestinge van kercken

Vorhael van
saecten.

ende kloosteren hare borgeren van de Augsborgse confession bij provisie ene kercke inruimen hebben moeten. Ende dat onse vrienden van Campen ende Swolle hare borgeren mit goede vertroostinge swarlicke bisheer hebben opgehouden, die toeversicht U F. D. henluden een kercke in de steden — die na Augsborgse confession angerichtet mochte worden — genedelick concentreren solden willen. Vernemen averst van denselven, dat U F. D. daertoe all noch niet verstaen, ende wes geschiet, afgestalt worde. Die-wijle dan Genedige Vrouwe, de dingen alsoo hijer in den lande ende steden geschapen, daer na gelegenheit deser tijt den gemenen volcken ietwes na toe geven ende soo sulx niet en geschage, allerhande onraet ende onordeninge — als wij voor hen vermeldet — daer uit te besorgen, soo bidden wij gants onderdenelick ende dienstelick, dat U F. D. ons soo in den platten landen, als in den beiden steden, Campen, Swolle, de vergunte Augsborgse confessie gelegen kercken genadelick vergunnen, ende den van Deventer, wat sij des vals nootshalven ende na gelegenheitshalven in genaden opten besten holden willen. Daer mit alsoo alle onordeninge van kercken ende cloosteren te plonderen nablijven moge, daertoe wij oock alle notelicke vlijt, om deselve te verhinderen gerne anwenden willen, biddende van U F. D. hijerop een vertroostelick ende genadig antwoordt. Dat doende sullen U F. D. welldoen ende wij verschulden hetselve tegens U F. D. na onse geringe vermoegen gants ondermelick. Dewelcke U F. D. die almachtige Godt in hoge gelucksalige regeronge lange salig ende gesont erholden will. Gegeven ter Nijerbrugge onder dat segel van Jan van Laer, Rolefs van Langen

ende Bartolt Sloot, de wij gemene ridderschap, ende onder dat sekreet segel der stadt Campen, dat wij drie steden voor ditmael samentlick daertoe gebruicken. Opten 26. Septembris a^o. 1566.”

Hijeronder stont geschreven „U F. D. bereitwillige de gemene ridderschap van Sallant, Twente ende Vollenho ende de gesanten der drie steden Deventer, Campen en Swolle, representerende de Staten des landes van Overijssel ter Nijerbrugge vergadert.”

Plonderen
van cloosteren
en kercken
voorgekomen.

Ende noch is aldaer bij de lantschap gesloten, omme te verhinderen de plonderinge van de kercken ende cloosteren, dat de drosten een ieder in sijn bevolen ampt de vijerden man solde bestellen, dat die altijd solden gereet wesen op den kloekenslag, wanneer sich mochte begeben, dat enige cloosteren, kercken of huijsluden mochten plonderen, om deselve te vervolgen ende in hechten te bestellen, ende noch solden de drosten an de naeste stadt, daer sulx mochte geboren, hetselve te kennen geven, de haer ettelicke paerden te hulpe solden senden. Daer beneven wolden de van de ridderschap elck na sijn gelegenheit haer beste doen, dat deselve geweldenaers gestraft ende de plonderinge verhindert mochte worden. Ditselve hebben sij haren stadtholder overgeschreven insgelijcks, dat hij haer wolde verbidden, dat sij kercken mochten hebben van de Augsburgse confessie, soowel op het platte lant als in de steden etc. Haer brief was in dato den 26. Septembris a^o. 1566.

Die stadtholder heeft den brief van de van Overijssel an de hartoginne opgehouden ende niet voort overgesonden, dan wolde mit ridderschap en steden sich daerop eerst bespreken. Soo hadde hij tegen den 8. Octobris binnen Hasselt ridderschap en steden

Die lantschap
binnen Hasselt.

verschreven, om de questie tusschen het carspel van Swolle tegen den van Sallick, angaende dat opmaecken der hoofden tot Vekaten etc. Waer hij den gesanten van de steden gesproken als dat des conings mandament waer verandert, voort, dat se in de missive an de hartoginne anetogen hadden, dat men de confessie van Augsburg soowel op de platte landen als in de grote ende kleine steden begeerden. Waerop hij de drosten hadde gevraegt, de hem tot antwoord hadden gegeven, dat se daeromme niet waren angesocht, waeromme hij an de hartoginne geen voorschriften konde geven ende daer bij gesegt heeft als volgt: „Ick kan wel spoeren wel sulx hebben te wege gebracht ende den brief gedichteert, ende solde deselve bij name wel weten te noemen ende konde deselve wel mit een natte vinger afgaen” — menende daermede de gesanten van Deventer, als Lubbert van Winsem ende Dirck Scharf, de nochtans gants geen schult daer toe en hadden — soo hem kenlick was niet allene wat in de steden in haer raet, maer oock datgene, dat in haer huizen geboerde, ende de van Deventer solden wel overleggen datgene, dat se hadden angevangen ende mochten wel daer voorsien, dat se niet allene haer, maer oock de andere steden ende gantse lantschap in last ende lijden brochten, mits twee- ofte driemael verhalende, „ick segge” ende „wilt u seggen — all solt gij mij oock stenigen, als sij S. Steven hebben gedaen — uwe verderfnisse is vele naerder dan gij weten ofte mejnen”, oock seide hij bericht te wesen, dat ettelicke borgers van Deventer sich solden beroemt hebben, de predikanten mit 300 schutten binnen de stadt Zutphen te willen brengen, de hij wel solde konnen ende willen naem-

achtig maecken, soo veer men denselve wolde straffen, dan sij solden sich wel voorsien, dat se van haer eigen luden, die sij ongestraft lieten, niet gestraft en worden; dan datselve is van huden ofte van gisteren niet, dan hadden oock sulx bij des pastoor Haens tijden oock voorhanden gehat, als sij den goeden Oldeneel uit haren raet hadden geworpen, vermits hij haer religie niet wolde anhangen, doch ick sall eens binnen de stadt Deventer komen ende mit den gemeinen borgeren aldaer gemein holden, en sall alsdan naemaftig maken diegene, de dit anrichten. Waerop die gesanten antwoorden: Genediger Heer, men sall nummermeer anders mitter waerheit bevinden, dan dat de brief ter Nijerbrugge mit eenparige stemmen is geconcipteert ende bewilligt an de Regente alsoo solde overgesonden worden, sonder dat se die van de ridderschap daarvan angesocht hadden, noch daertoe raden, oock den anderen beide steden. Wes averst in haer stadt was geschiet, dat hadden de van Deventer bij provisie, om meerder inconvenienten te vermijden, moeten laten geschien. Edoch hadden oock geen wetenheit, dat sich iemant van den haeren solde hebben beroemt de predikanten binnen Zutphen te willen invoeren. Angaende Oldeneel daarvan stont de coer bij de meente ende niet bij den raet.

Antwoord
van de steden.

Arenberg wil
geen voorschrift
geven.

Hierna, opten 14. Octobris, des morgens, heeft Arenberg binnen Hasselt de ridderschap ende steden voorgehouden dat inholt van den brief ter Nijerbrugge van de Staten an Sijn G. geschreven, als dat hij haer an de hartoginne wolde verbidden, dat hijer int lant die Augsborgse confessie solde mogen toegelaten worden; soo hadde hij tot noch toe denselven brief

verhouden ende konde tot alsoodane voorschriften niet verstaen, wel wetende, dat de hartoginne datselve sonder des conings consent — de daerin oock een mishagen solde hebben -- niet solde gestaden. Begerende ridderschap en steden, dat se sich alsoo wilden dragen, als sij tot nochtue gedaen hadden, sonder enige verniinge in de religie toe gehengen, want hij niet vermercken konde, dat de gemene man de Augsburgse confessie begeerde niet van ettelicke jaren af tot dat concilium, dan allene een maent ofte twee wolden lijden; want men niet allene des conincks overkompst, maer oock een goede ordinantie in de religie in korts verwachtende waer, wat dan andere landen des conings vergunt worden, hetselve solde oock den van Overijssel geboren mit vele meer andere redenen.

Die ridderschap en steden hebben sich op dat voergeven des stadtholders beraden ende daerna doerden drost van Diepenom Harmen van Westerholt geantwoort, dat de van Overijssel den grave voor de genedige eerbiedinge hooglick bedanckten, ende soo de lantschap an de hartoginne ende Sijn Genade van de Augsburgse confessie geschreven hadde ende gebeden, ware dermaten gedaen, soo vere sulx tot vermijdonge meerder quaets haer menonge was te erholden; dan sonders waren ridderschap en steden genegen sich toe holden ende te dragen als goetwillige ondersaten, wie sie bishaer oock gedaen. Dit antwoordt heeft den grave van Arenberg seer wel gevallen ende gesegt, dat hij datselve an de hartoginne wolde overschrijven, niet twijvelende, dat de coninck ende de hartoginne daeran een goet behagen solden hebben.

Int selve jaer van 1566 in November was vele swarigheid binnen Campen, alsoo eenen Peter Warnersen, een borger aldaer, een boekjen gedrukt hadde, dat tegens sekere Pausen was; welcke door scherp andrijven van de grave van Arenberg, *de hem ant leven wolde gestraft hebben*, uit de stadt gebannen worde, maer sijn goeder bleven ongeconfiskeert.

Die van Swolle hebben de Vrouwenkercke mit geweld opgeslagen, daerin een predikant gestelt ende laten prediken ende de gereformeerde religie laten exerceren. Als dit Arenberg vernimt, is hij seer toornig geworden ende heeft ridderschap en steden tegens den 28. Decembris binnen Swolle verschreven, alwaer dese navolgende sijn erschienen in des drosten van Coeverdens hujs:

Lantdag
tot Swolle.

Eggert Ripparda, drost van Salland,

Goosen van Raesvelt in sijn vaders plaetse, drost van Twente,

Jan Sloot, drost van Vollenhove,

Eusebius Bentinck, drost van IJsselmuden,

Harmen van Westerholt, drost van Diepenhem,

Heer Berent de Bever, commandeur tot Ootmarssen,

Wolter van Heiden,

Adolph van Twickelo,

Dirck van Voorst,

Hendrick Mulert,

Boldewijn Haghén,

Roelof van Oostewolde,

Arent Sloet,

Jan van den Boetseler,

Rolef van Scheven,

Jan van Twickelo,

Reint van Coeverden,

Goosen van Coeverden,
 Wolter van Coeverden,
 Macarius van Oldeneel,
 Jan van Warmelo,
 Jan van Rechteren,
 Georg van Bermentlo,
 Brun Bake,
 Goosen Bake,
 Adolph van Rutenborg,
 Jan van Enschede,
 Willike Entes,
 Erenst Mulert,
 Jan Mulert,
 Vincentius van Uterwijck,
 Jan van Uterwijck,
 Roebert van Ittersum,
 Jasper van Scheel,
 Hendrick Schaep,
 Dirck van Dorth,
 Hendrick van Laer,
 Harmen van Voorst,
 Lubbert van Blanckevoort,
 Georg van der Merrick,
 Rolif van Hovel,
 Palinck van Heerde,
 T. Splinter.
 van Deventer:
 Lubbert van Winssem,
 Steven van Remen.
 Van Campen:
 Hendrick de Wolfs,
 Arent to Bocop.

Van Swolle:

Wolf van Ittersum,

Jan van Haerst,

Jacop Duisterbeke,

Jan Losse.

Noch daerbij gevoegt Bitter ter Mars ende doctor Splijtlof.

Waer de grave van Arenberg die ridderschap ende steden heeft doen voorlesen den afgescheit opten 24. Octobris tot Hasselt genomen, als dat ridderschap en steden niet der menonge waren eenige vernijnginge in de religie te willen maken, dan sich bij de olde religie te willen holden, totdat daer anders in versien solde wesen. Soo heeft hij voort gevraegt, of men genegen waer deselve afscheit — die Sijn Gen. voor fix hielt — te achtervolgen ofte niet? Mits verhalende wat commotie binnen Swolle int openen van de Vrouwenkercke was geschiet ende dat haer predikant, die een dief ende doodtslager was, ende soo men niet gesint ware die rebellien te straffen, waertoe hij ruterer ende knechten hadde angenomen, wolde hij vandaer scheijden.

Angaende de
nieuwe moeijte
tot Swolle.

Na gedane propositie sijn ridderschap en steden op dat raethuis gegaen. De grave van Arenberg hadde de drosten van Vollenho, Geelmuden en den schulte van Hasselt bevolen, soveer de van Swolle de veranderinge van de religie meermale oeffenden, dat sij alsdan dat Swartewater solden sluten, opdat die stadt geen toevoer geschieden solde.

Ridderschap en steden hebben grote moeijte mit dese saecke gehat, soo de borgers van Swolle de kercke niet wolden verlaten, dan dachten die in te holden, die gedeputeerden van de steden hebben den

voers. borgers allene haer gesanten alle de swaerigheden te kennen gegeven; ende ten lesten mit grote moeite ende arbeit beredet, dat se vredig waren ende sich van de predikatie ende andere ceremonien in de voers. kercke ende van alle vernijinge onthouden worden bis Majj naestkomende, bij alsoo, dat de kercke gesloten ende gants geen ceremonien, daerin gedaen solden worden. Ende alsdan op Majj solde henluden toegelaten worden datgene, dat ander des konings landen ofte steden alsdan vergunt ofte toegelaten were, daertoe oock een ofte twee predikanten — die in andere steden openbaer gepredickt hadden — solden mogen annemen, des solde alles vergeten ende vergeven wesen, hetgene daerinne sij contrarij den afscheijt vergrepen mochten hebben. Hijervan worde een concept bij maniere van acte gemaect, doch de borgeren hebben geprotesteert, dat sooveer daer meer ingetogen worde, wolden sij Godt ende die tijt bevelen.

Ridderschap en steden hebben dit voers. concept Arenberg laten horen, doen heeft hij voort gevraegt, off sij den coninck enen tijt wolden anstellen ende of de stadt van Swolle sich van een hoop klercken ende moetwilligen wolden laten regeren, de sich weleer tegens den hartog van Gelder hadden dorven stellen ende soo sij sijn hulpe begeerden, hij wolt geerne doen, hij wost wel ruteren ende knechten in de stadt te krijgen, hij konde daerin niet consenteren, soo hij sulx geen macht en hadde ende sooveer de lantschap in schade quaem, mochten sij den van Deventer dancken, begeerde een kort antwoord, of men den afgescheit na wolde komen? ende is daarmede afgegaen. Doch door mennigvuldige redenen over ende wederover is Arenberg ten lesten en ridderschap

en steden mit den van Swolle na luijt deser acte verdraegen als volgt.

Verdrag mit
die van Swolle.

Alsoo onse G. H. stadtholder, de welgeboren grave van Arenberg etc. den gemenen ridderschap en steden van Overijssel binnen de stadt van Swolle van sijn G. voors. sijnde voorgehouden den afscheit opten 13. Octobris lestleden tot Hasselt genomen, als dat sij niet van menonge waren eenige veranderinge in de olde religie te maken, dan daer bij te blijven tot des bij Con. M^t. ons aldergenadigste Here daer in versien sall worden etc. Ende daer beneffens sijn G. gemelte ridderschap en steden voorgedragen, of sij oock gemeent waren, den voors. anetogenen afscheit toe achtervolgen en soo vere niet, ware sijn Gen. bedacht in den lande niet langer justitie te administreren, noch iemant op sijn versoeck te verhoren, mit voorhodinge der commotie, soo sich onlangs binnen Swolle na de voors. afgescheit mits openinge onser L. Vrouwen kercke ende preken daer op gevolgt buiten autoriteit schepen ende raet aldaer begangen hadden. Hebben obgemelte ridderschap ende steden na beraden daer op durg haren verordenden den welgeboren onsen Gen. H. stadtholder, dat sij noch willig ende gemeent waren den voors. afgescheit tot Hasselt haer vervolgen te willen en daer bij toe blijven; bedancken sijn G. voer aller genediger toenegen, soo de selve sijn G. tot dese lantschapje gedragen ende noch draget, biddende ende begerende oock dienstelick, andachtelick ende onderdenelick, dat sijn G. den borgeren van de stadt van Swolle de voors. angewende commotie mit genaden oversien ende varen laten, dan oock sijn Gen. bij hoogstigen. Con. M^t. bearbeiten ende verwerven

Verhael
van saecken.

wolde, dat wes Sijn Con. M^t. enige Sijne M^{ts} landen ofte steden int gemein ader particulier in de religions saecken vergunstigen ende toelaten worden, datselve dese lantschap ende steden van Overijssel ook gegont ende toegelaten worden moge; oock daerbij ver-soeckende, dat nadem een eerbare raet der stadt Deventer, uit hogen andringenden noot ende tot vermijdinge merer indignatie van Con. M^t. onse aldergenadigste erfhere enige reformeerde religie bij provisie toegestaen hebben, dat sijn gen. de stadt ende borgeren van Deventer der wegen an de hartoginne van Parma onse genedige vrouwe gedencken ende verbidden wolde etc. Waerop welgedachte, onse genadige H. stadtholder der gedeputeerden in name der aller lantschap wederomme toe antwoordt gegeven, dat sijn G. sodane angebrochte bericht in danck anname ende datselve niet allene gerechen wolle tot grote ruste ende vrede deser lantschap, dan oock de Con. M^t. ende de hartoginne van Parma behagelick ende lieflick worde sien; ende dat sijn G. den borgeren van Swolle de angehevene commotie voor dese reijse vergave ende daerbij beloofde, wes Con. M^t. enige sijne M^{ts} landen ofte steden int generael ofte particulier in saken der relligie toegelaten solde worden, de lantschap van Overijssel oock vergonstiget ende toegelaten solde worden, dat oock sijn G. lantschap ende steden ten besten voorstaen wolde ende voor alle ongevall verschoenen, wes sijn G. bisheer geerne gedaen heeft, des de gedeputeerden van ridderschap en steden sijn Genade onderdanig ende dienstelick vanwegen de alinge lantschap bedancket hebben, begerende hijervan bij den griffier een acte gemaect worde ende int judiciael register geteickent

worde. Actum binnen Swolle opten 29. Decembris a^o. 1566.

1567.
Verbot van de
reformatie.

A^o. 1567 in Februari heeft de hartoginne schriftelick den drien steden van Overijssel elck bijzonder oock geschreven ende vanwegen den coninck geboden, dat men daer anders geen relligie als de olde catholijcke solde exerceren ende alle acten, die daervan contrarie gegeven waren, dede sij te niete. Waeromme de gesanten van de drie steden den 6. Februari tot Swolle sijn vergadert ende hebben die brieven mit malckanderen doorsien, die alle van eenen inhelt waren, niettegenstaende dat binnen Campen gene vernijinge was geschiet. Die raet van Deventer was hierinne seer begaen ende hadden datselve geerne afgestelt, dan dorsten sulx niet bestaen, soo sij haer voor swaerigheid besorgden, doch op[dat] sij sich geen ongenade op den hals mochten halen, hebben sij den predikanten bevolen sich van prediken te onthouden, gelijk sij oock deden. Soo sijn de borgers op gewontlicke ure in groten antall gekomen ende als nu de predicant seide, dat hij niet preken solde, hebben sij sulcken anlaet getoont, dat de raet sich voor een quader besorgde, alsoo dat sij den predikant bevolen te prediken, waermede die borgerije gestilt worde.

Vergaderinge
tot Windsheim.

Hijerna sijn de voors. gedeputeerden weder om deselve saecke int convent van Windsheim erschienen, om mit malckanderen goede middelen en wegen te vinden, om de saecke van de veranderde relligie te ondervangen, sonder alle moijte. Alwaer den van Deventer van de gedeputeerde van Campen ende Swolle uit bevel van haer principalen gesegt worde, dat se daer op wolden verdacht wesen, dat se die sake

soo wolden insien ende henne leggen, dat niet allene de stadt van Deventer ende hare borgers daer durg in last ende lijden niet mochten komen, dan dat gantse lant van Overijssel mit de andere steden.

Waerop de van Deventer seiden, dat raet ende meente derselver stadt waren besloten, den predikanten te verloven ende dat denselven was angesegt haer van prediken te onthouden. Soo waren de borgers ter gewoontlicker uiren, als men plach te prediken, in de kereke in groten antall vergadert en begeerden seer ijverig de predikanten te holden. Soo bevruchte sich de raet, dat sich enig ongemack in de stadt solde erheffen, indien den borgers de predikatie geweigert waer geweest, wisten sij geen middel, waermede de saecke solde geholpen worden, dan wolden sien, of sij de saecke noch een weinig konden verbeiden ende uitstellen.

Die van Twente hadden oock an die van Deventer geschreven, dat sij in bedenken wolden nemen in wat schade de lantschap van Overijssel doir de veranderinge mochte komen ende dat se sich mit haer over ende olsten alsoo wolden bespreken, dat de saecke mochte besonden worden voor en alleer daer wijder verloop inquame.

Als die hartoginne nu grote vervolginge tegens all degene dede, die enige veranderinge in de relligie gedaen hadden, sijn oock de van Deventer seer daer in beswaert om reden voors. Soo hebben sij van de
 Tot Vollenhove. van Campen ende Swolle, dat de hare gesanten mit de haren na den grave van Arenberg wilden senden, dat se geerne gedaen hebben. Ende soo sijn de gecommiteerden van den drie steden tot Vollenho bij den grave gekomen opten 28. April. Van Deventer:

Handelinge.

Jan van Dotekom, Hendrick van Merckel, Berent van Winsem ende Steven van Remen; van Campen: Hendrick de Wolfs, here van Podeghem, Arent toe Bocop; van Swolle: Wolf van Ittersum ende Jan van Haerst. Alwaer de licentiaet Winsem op dat lange den grave heeft voorgedragen welcker gestalte de raet van Deventer ware ontsloten geweest, die nije predikanten in de Vrouwen kercke te verloven, nakomende dat bevel van de hartoginne, dan hadden datselve niet kunnen effectueren, vermits de borgeren in de kercke wesende mit grote ijeverigheit versochten, biddende deselve te mogen holden, alsoo dat se datselve niet dorsten keren, want soo sulx haer niet waer toegestaen, was te beduchten, dat daer meer ongemacks uit solde erresen sijn, biddende derhalven Sijn Genade hetselve mit genaden te willen afnemen. Daerop segte die grave, dat de van Deventer uit de schriften van de hartoginne ende de sijne wel vernomen hadden, dat dese veranderinge van de relligie ware tegens die wille ende menonge van de Coninck ende soo sij allene voordroegen wat binnen Deventer geschiet ware, sonder eenige andere conclusie te nemen, konde hij haer in de saecke niet helpen ende mochten sien wat se voort makeden, sij solden binnen 8 of 10 dagen wel wat anders vernemen, waer tusschen de van Campen ende Swolle hebben gesproken ende gebeden, dat Sijn Genade dese lantschap niet wolde laten overvallen, sij wolden alle vlijt anwenden, dat sulx afgestelt mochte worden. Ende sijn alsoo mit den anderen een weinig van Sijn G. afgetreden, omme een raet te scheppen ende na genomen beraet hebben de van Deventer den grave weder voorgedragen, dat se alle mogelicke vlijt wolden

ankeren in gantser hope ende toeversicht, dat de dingen weder gericht solden worden, daertoe sij oock sooveer nodig, de ridderschap ende de twee andere steden te hulpe wolden nemen, biddende, dat hij ditselve an de hartoginne in den besten wolde overschrijven ende wes geschiet vergeten mochte wesen. Daer de grave op antwoorde, dat hij de hartoginne niet wilde schrijven voor ende alleer hij gesien hadde, wes sij in de sake gedaen hadden ende dat de hartoginne geen macht hadde ietwes te vergeven, dan worde datselve alle an den coninck gestelt. Ende hiermede sijn de gesanten elck weder in sijn gewaersaem gereist.

De heeren
van Batenburg
gevangen.
Giesbert en
Dereck D'andlot
en Wirgel.
Vid. Stradan
p. 224 C.

Opten 5. Maij waren in een schip vele Geusen op de Zuderzee, waeronder twee heren van Batenburg ende meer edelluden waren, welcke van des graven van Arenbergs krijgsluden bij Harlingen gevangen waren ende binnen Harlingen gebracht worden. Erenst Mulert, drost van Linghen, nam persoonlick mit sijn eigen handen den here van Batenburg sijn golden ketten van den halss; onder welcke geusen oock Harmen Galama en Sjoert Beima, Vriessche edelen, mede waeren ende hadden vele geredes, dat se uit kercken ende cloosteren gerooft hadden bij sich.

Opten 21. Maij sijn ridderschap en steden van Overijssel tot Swolle bij malckanderen geweest ende hebben sich mit den anderen besproken, hoe se best in de saecke van Deventer solden doen ende hebben voor raetsaem gefonden, hare gesanten in Vrieslant tot haren stadtholder te senden, denwelcken instructie is met gegeven, die ick hijer wil verhalen, alsoo de gantse saecke daerin wort verhaelt.

Instructie soo de gemene ridderschap ende drie steden Deventer, Campen en Swolle, presenterende de Staten van den lande van Overijssel, als uit Sallant: Jan van den Boetselar ende Jan van Laer; uit Twente: H. Jan van Beveren, commandeur van Ootmarsen, ende Rolef van Langen; uit Vollenhove: Rolef van Oostenwolde ende Bartolt Sloot; van Deventer: Hessel van Over-Enck, Hendrick van Merckel, Lubbert van Winsem ende Dr Rhemen; van Campen: Hendrick de Wollefs, Arent toe Bocop; van Swolle: Wolf van Ittersum ende Jan van Haerst an onsen Gen. H. stadtholder den welgeboren Grave van Arenberg etc. afgeveerdigt mit gegeven hebben.

Instructie an
den stadtholder.

„Sullen deselve gesanten welgemelten onsen G. H. Stadtholder vanwege de gemene lantschap hare bereitwilligen dienst ende wes sij enigszins eere ende Goedes vermogen gants dienstelick erbidien.

Ende daer beneffens sijn G. vermelden, dat de gemene ridderschap, drie steden: Deventer, Campen en Swolle sich tegens hooglicker gedachten tegens Rooms K. M^t., haeren eersten gewesen aldergenedigsten erfhere, ije ende allerwege goetwilliglick gedragen ende bewesen ende oock tegen Con. M^t., haren itsigen aldergenedigsten erfhere, in aller onderdanigheit mit lijf ende goet toe dragen ende te betonen willig, als gehoorsame getrouwe onderdenige ondersaten tegens haren lantsvorsten ende angeboornen prince te doene geeijget ende toebehoort. Dat se oock als die gehoorsame van anvanck van dese turbelen ende oproerige tijden bisheer mit gantsen vlijt ende sorgvoldigheit hebben helpen verhoeden, dat noch in den lande,

noch in den steden gene kercken, cloosteren ader enige geestelicke vergaderinge geplondert, verdorven ader ten weinigsten beschadigt sijn, woe op andere oorden mennigvuldig geschien, dan dat sijn haer uterste vlijt en vermogen daer angewent, dat de recessen binnen Hasselt opten 13. des maents Octobris, daer benefens der stadt van Swolle opten 29. Decembris des vergangen jaers bij welgedachten onsen G. H. stadtholder unde de ridderschap ende steden voors. in relligions saken genomen ende ver- of- geschediget, tot noch toe in de landen ende steden onderhouden, alsoo dat gene innovatie ofte veranderinge der relligie gebeert is. Ende dat sijn alsoodane nijgheit, als binnen de stadt van Swolle van enige private angeheven, weder gants afgedaen ende gebetert hebben ende derhalven noch voorder trouwelick in aller onderdanigheit deselve recessen te onderhouden bereijtwilligh.

Angaende
Deventer.

Volgens dem alsoo Borgemeisteren, schepen ende raet der stadt van Deventer hier boven binnen deselve stadt die exercitie der older relligie in eener kercke geintermitteert, ende na forme der Augsborgsche confessie eenige veranderinge bij provisie tot veerder ordinantie van Con. M^t. haer aldergenedigste heere toegelaten hebben, derwegen welgemelte Sijn Genade onderdanig te vertonen, dat gedachte borgemeisteren, schepen ende raet sodanige veranderinge nootwendiglick na tijts gelegenheit hebben moeten geschieden laten, omme alsulcke der borgeren ende ingeseten der voors. stadt in der turbelen ende oproerige tijt in goede ruste, vrede ende eendrachtigheit in de gehoorsaemheit van Sijn M^t. te onderhouden; dat in der stadt Deventer gene kercken noch cloosteren geplondert, ader oock geestelicke personen beschadigt

mochten worden. Wie dan ongetwijvelt geschiet solde wesen geweest, soo veer men sulx bij dat voors. middel niet voorgekomen hadde; niet soo bij den voors. ingesetenen van der stadt, dan vele meer bij den vreemden, soo koopluden, schippers, beijtellers ende andere uitheemschen, die welcke — overmits de in der tijd de vrije mercte aldaer was — sich in groten getale sich in de kercke gevoegt hadden, ende sich niet anders liet ansien; dan indien schepen ende raet voors. der stadt Deventer, daerna in Februariο lestleden van de doorkluchtige hooggeboorne Vorstinne de hartoginne van Parma, Regente onse Genadige Vrouwe, oock van Sijn G. vermaent sijnde, dat sij alsulcke exercitie solden doen cessen bij alle bequame middelen, die sij luden daertoe solden connen aveseren, hebben ongespaert alle vlijtes alle oportunitieit gesocht, omme haer V. D. ende Sijn Gen. bevelschriften onderdeniglick na te komen mit goeden gemoede in vrede ende in eendrachtigheid deselven exercitien af te stellen.

Bericht.

Ende wie sij dan oock volgens die voorgemelte exercitie gantslick afgestelt, die predikanten verlaten ende de olde diensten weder gerestitueert hebben.

Diewijle dan schepen ende raet der stadt Deventer voors., gedurende de tijd der vermaninge der voors. relligie ende oock daerbeneffens, sich altijd gedragen als gehoorsame Sijn M^{ts} ondersaten ende noch hen voorder in aller onderdanigheit te betonen erbieden, oock niet gemeent sijn in der relligie enige innovatie ofte veranderinge bij selves hen voorder voor te nemen, dan als de gehoorsame aff te wachten, wes deshalven bij Con. M^t. ons alder G. H. in religie saecken genoeg versien ende geordineert sall worden,

woe dan oock burgemeesteren, schepen ende raet mit hare gesworen gemeente, representerende dat corpus der voors stadt, vermits desen denselven vastelick geloven ende dat mit der waerheit niet kan bevonden worden, dat enige riddermatige des landes van Overijssel, noch oock de corpora van de steden, of eenige ansienlicke borgers ende lantsaten sich tegen de hoog genante Con. M^t. ons alder G. H. sich in eenigerhande confederatie, verbontenisse ofte alienatie van enige vorsten ader heren begeven hebben, dan continuelick in Sijn M^{ts} dienst ende gehoorsaemheit gebleven sijn, achtervolgende den tractaet, dewelcke mit hoogloffelicker memorie Rooms K. M^t. ende dese landen sijn ingegaen ende opgerichtet. Derwegen van Sijn G. gants onderdanelick ende dienstelick in naem ende vanwege der alinge lantschap van Overijssel toe bidden, dat Sijn G. genedelick gelieven wille, die voors. stadt, borgeren ende ingesetenen van Deventer, bij hochtigen Con. M^t. onsen aldergenedigsten H. ende hooggemelte haer F. D. in genaden te verbidden, dat henluden datselve, wes sij daeran in eenigermaten misdaen ende vergrepen mogen hebben, genadigst oversien ende vergeven moge worden. Ende dat se van aile beswaernisse — soo bij haer F. D. hen hetsij mit inleggen van ruteren ende knechten, ader anders op erlecht mochte worden — genedelick verschoont ende gevrijet mochten blijven. Dat oock Sijn G. voortan woe besheer altijd dese landen een genediger here sijn sie vanwege hooggedachten Con. M^t. haren alder G. vorsten bij den opgemelten tractaet genedelick hanthaven. Ende daer tegens sie luden niet beswaren willen, wie sij onderdenelick ende dienstelicke den-

Besluit.

selven tractaet sich sijns gehalten ende noch voortan te holden erbidden.

Dat doende verschulden tsgens welgedachten Sijn G. gemene ridderschap ende steden van Overijssel mit lijf ende goet gants bereitwillig. Des toe oorkonde hebben wij Direk van Voorst, Jorgen van Bermentlo ende Boldewijn Hagen, vanwegen de gemene ridderschap der drie landen Sallant, Twente ende Vollenho, ende wij borgemeisteren, schepen ende raet der stadt Deventer, Campen en Swolle, onse stadt segelen opt spatium van desen doen drucken. Gegeven binnen de stadt Swolle opten 21. dach Majj int jaer 1567."

De gesanten
van Overijssel
tot Harlingen
bij Arenberg.

Opten 26. Majj sijn die gecommiteerde mit dese commissie tot Harlingen in Vrieslant gekomen ende hebben haren secretarium an den stadholder gesonden mit begeren, dat hij haer tijt wolde stellen om haer te horen. De grave stelde haer den naestvolgenden dag te 8 uren bij hem op het blockhuis te komen. Die gesanten sijn ter bestemder tijt tot hem gegaen, doch konden niet bij hem komen, sij mosten over dat sael gaen waer een lange tafel stont, waerop vele kostelicke tapeten ende andere ornamenten lagen, die sij den heren van Batenborg mit de andere geusen op die see hadden genomen, die daer oock noch gevancklick gēholden worden. Die gesanten gingen doemaels verbij die tafel sonder na de ornamenten te sien, of daervan te spreken mit degene, de in de sael waeren.

Ontschuldige
van de
van Deventer.

Als sij bij den grave quamen, vonden sij hem sieckelick gevonden ende anvancklick heeft die licentiaet Winssem na dienstelicke eerbiedinge vanwegen de stadt Deventer het woort gedaen ende int lange verhaelt, hoe Sijn Gen. de gesanten van Deventer am

lesten binnen Amsterdam voorgegeven hadde, dat die hartoginne gesint was enige ruteren ende knechten binnen Deventer te leggen, om versekeringe ende verholdinge van vordere vernijnghe ende volgens de oorsaecke gededuceert. Waerdoer de raet van Deventer, tot vermijdinge van des conincks meerdere indignatie, die exercitie der Augsborgse confessie in een kercke bij provisie ende ter tijt, daer anders in versien solde worden, toegelaten hadden, doch vermerckende, dat de coninck ende de hartoginne sulx niet angenaem en waer, hadden alle opportuniteit gesocht, om haer F. D. ende Sijn G. bevelschriften na te komen ende mit goeden gemoede en eendrachtigheit de voors. exercitie af te stellen, de predikanten verlaten ende de olde diensten weder gerestitueert hadden. Ende niet gemeent waren dan mit hare gemeente vastelick beloveden, gene innovatie van de relligie bij sich selven hem voordere voor te nemen ende te wachten, hent deshalven bij den coninck in de relligious saecken geordineert sall worden; bidden derhalven, dat Sijn G. bij den coninck ende de hartoginne verbidden wolden, dat henluden hetselve, daer an sij sich vergrepen mochten hebben, overgesien worde ende van soodane inlage der knechten ende van alle andere beswaernisse gevrijet blijven mochten.

Bericht.

Ende soo die stadt Deventer mit de ridderschap ende andere twee steden een corpus waren, hadde de raet van Deventer Sijn G. angeven vermeldet, door hare gesanten eersten haer naburen ende vrenden van Campen ende Swolle tot Winssem ende volgens die gemene lantschap binnen Swolle doen voorgeven; daerop dan oock ridderschap ende steden hare anwesende gesanten tegenwoordig an Sijn G. afgeveerdigt.

Volgens heeft Hendrick de Wollifs, here van Potteghem van Campen, in naem ende vanwegen de gehele lantschap, sich tegens Sijn G. dienstlick erboden ende wes die ridderschap ende steden haer anwesende gesanten schriftelick in bevel gegeven hadden, geopent, biddende vanwegen de lantschap, dat hij de stadt van Deventer, de mit ridderschap en steden een corpus waren, bij den coninck ende de hartoginne verbidden wilde, dat hen datgene, daer se sich an vergrepen mochten hebben, vergeven worde ende van alle beswaernisse soo van inneminghe van ruterer en knechten, ofte anders verschoont mochten worden ende blijven, diewijle de raet van Deventer na des tijts gelegenheit de Augsborgse confessie bij provisie hadden moeten toelaten, om bij dat middel voor te komen de beswaernisse, die anders ongetwijvelt solde verresen sijn etc.

Antwoort
van Arenberg.

Waerop die stadtholder antwoorde, dat hij nu gehoort hadde hetgene de licentiaet Winsem vanwegen de stadt Deventer ende Hendrick de Wolfs uit naem van de alinge lantschap voorgedragen ende versocht hadden, dan woste niet bij wat voegen ende manieren hij de stadt Deventer bij den coninck ende de hartoginne verbidden solde, diewijle sij de dingen soo lange gehalten, als sij ommer kosten ende de lesten waren, die se nu afstelden ende daerenboven noch evenwel haren pastoor hielden, de dese veranderinge een oorsaecke ware ende denselven noch op dese uire in de stadt hebben; dan mij moeyt niet meer, dan de vromme luden, die daer bij u staen, want gij brengen ons die Spanjaerts int lant, als wij se nu hebben, woe sullen wij se weder quijt worden, waerdoer soo ick ende wij allen worden verdorven.

Ende dat men alle neerstigheid solde angewent hebben, om dese dingen af te stellen, blijkt contrarie ende is te spoeren soo ettelicke van haer ende andere raets-verwanten stedes mede in de predicatie waren geweest. Ende of nu wel schoone Sijn G. an de hartoginne schreve, soo bevruchte hij nochtans, dat hij niet erholden solde kunnen, want hij alrede ander bevel hadde. Ende soo vele betreffe dat middel, dat hij am lesten den gesanten van Deventer binnen Amsterdam hadde voorgeslagen van borge te stellen van wijder veranderinge, datselve hadde die hartoginne in haer schrijvens afgeslagen, dat nu ter tijt niet soo wel dienstlick als hijer bevorens.

Naerder
gespreck.

Ende als onder anderen gevraegt worde bij wat manijere die inneminge der knechten geschieden solde? antwoorde hij, men mocht besien, woe het tot Antwerpen toegegaen ware. Daerop bij den gedeputeerden wede gesegt: dat ummers die van Deventer sich soo seer niet vertreden hadden, daer doch geen kerckenplonderinge ofte enige verbontenisse tegens den coninck was geschiet ende stont te bevruchten, dat vermits dat inleggen van krijgsknechten de van Deventer een woeste stadt solden krijgen uit vrese, dat de inquisitie daer uit volgen solde. Dat die stadtholder beantwoorde, seggende: die lantschap konde niet seggen, dat sij ijewelde mitter inquisitie beswaert waren, dan dese inlegeringe van knechten geschiede tot die menonge, dat de coninck sijn landen ende steden, insonderheit frontijer-steden — wie oock Deventer een frontierstadt is — seker sijn wilde, dat hem voorder geen oproer ende veranderinge geboren solde, want men sich doch alrede laet verluiden, dat Condé Valenzijn in hadde, ende dat

tot Bremen een nije versameling ware, tot welker versekeringe dan oock andere steden, daer gants geen veranderinge geschiet was, evenwel knechten hadden ingenomen.

Op al hetwelcke hebben de gedeputeerden sich apert besproken ende sijn volgens weder binnen getreden ende heeft Hendrick de Wolfs in naem als boven andermael gebeden, int afwezen van de gesanten van Deventer, dat Sijn G. an die hartoginne de saecke van Deventer verbidden wilde, soo vere mogelick, of in gevalle datselve niet te erholden ware, dat dan Sijn G. den van Deventer op dat weinigste wolde beswaren laten ende de platte landen soo veel mogelick doen verschoonen.

Arenbergs
goede
presentatie.

Daerop seide de stadtholder, dat hij wolde alnoch voorts ende van daer an de hartoginne schrijven, om te besien, of hij noch ietwes solde kunnen erholden ende invall niet, wolde hij de saecke linderen soo vele als hem doenlick solde sijn, ende men solde daer geen ruteren dan allene soldaten senden, die haer weg nemen solden over de Veluwe ofte te schepe, die hij alsdan onder hooftluden quartieren wolde, die de raet van Deventer dan voort mochten verleggen, alsoo nochtans, dat die ene niet meer dan de ander beswaert mochte worden, doch die van Groningen solden haer knechten eerst inhebben Ende invall binnen Deventer ruteren gelegd worden, solde sijn eijgen bende wesen, des hij well loven wolde, dat se niemant te kort doen solden, voort soo solde dit inleggen geschieden op des conincks kosten, hopende datselve die stadt van Deventer tot genen schade gerecken solde. Ende die raet van Campen ende Swolle, die sich des wel geholden hadden, be-

hoefden alsdan haer ingesetenen tot geen afstant meer te bidden. Woe binnen Swolle geschiet was, maer mochten gebieden, wat sij hijer voorts gedaen wolden hebben. Lestlick heeft de stadtholder sich erboden, waer hij die van Overijssel int gemein ofte particulier enige vruntschap bewijzen konde, daertoe was hij steeds genegen. Hijerom hebben de van Overijssel hem gedanckt. Waermede de gesanten haer afscheit namen ende sijn tot den haren gereist.

De van
Deventer
worden verlaten
van het
garnisoen.

Doch de van Deventer waren daer gants in beswaert, dat de coninck garnisoen in haer stadt wolde leggen, hebben derhalven haer uiterste vlijt gedaen en daeromme geen kosten gespaert, dat se vant garnisoen ontslagen mochten worden ende hebben haer gesanten binnen Brussel an Arenberg gesonden, die soo wijt op het gedurig anholden van die van Deventer mit de hartoginne heeft gehandelt, dat de hartoginne daer inne is tevreden geweest, als sij dese navolgende artijkulen bewilligden, soo solden sij van de soldaten ontslagen wesen ende waren als volgt, doch die boetten ende anders worden verandert, waerin de hartoginne bewilligde.

Brief v. de
hartoginne v.
Parma.

Alsoo in den voorleden jare seeckere nijgheit van preken ende veranderinge van die olde Christelicke ende Cathelijckse relligie binnen de stadt Deventer ingebracht ende aldaer een tijt lanck gehouden ende gecontinueert is geweest, tot aflegginge van dewelcke ende oock versekeringe van deselve stadt, die doorluchtige hooggeboorne vorstinne, de hartoginne van Parma regentinne deser Nederlanden, bevolen hadde een deel knegten tot besettinge in deselve stadt te leggen laten, doch durg erenstlick versoek ende bede van die raet aldaer, haer F. D. bewilligt heeft

hetselve terugge te stellen. Sullen die van de stadt van Deventer gehouden sijn van stonden an ende sonder vertoch sodane nijgheit ende veranderinge af te schaffen ende gants te niete te doen, indien sulx noch niet gedaen is ende alle saecken belangende die olde Christelicke ende Catholijcke relligie in haren eersten ende vorigen staet te richten, dieselve onbrekelick mit de diensten ende ceremonien daertoe van oldes behorende ende gewoontlick te onderhouden, sonder enige nije relligie noch exercitie van dien meer te gestaden ofte an te nemen. Ende tot der menonge sullen se sich versien van bequame ende geschickte pastoren, die catholijck sijn ende priesteren, wesende predikanten, de onberispelicken leven ende converseren. Voort dat niemant binnen de stadt, van wat qualiteit ofte conditie dat hij sij, sall mogen enige conventicula ofte heimelicke vergaderinge mit preken ofte andersins int openbaer holden, ofte daertoe hulpe ofte bijstant doen noch bewijsen. Daerop die van die raet van deselve stadt goede ende scherpe opsicht dragen sullen, sonder van harentwegen eenige dissemlatie, gunste ofte uitstell te gebruicken, noch laten gebruicken, omme deselve continuelicke ende personen des plechtig te beletten, te verhinderen, te straffen, alle geboerlicke vlijt, arbeit ende devoir sonder enige conniventie ofte dissemlatie tegens de overtreders van desen, wie hij oock sij, niemant uitgesondert, voorwenden ende te wercke stellen; op die pene ende boette hijer onder gespecificeert, soo veer de van den raet hijer in suimig waren.

Conditien.

Noch sullen de van de voors. stadt in de vernijnghe van haren raet daertoe kiezen ende deputeren die treffelixte ende die van de catholijcke relligie sijn,

ende voorders goede ordeninge stellen, dat onder den begrijp van hare jurisdictie enige scholen ofte leringe van nije relligie, ofte secte gehouden worde, sonder enige rectoren ofte meisters der scholen an te nemen, voor ende alleer sij bij den pastoren ende ettelicke gedeputeerden des rades geexamineert ende daer toe ende genoegsaem erkant sullen worden ende dit tot Sijn M^{ts}. komst, totdat deselve int stuck van de relligie anders sall geordineert hebben.

Sullen oock de stadt ende die poorten van dien altijt open holden tot behoef ende dienst van Sijn M^t. om knegten ende besettinge ende gardesoon daerin te leggen, als Con. M^t. of haer F. D. gelieven sall, ende voortan sich holden als goede gehoorsame ende getrouwe ondersaten van Sijn M^t. volgens den tractaet tusschen hoogloffelicke gedachten Roomss K. M^t. ende de lantschap van Overijssel opgerichtet.

Alles op de verboerte ende verlies van hare privilegien ende oock van de boette van 100000 g.gl., indien die raet van de voors. stadt hierin gebrekeliick gevonden worde, daervan sij behoorlicke verschrijvinge ende brieven ende versekertheit onder des stadts segel in de beste forme, daerin dat inholt van desen geinsereert sall sijn, geexpedieert ende oversenden sullen. Actum tot Antwerpen den 17. Julij a^o. 1567.

De gesanten van Deventer hebben hierop haer beswaringe an Arenberg overgegeven de mennigvoldig waren, de hij an de hartoginne van Antwerpen oversonde ende alsoo de grave binnen Antwerpen worde verwijlet, soo sijn de van Deventer bij sijn wille ende believeen weder na huis gereist, belovende haer alle bescheit te willen senden, als hij oock opten 28 Julij heeft gedaen, ludende als volgt:

Brief
v. Arenberg.

Eersame wijze lieve bijzondere, ons is op heden de resolutie van de doorluchtige hooggeboorne vorstinne die hartoginne regente etc. op de artijkulen uwe gesanten mede raetsvrunden alhier gecommuni-ceert ende de beswaernisse op ettelicke punten van de bij haer gehalten angenomen, daervan haer V. D. die veranderinge ende bijvoeginge volgens die voors. gedeputeerden versoeck bewilligt heeft, uitgesondert soo vele antreft de verboorte der stadt privilegien, oock verboorte van de 100000 croenen in vall van enig gebreck ende overtredinge derselver artikulen, daer bij haer V. D. persisteert, sonder te willen con-senteren in de alternative bij u voors. gedeputeerden gemoevt. Doch hebben soo vele angehouden niet sonder grote swarigheid, dat deselve boete gemode-reert op 30000 g.gl. believet is, gij wijders van dat concept van de artikulen hier bij gevoegt sullen mogen verstaen, welcke wij u ij lens wel hebben willen toeschicken, opdat gij u daerop mit uwe gesworen gemeente of andersins, als gij bevinden sullen best te behoren, beraetslagen ende resolveren mogen ende ons van u menonge op dat spoedigste verwittigen. Ende in vall gij sodane artikulen an te nemen ende t' achtervolgen ende overboedig, daer mit gij van den gardesoon verschoont mogen blijven, sall van noden sijn, dat ons behoorlicke brieven van verschrijvinge ende versekerheit onder dat stadtsegel, als dat onder de beste forma behoort, toegeschickt ende behandigen laten. Soo veer min soo sien wij niet mit wat middel ende voege wij u van sodane gardesoon weten te bevrijen ende te ontlasten. Daeromme wilt ons van stonden aen hierop entlick antwoord overschrijven, daerna wij allene hier wachten sullen. Godt bevolen.

Datum Brussel den 28. Julij a°. 1567. Was onderschreven Jan van Ligne.

Beswaer van de
van Deventer.

Die van Deventer waren in dese sake seer beswaert ende hebben sich op dese artikulen mit de andere steden Campen en Swolle beraden, hoe sij sich in de saecke solden holden, alsoo sij de artikulen seer beswaerlick bevonden ende oock liever gedocht de knekten in te nemen, dan soodane artikulen mit segel en brieven in te willigen, doch men mochte de artikulen op het gelimpelixte alle bij missive beantwoorden ende dragelicke presentatie doen, om te besien, of men noch ietwes mit bidden solde mogen erholden, ende indien niet, dat men alsdan gedult most dragen, wes haer V. D. op het schieken van enige knekten solde ordeneren.

Hierop heeft de raet van Deventer haer gesworen gemeente verboot ende hebben sich mit den anderen op de artikulen besproken ende woe langer woe meer swarigheits daerin gevonden ende sloten mit malekanderen de voors. artikulen int lange an den grave te beantwoorden ende op ieder punt ene dragelicke presentatie te doen, ende in gevalle men daarmede niet gesedigt wilde wesen, alsdan gedult te dragen ende mit patientie af te wachten, wat die hartoginne op dat schieken van enige knekten solde ordeneren, ende soo hebben de van Deventer an de grave van Arenberg haer stadtholder geschreven als volgt:

Edele Welgeboren in effecte dat sij sich allentijt gehoorsaemlick tegens den Coninck hadden gedragen ende wat sij gedaen hadden int toelaten van de Augsborgse confessie was geschiet uit noot ende tot conservatie van de gemene ruste der stadt, beloofden

oock die catholijcke religie in alle kercken te exerceren, geleerde catholijcke mannen tot pastoren te nemen, alle conventikulen te verhinderen, de contra-venteurs na gelegenheit te straffen, bequame mannen in den raet te kiezen, geen schoolen rectoren of meisters te stellen dan eerst bij den pastoor geexamineert en de volgens den tractaet sich dragen als gehoorzame ondersaten. Ende soo vere die raet ende meente eenige veranderinge weder consenteerde, verpaenden sich in de voors. boete van 30000 gl. dat se nu de boete van verboerte der privilegien daeruit gelaeten hadden, was overmits de tractaat van den Keiser beeedigt ende dat sulcke boete niet nodig, want de Coninck wel machtig genoeg was tegen haer, als sij haer beloften niet na en quamen. Ende dat de privilegien eensdeels haere vrienden de van Campen en Swolle mede angongen, biddende voorts den grave voor haer te willen intercederen, mit erbidinge van alle schuldige gehoorsaemheit. Actum Deventer den lesten Julij a^o. 1567.

De grave heeft dit schrijvent van die van Deventer mit de hartoginne gecommuniceert ende soo wijt mit haer gehandelt, dat se voor dat mael den van Deventer van dat innemen van die knechten heeft verlaten, mitsdien dat de pene van 30000 g.g. bleef, soo sij tegens haer belofte deden ende dat sij die ansienlickste catholijcken in den raet solden kiezen. Data Brussel den 5. Augustus a^o. 1567.

A^o. 1568 opten 13 Januarij is heer Seger van Groesbeke, lutenant van dat stadtholderampt van Vrieslant ende Overijssel, int clooster ter Honnep bij Deventer gekomen ende heeft van de stadt schriftelick begeert, dat se hare gesanten daer wolden senden, 't welck

Weggenomen.

1568.
Seger
van Groesbeke
comt bij de van
Deventer.

alsoo is geschiet, ende heeft haer toegesegt, dat hij den van Deventer uit goeder harten riet, dat se van den hartog van Alva solden begeren, dat hij doch enige soldaten binnen de stadt wolde schicken tot bewaringe, waerdoer all, datgene binnen de stadt waere geschiet, solde vergeven wesen ende vergeten. De gesanten begeerden datselve an haer principalen te reporteren, wolden hem des anderen daegs antwoorden als geschiede, maer gaven hem te kennen, dat sulx om vele redenen niet en diende. Daerna is Groesbeke weder van Aernhem binnen Deventer gekomen ende heeft weder mit haer van de besettinge gesproken, maer sij hebbent mit goede redenen afgeslagen.

Groesbeke
binnen Campen.

Opten 25. Februari is Groesbeke mit canceler en raden als: Boldewijn van Roen, Robert van der Beeck, Geert van Oostendarp ende Hendrick van Tijn binnen Campen gekomen, ende hebben den raet te kennen gegeven, hoe dat se bevelschriften van duc d'Alba hadden ontfangen, dat se binnen de steden Deventer, Campen en Swolle solden reisen en deselve erenstlick vermanen, dat sij goede catholijcke mannen in den raet solden kiezen ende daerinne wilden versien, om wijder overlast te vermijden, de daer uit anders wolde volgen. Hebben insgelijcks binnen de andere steden oock gedaen, dat aldaer goede onbespraecte catholijcken mochten gestelt worden. Des hartogs brief was gegeven tot Brussel a°. 1568, den lesten Januarij, stilo brabantico.

Coer
binnen Swolle.

Hierna op S. Pauli bekeringendag — [25 Januari] — was de tijt, dat binnen Swolle na oldergewoonte die coer solde gehouden worden bij de gesworen gemeente. Soo hebben de gemeente 12 coormeisters

uit geloottet, de hebben Dirck van Twenhuisen, die seer Catholijck was, uit den raet vergeten; ende hebben doctor Mommius, die rector van de schole, daer weder in gestelt, die de fame hadde, dat hij de Augsborgse confessie was toegedaen. Opten 9 Martij naestvolgende is Groesbeeck bijnnen Swolle gekomen, begeerde enige van den raet te spreken, *waertoe 8 sijn gevoegt*, dien hij heeft te kennen gegeven, dat hij niet en twijvelde, of haer was noch well indachtig, dat hij haer mit canceler ende raden van Overijssel seer erenstlicken uit bevel van duc d'Alba hadden vermaent ende noch die copije van haer bevellschriften overgegeven, dat se niemant tot schepen of raet van de stadt solden kiezen dan goede Catholijcke personen ende des niettegenstaende hadden sij een Catholijck als Dirck van Twenhuisen uitgeset ende eene, de suspect was, als doctor Mommius, daer weder ingestelt, seggende, dat hij haer uit bevel van duc d'Alba beval, dat se Mommius daer weder uit solden setten ende een anderen in sijn plaetse stellen. Waerop de gedeputeerden van de stadt seiden, dat binnen Swolle een olde gewoonte boven minschen gedencken altijt was geweest, dat op Pauli bekering 12 uit de gesworen gemeente worden gelotet, de schepen ende raet op haren gedanen eedt koren, deselve hadden haren koor na haren eedt gedaen, daer konden sij niet in doen. Ende keijser Carel de 5, haer eerste aldergenadigste erfhere, hadde haer alsulcke gewoonte aldergenadigst bestediget ende beloofte daerin te hanthaven, mit begeren, dat men haer daer bij wolde laten. Waerop Groesbeeck antwoorde, dat hij ander bevel hadde ende sooveer sij Mommium niet wolden verlaten, soo was hem bevolen, dat hij

Swaerigheid
tot Swolle.

4 vanen soldaten binnen de stadt solde leggen ende heeft den brief van due d'Alba laten lesen, dat se den schoolmeester ende andere suspecten solden verlaten.

Doctor Mommius is voor schepen ende raet mit haer gesworen gemeente gegaen ende gaf haer te kennen, dat hem van harten solde leet wesen, dat de stadt sijenthalven in moijte solde komen, versocht daeromme, dat men hem sijnen gedanen eedt ende officie wolde ontslaen. Dat alsoo is geschiet, t'welck sij den here van Groesbeke te kennen gaven, de seijde, dat doctor Mommius wijselicken dede. Mommius is uit Swolle na Hoge Duitslant vertogen.

Wreetheit van
de Bloetraet.

Die Bloetraet ofte de Raet van de Troubelen hebben in vele steden ende op vele plaetsen de raet ende richteren afgestelt ende andere in haer plaetse gestelt. Ende hebben seer scherp recht over degene gedaen, die sich in eniger manieren in dese troublen mochten misgaen hebben. Ende hebben overall vele volx laten angrijpen ende vangen. Soo sijn der vele uit Vrieslant, Overijssel etc. vertogen ende geweken, want sij sich in hare huisen niet en betrouden, besorgende, dat men se bij nacht slapendertijt van haer bedden solde halen. Ende vele daervan sijn uit Holland ende Groningerlant binnen Campen gekomen, soo daer in alle de troublen niet een beelt is en twee geslagen, ofte enige misse, ofte vigilia, of ander diensten waren blijven staen, ofte iemand van de geestelicken, papen, moniken en bagijnen was misdaen int grote of kleijne. Oock is niemant binnen Campen om de relligie gedoot geweest, dan int begin vier herdopers. Jae de stadt ende de raet van Campen dede haer alle eerbaerheit, soo vele sij na behoer

doen mochte, waerdoer sij oock bij sommige mede in quaet bedencken quam. Oock is niemant uit enige vrese, van dat hij in tijt van de turbelen mocht bedreven hebben, behalve ene, de van buiten gekomen was, aldaer mitter wone den vijant toegetogen; nochtans heeft de stadt van Campen verdenget, dat sijn goederen niet worden geconfiskeert, uit haer hebbende privilegien, dat binnen de stadt Campen geen confiscatie plaetse en heeft.

Dan de Bloet-raet hebbende alle ende insgelijcken alle anderen, de om enige sake wille geweken waren, voor haer doen citeren, waer sij selven persoonlick mosten erschijnen ende mochten sich niet door een volmachtiger laten verantwoordten, ende de op sijnen bestenden dag na hare ordinantie niet en quam, derselver goederen hebben sij geconfiskeert, soo vele als sij der bekomen konden.

De prince van
Orangien tegen
duc d'Alba.

Die prince van Orangien ende sijne broeders hebben tegens duc d'Alba enige dusent ruters ende soldaten opgebracht ende sijn in Maj te samen gekomen, dan als Alba dit heeft vernomen, heeft hij sich oock gesterekt.

Des princen volck, daer de grave van Hoochstraten overste van was, hebben sich op de Mase ende daer nabij Dalem in het lant van Gulick begeven, maer duc d'Alba overvalt se ende slaet haer, daer bleven op de walstat tot omtrent 1000 doden. Die nu van dese krijgsvolck sijn ontkomen, daer is graef Lodewijk van Nassouw mede in de Nederlanden getogen, sich latende overall verluden, dat sij eenieder in haer olde vrijheit wolden brengen ende hadden in haer vaendels opt latijn gestelt, dat se haer wolden verhalen of sterven.

Graef Lodewijk in Groningerlant. Graef Lodewijk versterckte sich seer ende is mit sijn volck in Groningerlant getogen ende heeft dat huis te Wedde, nu toebehorende den grave van Arenberg, ende den Dam ingenomen.

Als dit duc d'Alba heeft vernomen, heeft hij in allerijl, opdat graef Lodewijk geen tijt solde hebben om sich te stercken, dat Sardinische regiment, mit sijn veltoverste, ende drie vaendels van dat Lombardse regiment ende 400 Italiaense ende Spaensche paerden, mit den grave van Megen ende ettelicke knechten, ende noch vijf vanen van des graven van Megens regiment, als oock den grave van Arenberg — die na de vrede eersten uit Vranerijck gekomen was — mit een regiment Spanjaerts ende vijf vanen Duitse knechten nae graef Lodewijk gesonden.

Graef van Arenberg tot Vollenhove.

Den 10. Majj A°. 1568, als de grave van Arenberg weder tot Vollenho gekomen was, hebben de van Campen den 11. Majj Hendrick de Wolfs ende Arent to Bocop an hem gesonden, om hem te congratuleren van sijn wederkomste uit Vranerijck, gelijk geschiede, dat hij danckelick annam, sijnde kranck, lijdende grote pijn an het voetovel. Onder anderen verhaelde hij, dat hij sich verhoopt hadde na de gedane tocht in Vranckrijck voort van de moijte solde ontslagen sijn geworden, dan soo nu enige knegten in den Dam ende Wedde sich gelegd hadden, was hem van duc d'Alba bevel gedaen sich derwaerts te vervoegen, hetwelck hij niet konde afwesen, dewijle het in sijn gouvernement was, doch hij wolde dese landen soo vele verschonen als hem mogelick was, ende hadde bestelt, dat sijn knegten tot Geelmuden ende op de Sluijs te schepe solden gaen. Daerna heeft hij lange ende allene mit Arent te Bocop voor sijn bedde ge-

sproken van verscheijden saeken, onder anderen, dat hij verstaen hadde, dat vele uitgewekenen uit Hollant, Groningen ende Groningerlant sich binnen Campen verhielden, dat hij wilde raden, dat men sich de quijt solde maecken, sus anders mochte de stadt daerdoer in verdriet komen. Waerop Bocop antwoorde, dat sich deselve wel hielden ende niet misdeden waer se henen solden mit dergelijke woorden? Waerop de grave seijde: „Ja gij kennet de Spanjerts niet, gij betrouwt u op mij en menen, dat ick u sall helpen, soo kan ick niet, men mach haer niet toebetrouwen, ick weet wat sij sijn, ick kome in haren raet, ick bidde u, wilt daerop verdacht wesen.” Daerna hebben die gesanten van hem oorlof genomen, latende hem in grote pijn ant voetovel.

Vertreckt
na Groningen.

Den 13. Maj is evenwel de grave van Vollenhove na Groningen verweist, sijnde noch seer kranck. Op ten 22. Maj is de Spanjaert Curtius Martinengo tot hem gekomen ende gesezt, dat hem geraden dochte den vijant te versoecken. Soo nu de grave noch seer kranck was, seijde hij, dat hem dochten geraetsaem te sijn den grave van Megen mit sijn volck te verwachten. Soo heeft de Spanjaert sich laten verluden, dat de grave sulx blodes halven wolde uitstellen, doe wapende sich de grave ende ginck op sijn paert sitten, daer hij pijnes halven qualicke konde opkomen, waerom hij seide: „bin ick niet een abel ruter”? en alsoo sijn sij mit malckanderen na den vijant gereden mit haer krijgsvolek.

Graef Lodewijck hadde 1000 busschenschutten geordineert, de op de eerste ankomste van den grave van Arenberg solden wachten, waermede sij seer heftig hebben geschermtseert. Als de nacht anquam sijn

de Spanjaerts weder in haer leger getogen. Die van Nassouwe hebben in der nacht haer leger opgebroken. Doe het dag worde, meenden de Spanjaerts, dat de van Nassouwe uit den velde geweken waren ende hebben deselve nagejaegt, maer sij weken all galicke voort, alsoo, dat de grave van Arenberg seide: dit wijcken staet mij niet welaen. Ende als graef Lodewick sag dat se geen ruteren meer en hadden dan Martinengo, zoo is hij totten graef van Arenberg ingeset mit 300 paerden ende heeft hem tijt vanen Spanjaerts ende vijf vanen Duitsche knechten geslagen ende Arenberg is oock dootgebleven, sijn paert worde eerst onder hem dootgeschoten, soo stortede hij mit het paert in een graven, daer hij van een soldaet, dat een busschenschutte was, worde dootgeslagen. Sommige Spanjaerts weken in dat clooster tot Heiligerlede in meinonge, dat te willen holden, maer de van Nassouwe namen dat stormenderhant in ende hebben se alle dootgeslagen. In desen storm bleef doot Adolph van Nassouw, de broeder van den prince van Orangien. Die Spanjaerts, die 't ontquamen, vluchten binnen Groningen. Graef Lodewick bequam alhier ses stucken mit all haer toebehoor ende vele gelts, daer Arenberg die soldaten mede betalen wilde. Beide graven van Arenberg ende Nassouw sijn int clooster te Heiligerlede bij malckanderen op het choor begraven, maer daerna is Arenberg vandaer gehaelt ende tot Sevenbergen begraven.

Aldus is de grave van Arenberg om het leven gekomen, een man daer de van Overijssel seer droevig omme waren, want hij sich altijd als een voorstander van de privilegien ende ingesetenen van Overijssel

Wort mit
sijn volck van
graef Lodewijk
geslagen.

hadde gedragen, waeromme ook ridderschap en steden de gravinne schriftelick getroost hebben, in dato den 4 Junij a°. 1568.

Die hartog van Alba heeft int beginssel van Junio an de van Swolle geschreven ende bevolen, dat se haren capellaen Stucker gevangen solden nemen, omdat hij blasphemie hadde gepreeckt, opdat hij na gelegenheit van sijn misdaet mochte gestraft worden. Die raet van Swolle hebben hem laten angrijpen ende gevangen doen setten. Daerna heeft heer Seger van Groesbeeck den van Swolle oock geschreven en bevolen, dat se den gevangen capellaen pijnlick solden ondervragen ende hem na alle circumstantien wel erenstlicken onderhoren ende hem daarna laten hangen ende worgen. Opten 7. dach Junij is de voors. capellaen uit de gevangenisse gebroken ende weggekomen, soo hebben de van Swolle datselve duc de Alba geschreven ende hebben sich ontschuldigt. Heer Agidius de Monte, de bisschop van Deventer, heeft den hartog van Alba ook neffens de brieven van de van Swolle geschreven ende ontschuldigt, dat se geen schult daeran hadden, dat de pape was ontkomen.

De capellaen
Stucker
tot Swolle
gevangen.

GRAEF VAN MEGEN

4 Stadtholder van Overijssel.

Na dode van de graef van Arenberg heeft duc d'Alba den grave van Megen, stadtholder in Gelderland, oock stadtholder in plaetse van Arenberg gemaect van Vrieslant, Overijssel, Groningen en Lingen. Voort hen duc d'Alba an die steden Deventer, Campen en Swolle dit overgeschreven, mit bevel, dat de van Deventer alsulcken gardesoon, als de grave van Megen daer solde senden, ontfangen solden ende helpen logieren, defroijeren en accomoderen. Oock heeft de stadtholder voors. an de van Deventer geschreven en begeerde van haer te weten, of die noot ervorderde besettinge daer te leggen, of sij oock gesint waren deselve in te nemen. Die van Deventer dit verstaen hebbende, hebben terstont twee uit haren raet als Gerrit van Nijrte ende de licentiaet Winssen tot Groningen an den grave van Megen gesonden, om te besien, of sij de besettinge van de knegten mochten afbidden; ende hebben hem te kennen gegeven wat verdragen sij mit de hartoginne van Parma ende de grave van Arenberg gemaect ende ingegaen hadden, mit die artikulen daerop gemaect, hetwelcke haer niet heeft mogen helpen, maer hebben de knegten

Deventer
met soldaeten
bezet.

mit de overste Mons Dragon moeten innemen en accommoderen.

Duc d'Alba
tot Deventer.

Den hartog van Alba is mit 17 vaendel Spaensche soldaten ende vele geschuts uit Brabant tot Deventer gekomen, alwaer hem de raet op de brugge waernam ende verwillekomde ende brachten hem in de proostije, daer se hem hare onderdanigheid vanwege den coninck presenteerden en die slotelen van die stadt, dat hij die wachte van de stadt selven mochte ordineren. Vereerden hem mit een vetten osse, een toelast wijns ende een last haveren, dat hij danckelick annam ende wolde, dat bij den coninck beroemen en seide, dat sij de slotelen voortoen solden bewaren, als sij duslange gedaen hadden en begeerde, dat men dien nacht de poorte van de stadt wolde opholden. Die grote prior van Malta, de natuurlicke soone van den hartog, was oock tot Deventer gekomen, dien hebben sij oock mit een toelast wijns vereert, die sich mede seer tegens de stadt heeft erboden. Des anderen daegs is de hartog van Deventer vertroocken ende is opten 14 Julij tot Groningen int leger getogen, vanwaer hij optrock tegens graef Lodewijck, dien hij tot Jemmingen antrof ende gants uit het velt sloeg.

Comt
tot Campen.

Na dese victorie is de hartog weder uit Groningerlant na Brabant vertroocken ende is mit vele heren den 5. Augustus tot Campen gekomen, daer hij treffelick worde onthaelt, ende worde tot die weduwe Crusen in de Nijstrate gelogeert; de van Campen hebben hem ende die sijnen vereeringe gedaen, dat hij danckelick annam ende toonde een goet genoegen tegens de van Campen. De hartog hadde Campen mit een vaendel duitsche knegten beset, dies de raet

tot ontlastinge daervan begeerde de intercessie van Don Frederico sijn soone, de sulx annam te doen.

Die gedeputeerde van ridderschap en steden van Overijssel sijn oock binnen Campen gekomen, om den hartog van wegen sijn erholdene victorie te congratuleren, als namentlick: Eggert Ripparda, drost van Sallant; Goossen van Raesvelt, drost van Twente; Jan Sloot, drost van Vollenho; Eusebius Bentinck, drost van IJsselmuden; Adolph van Rutenberg, Seino van Dorth, Rølef van Langen, Boldewijn Hagen, Bartolt Sloot van wegen de ridderschap; van Deventer: Lubbert van Winssem, Steven van Rhemen; van Campen: Hendrick de Wollifs, Arent to Bocop, Simon Glauwe, Coonraet van der Vecht; van Swolle: Wolf van Ittersum ende Jan van Haerst. Als die hartog haer audientie gegeven hadde, heeft die licentiaet Winssem uit naem van de lantschap gecongratuleert over de erholdene victorie ende gebeden, dat hij het lant van Overijssel wilde voorstaen. Waerop hij door den secretaris Assevile goetlick dede antwoorden ende heeft daernae ellick van de gedeputeerden die hant gegeven. Op den 7. Augustus op instantelick anholden is dat vaendel knegten uit Campen na der Elburg gesonden. Ende is duc d'Alba oock vertrock uit Campen op Elburg, Harderwijck ende soo voorts na Brabant.

Opten 20. Augustus hebben ridderschap en steden, groot ende kleijn, van Overijssel ellick in hare plaetsen die uitvaert van haren overledenen stadtholder den grave van Arenberg gehouden mit heerlicke begenckenisse.

1569.
Canceler en
raden
in Overijssel.

A^o 1569. Hebben canceler ende raden sich all wederom justitie te doen willen annemen, want opten 29. dach Januarij hebben sij tegens lant- ende stadt-

*A^o 1569 den 31
Januarij togen
uit Deventer drie
vaendelen Duit-
sche knechten van
den overledene
graef van Aren-
berg als hofman
Mullert Fox van
Hasselt ende
Splinter ende
gelaen Mons
Dragon daer
weder in mit
vijf vaendelen
Walen.
Ms. Dorre.*

recht de weduwe van Jan Doijs, gewesene lantrent-
meester van Sallant, huijssittende binnen Deventer,
voor haer geciteert, daer sij noch bot noch verbot
hadden als voren verhaelt. Dan nu, terwijl duc
d'Alba mit zijn wrede Spansche manieren regeerde,
hebben sij hem oock behulpelick geweest, om landen
ende steden om haer privilegien te brengen ende wil
daeromme op zijn plaetse, daer het pass geeft, an-
teickenen, hoe sij sich hebben angestelt, waeruit men
sall mogen verstaen wat deselve ende haers gelijcken,
als sij macht hebben, te betrouwen is. Ita Bocop.

De drie steden sijn om desen saecke tot Winsem
bij malckanderen gekomen, sijnde daerin seer qualicke
tevreden, dat canceler ende raden alsoo in haer pri-
vilegien solden treden, ende, soo 't een saecke was,
de die alinge lantschap anginck, hebben sij daerop
enen generalen lantdag tegen den 9. Martij ange-
schreven.

Die grave van Megen heeft de stadt Deventer ge-
schreven int leste van Januaris, dat sij goede oprechte
catholijcke personen in den raet solden kiezen. Maer
opten 23. Februari heeft duc d'Alba den van Deventer
schriftelick bevolen, dat se den raet van Deventer
niet solden veranderen ende degene, die dat voor-
leden jaer in den raet saten, dat men de solde
blijven laten, tot wijder bescheijt.

*Schoolmeister
binnen Deventer
gevangen.*

Mons Dragon, collonel van de Walsche soldaten
binnen Deventer, heeft een schoolmeister doen vangen,
waerbij hij enige suspecte boeken heeft gevonden, die
hij die kinder voorlass, ende heeft denselven school-
meister in handen van de raet van Deventer gestelt
ende heeft oock datselve an den hartog overgeschreven,
de daerop schriftelick antwoorde an Dragon: Soo

vele den schoolmeister angaet in uwe brieven gedacht, sult gij durg de raet der stadt van Deventer sommeerlick ende de plano sijn proces laten maken hent tot de sententie diffinitijf toe exclusive ende datselve wesende in staet van wijsinge sult gij datselve proces den van den raet toeschicken, mit avijs den van Deventer, om daervan gedaen te worden, datgene recht ende reden eijsschen sall; ende voort ter selver weten de verklaringe van de namen ende toenamen dergener in gemelte scholen hare kinderen gedaen hebben.

Dirck Scharff
gestorven.

Tot Deventer is dit jaer Dirck Scharff ene van den raet gestorven, sonder dat hij het sacrament des altaers ofte olijsel ontfing na de paepse wijze. Soo heeft Mons Dragon niet willen toelaten, dat hij in de kercke solde begraven worden, soodat hij van sijn vrunden na Borkulo gebracht, daer hem de gravinne, uit vrese van duc d'Alba oock niet dorste laten begraven, waeromme hij wederomme gevoert worde ende in den hoff van sijn erve bij Deventer begraven.

Leenmannen
in Overijssol
verlaegt.

Opten lesten Februari heeft die hartog van Alba alle mannen van leen ende vasallen van de coninck, oock degene, de vreses halven uit den lande waren geweken, niemant van wat qualiteit hij sij uitgesondert, dat se solden komen versoecken ende bekennen hare leengoederen ende dat binnen de tijt ende termijn van ses weken een ieder op plaetse ende steden daer sulx behoorde, dit worde overall opentlick verkondigt alles bij verlies ende confiscatie van de goederen. Voorts bevelende allen borgemeesteren en richteren scherpelick, dat se tegen alle diegene, die niet en solden komen, mit dē confiscatie sonder enige dissimulatie solden voortgaen. Dit was een seer wonderlick

mandament ende bovenmaten seer swaer. Niemand van de uitgewekene dorste komen, een ieder vreesde voor de Spansche tirannije, ende die niet en quamen, worden terstont all hare goederen sonder enig ander middel geconfiskeert ende geïnventariseert, den Fiscael overgelevert. Ook schreef de hartog de steden van Overijssel in Martio ende beval haer, dat sij eene rolle solden maecken, waerin sij alle die namen ende toenamen van alle diegene, die eenige losse of lijf-rente op de steden hadden ofte lichten mit de somma van dien te geven, datselve wel particulariter bij schriftte, ende sullen die rolle authentiseren, oock ondertekenen en oversenden den raet van de coninck neffens die exellentie des hartogen, om hem daermede te behelpen. Die steden hebben wel hijerinne sich beswaert gevonden, soo 't ene nijgheit was tegen hare privilegien ende gewoonten, hebben nochtans ditselve niet dorven laten ende elcke stadt heeft sodanigen rolle gemaect ende den hartog overgesonden.

Canceler en raden.

Opten 9. Martij sijn die gedeputeerden van ridderschap en steden tot Winssem vergadert angaende de citatie van canceler en raden an de weduwe Doijs gedaen; waeromme sij schreven an canceler en raden, dat deselve haer niet wilden turberen in haer privilegien, rechten ende gerichtten ende dat se van soodane nijgheiden solden afstaen. Hierop antwoorden canceler en raden den 12. Martij in effect, dat se nummermeer van menonge geweest waren, dat se de lantschap noch steden in haer privilegien, lant-, stadt- en leenrechten, noch tractaten wilden verkorten, noch inbroke doen, dan sij haer weder vertrouwden, dat ridderschap en steden desgelijcks doen solden ende den coninck als lantforsten ende sijn

hoogheit niet te willen verkorten, ofte hare jurisdictie te wijt verlopen laten, dat sij niet deden als volgens expresse instructie van de coninck, wisten oock niet, dat se enige judicature sich angematigt hadden, daerinne Sijn M^t. niet gefondeert waren, dat se wijtlopig deduceren etc. etc.

Opten 28. Martij sijn de gedeputeerde van ridderschap en steden weder tot Winssem over dit stuck van canceler ende raden vergadert geweest ende mit malkanderen overlegt, hoe sij best in de sake solden doen, en alsoo de hartog van Alba niet geerne en sag, dat ridderschap ende steden bij malckanderen quamen, dewijle het nochtans een sake was, die de gehele lantschap beroerde, is versproken, dat de van de ridderschap een ieder in sijn quartier den anderen van de ridderschap dit solde te kennen geven, soo dan de lantschap op dese tijt soo vele overquam tegen hare privilegien olde gewoonten, dat sij de saecke in bedencken bes tot gelegenheit mosten nemen.

Julij
Commissaris
Quare tot
Deventer.

Den 6. *Julij* quam binnen Deventer de commissaris Quare des avonts ende heeft opten selven avont die namen van alle degene, die a^o 1566 in de rege-ronge binnen Deventer waren geweest, gevordert. Des volgenden morgens eijste hij enen stadt-dienaer, bij denwelcken hij volgens enige borgemeesteren, van den raet ende gesworen gemeente voor sich bescheiden. Die raet settede sich hier tegens, seggende, dat niemant binnen de stadt Deventer over de borganen enige jurisdictie hadde, dan burgemeesteren, schepen ende raet, ende dat dergelijcke informatie te nemen noijt was geschiet. Waerop de commissaris in effect antwoorde: dat hem van de privilegien van de stadt niet en stont te disputeren, sijn commissie

van de coninck waer daer, begeerde te weten, hoe sich de turbelen overall hadden toegedragen, dan soo de van Deventer hem datselve wolden behinderen, wolde hij wel weer na huis reisen, dan mochten toesien wat daeruit volgen wilde. Daerop de van Deventer seiden: sie en begeerden niet sijn commissie te verhinderen, ofte ijert tegen des conincks wille te doen, dan hadden eedtshalven niet kunnen onderlaten, hem te remonstreren de privilegien, gerechtigheden en olde gewoonten.

Opten 7. Junij is de commissaris mit Robert van der Beeck, rentmeester van Sallant, en den lutenant van Mons Dragon ten huise van de overledene Dirck Scharff gegaen, om de goederen te inventariseren. Als de raet van Deventer dit vernam, hebben sij daer uit haren raet gesonden Arent van Oldeneel, Jan Snell ende Hendrick Hoenraet mit de secretaris Berent Lueninck ende hebben tegens die inventarisatie geprotesteert. Dan de commissaris ende lutenant hebben sich an de protestatie niet laten gelegen sijn, maer sijn mit die inventarisatie voortgevaren.

De steden Deventer, Campen en Swolle hebben de ridderschap op de swarigheid, die den van Deventer was geschiet, binnen Swolle tegens den 15 Julij verschreven ende hebbe deselve gantslick te kennen gegeven, dat sij alle mit bedroefden harten hebben verstaen. Hebben daerop goetgevonden, dat men gedeputeerden an den stadtholder, den graef van Megen, solde senden hem te congratuleren, dat hij haer stadtholder was geworden ende hem de swarigheden ende periculen te kennen te geven ende mit hem te beraden, hoe sij best in de saecke solden doen. Daertoe sij gevoegt hebben uit Sallant Jan van Laer; uit

Vergaderinge
tot Swolle
om beswaren.

Twente Jan Ripparda; uit Vollenho Bartolt Sloot; van Deventer: Lubbert van Winsem, Steven van Rhemen; van Campen: Hendrick de Wollifs, Arent to Bocop; van Swolle: Wolf van Ittersum ende Jan van Haerst. Dese sijn den 19 Julij tot Arnhem bij den stadtholder gekomen ende na voorgaende congratulatie door Lubbert van Winsem, verতোত welker gestaet sijn voormaels goetwillig sich onder den keiser hadden begeben bij sekere tractaet, daerin de keiser haer belooft hadde te erholden bij haer privilegien, rechten ende gewoonten, gelijk oock de coninck sulx bestedigt hadde. Ende, howel volgende de stadt Deventer die jurisdictie aldaer bisheer over de borgeren ende ingesetenen allene gehat, soo ware nochtans heer Carel Quare, als commissaris van de coninck, aldaer gekomen en hadde door enen stadtdienaer ettelicke personen, borgeren der stadt voors., ende bij eede op enige puncten geexamineert. Tot dem waren zal. Scherfs ende ander luden goederen, 't welck noeit was geschiet, opgeschreven; oock haer beswaringe voorgesteld angaende het proces tegens den schoolmeister, 't welck alle was streckende tot verkleininge van de lantschaps- ende stadtsprivilegien, olde gewoonten ende jurisdictien, daeromme sijn den grave baden, dat hij haer sijn advijs wilde mededelen, hoe sich de lantschap hierin am besten solde dragen? Daerop hij antwoorde: angaende de beswaringe, daer sijn advijs van begeert worde, besorgede hij, dat te Hove niet solde verworven worden, soo andere steden insgelijcks hare privilegien hadden geallegeert, doch niet erholden, want men te Hove verstont, dat alle privilegien in crimen laese majestatis cesseerden; betreffende den schoolmeister seide, dat op des lerers

regart worde genomen, ende hij achte daervoor, dat, dewijle hij vanwegen den hartog gevangen waer, solde de Excellentie daer oock kennisse van willen hebben, doch niettemin — soo 't henluden geraden dochte sich besorgende men niet solde erholden — dat se Sijn Genade alle de beswaernisse in geschrifte solden stellen bij maniere van supplicatie, die hij alsdan mit sijn brief an den hartog wolde senden, om te besien, wat men erlangen mochte; daertoe de gedeputeerde tijt begeerden, om haer report te doen ende de supplicatie te maken ende sijn alsoo vertrocken.

Supplicatie
an duc d'Alba.

Daerna hebben ridderschap ende steden van Overijssel een supplicatie ingestelt an den grave van Megen, om an den hartog van Alba gesonden te worden. Waerin sij wijtlopig verhalen hetgene de commissaris Quare tegens haer privilegiën ende jurisdictie in haer stadt gedaen hadde int examineren van enige personen, opschrijvinge van ettelicker goederen, citatie om voor den hartog van Alba te compareren, insgelijx wat Mons Dragon gedaen hadden int vangen van den schoolmeister etc., remonstreerden, dat, wanneer sich iemant in den lande en steden van Overijssel ontgaen hadde, hetsij in relligie, ofte enige criminele saken, altijt voor sijn ordinaris richter, als de amptman ten platten lande ende in de steden de magistraet, ofte na gelegenheit der misdaet ende qualiteit der personen voor haren stadtholder sampt ende nergens elders te richte gestelt worden; waerin haer de keiser gevonden ende bij de voorheren, bisschoppen van Utrecht, onderhouden was, dat oock noeijt evocatie in den lande ofte confiscatie in de drie steden van Overijssel geschiet ware, versochten daeromme, dat de grave van Megen voor haer bij

den hartog van Alba wilde intercederen, dat dese voorgenomen nijgheiden mochten afgedaen worden ende sij bij haer olde privilegien ende gewoonten mochten blijven etc. Datum tot Nijerbrugge, onder segel der stadt van Deventer a^o 1569, den 16. Augustus.

Die stadtholder heeft an den hartog van Alba van dese saecke geschreven ende de supplicatie van ridderschap en steden van Overijssel overgesonden.

C. Quare
binnen Swolle.

Die commissaris Quare is van Deventer binnen Swolle gekomen ende heeft daer oock de borgeren geexamineert, als hij binnen Deventer gedaen hadde, waertegens de raet van Swolle oock haer privilegien hebben geallegeert ende haer olden gebruik, doch hebben niet erholden; doch hadden hare gesworen gemeente eersten van de saecke gesproken, dan hadden nochtans sijne commissie niet gelesen.

C. Quare
binnen Campen.

Van daer is de commissaris Quare den 28. Julij tot Campen gekomen, daer hij insgelijcks gedaen heeft, tegens die menigvuldige remonstrantie van de magistraet aldaer, want sijn commissie was te verhoren, selfs den raet ende andere, soo geestelick als wereltlick, ende bij ede te examineren.

Borgers van
Deventer ge-
daegt voor
den raet.

Die commissaris Quare heeft an die stadt van Deventer gesonden een mandament van den coninck in dato den 11. Augustus int jaer 1569, waermede verdachtvaert sijn geworden voor des conincks raedt, ofte haer gecommiteerde dese navolgende inwoonders ofte borgers van Deventer: Jan Sales doctor, Reiner van den Sande, doctor Arnoldus Schrivius, Govert van Weseke de jonge, Hans Jacopsen, Al. Sacrament, Andries Coertsen Kersenberg, Dirck Warners, Jan Geck, Geert Schoelapper, Borghert ende Jan van

Aken, Winolt Stucker, tollener, ende Dirck Stucker sijn broeder absent of schulende, waervan sommige van beeldestorminge ende die ministers gelogeert te hebben ende sommige onder graef Lodewijck in de leste impressie gedient te hebben, beschuldigt worden, als Dirck Warner, Jan Geck ende Geert Schoelapper ende enen Berent van Elvrinck, die nu doot was, welcker vrunden gedaegt worden. Dese worden geciteert, om sich te komen verantwoorden ofte anders solde tegens haer geprocedeert worden mit confiscatie van goederen etc.

Den 3. Septembris consulibus Oldeneel ende Huerlinck, worde de publicatie van de citatie gedaen deser voors. personen, bij de magistraet van Deventer ingestelt ende doer haren roeddrager gedaen, ende doir denselven an hare huisen geinsinueert ende exploitiert. T welck alles wel is gedaen van de magistraet, als onderdanige des conincks, nochtans onder protestatie, dat deselve citatie ende evocatie tegens haer privilegien geschiede ende dat die mulekten ende broken allene de magistraet toequamen ende altijt gehat hadden etc. protest f. den 12 Septembris 1569.

De gevangen
schoolmeister
ontloopt.

Die schoolmeister, de Mons Dragon gevangen ende in handen van de raet van Deventer gestelt hadde, is uit de gevanckenisse gebroken ende weggekomen, daer de voors collonel seer qualicke mede tevreden was ende meende, dat de raet daarvan enige wetenschap gehat hadden; ende heeft datselve den hartog van Alba overgeschreven. Doe ter tijt waren Arent van Oldeniel ende Willem Huerlinck borgemeisters inder tijt, dese heeft de collonel opten 17. Septembris bij sich in de proostije ontboden, om bij hem te.

komen eten ende sijn gasten te wesen. Als sij nu daer waren gekomen, heeft hij sijn quartiermeester an den licentiaet Winssem ende Cemener Marckel ende noch meer andere van den raet gesonden ende liet haer anseggen, dat hij bevelschriften van de hartog van Alba ontfangen hadde, dat hij de beide borgemeisters in der tijt solde gevangen holden ende op Brussel mit 20 hakenschuttèn solde senden; dat se dan dem na begeerden, dat de raet van Deventer haer tot de reise wolden gelt beschicken. Ende Mons Dragon heeft oock de stadtdienaer van Deventer, de den schoolmeester in verwaeringe gehat hadde, doen halen.

De borgemeesteren van Deventer gevangen na Brussel.

Als Marckel ende Winssem dit verstaen hadden, hebben se in der ijl den raet doen vergaderen ende sij gesamentlick in de proostije tot den collonel gegaen ende verstonden, dat hetselve om den gevangen schoolmeester geschag, soo heeft de raet begeert, dat die gevangen borgemeesteren onder cautie mochten lossgelaten worden, of dat hij wolde vergunnen, dat de borgemeesteren als gesanten na Brussel mochten reisen, des wolden alle de andere raetspersonen sampt ende elck bijsonder loven ende sekeren, dat se daer sullen komen ende niet ontwijken, dan dit mocht alle niet baten; hebben oock begeert, dat de dienaar mit haer solde reijsen, de den schoolmeester in bewaer gehat hadde, soo de raet meende sich mit hem te verantwoorden, 't welck hij toestont. Des anderen daegs sijn beide borgemeesters op de stadtwagen ende de soldaten op een anderen wagen van Deventer na Brussel gevoert, daer sij op ten Trurenborg worden geset; doch sijn daerna weder loss gelaten ende weder toe huis gekomen.

Die hartog van Alba heeft op de supplicatie van de van Overijssel geantwoort, dat haer privilegien ende gebruicken, die sij voorwenden, geen plaetse mochten grijpen in eniger laesae majestatis divinae et humanae ende dat het alsoo behoorde te geschieden van Gods ende des conincks wegen, dat men anders goet opsicht tot erholdinge van haer privilegien solden nemen etc. Dit hadde hij an den grave van Megen geschreven, die hetselve den van Overijssel liet weten a^o 1569 den 19. Septembris.

Den 10. Octobris heeft Mons Dragon den gantsen raet van Deventer bij sich ontboden ende haer te kennen gegeven, dat hij sekere brieven van den hartog van Alba hadde ontvangen, dat Don Frederico, des hartogen soone, des anderen daegs aldaer solde komen, doch niet lange vertoeven, dat de coninck wilde een sterckte binnen Deventer maecken tot mantenu van vredes des landes ende der stadt ende tot ontlastinge van het gardesoon ende grote kosten, die de coninck daertoe moste anwenden; wijders, dat de stadt de onkosten van de optimmeringe sulcker sterckte solden bekostigen.

Des anderen daegs quam Don Frederico en vier van de raet hebben hem op de brugge voor de stadt waergenomen, wilkoom geheten ende alle eerbiedinge gedaen ende int scheiden seide hij, dat se hem an sijn logiment solden volgen. De raet van Deventer schoncken hem een voeder wijns ende een harte, dat sij in haer doele hadden doen schieten. Don Frederick dede den van Deventer anseggen, dat se haer antwoord dien avont solden veerdig maken, doch naderhant gaf hij haer opruckinge hent den volgenden dagh. Des avonts is Don Frederick mit Mons Dragon, mit

Don Frederico
wil een casteel
tot Deventer
bouwen.

enige Spanjaerts ende Peter ten Holthe, scholte van Dalfsen, aldaer woonachtig, mit sijn beide dochters ende noch twee of drie jofferen van Deventer op dat Wijnhuis gegaen ende heeft aldaer geteert, dan niemant van den raet ofte sus iemant eerbaers van de stadt is daer bij geweest of genodigt geworden.

Des anderen daegs heeft raet ende meente haer antwoord geschept ende dat in geschrifte supplicatije wijzen an hem overgegeven remonstrerende, dat het bouwen van sulcken sterckte in haerluder stadt tot schade van haer ingesetenen ende verderf van neringe ende welvaert solden strecken, beloofden, dat se altijd wilden blijven een opene stadt voor den coninck, als sij van den jare 1527 geweest waren, ende ingevalle sij evenwel sulck een sterckte mosten toelaten, dat sij soo uitgeput waren ende verschuldet door de vele doortochten vant krijgsvolck, achterwesen an de Duitse ruterer, sware garnisoon ende provianderinge des voorleden jaers an verscheiden regimenten, dat sij de onkosten van timmeringe sulcker sterckte niet en konden dragen; baden daeromme, dat se mit de sterckte niet beswaert mochten worden etc.

Swarigheid
van de van
Deventer.

Hierop sijn de van Deventer weder binnen geijscht, daer Don Frederico op antwoorde, dat hem vreemt gaf sulcken antwoord, daer doch datselve tot welvaert van de stadt solde wesen, begeerde alsoo een ander antwoord, want de coninck tot versekeringe sijner landen was gemeent de sterckte aldaer te leggen, mits haer vermaende sich wel rijpelic op de sake te bedencken, dus anders solde dat garnisoon aldaer op de kosten van de stadt blijven etc. Waerop sij sich weder mit de gesworen gemeente hebben

beraden ende soo mondelinge als schriftelicke geantwoort als voren. Daer Don Frederico haer wederop seide, dat se een beter antwoort solde beraden ende hem naesenden ende hiermede vertroock hij. Aldus waren de van Deventer seer in dese sake bedocht, begeerden van de ridderschap ende steden wel raedt, maer deselve wisten haer niet te raden.

Informatie van
recht procedure
in Overijssel.

Den 23. Novembris quam de canceler Boldewijn van Roen binnen Campen mit bevel sich te informeren, hoe men sich hielt int lant ende steden van Overijssel int procederen van criminele saecken. Al daer heeft hij enige gedeputeerden van den raet begeert te spreken, waertoe Hendrick de Wollifs ende Arent tho Bokop gevoegt sijn, dien hij voorgaf, hoe dat hem Alba hadde geschreven, dat alsoo in dese Nederlanden diverse manieren int procederen van criminele saken waren, dat hij daeromme sich solde informeren ende an den hartog datselve oversenden; waeromme hij begeerde, dat de raet van Campen der costumen ende privilegien, de sij hadden angaen, deselve saken en procedures buiten de dispositie van de gemene rechten, waervan de gedeputeerden haer report an den raet deden. Ende hebben hem die maniere van sodane procederen int lange beschreven laten toekomen, hier te lang om te verhalen. Als nu die canceler dit ontfangen hadde, heeft hij wederom den 27. Novembris an die van Campen gesonden ende doen vragen:

1. wel de onkosten van de executie gewoontlick is te doen de scholtes of de stadt;
2. of men den gevangen op sijn versoeck oock een voorsprake solde toelaten?
3. of oock confiscatie in crimen haeresis et laesae

majestatis plaetse heeft na gemene rechten ende inholt van dat ewige edict van hoog lofliker gedachten K. M^t. Carel de vijfde daermede gederogeert worden alle privilegien ende gewoonten ter contrarie, ende wel dan die goederen vallen worden, geexploereert. Antwoort neen.

4. of een eerbaren raet van Campen privilegien ofte costumen heeft van remissen te geven oock in-consulto principae of sijn vicario. Antwoort jae.

5. Of uwe eerbare wijsheit in dubijs oock principem of sijnen vicarium consuleren, om sulx gehoort alles halven te doen na inholt sijn V. D. commissie schrijvens op erlegt ende bevolen is etc. Antwoort ongehouden.

Hierop heeft de magistraet haer bericht gedaen ende an den canceler gesonden, die deselve mit dat voorss. discoers van haer privilegien ende gewoonten in criminalibus oversant. Ingelijcks hebben die andere twee steden de hare oock overgesonden, doch niet van eenen inholt ofte menonge, alsoo de drie steden niet ene maniere int procederen van criminele saken en hebben ende oock diverse privilegien.

1570. Die stad van Hasselt hebben in dit jaer van den hartog van Alba begeert, dat hij de stad voors. wolde vergunnen een brugge voor haer stad over dat Swarte Water te timmeren — als in voorleden tijden sij luden oock geattenteert hadden — daer de van Swolle sich weder tegen stelden ende sonden haer gesanten binnen Brussel, die bij den hartog alsoo vele te wege brachten, dat den van Hasselt haer voirnemen niet toegelaten worde.

Mandament
van duc d'Alba.

Die hartog van Alba gaff int selve jaer een mandet uit, dat niemant in eenige scholen ofte univer-

siteiten buiten des conincks landen sijne kinderen solde senden, ofte reisen solden dan allene binnen de stadt Romen, insgelijcken alle andere jonge luden, die men uit wilde senden om spraken te leren, of ambachten, of koophandel, of dergelijcke, de binnen haer 20 jaren olt sijn. Hierinne sijn de ingesetenen van de Nederlanden, gelijk oock de van Overijssel, seer beswaert geweest. Daeromme de gesanten van de drie steden sijn bij malckanderen gekomen ende sich op dese sake beraden, overmits haer steden proven hadden in verscheiden universiteiten ende particulire scholen, daer haer borger kinderen mochten leren ende studeren sonder ijct te geven, insgelijcks dat se haer kinderen niet buten des conincks landen, onder 20 jaren mochten senden, de sij doch van jongs op mochten leren, anders konden sij niet bequaem worden. Daeromme schreven sij an den grave van Megen, dat hij haer sulx wilde afbidden bij den hartog, maer de hartog wilde sulx niet consenteren.

De van
Overijssel tegen
het mandament.

A^o. 1570 den 21. Junij hadde de graef van Megen ridderschap en steden van Overijssel op enen generalen lantdag angeschreven binnen Swolle, soodat vele van de ridderschap ende steden — overmits de stadtholder lange uitlandig hadde geweest ende claringen noch lantdagen gehouden hadde — hebben

Op een tusschen bladzijde 313 en 314 liggende en ingebonden strook papier staat het volgende:

ÆGIDIUS DE MONTE,

bisschop van Deventer en Overijssel.

„*Episcopus primus designatus fuerat Johannes Mahusius ex ordine S. Francisci de Observantia. Sed*

deselve haren gewoontlicken eedt gedaen ende waren dese van de ridderschap: Jan Ripparda, Jan van Ittersum, Harmen Ripparda, Hendrick van Essen, Goosen van Coeverden, Geert van Laer, Berent van Bevervoorde, Jan van Steenwijck, Jorgen van der Marck ende Geert Rengers; uit de steden: Hendrick van Marckel, Jan Lose, Bitter van der Mars. Die van Overijssel niettegenstaende duc D'Alba dat voor-seide mandament wilde achtervolgt hebben, hebben

cum renuerat propter senium et hijdropim suffectus est ex eodem ordine Ægidius de Monte, qui cum possessionem muneris accepisset per procuratorem ingressus est civitatem 30 Novembris a°. 1570, deductus a comite Megano provincie præfecto et consilio Regio ad conventum Minorum, deinde solenni pompa ad Cathedralem Ecclesiam; Sacro finito, quod fecit Decanus, populo benedixit. Videatur Bulla.

Is primum archidiaconum constituit fratrem Franciscum de Monte SS. Theologie Licentiatum.

Decreta concilii Tridentini jussit populo praelegi et observari, 24 Febr. a°. 1571; quod jam ante fecerat archiepiscopus Ultrajectensis Fredericus a Toutenburg 22 April 1568 obnitente clero.

Dum mores ecclesiastici ordinis emendare vult, ex inveterato concubinatus vitio, multas difficultates passus est, intercedente decano homine sequioris vitae, et tricis dedito.

Obijt anno 1577 Swollæ, ipsa Pentecostes, funeratur Daventriæ ante aram crucis e regione V. Sacra sede vacante, vicarius a capitulo constitutus est Bernardus Herinck Oldensalensis et post biennium Ægidius de Monte episcopi ex fratre nepos, quo rursus a capitulo amoto successit Albertus a Thill,

al wederom grote neerstigheid gedaen, om datselve af te bidden ende hebben all haer swarigheid opt papier gebracht, om datselve den grave van Megen over te geven, dat hij voor haer wilde bidden bij de Hartog van Alba, in effect dat de van Deventer van onverdenckelicke jaren versien waren mit vrijheit in particuliere scholen haer borger kinder te presenteren in Westphalen. Tot Colen in bursa coronarum twee borger kinder, die aldaer 5 jaren in alles onderhouden worden en tendens deselve jaren andere in de plaetse senden; oock tot Perusa twee, de aldaer 7 jaren onderhouden worden in collegio

quod inter capitulum et Senatum Regium, ad quem Ægidius provocaverat, magnis contentionibus materiam aperuit.

Interea a Rege novus episcopus delectus est in Novembri 1589 Gisbertus Coeverincks, decanus Buscoducensis, sed dum confirmatio Roma exspectatur, recidit civitas in Ordinum potestatem, et episcopus paulo post obiit humilique sepulchro apud matrem tumulatus.

A°. 1602. 22 Septembris Romæ a pontifice vicarius apostolicus creatus est Sasboldus Vosmerius per partes Belgij fæderati. Is cum Spinola a°. 1605 Oldensaliam 9. Augusti deinde Lingam occupasset mense sequenti 14. Grollam 2. Octobris Rijnberkam, contulit se ad eas partes, et ut scribit ad nuntium apostolicum 11. januarij 1607 ad cardinalem Pompejum Arragonem 23. Febr. 1608 omniaque in relligione valde confuse invenit. In Lingensi dictione pastores omnes concubinarios plerosque pastorum filios quasi traducto per hæreditatem munere. Oldensaliæ cum ex canonicis 15 decem oporteret esse sa-

veteris sapientia. Die van Campen en Swolle hadden elck een plaetse tot Collen in bursa laurentiana. Voorts dat se gewoon waren in Engellant, Noorwegen, Ruslant ende andere landen haer kinderen tot koopmanschap te senden, daer sij sich voor ettelicke jaren verbonden ende waren alrede vele verbonden etc., baden alsoo van dat placcaet vrijgelaten te worden etc. ende dese supplicatie gaven sij an den grave van Megen, om haer te hove te verbidden, waerop hij antwoorde te besorgen, dat sij niet solden uitrichten, alsoo te hove vele landen ende steden sulcke doleantien gedaen hadden, maer niet hadden verworven.

cerdotes, unum tantum invenisse. Decanum neque sacerdotem et a viginti annis scorto implexum, falsos esse canonicos a centum annis non fuisse aut decanum aut sacerdotem ibi qui concubinam non haberet. Cum sub his moribus quasi spinis suffocata jaceret religio, summa diligentia incubuit, ut omnia emendaret. Præter priorem, etiam secunda visitatione instituta triginta hominum millia sacramento Confirmationis munivit. Obiit Coloniae 3 Majj 1614.

Ei successit Philippus Rouvenius Daventriensis, Philippensem archiepiscopum se ferens revera pontificis jussu sacrorum inspector per Bataros, studiis clarus, dignitatem hanc amicitiae Janseni debebat, qui Lovanii sacras litteras professus nec moribus dispar egit. Ejusdem hic institutione animatus adversus novas Societates Episcoporum obsequia exeuntes jus suum retinere certavit. Is obiit postea Antverpiae.

In ejus locum venit Jacobus de La Torre, archiepiscopus Ephesinus.

Et hunc deinde subsecutus est Zacharias du Mets, episcopus Trallensis.

A°. 1570 te mitwinter als de excellentie van Oran-
 gen een anslag gemaect hadde op Deventer, deur het
 beleid voornamentlick van enen Henrick Wessels,
 beijtschipper, is deselve anslag avermits lichtveerdige
 onbedachtsaemheit van enen Gijsbert, wiens vader op
 de Santpoorte gewoont, an den dagh gekomen, dewelcke
 bij die Spaenschen angegrepen, diverse borgeren als
 des anlages wetenheit hebbende besegt heeft onder
 anderen Jacob van Dijkhusen, Berent Voeth, Schiere
 Rotger, Henrick Cock, Jan Conningh, Welmer Nap-
 schraper, waervan Jacob, Berent, Henrick, Conninck
 ende Rotger voors. geapprehendeert, lange tijt in
 sekere gevanckenisse gehouden ende schantelicken mis-
 handelt, entelick mit ordel van den Hove gecondem-
 neert in de Pinxterheilige dagen als verraders ge-
 richtet te worden. Ende is Jacob ende Rotger ont-
 halst ende ter aerden bestadet, door grote voorbede
 van de vrunden. Berent Voeth ende Cock soo in de
 gevanchenisse doot gepijnigt ende nu in de vijfte
 weke begraven ware geweest, weder opgegraven ende hare
 corpora mit de voeten an de galge gehangen, Hendrick
 eerst sijn hart uit het lijf genomen ende daernae mede
 opgehangen gelijck de anderen. M. S. Dorrhe.

A°. 1570 op S. Andriesdagh is tot Deventer met
 grote solemniteiten bij sijnen vasallen, samt ridder-
 schap en steden gedeputeerden ingevoert Agidius de
 Monte, de eerste ende die leste bisschop van Deventer.
 M. S. Dorre.

Hierna op denselven dagh, den 21 Junij, is de
 grave van Megen mit Boldewijn van Roen, Robert
 van der Beeck, Gerrit van Oostendorp ende Hendrick
 van Tijl bij ridderschap en steden op dat raethuis
 toe Swolle gekomen, om den van Overijssel sijn bevel

Eijsch van den
10. penninck.

te kennen te geven, twelck hij door die canceler Roen heeft laten voordragen. Hoe dat de hartog van Alba uit bevel van de coninck grote moijte ende arbeit daer an hadde gewent, om de trublen geheel te doen cessereren, opdat de ondersaten weder in ruste ende tranquilliteit mochten komen; soo konden ridderschap ende steden wel verstaen, dat sulx sonder grote kosten ende geltspillinge niet hadde kunnen geschieden, tot vervallinge van sulcke kosten ende tot weder inlossinge van des conincks dominien, mit oock om enigen voorraet van penningen ofte tresoor voor toekomende noot ende lasten, soo sijn majesteits landen overkomen mochten, te hebben, hadde sijn majesteit geen beter middel gevonden, dan de contributie des hondersten pennincks van alle goederen, roerende ende onroerende; den 20. van alle onbewegelicke goederen en den 10. van alle koopmanschappen versoecken dede, dat dese lantschap van Overijssel soodane honderste, twintigste ende tijnden penninck consenteren ende accorderen wolden. Daerna is de grave mit canceler ende raden uit de raetkamer in de secretarije gegaen ende ridderschap en steden hebben sich mit malckanderen besproken. Ende nadien de grave weder was binnen gekomen heeft Steven van Rhemen vanwege de lantschap uitstel van een maent begeert, om sich op de sake te beraden, diewijle sij soo hoogwigtig was ende de lantschap van Overijssel noeijt dergelijcke was voorgekomen ende wel was te bedencken; des de grave best opten 14. Julij uijtsel an haer luden heeft vergunt, om alsdan daerop te antwoorden.

Lantdag
in Overijssel.

Opten 14 Julij sijn ridderschap en steden van Overijssel weder binnen Swolle op die raetkamer

vergadert, om haer antwoord op den 100, 20 ende 10 penninck te geven, alwaer dese navolgende tegenwoordig waren.

Eggert Ripparda, drost van Sallant; Goossen van Raesvelt, drost van Twente; Jan Sloot, drost van Vollenho; Eusebius Bentink, drost van IJsselmuden; Harmen van Westerholt, drost van Diepenhem; heer Berent de Bever, commandeur van Ootmarsem; Hendrick Mulert, Jan van Laer, Wolter van Heiden, Robert van Ittersum, Adolph van Twickelo, Seino van Brienen, Adolph van Rutenborg, Boldewijn Hagen, Bartolt Sloot, Rolof van Oostewolde, Jan van Rechteren, Brun Bake, Goossen Bake, Schaap toe Hellen-doorn, Wolter Scheven, Georgen van der Merck, Berent van Bevervoorde, N. Scheel, Hendrick van Laer, Geert van Laer, Goossen van Coeverden, Jan van Buchorst, Jan van Voorst, Hovetman Splinter, Harmen Ripparda, de Richter Barmentlo, Jan van Warmelo, Jan Ripperda, Jan Mulert, Jan van Uterwijk, Jan van Echten, Macarius van Olden-Eel, Jan Blanckevoort, Jan van Ittersum, Jan Esschede, Keppel, Jan van Steenwijk, Jan van IJsselmuden, Jan Rammelman; van Deventer: Hendrick van Marckel, Steven van Rhemen; van Campen: Hendrick de Wollifs, Arent toe Bocop; van Swolle: Wolf van Ittersum, Jan van Haerst, Jan Losse, Bitter ter Mars.

Opten tegenwoordigen dagh is de grave van Megen, bij sich hebbende canceler ende raden, op de raetkamer binnen Swolle bij ridderschap en steden gekomen, soo heeft de drost van Sallant dat antwoord op den 100, 20 ende 10 penninck schriftelick overgegeven ende was seer lanck, dat ick om kortheits wille will verbij gaen, waerin sij principalick antogen,

den tractaet van a^o. 1528, haer onvermogentheit vermits doortochten van krijgsvolk ende doorbreucken van dijcken etc., soodat haer ondoenlick was sulcke sware lasten te dragen etc., dan presenteerden in vier jaren te geven 28000 gl. Carol. ende den hartog van Alba 6000 gl. ende hebben de voort vergroot op 7000 gl.

Wort niet
angenomen.

Dat antwoord int lange gelesen sijnde is de stadtholder afgetreden, die oock schriftelick sijn bericht daerop gedaen heeft, principalick urgerende, dat soo sij daervan wilden gevrijet wesen, dat se alsdan 100000 daelders solden opbrengen, alsoo de andere provintien offeschoon mitten oorlog seer beschadiget waren nochtans grote sommen beloofd hadden, Brabant 400000 gl. des jaers tot sess jaren gedurende, Gelderlant in vier jaren te betalen beloofd 600000 gl., soodat die van Overijssel dan wel mochten gerekent worden, om tegen een vijerdepart van Gelderlant te betalen; dat des hartogen wille was, dat oock de steden hiertoe solden betalen etc.

Hierop hebben ridderschap en steden haer antwoord weder schriftelick ingebracht den 15 Julij als volgt:

Antwoord
van de van
Overijssel.

Op dat weder antwoord des edelen ende welgeboornen, onsen G. H. stadtholder van Megen etc. geven ridderschap en steden demoetelicke te kennen, sij luden onderichtet worden, dat Con. M^t. sijn Excellentie niet sall geleeven dit kleine lant van Overijssel, in genediger betrachtige haerder goetwilliger submissie, bij Brabant of andere Sijn M^{ts} erflanden in beden ofte contributie te vergelijken, mede aenschouwe nemende, dat dese lantschap tot de lasten daerin hoogf. gen. Sijn M^t. geraken overall geen oorsake geveren heeft dan steeds in Sijn M^{ts} gehoor-

Redenen.

saemheit volhardet, sonder hem in wapenen, alliantien ofte andere ongerechtigheiden tegens Sijn M^{ts} op te nemen, noch sich der turbulen te vermengen. Wie dan oock K. M^t. voor ende Con. M^t. nae dit lant — sonder twijvel in respect der voors. hare submission — bij anderen Sijne M^{ts} erflanden in contributie nje-werelde heeft doen vergelijken, maer dat hare M^t. verleden tijt oock in grote sware lasten wesende nochtans mit ene dragelijke contributie na gelenheit des landes genadig tevreden gewesen sijnnen. Ende alsoo vorstelicke doorl. vermeent, dat de steden tot de bede mede solden contribuieren, ist gebruickelick, dat de borgeren der steden in de landen gegoedet sijnde, soowell als andere lantsaten oock mede contribuieren. Ende dat ridderschap en steden als een corpus mit malckanderen gelijkelicken de beden steeds plegen de M^t. te consenteren, te betalen, gelijk oock nu ridderschap en steden horen olden gebruicken na goede middelen ende wegen vinden ende gebruicken sullen, dat de pennongen, soo men Sijn M^t. beloofft, voldaan mogen worden. Dan als U G. den Staten soo eene merckelicke somma voorgestalt, dese lantschap gants onmogelick is te wege te brengen, bidden ridderschap en steden, dat U G. die gelegenheit deses kleinen landes ende de reden bij denselven anetogen, oock dat se soo kortelick gecontribueert hebben als andere landen niet gedaen, genedelick behartigen willen ende sie luden van sulcken groten somma verlaten. Niet te weiniger ende hoewel dese lantschap der hofftigen K. M^t. ende sijn soone Con. M^t. in desen Franscischen ende andere sware oorlogen op dat hoogste, nje werelde meer dan 3200 Carols. gl. opgebracht, soo persisteren noch ditmael Sijn M^t. te

accorderen 50000 Carols. gl. in vijf jaren te betalen, onderdenelick biddende, dat U G. sulx in stadt Sijn M^t. ende der Excellentie sullen willen annemen ende dese lantschap niet hoger beswaren. Dat oock vorstelicke doorl. solde dese lantschap op haer vorige antwoord gedaen oetmoedige bede ende dat deselve bewillinge in gene consequentie getogen sall worden, genedige resolutie ende toesage te geven.

Hierop heeft de stadtholder weder schriftelick gerepliceert ende is mit de presentatie niet tevreden geweest, willende dat se 100000 dalers solden geven, of soo na daer bij komen als ummer mogelijk; dus anders wiste hij wel, dat de hartog van Alba daer niet mede tevreden solde wesen. Soo hebben de ridderschap en steden de somma alsoo vergroot tot 56000 gl., toe wesende voor de hartog van Alba daerenboven 7000 gl. ende den grave van Megen 3000 gl. De hartog van Alba was hiermede noch niet tevreden ende wolde de vereeringe hem van de lantschap gedaen niet annemen. Soo hebben sij 70000 gl. in 4 jaren te betalen gepresenteert; waermede hij tevreden was.

Nieuwe
presentatie
angenomen.

De van
Overijssel
vereren de bruit
van de Coninck
van Spanjen.

Opten 15 Augustus quam des keisers dochter, de beloofde bruijt van de coninck van Spanjen, uit Duitslant te schepe binnen Niumegen gekomen, alwaer vele van den adel uit den lande van Overijssel ter begeerten van den grave van Megen ende uit elke stadt een raedtpersoon te wagene oock waren gekomen, om haer te begroeten ende waeren seer wel opgeseten, daer waren oock vergadert alle de gesanten van dese Nederlanden, die hare M^t. verwachteden.

Den 17. sijn de anwesende van de ridderschap en

steden van Overijssel op dat Valckhof bij de conin-
ginne gegaen, de haer audientie verleenden. Ende
doctor Steven van Rhemen heeft haer M^t. angespro-
ken, haer congratuleerende van haer aankomste ende
houwelick mit den coninck van Spanjen, biddende
haer M^t., dat sij de van Overijssel bij den coninck
wilde recommanderen, dat sij haere olde heerkomen
ende gerechtigheiden mochten beholden, ende heeft
haer gepresenteert een lavojr van louteren golde ter
weerde van 4000 Carols gl., twelck danckelick van
haer M^t. angenomen worde, toelatende den gedepu-
teerden haer handen te kussen.

De gesanten van Gelderland vereerden de conin-
ginne 14000 gl., die van Vrieslant twee golden
kroesen, elck van 3000 gl., die van Groningen 4000
gl. ende die van Drente 3000 gl.

Watersnoot
in Nederlandt.

In dit jaer 1570 op allerheiligendag is onversiens
een groten storm opgekomen uit ten noortwesten,
als oijt bij minschen gedencken was geschiet, ende
dat water heeft sulken geweld gedaen, dat de landen
van Zelant, Hollant, Vrieslant ende Overijssel in
groten jamer ende schade gekomen sijn, want vele
minschen, coenen, peerden etc. sijn verdroncken, jae
selves binnen Campen verdroncken vijf of ses minschen
ende oock beesten. Die dijcken braken, de hujsen
en bomen worden omgeworpen, soodat overall een
grote elende was. Het begaf sich in dese vloett, dat
een huismans huis int lant van Vollenho tot Giet-
horen, rontomme mit bercken ende andere bomen be-
set, oock een bacoven op de hofstede, daer broot in
was om te backen, dit hujs ende hofstede mit bomen
en backoven is opgedreven, mit menschen en beesten,
ende over een halve mijle weegs verdreven ende

Giethoorn.

heeft sich aldaer mit huis ende alles neergesett op een anders mans lant, daer de minschen die er in waren niet van wosten, soodat als de storm ophielt ende sij uitsagen, wisten sij niet metten eersten waer dat sij waren.

Ter selver tijt sijn van negen bergevaerder schepen, die bij des graven van der Marcks krijgsvolek onder Bartel Entes, Ruichaver ende andere voor hen genomen ende voor 23000 gl. gerantsonneert waren, op de Wester Emse omgekomen alsoo, dat het een quaet jaer voor de Deventer bergevaerders is geweest.

A^o. 70 ende 71 inde winter isser een sware schnee gevallen, waerdeur het water in der IJsselen omtrent den 14 Februari a^o. 1571 seer is opgelopen ende was een gehelen voet hoger als voor 15 jaren, heeft merendeels die dijcken ande Velusche sijde doergebroke ende het meeste deel van de Deventer brugge mit sich genomen. Ms. Dorre.

Criminele
ordinantie in
Overijssel
gepubliceert.

Opten 21. November heeft de hartog van Alba den van Overijssel de criminele ordinantie toegesonden ende bevolen, dat se deselve solden publiceren ende sich daerna richten, waertoe de lantschap voors. niet konde verstaen, alsoo hetselve tegens haer privilegien ende gewoonten was, hebben daeromme de beswaernissen, die sij daer in hadden, den grave van Megen te kennen gegeven ende gebeden, dat sij de publicatien een maent mochten ophouden, om ondertusschen duc D'Alba montelick te berichten, alsoo dese criminele ordinantie recht tegens den tractaet van a^o. 1528 ende haere privilegien ende gebruicken was. Die grave van Megen heeft dese beswaernisse overgesonden om een maent uitstel als voors., waertoe de hartog niet wilde verstaen, dan geboden, dat men

deselve terstont solde publiceren, ende hadden sij alsdan enige beswaronge, solden sij daarna te kennen geven. Hetwelcke de grave van Megen an de van Overijssel. Doe hebben de van Overijssel uit vrese des Sondags na Lucije die criminele ordinantie gepubliceert, onder protestatie als volgt: N. doen te weten, dat lant en steden van Overijssel ontfangen hebben seekere der Con. M^t. hoir ordinantie in criminele saecken, welcke ordinantie sij tot gehoorsaemheit van Sijn M^t., op erenstlick bevel der excellentie des hartogs van Alba Sijn M^{ts} gubernator etc. doen publiceren, niet tredende nochtans hiermede uit haren tractaet ende privilegien, lant- ende stadtrechten deser lantschap, ende verhopen volgens daervan soodane bericht die hoftegen Con. M^t. te doene, dat Sijn M^t. lant ende steden voortan als besheer bij denselven aldergenadigst laten ende beschermen.

Hierom
besondonge an
duc d'Alve.

Den 13 December sijn ridderschap en steden weder vergadert binnen Swolle op de voorseide beswaernisse ende hebben gecommiteert, om an den hartog van Alva te reisen uit Sallant Robert van Ittersum; uit Twente Jan Ripparda; uit Vollenho Bertolt Sioot; van Deventer Steven van Remen; van Campen Arent te Bocop; van Swolle Jan van Haarst mit schriftelike instructie, om den hartog te vertonen, dat de voors. criminele ordinantie tegens den tractaet, privilegien, lant- ende stadtrechten was strijdende, mit verhael van hetgene angaende deselve ordinantie alrede was geschiet, biddende, dat men haer hierinne oversien wilde, angesien de beloften van K. M^t. in den tractaet van Vrouw Maria A^o. 1545, die coninck selfs a^o. 1549 ende a^o. 1556 door den grave van Arenberg belooft den tractaet te achtervolgen. Dat

de drosten sich mosten reguleren uit kracht hares eedts volgens de lantrechten, die magistraet na haer stadtrecht, dat de steden schriftelicke privilegie hadden, dat wes die 7 mit eede affijrmeren haer olde recht ofte gewoonte te wesen, dat de here van den lande haer daerbij wil hanthaven. Dat die prince van den lande ende ridderschap en steden conjunctim van nije wetten in Overijssel statuieren, of reformeren, of abusen corrigeren als van olde tijden bishêer onderhouden was. Versochten daeromme, dat sij van de criminele ordinantie mochten gevrijet blijven etc. Dese instructie was gegeven a^o. 1570 den 19. December. Die gedeputeerden sijn tot Antwerpen bij den hartog gekomen ende hebben hem de sake lauck ende breet verhaelt ende die instructie overgelevert ende hebben instantelick angehouden, dat sij een goet apostille mochten bekomen.

Apostille
op het versoeck
van de van
Overijssel.

A^o. 1571 hebben de gesanten van Overijssel dese navolgende apostille ontfangen, dat alear verordent worde op dese tegenwoordige remonstrantie, die supplianten solden verklaren of sij eenig bescheit hebben, om te bewijsen, dat Con. M^r. in deselve landen van Overijssel niet sall mogen enige andere ordinantien ader edicten maken, dan mit gemeen consent ofte toedoen van ridderschap ende steden des voors. landes ende daarvan *exercition* doen verklaren, daerbeneven particulêrlick de puncten ende articulen begrepen in de ordinantie, van welcke sij sich bemenen te beswaren. Actum Antwerpen den 3 Januarij stilo Brabantico.

Die gesanten, nadien sij geen last hadden van dese dingen in de apostille haer te laste geleit, versochten tijt, om sulx haer principalen te remonstreren, soo

vergunde haer de hartog den tijt van twee maenden den 5 Januarij a^o. 1570 en alhoewel dien tijt cort was ende de wegen in Overijssel onbruickbaer door overloop van water konden evenwel geen verlenginge van tijt erlangen.

Herdopers
binnen Deventer
verbrant.

Opten 11. Martij hebben die Spansche soldaten binnen Deventer gevangen genomen twaelf herdopers: Dirck van Wesel, Harmen de Wever, Claes Opreider, Idse Galens, Dirck Wessels en Idsen huisvrouwen, noch twee Wevers ende Lisebeth ende Catharina Somerhuis gesusters ende worden op den Norenberger toren gevangen gebracht, welcke luden seer jamerlick soewel mannen als vrouwen gepijnigt worden. Ja de commissaris, de boel anhardende, seide, men solde se vrij als honden pijnigen, die beter als sij waren. Den 24. Majj sijn enige minnebroeders bij haer gekomen om haer te doen afvallen, maer Dirck van Wesel ende Idse mit haer huisvrouwen ende de Somerhuis dochteren wilden int minste na de monniken niet horen. Dese sesse sijn den 25. Majj van den Norenberger toren op de wage gebrocht, int hene gaen spraken de mannen weinig, maer de vrouwens vele, ende de Somerhuis dochteren songen mijn Godt waer sall ick hene gaen. Catharina Somerhuis, de jongste, is eerst van de wage op dat schavot gebracht, seggende tot de omstanders, dat se niet om quade feiten, maer om de waerheit wille solden sterven. Als sij opt schavot worde gebracht is haer de sententie voorgelesen: soo sij sich tot dat catholijcke gelove wilde geven ende aloo sterven, soo solde men haer mit het swaert richten, anders levendig verbranden. 't Welck haer gevraegt worde, maer sij seijde neen, dan ick begere bij de waerachtige leere te blijven;

daerop haer geantwoort is: soo moet gij levendig branden. Doe sprack sij seer blijdelick: Ick geve daer niet na, het sint anders niet dan logenen daer gij mede ommegeen; doe worde sij weder van dat schavot op de wage geleit, daer haer de mont worde toegebonden, alsoo dat se niet meer konde spreken ende quam weer bij de andere vrouwen.

Daerna sijn de beide Wevers op dat schavot gebracht ende beide onthalt, nadem sij de herdoperije verlaten hadden ende dat pausdoom weder angenommen sonder iet te seggen, dan de eene seide: O Here weest mij genadig. Na dese sijn Dirck ende Hendrick mit de vijer vrouwens an de brantpale gestelt, anroepende den name Godes ende malckanderen eerst kussende, terwijlen sij malckanderen kusseden is daer een gedruijs gekomen als oft gedondert hadde ende of daer een wagen sonder peerden hadde komen rollen, alsoo dat het volck de daer stonden, om de justitie te sien, over malckanderen vielen, nochtans wiste men niet, dat daer iets was, waeromme de luden een grote vrese anquam, de Spanjaerts seiden, dat het een donder was geweest. Daerna is weder onder dat volck een gedruis gekomen ende scheen, dat het uit de Grote Overstrate quam, mit grote verschrickinge, alsoo dat de Spanjaerts allerm begonden te roepen ende op de tromme te slaen, dan is ten lesten vergaen, alsoo datter geen quaet meer uit en quam. Als nu dese luden aldus an de palen waren gebonden sijn sij seer jamerlick verbrant ende dat van de ligghamen overbleef is onder de galge begraven. Den 10. Junij daerna sijn oock noch andere herdopers verbrant binnen Deventer, als haer eerst

Schrickelick
geluit als sij
verbrant
worden.

die Spanjaerts mit vele leugens ende schelmerijen hadden angegaen, om het pausdoom an te nemen.

Nieuwe
besendinge an
duc d'Alba.

Ridderschap en steden op dat punt van die criminale ordinantie sijn binnen Swolle vergadert, welke sij erenstlick hebben gevisiteert ende ieder punt, dat hare privilegien ende gewoonten contrarieerde genoegsaem bewesen ende hebben den tractaet mit de bewijsen in eene instructie gestelt ende de voorgaende gesanten wederom mit gedaen om an de hartog van Alba te behandigen. Welcke tot Antwerpen bij den hartog sijn gekomen ende an hem de instructie mit de bewijsen overgegeven ende de sake soo veel mogelijk voorgedragen. Daerop tot antwoord in geschrifte opgegeven is. Den 30. Martij voor Paassen a^o. 1570 stilo Brabantico. Dat de van Overijssel haer vermeten niet hadden geverifieert ofte bewesen, doch heeft haer noch een termijn van ses weken gestelt, om middelertijt haer gravamina tegen de voors. ordinantie te proponeren etc. Die van Overijssel hebben avermaels partikulierlick op alle dingen gelettet ende nauwe overlegt ende mit alle de bewijsen op dat papijer gebracht seer wijtlopig ende hebben deselve gesanten daermede na Brussel anden hartog gesonden, die aldaer de saecke in tegenwoordigheit van de president Viglius ende meer andere seer wijtlopig gedisputeert hebben. Waerop sij den 1. Junij dit navolgende apostil erlangt hebben.

Apostille van
duc d'Alve.

1. belangende den 12 articul. van den depositarius, bij welke de goederen onder den gerichte gesequestreert of gedeponeert worden, was geschiet tot wissigheit ende versekeringe derselver goederen ende consenteerde de hartog, dat men daer geen depositarius solde setten hij ware dan een lantsaet ende

in den lande genoegsaem gegoedet, doch onder borgtocht, dat hij de gesequestreerde ofte gedeponeerde goederen ofte pennongen binnen 24 uren na ordening ofte ordel des gerichtts sonder enig verhoog uit te richten dengenen, die se solden toegewesen worden.

Belangende hetgene tegens den 13 artijekul gesegd wordt van gene compositie te maken, om wat saken dat het sij etc., dat de meninge over all niet en is de gemelte staten te benemen ofte te verhinderen hare gewoontlicke gerechtigheid van sommige lichte misbruicken mit geltboeten te straffen, ofte te berichten, dan alleenlick, dat sulx voortaan sonder enige voorgaende communicatie tussen den officieren ofte partijen moge geschien, opentlick durg ordel ende vollenisse des alingen gerigts ende niet tot particulire wille ende geval der amptluden, scholtesen ofte andere bijzondere officieren.

Soo vele belangende hetgene de vorige staten doen voordragen opten 14 ende ettelicke andere artijekulen, vermeldende van de kennisse ende judicature der grote ende sware misbruicken ende misdaden, verklaert sijn Excell. den Staten van Overijssel olde jurisdictien dessenthalven niet te willen verkorten, dan de menonge te wesen, dat wanneer Con. M^r. ofte desselven gubernator generael deser erflanden raetsaem bevinden worden enige commissarien tot correctie ende straffinge der misbrucken in de voorgeroerde artijekulen angetogen, aldaer inden lande te verordineren ende schicken alsdan in wat state de sake sulcke misdaden — tot bewijsonge van reverentie tegens haren prince — sich verdragen ende ontholden sullen.

Op datgene, dat de voors. Staten doen vermanen opten 15. ende ettelicke andere artijckulen der voors. roerige ordinantie, vermelden van remissen te geven. Alsoo sijn Excell. berigt is geworden, dat de voors. Staten om redenen bij haer voorgewent ende alsnoch niet hebben gevoeglick kunnen achtervolgen inholt des twintig artijckulen der voors. ordinantie, heeft deselve Sijn Excell. itss geroerte Staten noch andermael gegunt ende geeft bij desen tijt ende termijn van noch ses weken naestkomende om middelertijt den inholt desselven twintig artijckel te achtervolgen ende voltrecken.

Betreffende dat de voors. Staten vertonen tegen den zes en vijftig en andere artijckulen van gelijcke materie sprekende, dat deselve Staten angaende de misbruicken begrepen inden zestig artijckul, sich sullen hebben te richten na de ordinantie. Op datgene, dat de Staten daertoe kennen geven tegen den tachtig artijckul der voriger ordinantie bij Sijn Excellentie verklaert, dat van de Staten wegen gene privilegien voirgebracht worden, van vrijigheit van confiscatien, maer alleenlick allegeren enig gebruik ende gewoonheit, bij welcken niet en kan noch en mach verstaen worden, dat de ondersaten van Overijssel sullen vrij sijn in crimen laesae majestatis, divinae et humanae, ofte misdoen tegen de placcaten ende ordinantien Con. M^t. op dat stuccke van de religie gemaect; ende dat daeromme de Staten in dusdanigen gebruik sullen achtervolgen den inholt der ordinantien, beholtelick nochtans, omme haer gepretendeerde gerechtigkeit in alle andere misbruicken dat geprobeert als voors. En ten lesten, angaende den nijen geordineerden eedt, Sijn Excellentie ver-

klaert de officieren ende magistraet den nijen eedt mit de forme ende ordinantie doen ende sweeren sullen, die niet verhindert oock den olden gewoontlicken eedt ende v... siert te doenne. Aldus geschiet tot Brussel den 1 dach des maents Junij a°. 1571.

Misnoegen
van de van
Overijssel.

Die grave van Megen is opten 23. Junij binnen Swolle gekomen, waer de ridderschap en steden van Overijssel oock waren, seer qualicke sijnde tevreden mit dat voors. apostille van den hartog van Alba, daeromme sij den grave te kennen gaven, dat se edeshalve, waermede sij de lantschap van Overijssel verplicht waren, die criminele ordinantie niet konden bewilligen, begeerden daeromme raet, hoe sij daerinne best solden doen. De grave antwoorde, dat hem niet gelegen was daerinne te raden, alsoo hij den coninck ende niet de lantschap van Overijssel gesworen was; dan sij solden alle de beswaernissen in schrifte stellen ende insgelijcks voer hem ene memorie maecken ende konde hij dan daerin iet goets doen, was hij bereit. Soo hebben de van Overijssel wederom an duc d'Alva geschreven, sich all wederom beroepende op den tractaet ende gebruick sints de oprichtinge van dien, ende angaende dat punct van remissen te geven hadden die drie steden dieselve autoriteit ende gerechticheit van ondenckelicke tijden etc. presenteerende, dat de regeerders der steden sulcks ende oock noch van andere artikulen haren eedt wilden nemen, in kraft des privilegiens van de voorgaende bisschoppen den drie steden verleent, daer sij mede verstaen konden etc. Onder segel van Jan van Laer tot Honlo ende der stadt Campen, datum Nijerbrugge opten 1 Julij a°. 1571. Noch hebben de van Overijssel an den praesident van den secreten raet,

Tijssenack, geschreven en begeert, dat deselve doch alle vlijt wilde anwenden, dat sij van soo groten beswaernisse mochten ontlast worden, want sij erende eedtshalven daerin niet konden bewilligen ende dat hij den brief den hartog van Alba wilde laten lesen. Hijerbij is dese sake gebleven.

Campen en Swolle van de Spansche ruters ontlast.

Die hartog van Alba hadde binnen Campen en Swolle in elcke stadt een bende Spansche ruterer gelegd, die sich tegens de borgers seer moetwillig hielden ende den borgers grote overlast ende hoemoet deden, daerenboven moest elcke stadt elcke bende alle weeke 100 croenen leenen ende de borgers moesten haer oock wekelick servitien geven, boven dat sij de beste camers en bedden innamen, noch most men haer alle broot, vlees, wijn, bijer, hoij, haver ende anders den derden penninck min geven, dan 't de borgers betaelden; datselve mosten de steden elck in de sijne betalen, 't welck tot een groten penninck beliep, alsoo dat de steden ende ingesetenen grote beswaernisse daervan hadden. Soo hebben sij na lange schrijven ende neerstig anholden, an den hartog, de grave van Megen, Barlamont, Viglius ende meer andere erlangt ontlastinge van dese gasten, gelijk geschiet is in October, ende bejide steden sijn alsoo van dese ruterer verlost.

Privilegien van Overijssel geeischt.

Die hartog van Alba heeft die amptluden ende drien steden in Overijssel bevolen elx bijsonder, dat de steden ende drosten binnen drie nfaenden hare costumen solden oversenden, gelijk de keiser a°. 1531 ende 1540 geordineert hadde, waerin oock enige gebedieert ende de anderen in gebreke gebleven waren, bij welcken brief de grave van Megen oock an ridderschap en steden hadde geschreven; waerop die

Staten an den grave schreven, doende haer verwe-
 ringe op dese saecke ende ontschuldigden sich, dat
 sij sulx niet en konden doen. Data den 27 November
 a^o. 1571.

De grave van
 Meghen sterft.

Die grave van Meghen was van Linghen binnen
 Swolle gekomen, daer hij enige van ridderschap en
 steden van Overijssel hadde verschreven, ende is op-
 ten 7. dag van Januario a^o. 1572 seer kranck ge-
 worden ende op den volgenden nacht omtrent twee
 uren gestorven. 't Welck de van Overijssel over-
 schreven an Barlamont ende Viglius. Opten 8 Ja-
 nuarij lach hij binnen Swolle in de saal van Enssen
 des drosten van Coeverdens huis in sijn beste kleren,
 die orde des golden vlieses om sijn hals, sijn rappier
 op sijde ende worde van elick besien. Opten 9. dag
 worde hij gebalsemt, sijn ingedoemte tot Swolle in
 de Grote kercke begraven, ende sijn lichaem is na
 Meghen gevoert.

DAT IX BOECK.

GILLIS VAN HIJRSSIJ.

5. Statholder van Overijssel.

1572. A^o. 1572. Na dode van de grave van Megen is Heer Gillis van Hijrssi, die sone van de Here van Barlamont, stadtholder van Gelre, Overijssel, Vrieslant, Groningen ende Linghen geworden.

De grave
van den Berge
wint Zutphen.

Den 10. Junij heeft graef Willem van den Berge die stad Zutphen mit hulpe van ettelicke borgers ingekregen, niettegenstaende de stadtholder haer hadde geschreven ende bevolen goede wachte te holden. Soo nu die van Campen ende Swolle insgelijcks waren gewaerschouwt, hebben de van Campen Hendrick de Wollifs ende Arent to Bocop ende van Swolle Wolf van Ittersum en Jan van Haerst in Sonneberg clooster gesonden, om sich te beraden, of sij soldaten solden innemen, ofte hoe best gedaen, nadien de Here van Billy — als die canceler Roen gesegt hadde, dan sij hadden van hem geen schrijvent ontfangen — haer een vane knegten in de steden te leggen gepresenteert hadde op kosten van den Coninck. Soo worden bij die gesanten overlegt de periculouse tijden van de turbelen ende dat de steden sonder soldaten niet wel solden wesen te holden,

Campen en
Swolle beraen
tot tegenstant.

want soo een borger geschoten wort, soo waren alle de anderen vervaert, dan hebben geraetsaem gevonden, dat elcke stadt 100 ofte 80 goede schutten solden annemen, die welcke men weder konde quijt worden, wanneer men wolde ende gebruicken, daer men se van doen hadde. Daer de beide steden sich mit haer gesworen gemeente op mochten beraden.

Die van Campen hebben dit hare gemeente voorgedragen, die daerop seiden, dat sulx behoorde te geschieden ende waren daertoe bereit; daarna hebben de meentsluden hooft voor hooft hanttastinge an den burgemeester gedaen, dat se de stadt Campen volgens haer eedt tot profijt van den coninck wilden bewaren ende an niemant overleveren. Sulcken loffenisse hebben oock de schutterije van S. Jorgen ende die van de gilden hooft voor hooft gedaen. Oock worde het geweer van de borgerije besichtig ende die niet wel geweert waren mosten sich daarna stellen.

Jan Sloot.

Daerna hebben die van Campen H. de Wolfs ende Arent to Bocop an Jan Sloot den drost van Vollenho gesonden, terwijllen sij verstaen hadden, dat hij mit sijn huisholdinge binnen Campen wolde komen, om hem te vragen, alsoo de Geusen Zutphen ende Enckhusen inne hadden, of hij, indien de stadt enigen noot anquam, aldaer wilde blijven ende deselve mit raet ende daet helpen, soo niemant binnen Campen was die sich des krijgshandels verstonde, waervoir de raet hem wolde doen als sulx solde behoren? Waerop de droste antwoorde, dat hij van stonden an den van Campen daerop de hant wilde geven, dat hij bij de stadt van Campen wilde leven en sterven; dan soo hij bevel van den stadtholder hadde ontfangen, dat hij het huis Vollenho mit 10 of 12 bussen, schutten

ende eenige boeren besetten solde, dan was an den huise van Vollenho niet verbonden, dan wilde sulx den stadtholder te poste schrijven.

Eusebius
Bentinck.

Als nu de stadtholder ditselve verstont, heeft hij wellicht gemeent, dat de van Campen wat anders in den sinn mochten hebben, heeft den drost van IJsselmuden, Eusebius Bentinck, binnen Campen gesonden, omdat hij mitten raet alle saken solde communiceren ende ingevalle de stadt enigen noot anquam solde hij haer hulpe ende bijstant doen, hetwelcke de van Campen den drost van Vollenhove schriftelick deden te weten, den 26. Junij a^o. 1572. Schreven oock den 27. Junij an den stadtholder waeromme sij den drost van Vollenho hadden angesocht.

De graeve van
den Berge voor
Deventer.

Wint Harder-
wijck, Elburg,
Hattum.

Middelertijt quam de grave van den Berge mit ruteren ende knegten voor Deventer, in manieren of hij de stadt wilde belegeren, daer vele Spanjaerts ende andere krijgsluden binnen waren, maer als hij enige dagen daer hadde voorgelegen, is hij daervan afgetogen. Ende heeft sich na Harderwijck gewent, 't welck hij den 9. Julij heeft ingekregen. Vooits heeft hij oock die steden Elburg ende Hattum ingenomen, daer hij alle die beelden in de kercken dede an stucken slaen ende binnen Elburg hebben sij alle die ornamenten van sijde ende golt mit de parillen verbrant, insgelijx de tafelen, daer sij op plegen te liggen, als sie die priesters solden antasten. Ende die knegten, die daer binnen lagen, hebben de huisluden op Camperveen, Sallick ende daeromtrent geseten grote schade gedaen. Die grave van den Berge, als hij Zutphen, Harderwijck, Elburg ende Hattum in hadde, heeft hij sich stadtholder van Zutphen ende Overijssel geschreven.

Sorge voor
Geelmuiden.

Opten 24. Junij hebben de van Campen haer gesanten binnen Swolle gesonden ende hebben den gantsen raet in presentie van Robert ter Beke, rentmeester van Sallant, te kennen gegeven, hoe dat enige van Enckhuisen hare vrunden ende bloetverwanten binnen Geelmuden ontboden hadden, dat sij haer goet wilden uit de wege brengen om het niet te verliesen. Ende besorgden, dat men een anslag op dat huis Geelmuden mochte maken, daer wel vele was an gelegen ende nochtans niet wel versien, soodanig nodig was daerinne te versien. Daer worde besloten, dat de rentmeester van Sallant an den drost van Geelmuden solde schrijven ende an den stadtholder, dat men daerop goede wachte solde holden ende enige schutten daerop leggen. Die rentmeester heeft soo gedaen, maer de stadtholder heeft daer niemant gesonden.

Die stadtholder hadden an de van Campen geschreven, dat se goede wachte solden holden, waerop sij den 13. Julij wederomme hem antwoorden, dat sij alle dingen na gelegenheit hadden versien tot defensie van haer stadt, welcke sij voor haren here den coninck wilden getrouwlick bewaren etc.

De grave be-
legert Campen.

Opten 9. Augustus heeft de grave van den Berghe die stadt Campen laten beronnen. Soodrae de raet sulx gewaer worde, dat de vijant voorhanden was, hebben sij dat in allerijl den van Swolle geschreven ende begeert, dat sij sulx den stadtholder ende den raet ende collonel van Deventer wilden verwittigen, mit begeren, dat sij de stadt wolden ontsetten. Hierna sijn voor de Vennepoorte Hendrick Michielsens, die een koopman van wolle ende anders binnen Antwerpen was geweest, mit een borger van Swolle

David Cocken gekomen ende hebben Hendrick de Wolfs, Coert van de Vecht, begeert te spreken; ende hadden noch bij sich te komen ontboden Egbert Lose ende Geert Haeijr; Wolfsen ende Vecht hebben datselven den borgemeesters indertijt te kennen gegeven, die borgemeesters hebben daerop den raet laten verboden ende gaven haer te kennen wat daer voorhanden was. Die raet hebben gewilt, dat den beiden borgemeesters als Bartelt van Wilssem ende Hendrick Kistemaker, mit Wolfsen ende Vecht op dat rondeel voor de Vennepoorte solden gaen ende horen wat sij begeerden. Doen soo: daer is Egbert Lose ende Geert Hoeger oock gekomen. Soo heeft Hendrick Michielsens denselven toegesegt ende int lange verhaelt, hoe dat se den grave van den Berghe als lutenant van den Prince van Orangien vanwegen den coninck wolden binnen de stadt laten komen ende dat om deselve stadt van den eigendoem ende slavernije der Spanjaerts te verlossen etc. Waertoe hij vele redenen ende verbloemde woorden gebruickte, ende heeft noch eenen brief van den Prince van Oranien in dato 1572 den 3. Augustus an borgemeesters, schepen en raet, edelluden, gildemeesters, kleine ende grote gemeenten overgelevert. Soo nu de gecommiteerde van Campen dit voorstel hadden gehoord, is oock noch aldaer gekomen vanwegen den grave van den Berge Hendrick van Broechuisen ende doctor Harmen Croessers broeder, die enige jaren binnen Campen bij sijn broeder, den doctor voors., hadde gewoont ende de regeerders van de stadt altijt alle ere ende goet hadden bewesen, welcke beide den gedeputeerde van die stadt geerne hadden beredet, dat se den grave van den Berge in de stadt solden

laten. Doch die gedeputeerde antwoorden, dat sij haer op haer versoeck geen bescheit konden geven, dan wolden datselve an den raet reporteren ende wat meninge, dat sij waren, wolden sij haer laten weten ende sijn alsoo van haer gescheiden. Daerna begeerde Broeckhuisen, dat men hem een kanne wijns wolde doen, doe worde hem ene take mit wijn gelangt. Die borgemeesteren mit Hendrick de Wollifs hebben van alles haer report an den raet gedaen, waer oock de brief van den Prince van Orangien worde gelesen, ludende als volgt. Dat opschrift was:

Den Eersamen Discreten, onsen Lieven Bijsonderen Burgemeesteren, Schepen ende Raet, Edelluden, Gildemeesteren, Schutterijen, kleijn ende groot ende hare gemeenten der stadt Campen.

Brief van de
Prince van
Orangien an de
van Campen.

Willem bij der gratie Godes Prince van Orangien, grave van Nassouwen, van Catzen Ellebogen, van Vijanden, van Diest, van Buren, van Leerdam etc. Here ende Baron van Breda, van Diest, van Grimbergen, van Arlaj, van Nozereth, burggrave van Antwerpen ende van Basanzon, Stadtholder ende Capitein-Generael over Hollant, Zelant, Westvrieslant ende Utrecht etc.

Edele, erentfeste, eersame ende discrete bijzondere goede vrunden, wij gemenen onnodig te sijn mit langen verhalen die meer dan beswaerlicke slavernijen daerin de van Alva mit sijnen vremden anhanck van dat schijnsel der Con. M^{ts} u ende alle goede ondersaten van hogen ende neder standen deser Nederlanden gants tirannisch heeft brengen willen, dat gij dagelix mit uwen ogen gesien ende mit uwen oren gehoort; hierentegen kan u niet verborgen sijn, uit

wat trouwen vaderlicken herte toeneinginge ende vorderinge des eren Godes, tot dienste der Con. M^t. ende welvaren van dese landen, wij alle bequame ende mogelicke middelen voorgenomen hebben, als nu oock mit onse adherenten, heren en vrenden, om de voorgesegte tirannije te verlossen ende u tot u olde vrijheit te restitueren ende te helpen, gelijk wij u breet verhaelt hebben int schrijven, dat wij van Dillenburg in de eerste weke van Maj door den welgeboren onsen lieven swager grave Willem van den Berge, diewijle wij nu verstaen hebben, dat dieselve onse brief nu noch niet is overgelevert geweest, gij allijcke wel spoeren ende vernemen, dat de tijt van verlossinge voorhanden doer soo menigvoldige die de almachtige barmhartige Godt in steden, vlecken, te water ende te lande genadelicken geeft. Soo ist, dat wij niet twijvelen, gij sult u selfs helpen ende de aangeboden gratie Godes niet afslaen, an u versoekende, dat gij welgemelten onsen lieven swager grave toe den Berge, vanwegen ende toe dienste van Con. M^t. als derselver lutenant in ende aenneemt mit alsoo vele ende weinig krijgsvolck, als gij van doene vinden sullen van u ende uwen inwoonderen in uwe stadt, geestelicke ende wereltlicke soowel klein als groot, ende haren olden vrijheiden ende rechten ende privilegien te helpen ende daerbij tegen die Albaense tirannije te maintaineren ende te hanthaven. Wan gij averst u vaderlant niet betrachten, maer de Albaense vijant deser Nederlanden toegedaen sijnt, soo hebt gij spiegels genoeg, want gij ter straf van goede ende danck den van Alba als een ervijant des Duitschen landes te verwachten hebt, gelijk welgedachte grave van den Berge juw van alles doer

sijne luden ende gelooflicke personen verhendelen laten, dat gij gelove toe stellen sullen als ons selves. Daermit Godt bevolen, die u wijsheit ende verstant verlene. Datum binnen Leiden den 3. Augustus a^o. 1572 ende was onderschreven u goede vrunt Willem de Nassauw.

Antwoord
van die van
Campen.

Bij de raet van Campen worde eendrachtelick besloten, dat men Broechuisen mit de sijnen solde seggen, dat se sich van de muren ende poorten solden schaffen, soo men gesint was de stadt te bewaren ende te holden tot behoef van den coninck. Dit antwoord is den commissarien des graven van den Berge gegeven, waerop sij vele wilden repliceren ende de van Campen mit vele schoone woorden op een ander menonge brengen, seggende oock, soo sij den grave selven wilden spreken, hij solde wel bij haer komen ende was diegene, die sij op den grauwen hengst sagen sitten, maer sij seeden geen ander last te hebben, sij mosten sich daer na reguleren ende holden ende sijn alsoo weder na den grave gegaen, de grave hadde bij sich 14 of 15 stucken te lande.

Campen belegt.

Doe heeft de grave de stadt Campen mit 3 legers belegt, als ene voor de Venepoorte, eene in den Hagen ende ene op den dijk van Mastebroeck voor de brugge. Ende heeft voor de Venepoorte opten dijk bij die mole eenige cartouwen laten richten. Naedem de gesanten den grave report gedaen hadden, soo heeft hij sich onder de moele nedergeslagen ende heeft mit sijn edelluden wat gegeten, waer dat mullers huis dwars voorstont, dat men se uit de stadt niet konde sien, soo is mit een cartouwe van dat rondeel uit de stadt doer dat mullershuis geschoten, alsoo dat die klootroer verbij den grave hen quam ende

bij hem in de gront quam, alsoo dat hem die dreck om de oren ende in de kost spranck ende duisent tegen eene was, of hij solde geschoten sijn geworden, als mij H. v. Broeckhusen selfs vertelt heeft.

Tegenwoer.

Doe hebben sich de borgers int harnas ende in de were begeven ellick in sijn espel ende op sijn gewoonlicke plaetse bij haer hooftluden ende dese nabeschreven waren doe de hooftluden: van den raet in dat boven espel Hendrick de Wollifs, H. van Pothegem ende M^r. Jasper Schepeler ende waren boven de poorte bescheiden ende hadden te bewaren dat rondeel voor de Venepoorte, den IJsseltoren, den Broecktoren, achter die rosmole; in dat Horsespel waren hooftluden van den raet Arent Brant ende Sijmon Glauwe ende waren bescheiden voor de Cellebroederspoorte; van dat broederespel waren hooftluden Arent te Bocop ende Geert van Endouwen ende waren bescheiden voor de Broederpoorte, hadden te bewaren de voors. poorte ende den Leuwentoren; van dat Uterespel waren hooftluden Claes Croese ende Coert van de Vecht ende waren bescheiden voor de Hagenpoorte, hadden te bewaren den IJsseltoren van de Hagenpoorte, Morrentoren ende Calverheckenpoorte; doch hier beneven waren op alle de torens enige van de principale borgeren bestelt ende hebben sich de borgeren alle den eersten dag ende nacht seer wel gehouden.

Die grave van den Berghe meende sich op den dijck boven die Venepoorte te beschantsen, dan men heeft mit die cartouwe van den toorn voor de Venepoorte ende van den anderen tooren alsoo geschoten, dat haer sulx niet mogelick en was; ende hadden aldaer een cartouwe gericht, die men terstont

uit de weere schoot, daer sij niet meer dan eenen schoot mede deden, die door dat dack in S. Nicolaes kercke quam, daer ettelijcke geestelicke jofferen vele apenspulen mede hadden. Die raet heeft Arent to Bocop geordineert, dat hij door de stadt bij langs die muren ende over de straten reet van dat eene espel int ander, om te weten hoe die saken door de stadt gestelt waren ende heelden sich seer well.

Galeijen
voor Campen.

Des avonts in de schemeringe sijn eenige galeijen tot negen, mit enige kleine scheepkens uit Hollant voor Campen gekomen ende leiden sich achter den Hagen, dan daer worde van den IJsseltoren soo ingeschoten, dat se weder mosten wijcken hent verbij Jan Brants hoff ende all dat se schoten, dat schoten sij over.

Opten 10. Augustus in der nacht hebben sij enige lege schanskorven op S. Catrijnenkerken camp voor Willem op de blekenhuis geset, dan konden se overmits dat geschut niet vullen, maer heelden sich vaste heimelick int voors. huis, soo hebben die van Campen heimelick bij schonen dage eene mit een touwe van de mure gelaten, die dat huis in brant stack ende daerna mit een touwe weder op de muire worde getogen. Voort soo bestelde A. to Bocop vanwege de stadt in alle espelen bijer, broot ende kese, opdat de armoet niet solde beginnen te moeijten.

Daerna roofden de geusen overall die beesten en anders, doe wolden de borgers uit de stadt wesen elck omt sijne te redden. Doe heeft Bocop de borganen van dat Broeder espel bij malckander gehaelt bij dat burenhuis ende eenen iederen vermaent, dat se haren eedt solden betrachten ende overleggen, dat de stadt Campen noejt haren Here hadde verlaten,

oock van niemant overwonnen ende deshalven noch joffer was ende soo men nu die verlaten solde, soo solde men in toekomende tijden onse botten vervloecken, als sij in de graven lagen, alsoo wij daerdoor in grote armoet ende slavernije vallen, begeerde daeromme te weten, wat sij bij die stadt wolden doen? Beloofden hem alle, dat sij die stadt wolden helpen holden tot behoef van den coninck, als sij gelooft ende gesworen hadden. Daerna hebben die Geusen alle de beesten van Sovelighe, Grent, Mellim ende anders genomen. Die grave heeft dat geschut van de Venepoorte die Swarte dijck omme in den Hagen laten brengen ende heeft in A. to Bocops hof eene schanse laten opwerpen ende dat geschut laten richten, Soo bestelde A. to Bocop, dat men in ene van sijn huisen het vuyr solde schieten, alsoo dat het geschut bloot stont, dan de geusen hebben dat vuyr geleest ende begonden tegens den avont te schieten, dess nachts hebben sich enige borgers mit touwen over de stadts mure gelaten ende hebben den grave van den Berghe alle de gelegenheit van de stadt te kennen gegeven.

De borgers
verflauwen.

Hierna sijn de borgers verflauwt geworden ende van ander humoeren, soodat als A. te Bocop tussen den 10. ende 11. dagh Augustus quam an den IJssel-toren tegen den Hagen, waer hem enige ansienlicke borgers voor de dore van denselven tooren, die hij vragde, hoe het op den toren waer gelegen? Seiden all well, hij behoefde daer niet op te gaen, is Bocop nochtans van sijn peert gestegen ende daerop geklommen, daer hij niemant vont, dan Jan van Uterwijk ende Jan Cundertorf, die grote moeijte mit schieten deden ende anders, alsoo die vijant an die

Hagenpoorte doende was. Als Uterwijck hem sach, seide borgemeister het is goet, dat gij daer sijt, mogen mit den anderen overleggen hoe gij het best maken, soot ons niet mogelick is de stadt mit de borgers te holden, alsoo ons lonte, stocken, cruit ende anders, dat wij antasten sullen, ons onder de hant gestolen wort, wij sijn hier onder ons beiden allene, siet dat gij noch enige getrouwe borgers hier krijgen, wij willen het hier noch wel wat bewaren. Arent to Bocop is in allerijl van daer voor de Cellebroederspoorte gereden an die hoofluden Arent Brant ende Simon Glauwe Janssoon ende heeft hen die sake mit bedroefder harten te kennen gegeven int bijwesen van Jan to Bocop ende meer andere, de hem Jan to Bocop ende noch andere borgeren hebben mit gedaen. Vandaer is hij int Broederespel gekomen ende heeft daer hene genomen sijn broeder Egbert to Bocop, Jan van de Vecht, sijn soone Direk to Bocop ende enige andere ende deselve op den IJsseltoren bij Uterwijck ende Cundertorf gebracht, die daer tot noch allene waren. Vandaer is hij in de Hagenpoorte gereden, om te sien of daer oock goede wachte gehalten worde ende heeft vernomen, dat daer enige putten an de poorte waren, waernae van den IJsseltoren seer worde geschoten ende vele kruits op verbrant, dan schoot te hoge. Alsoo gaet de poorte in brant ende een van onse borgeren stack dat vuur daer in. Doe heeft men terstont die Minnebroeders ende Cellebroeders bode gesonden, om dat vuur te lessen, soo het tot meermalen worde gedaen ende door de gaten op den genen, diet anstaken, mit backstenen worde geworpen.

Doe is A. to Bocop in allerijl na het raethuis

gereden ende de borgers vant Broederespel mit vliegende vaendel voor de Hagenpoorte getogen, alwaer die borgeren op de Oldestrate in goeder ordinantie stonden; als nu de brant sich vermeerde, sijn dat meestendeel van de borgers op de toornen ende muren gegaen, om den vijant daervan te weren ende men heeft de voors. poorte mit eerde van binnen toegebolwerckt. Thijs van Oldenseel, die dat vaendell was gegeven, nam het seer qualick, dat de borgeren niet bij hem op de strate bleven staen, makende daervan vele woorden, doch in den dageraet worde de poorte gelescht.

Borgers
murmureren.

Opten 11. Augustus des morgens is die raet vergadert ende de borgers hebben onder malckanderen beginnen te murmureren ende de ene heeft den anderen verslagen gemaect ende die eens anders gevoelen was heeft al gedaen, dat de borgers sich daertoe solden laten beraden, dat se de grave van den Berghe in de stadt solden laten. Als nu de raet beneden in de raetkamer beraetslaegden hoe sij best solden doen, soo is Claes Bousens — uit quade persuasie ende uit goeden ijver — in de camer bij den raet gekomen seggende: sit gij hier en raetslaen mit den anderen, wij sullen alle om den hals komen, want sij hebben allrede een gatt soo groot in de muire geschoten, dat daer wel een vrouwe mit een kint solde in sitten spinnen. Alsoo sijn de meeste van den raet opgestaen, om na de Hagenpoorte te gaen ende te sien hoe het daer gestelt waere. Als nu de raet bij dat Heilige geest quam, is haer Coert van de Vecht, haer mederaetsvrent, de van de Hagenpoorte quam, haer gemoettet, den sij verhaelden wat

haer Claes Bouwesen hadde gesezt, heeft geantwoort, dat daer gants niet an en was. Soo sijn schepen ende raet weder mit den anderen in de schepencamer gegaen, om alle saken tot profijt der stadt ende borgeren te verspreken. Nae gehalten communicatie van alle swarigheid is ene omvrage gedaen ende mit eenparige stemmen besloten, dat se de stadt tot behoef van den coninck wilden holden ende bewaren ende den grave van den Berge niet overleveren.

De borgers
handelen mitte
geusen.

Terwijl den raet mit malckanderen hierover doende waren, is sijn sij in ervaren gekomen, dat Thijs Loeijwaegen mit noch enige anderen gildemeesters int handelen mit den vijant waren. Soo is geordineert, dat de beide borgemeesters, als Bartelt van Wilssem en Hendrick Kistemaker, Arent to Bocop ende Coert van de Vecht solden gaen ende sien wat daer van ware. Als dese an onse Lieve Vrouwenkerchhof quamen, sien sij daer ettelicke borgeren an enen hoop staen, treden tot haer ende vragen wat daer ware te doene? Geven tot antwoord, dat die grave van den Berghe een brief hadde gesonden, dien sij op de Hagenpoorte hadde ontfangen. Waerop de borgemeesteren indertijt vraegde, well haer daertoe hadde geauthoriseert? Seiden den brief niet an de stadt dan an haer geschreven te wesen. Soo hebben ten lesten de heren begeert, dat men haer den brief solde laten volgen, om schepen ende raet te laten horen. Soo heeft Thijs Loeijwagen, hooftman van S. Anna ofte schippersgilde, sulx niet willen toestaen, doch soo deselve gecommiteerden hem deselve be-loofden weder te leveren, hebben sij de laten volgen ende was des inhols als volgt.

Voorgeslaegen
articulen.

Articulen daerop die welgeboren Here H. Willem grave zu den Berge, burggrave zu Boxmeer unde Bilant, here zu Hoemoet, Wich und Spalberrig, bannerhere des vorstendooms Gelre, Con. M^{ts} lutenant unde stadtholder-generael int forstendoem Gelre, Overijssel ende van dese landen, die stadt van Campen den 11. Augustus a^o. 1572, zu genaden te nemen bedacht entelick ontsloten.

1. Sullen sich de stadt Campen der Con. M^t. unde der doorluchtigen und hooggeboornen vorsten ende heren H. Willem Prince zu Oranien, als des Con. M^t. lutenant ende stadtholder in dese landen huden desen dagh inwendig zwoe uiren na overleveringe deser articulen ergeben; alsoo ende der gestalte sie in weder halben sekere tijt die doren ende poorten seer gen. officieren ende denselven vrij in sijen laten sullen.

2. artikul. Zum anderen sint oer gen. wel veroorsaect oock statelick daertoe gevoegt mit anderen erenst in de stadt omme te gaen, daeromme dat se sich boven oeren genedigen toeversien die Con. M^t, hooggemelten Prince wederspannig ende tegen haer gen. werelicken ertonet hebben, daer durg oer gen. wie een vrentlick heer, niet sich dan der stadt te guede ende toe voordeel deselve uit die Albaensche tijrannie ende dienstbaerheit toe reddden ende tot oren olden loffelicken vrijheiden, privilegien, lant-ende stadtrecht ende gerechtigheiden te restituieren, die stadt allene tot dienste der Con. M^t. ende hooggemelten Prince gutelick soo schriftelick opvorderen heeft laten ende alles sulkes wes behoort hadde — dengenen soo haer eigen vaderlant liefhebben —

van der stadt angenommen were oer gen. die stadt gaer en gants mit genen krijgsvolck te beleggen niet geneget geweest. Niet des toe weniger daer mit de stadt aengeboorne Duitse gudelicke milde ende gudingheit spoeren ende dadelick genieten mach wil oer gen. de stadt mit soo weinig krijgsvollick, als sijn gen. op dat minste van noden erachten, beleggen; oock soo goet ende sterck regiment holden, dat die ingeseten ende insonderheit die gemene borgeren sich gene onmate beswaernisse beklagen sullen hebben ende dat ter tijt toe sijn gen. bevinden worden, dat de stadt die verleden onwilligheit mit alle gehoorsaemheit trouwe ende gelove tegen de Con. M^r. hooggeboren Prince ende sijn Genade beteren ende compenseren.

Nadien dese articulen in den raet waren gelesen ende de magistraet sach, dat die borgers bij malckanderen kloften, is raetsaem gevonden, dat de hooftluden den voors. brief solden nemen ende den gemenen borgeren ellick in haer espel laten horen mit vermaninge, dat se die ende dergelijke schriften geen gelove solden toestellen, dan de stadt helpen bewaren tot profijt van de coninck, als sijn gelooft ende gesworen hadden ende vernemen van wat gevoelen die borgeren waren. Die hooftluden hebben alsoo gedaen; doe sijn de borgers kleenmoedig geworden, doch de meeste seiden, dat se bij den raet wolden leven en sterven, 't welck de hooftluden rapporteerden.

Die raet aldus bij malckander sittende is een van den IJsseltoren gekomen ende seide, dat ene in den Hagen an de voors. toren hadde angeroepen, dat hij Hendrick de Wolfs ende Coert van de Vecht begeerde te spreken, doe is goetgevonden bij den raet, dat sijn

Hendrick de
Wolfs en de
Vecht buiten
geroepen.

op den toren solden gaen ende vernemen wat hij wolde. Opten toren comende heeft hij begeert vanwege den grave, dat se solden uitkomen op vrij geleide, de grave wolde mit haer handelen. T'welck sij den samenden raet hebben te kennen gegeven, die heeft het voor goet gevonden, dat se des graven woorden solden horen ende tusschen beiden handelen ende sijn soo mit den secretaris Claes van Urck ende twee dienaers door onse Lieve Vrouwenpoorte gelaten. Als sij nu in den Hagen waren gekomen, heeft men se achter hene gevoert in een huis en heeft de grave gewilt, dat se die articulen, die hij in de stad gesonden hadde, solden onderteickenen; als sij seiden sulx geen last te hebben, heeft hij se mit toornigen gemoede bitter angesproken ende wegh doen leiden ende heeft weder onderstaen mit de borgers te handelen.

De borgeren
willen de stad
opgeven.

Soo nu de raet bij ene was, is daer ingekomen Floris Ekenholt, der stad timmermeester ende heeft den raet gesegt, hoe die vijant onder dat gewulfte van de Hagenpoorte twee tonnen bussenkruit hadde gestelt, om deselve te doen springen. Men mochte wijsheit plegen, men ware doch de stad quijt. Daerna is Jan toe Bocop oock ingekomen ende gesegt, men solde den raet kort maken, de borgeren waren voor dat raethuis ende wilden den grave inlaten, soo quamen wij alle om den hals. Soo sijn de van den raet buiten gegaen, om de borgers te horen spreken. Als sij daer komen, sagen sij vele borgers int harnas staen en begeerden men solde die poorte opdoen, of sij wolden se opdoen; doe worde hen weder voorgehouden, dat se hares eedts betrachten en gedencken solden, dat Campen altijt bij haren lantshere was ge-

bleven, dat men het overgeven voor Godt noch den coninck konde verantwoorden, dat die coninck sijn lant niet solde willen verlaten, waerdoor sij in eewige slavernije souden vervallen, oock tot verderf van haere nakomelingen etc. Waerop durg ene — die sich altijd voor kranek in sijn huis gehouden hadde ende doe int harnas was — worde geantwoort Bocop het is te late, doet het op of wij doent op. Waerop oock een vaendrager sprack, hebbende dat vaendell in de hant: wij willen niet vechten, doet op of laet ons uit de stadt ende wel van der meninge sijn de volgen mij na. Soo sijn hem vele ende oock van de ansienlike borgers hem gevolgt, die men vermeent hadde van ander meninge te wesen. Doe heeft de raet haer bejde gemeenten, groot ende kleijn, doen verboden ende dat men gaen solde ende horen sie spreken. Soo sijn die van den raet boven op de Hagenpoorte gegaen, soo hebben doctor Wijer die canceler des graven, Hendrick Michielsen, daer oock nabij quam Hendrick van Broechusen voergegeven, hoe dat de grave die stadt in genaden wolde annemen vanwegen den coninck ende laten se bij alle haer privilegien, gerechtigheiden, lant- ende stadtrechten ende dat men in de stadt die olde catholijcke religie ende die Augsborgse confessie solde exerceren. Daerop heeft die raet een halven dagh haer beraet begeert, waerin sij niet verwilligden dan allene twee uren respijt vergunt.

De raet handelt
mit de geusen.

Soo heeft die raet haer beide gemeenten vergadert ende lange mit bedroefder harten de sake gedispu-teert, doch soo men sach, dat de meeste borgeren den raet afvielen ende den grave in de stadt be-geerden te hebben, is besloten, dat men de inneminghe

solde gestaden ende van A. to Bocop begeert, dat hij int anhoren van de geheele raet ende beide gemeenten ende omstaende borgeren een protestatie wolde doen, die dat weigerde seggende, sulx den borgermeester in der tijt toe te komen, doch door anholden van de raet heeft hij sulx angenomen te doen ende geprotesteert seggende: jck neme Godt almachtig ende dat gantse hemelsche heijr toe tuige, dat ick mit der harten int opgeven van dese stadt niet en bewillige, dan datgene, dat ick doe, dat doe ick uit bedwanck, soo ick sulx niet kan keren. Waerop de gantse raet ende meente seide, soo doen wij allen oock.

Doe sijn die raet mit haer beide gemeenten ende vele borgeren boven op die Hagenpoorte gegaen ende uit dat venster boven die poorte A. to Bocop liggende tusschen beide burgemeesteren int anhoren van de gantse raet, meenten ende vele borgeren mit doctor Wijer, Broeckhusen, Hendrick Michielsen ende enige hooftluden, vele reden gehat, soo van die geestelicke exercitie van de catholijcke religie ende ornamenten der kercken gehadt ende ten lesten op dese navolgende articulen opgegeven den 11. Augustus a^o. 1572 praemissis praemittendis, ludende als volgt:

Articulen
waerop Campen
is overgegaen.

Eerstelicken sullen burgemeesteren, schepenen ende raet, samt die gesworen gemeente ende samelicke borgeren ende ingeseten der stadt ende der stadt vrijheit van Campen blijven in den dienst subjectie ende gehoorsaemheit der Con. M^t. van Spanien etc. haren aldergenedigsten heren ende bij den eedt, die sij luden Sijn Con. M^t. ende die stadt Campen gedaen hebben, desgelijcken blijven ende genedelicken gehanthaeft worden bij haren welheer gebrachten regiment der-

selver stadt. Tot dem sullen gemelte borgemeesteren, schepen ende raet, samt hare gesworen gemeenten ende samentlicke borgeren blijven ende onderhouden worden bij alle oire rechten, vrijheiden ende gerechtigheiden, privilegien, possessien ende gewoonten, als sij bisheer toe gehadt, genoten ende gebruicket hebben, achtervolgende den tractaet tusschen hoogloff. memorien R. K. M^t. keiser Carel de vijfte, haren eersten aldergenedigsten erfhere ende ridderschap en steden ende landen van Overijssel, in den lande van Overijssel in den jare 1527 opgerichtet, die henluden in allen haren puncten onderhouden sall worden ende in vall daer ietwes tegen gehandelt mach sijn, sall worden afgedaen.

Daerbeneffens sullen borgemeesteren, schepen en raet, gemeenten, borgeren ende ingeseten voors. sampt ende sonderling ontlast, onverhindert ende onbeschadigt blijven an haren lijve ende alle hare goederen int generael ende particulier. Ende in vall enige personen van denselven van der Princel. doorl. Oranien ofte Sijn Genade — uit saken in tijt der belegeringe geroorter stadt Campen ader daer te bevorens geschiet — in ongenade gekomen ofte anders bedragen mochten sijn, sullen hen voorder uit alle sulcke ongenade geeximeert wesen ende niet meer gedachtig gehalten worden.

Ende sullen alle priesteren, cloosteren, voort geestelicke ende wereltlicke personen onverniet en onbeschadigt ende onbedwongen blijven in haren goede ende regimente, soowel van die relligien als exercitie van dien als anders, wie oock de scholen derselver stadt in haren regimente gelaten sullen worden.

2. Item dat borgemeesteren, schepen en raet noch

gemeente gehouden sullen wesen noch bedwongen worden enige munition, artillerije, provisie van geschut, noch andere der stadt goederen, die de stadt toehoren, buiten advijs, consent of believen van hare eerbaerheiden volgen te laten; dat oock de stadt noch borgeren mit generleij schattinge gegraveert sullen worden.

3. Ten 3. willen Sijn Genade die stadt bij haren eedt alsoo blijven laten, dat se nochtans evenwell die Con. M^t., oock hooggeboornen Prince, ende ons als derselve lutenant ende stadtholder, wie voors. sufneren, sullen trouwe ende gehoorsaem sijn.

4. Hiertegens en ten 4. willen Sijn Genade de stadt mit haer ingesetenen bij haer wijf en kinderen have ende goet, vrijheiden, privilegien, lant- ende stadtrechten int generael ende particulier mit allen vredelick ende onbelettet blijven laten. Dan oock — eniger vall sie sich gelijcke in dat ende des anderen artikelen gemeldet is mit bijstant, gehoorsaem ende trouwe bewijzen — genedelick verschaffen, dat hen gemelte privilegien vermeert ende insonderheit die gemene borgerschap voor anderen gevrijet worden te lande ende te water in coophandelinghe ende om haer nutte te soecken ende toe winnen.

5. Ten 5. sijn oock Sijn Genade dragende Christelick gemoet ende voorhebbens na overboedig niemant in sijn conscientie te dwingen ofte te nodigen, dan, gelijk Sijn Genade ommer ende altoos voorgehat heeft, die onredelicke dienstbaerheit ende tirannije over dat lijf der ingesetenen deser landen af te doen, als oock de conscientie ende gelove vande Spansche inquisitie te redden ende soowel die van de Roomsche religie als die Augsborgse confessie toegedaen ende

verwaren bij vrijheit oirs geloven in allen manieren te blijven laten.

Dat welgeboren grave op dat anstaen ende der gesanten onderdanig bitten ende begeren dese voors. conditien verlaet mit sijn genedige hanttastinge daerop sijn overste an de quartijer den van Gliffenberge van schieten bij sich beholden, daertegen dan oock soo lange de gesanten bij Sijn Genade der stadt ten besten believeen hent tot dat verloop der twëer uren inden eersten punten gemelt. Dit alles ter oorkonde hebben wij dit mit eigener hant onderteickent.

Als die stadt aldus was opgegeven, is Jan Hofmeister geordineert die eerde van de Hagenpoorte te werpen ende alle de van den raet ende meente sijn weggegaen ende Jasper Schepeler is den Borghel langs gegaen ende dien nacht in Graffenshof gebleven ende des anderen daegs na Deventer getogen, daer hij soo lange bleeff, hent de grave uit Campen en Overijssel was vertrocken.

De grave komt binnen Campen.

Daerna is de grave mit sijn luden binnen Campen gekomen ende bracht mit hem Wolfsen ende Vecht voorseit, hij nam sijn logiment tot Hendrick van Enssen huis ende niemant van de raet is dien avont bij hem gekomen, de hem groete of enige ere bewees, dan sommige borgers, die bij hem gongen ende mit de wijn vereerden ende over tafel vele kortswijle hadden, omdat A. to Bocop gesegt hadde Campen noch maget te wesen, maer dat hij se nu de maegdoem benomen hadde.

Des anderen daegs heeft de grave Willem Sandersen NB. — die sijn rentmeester van de thijnden int Oldebroeck was geweest, welke tijnde de coninck geconfiskeert hadde, waervan hij se nu gehuert hadde —

gevangen genomen ende sonder enige forma van justitie ofte ansien van voorbede van vele voorname luden voor de Vispoorte laten onthalsen.

Die van Swolle hebben den 14. Augustus viere van haer raet als: doctor Hendrick Splijtlof, Jan van Graes, Hendrick Knoppert ende Hendrick van Essen, mit 4 van haer meentsluden tot Campen an den grave gesonden, om mit hem te tracteren van de stadt van Swolle ende sijn mit hem verdragen, dat se hem op navolgende conditien in haer stadt ontfangen ende innemen solden.

De van Swolle
accorderen mit
den grave.

„Alsoo die doorluchtige hooggeboren vorst ende here Here Willem bij der gratien Godes Prince van Oranien etc. Borgemeesteren, schepenen ende raet, samt de gesworen gemeenteluden schriftelicken vermaent ende gewaerschouwt heeft, om an den edelen ende welgeboren heren Heren Willem grave toe den Berge schriftelick te verklaren, of het nodig sij van Sijn Genade krijghevolk in te nemen of in anderen gevalle te water ende toe lande die voors. stadt Swolle te dwingen ofte nodigen, hebben den na burgemeesteren, schepen ende raet, samt oire gesworen gemeentsluden tot defension verdegeninge, nutz, gedien en welvaireren samptelicker goederen gedeputeert, die E. Henderick Splijtlof, der rechten doctor Jan van Graes, Henderijck Knoppert der R. Lic. ende Henderick van Essen vanwegen des eerbare rades, Hillebrant ter Cuillen, Cornelis van Velthusen, Willem van Collen, Hendrick Campherbeke vanwegen die gesworen gemeenteluden ende samptelick begeren der stadt Swolle te reissen an den welgeborenen graeve van den Berge ende mit Sijn Genade op sekere puncten ende articulen te accorderen ende entelicken

te verdragen. Diewelcke voors. gedeputeerden, nakomende haer ontvangene bevel, sich voort na Campen vervoeghet ende sich mit Sijn Genade dermaten oock accordeert ende verdragen hebben op navolgende conditien ende vorwaerden:

Articulen 1. Inden 1. dat burgemeesteren, schepen ende raet, samt de geswooren gemeentsluden ende samptelicke borgeren der stadt Swolle sullen blijven in den dienst, subjectie ende gehoorsaemheit des Con. M^t. Hispanien etc. oiren aldergenedigste heren ende bij den eedt, soo sij luden oire Con. M^t. ende der stadt van Swolle gedaen hebben ende te blijven bij haren olden welheergebrachten regiment derselver stadt.

2. Item dat alle priesteren, cloosteren, voort geestelicke ende wereldlicke personen ende hare goederen ende regimente, soowel van de religie ende van de exercitie van dien als in anderen, onbeschadigt ende onbedwongen sullen blijven, sonder iemant des rades of andere personen int particulier an lijf oder goet te beschadigen, oock de schole in oren regimente toe laten ende uit allen orden kercken te admitteren.

3. Item dat burgmeesteren, schepen ende raet samt haer gesworen gemeente ende samptlicke borgeren blijven sullen bij hare privilegien, gewoonheden, vrijende gerechtigheden, als sij bisheer geuseert ende gebruiket hebben, achtervolgende den tractaet in den jare 1527 mit hooglofflicker memorien keiser Carel de vijfde, oiren eersten aldergenedigste erfhere opgerichtet ende wes daer tegens ter contrarie gehandelt mochte sijn helpen afdoen.

4. Ende soo enige des rades tot 7 personen bij princeelicke doorluchtigheit bedragen ende in ongunste gebracht mochten sijn, omme dieselve voir anderen an

oiren lijve ende goederen niet verdechtig sullen gehouden worden als andere radesverwanten.

Die volgende artijckel was conform die tweede van de stadt Campen.

5. Item hebben Sijn Gen. beloofd, dat de stadt Swolle mit geen gardesoon beswaert sall worden ende, indien Sijn Genade nodig ende voor goet ansage gardesoon binnen de stadt te leggen, datselve in geringsten getale geschieden sall ende niet meer dan een vaehn Duitse knegten, omtrent 300 man sterck; ten ware, dat schepen en raet sampt hare gesworen gemeente meer krijgsluden van doen hadden. Welcke voors. krijgsluden bij den Prince van Oranien hoog genant hare betalinge ende besoldinge ontfangen sullen, beholtelick, dat de borgeren behoorlick servijs geven sullen na volgende de ordinantie, soo schepen ende raet, mit haer gesworen gemeente voors. des vals mit Sijn Genade overkomen worden ende dat datselve gardesoon tot versoeck van schepen ende raet, samt haer gesworen gemeente, wederomme verlaten ende wederomme uit de stadt van Swolle te vertrecken consentiert sall worden.

6. Ende indien burgmeesteren, schepen ende raet vermits desen verdrage enige manieren bij krijghandel ofte anders in versien overtogen in schade gebracht ader beswaert mochten worden, heeft Sijn Genade vanwegen hooggemelten Prince van Oranien ende oock voor Sijn Genade selves geloofd, mit lijf, goet ende bloet de borgeren ende inwoonderen der stadt Swolle ende hare goederen te helpen beschutten, verdedigen ende defenderen; ende van soodane beloftenisse des hooggeboren Prince van Oranien ratification ende bestedinge onder sijn Princelick door-

luchtigheits eigen hant ende segel te verwerven ende over te senden.

7. Item dat hooggenamte Prince van Oranien ende Sijn Genade in gelijke gestalte mede defenderen ende beschermen sullen alle diegene, die haer appellatie an die stadt van Swolle voors. sorteren, in desen verdrage mede accorderen.

Item dat alle diegene, soo hier te vorens ofte nae van sijn crijgsvolck beschadiget sijn geweest, geresitueert sullen worden soo vele mogelicken, indien sij haer afgenomen goederen wederomme weten te bekomen; mede dat de loffenisse ter oorsake van dien gedaen gecasseert sullen sijn.

8. Ende dat alle puncten ende articulen boven verhaelt soo vaste ende onverbrekelick gehouden sullen worden, heeft de edele unde welgeboren here Here Willem grave van den Berge vanwegen des hooggedachten Prince van Oranien ende voor Sijn Genade selves haer gewoonlicke hantteicken hier onder geset. Ende tot derselver sekerheit hebben Helmich Splijtlof, Jan van Graes, Henderick Knoppert, Hendrick van Essen, Hillebrant ter Cuillen, Cornelis van Velthusen, Willem van Collen ende Henderick Campherbeke in naem als geschickten voors. haer gewoontlicke hantteicken hieronder geschreven. Actum opten 14. Augustus 1572.

Oock Hasselt
ende
Steenwijck.

Insgelijcken sijn de gesanten van Hasselt ende Steenwijck binnen Campen gekomen ende hebben sich oock mit den grave van den Berge verdragen ende hem angenommen.

Geelmuden
ingenomen.

Die grave heeft enige van sijn bevelhebbers en soldaten voor dat hujs te Geelmuden gesonden, daer Unia drost op was, die mit denselven soo lange

gehandelt heeft, dat se op dat huis sijn gekomen ende den droste Unia gevanlick binnen Campen gebrocht. Die knegten, die op het huis waren, hebben se daerop weder angenommen, uitgenomen twee Walen, die de grave binnen Campen dede brengen ende an een halve galge liet ophangen bij de Vispoorte opten steiger. Voorts heeft hij Hendrick van Broechusen droste van Geelmuden gemaect.

Reformeerde
tot Campen
begeren een
kercke.

Binnen Campen waren ettelicke mitter wooninge gekomen, die nochtans geen borgers geworden waren, dese hebben an den grave gesupplieert, dat Sijn Genade haer een kercke wilde vergunnen, waer de gereformeerde religie geexerceert mochte worden ende dat deselve van beelden en altaren mochten opruimen, hetwelcke hij haer vergunde. Soo hebben sij voort Niclaeskercke willen innemen. Waerop die raet van Campen van den grave schriftelick den 18. Augustus heeft begeert, dat hij haer S. Niclaeskereke, die de principaelste was, niet wilde inruimen ofte ten minsten de inruime uitgesteld tot sijn wederkomste in de stad Campen. Soo nochtans niet, dat haer de Minnebroederskercke vergunt mochte worden. Die grave heeft dit schriftelick, den 19. Augustus, afgeslagen, gesint sijnde S. Niclaeskercke haer in te ruimen, hoewel de prebende an die geestelicken solden blijven.

Die raet van Campen besorgden, dat de supplianten mit de knegten de kercke solden innemen, eer sij antwoord van den grave ontfangen, sonden na Hattum an den grave Arent to Bocop, Carel Knoppert ende beide kerckmeister van S. Niclaeskercke; soo se nu toe Herde waren, is het krijgsvolck van den grave van den Berge daer geweest ende men seide, dat daer oock ruterer van duc d'Alba voor-

handen waren, sijn se wederom dien avont binnen Campen getogen. Soo hadden de raet het antwoord van den grave ontfangen, daer sijn niet wel in tevreden waren ende hebben daeromme de voorsz. gecommiteerden weder binnen Hattum an den grave gesonden, omme soo vele mogelick te verbidden, dat S. Nielaeskereke niet an stucken mochte geslagen worden. Als nu dese bij den grave quamen op dat huis to Hattum, hebben sijn hem haer bevel te kennen gegeven ende oetmoedelick gebeden, dat hij gestaden wilde, dat men de olde Roomse relligie in de grote kercke solde excerceren. Waerop hij seide: Dat Godt ummer het beste toequam ende de stadt behoorde Sijn Genade om sodane vergunninge te bidden, gelijk de borgeren hadden gedaen. Waerop de gesanten antwoorden, de supplianten waren gene borgeren, dan hadden daer allene een tijtlanck gewoont. Voorts antreckende de grote schade, die daerinne solde geschieden, soo an de stenen beelden int werck, ant metalen sacramentshuis ende anders. Waerop hij antwoorde Godt hadde hem de stadt gegeven, waeromme hij in teken van danckbaerheit ende tot Godes eere die grote kercke veranderen wilde, mit vele meer diergelijke reden. Soo hebben de gedeputeerden begeert, dat Sijn Genade dan selven binnen Campen wilde komen, waarin hij consenteerde.

Die van Campen
senden na
Swolle.

Daerna opten 22 Augustus heeft die raet van Campen Hendrick de Wollifs ende A. to Bocop tot Swolle an den grave gesonden, om hem te bidden om verlichtinge van een vaendell soldaten. Als dese tot Swolle quamen, namen sijn tot sich uit den raet aldaer Wollif van Ittersum, Jan van Haerst, doctor Splejtlof ende Jan Loesse ende hebben den grave

daeromme angesocht, mits het onvermogen van haer borgers te kennen gevende. Doe werde de grave toornig en seide, men solde billick noch meer knegten in de stadt leggen, soo sij sich gants vijantlick tegens hem gehalten hadden ende hadde wel anders mit de stadt mogen ommegeaen. Het sijn goede reden nu de hartog van Holstein voorhanden is, wolde men van de knegten verlichtet wesen ende de borgeren hebben sich doch laten verluden, als dat eene vaendel daer uit waer, soo waren se dat ander wel machtig. Soo begeerden de gesanten, dat men die, de sulx gesecht hadden, wolden naemachtig maken, daerbij seggende, dat alrede vele borgers paspoorten begeert hadden om te vertrecken armoets halven. Waerop hij seide: hij was niet bloetgierig, hij wolde, dat Godt geven, dan conde sich niet bedencken, hoe sij sich soo arrem alrede heelden, nadem de van Zutphen de knegten vele langer hadden gehat, jae teffens wel 14 vaendelen. Doch als de van Swolle daerin spraken, is de toren wat overgegaen ende seide: Wanneer de Holsteinse ruterer over waren, solde die tijt mede brengen verlichtinge te doen.

Die provoost heeft een borger van Campen Geert Cannegieter angegrepen ende in de ijsseren geset, hoewel binnen Campen niemant die angreep heeft dan de borgemeesteren indertijt. Oock heeft de grave van den Berge den 1. September schriftelicke commissie gegeven an Gijsbert van Broeckhuisen tot Barrelham, drost der graefschap Zutphen, ende an Harmen Grevinchof, dat se in de stadt Campen ende omliggende ende toehorige dorpen de kercken solden reformeren ende die ornamenten van golt, silver, geschier van kelcken, monstrantien etc. an degene, die hij daertoe lasten solde.

Kerkenruiming
belast.

Die raet van Campen waren hijeromme seer quellicke tevreden gelijk oock den inbreuck van haer privilegiën int angrijpen van haer borger begaen, niet-tegenstaende hij daervan was begroet ende anders hadde beloofd, hebben derhalven dit mit de van Swolle willen verspreken, sendende den 1. September Arent to Bocop ende Coert van de Vecht na Swolle. Als nu dese na Swolle verreijst waren, heeft Gijsbert van Broeckhuisen an den raet van Campen aangehouden, dat se de kerckmeesters daertoe solden holden, dat se hem dat silverwerck ende ornamenten na luit sijner commissie solden overleveren. Soo hebben de raet Hendrick van de Vecht ende Jan to Bocop, kerckmeesters van Nicolaeskercke, bevolen, dat sij alsoo solden doen. Soo hebben sij opten 1. September a^o. 1572 an G. van Broeckhuisen ende Grefinchof overgelevert de voorsz. ornamenten, welcke Bocop gantslick specificeert uit wat kercken, van wat altaren ende oock daerna uit andere kercken, 't welck bestont in vele silvers, kostelick misklederen ende altaerdecksels etc. ende hebben voortgenomen of en stucken geslagen alle wat sij van enige kercken konden bekomen.

Alle ornamenten daeruit gehaelt.

Handelinge tot Swolle.

Die gesanten van Campen sijn op die raetkamer bij den raet van Swolle gegaen ende gaven haer te kennen die apprehensie der borgeren ende wat last Broechussen hadde ontfangen, om de kercken te rumen, waeromme dat sulx niet mochte geschieden sij erenstlich anhielden, soo het opentlick tegens de articulen ende conditien was, waerop sij de stadt hadden opgegeven. Waerop doctor Splijtloff vele seide, begerende die sake te roloveren; dan de van Campen heelden an bij den raet, dat men daerin intijt om

behoorde voer te sien, eer men de privilegien gants ende all quijt worde. Ten lesten heeft Jan van Graes gesegt, hij wolde wel van den canceler doctor Wijer, die tot sijnent kranck lag, vernemen, of men tselve of konde bidden. Doet soo, staet op, vraegt hem daerna, komt weder, segt, dat de doctor gesegt solde hebben, dat het onmogelick waer af te bidden, soo het in des graven macht niet en ware ende moste alsoo geschieden ende daermede patientie hebben. Waerop de van Campen seiden: Men mochte de sake wel overleggen ende betrachten, waer dat het henne wolde, men hadde beloofd, dat men die Roomse religie vrij mochte exerceren ende die Augsburgse confessie, nu nam men die ornamenten uit de kercken, insgelijcken dat de steden bij haer privilegien solden blijven ende alle haer gerechtigheden ende vrijheden; waertogens de provoost die borgeren gevangen nam ende in de ijseren sloeg ende stelde se in vreemder soldaten handen; dat haer van dage geboerde mocht huden ofte morgen ons allen wedervaren ende begeerden, dat se dat wolden ter harten nemen ende men wolde haer oock mede gewaerschouwt hebben, het waer haer leet, soo sij 't niet kieren konden, mosten sij patientie hebben.

Gevanckenisse
van enige
Camper borgers.

Opten 1. September heeft de grave laten angrijpen M^r. Jan Roeper tolner, Claes van Urrick, secretaris van Campen, Peter Woltersen ende H. Gieliss ende worden gevancklick bij den provoost geset op sal. Jan van Broechusens huis ende hebben Arent to Bocop gesocht in sijn huis ende als sij hem niet en vonden, namen sij mede, dat hem behaegden. Vandaer sijn sij weder bij de gevangens gegaen ende gevraegt, waer Arent to Bocop ende Coert van de

Vecht waren, waerop M^r. Claes seide, dat se voor die stadt na Swolle in commissie waren. Sij seiden hetselve waer gelogen ende dat se wel anders wisten, dan sij waren om verraet uit. Waerop hij antwoorde men solde anders vernemen ende woste wel, dat sij des anderen daegs weder solden binnen Campen komen. Daerna drongen sij den secretaris, Claes van Urck, daertoe, dat hij uit de mont van Arent to Bocop ende Coert van de Vecht an den collonel van de Spanjaerts binnen Deventer solde schrijven, dat hij mit ettelicke op sekere tijt tot Campen voor die poorte solde komen, alsdan solden sij die poorte opvinden, welcken brief Roeper, Urck, Woltersen ende H. Gillis mosten onderteickenen; ende soo Bocop ende Vecht die niet hadden onderteickent, waer geschiet omdat se uit waren, om meer vrunden te maken.

Des anderen daegs, als Bocop ende Vecht weder quamen, sijn sij geapprehendeert ende een tijtlanck in des graven logiment bewaert; ende den 5 September sijn sij beide door Hendrick van Broeckhusen mit die stadtwagen na Geelmuden gevoert, daer sij op het huis in een heusse ende liberale gevanckenisse gehouden worden, konden nummer vernemen wat haer de grave opleide, dan seide altijd, dat hem de Prince hadde bevolen soodrae als Campen verovert was Bocop ende Vecht gevangen te nemen, Roeper, Urck, Wolterssen ende H. Geles dede hij brengen op dat huis te Hattum.

Schattingo.

Daerna heeft de grave soo durg sijn predicant als toedoen van enige borgeren van Campen alle goede luden soo geestelick als wereltlick laten schatten die ene min die ander meer. Ende heeft door dat gantse

lant alle kelcken, ciborien ende andere juwelen uit de kercken laten nemen. Hier beneffens heeft hij alle de drostampten ende scholtampten ende dat dijckgraefschap van Zallant vergeven, insgelijcken vele kloosteren. Winssem gaf hij doctor Splijtlof ende sijne broeders, ende alle de altaren ende wat daer sunst van victalie in was, hebben sij binnen Swolle gebracht, daer de altaren, vele speck ende anders weder heen gehaelt worde als die grave weder uit Overijssel was vertrocken. Dat Cathuser clooster hadde hij ene van sijne bevelsluden Clisenborg gegeven.

Bijereijs.

Die provoost des graven onderstont van elcke tonne bijer, de uit Campen gevoert worde, 2 b. st. te vorderen, daer vele bij den raet om gedaen worde, eer sij dat konden afkrijgen. Oock heeft de grave alle de goederen, die in die lombert stonden, angetast, ende wie wolde, de mochte sijn pant antasten ende weder halen voor de somma daer se voor verset waren, quijtscheldende de interesse, niettegenstaende den lombert van de stadt vergunt was tavel te holden.

Noch heeft de voorsz. grave Jan van Voorst toe Grimbergen gevangen laten nemen ende sijn huis pluisteren ende hem op den Toutenburg laten setten.

Onderholdinge
van soldaten.

Die soldaten bedreven binnen Campen grote moettwille, soo worden uit den raet na Swolle gesonden an den grave H. de Wollifs, Gorgen van Haersolte, Arent Brant ende Hendrick Kistemaker, dese sijn den 1. October tot Swolle gekomen bij den raet ende begeert, dat se mit haer bij den grave wilden anholden, dat de ordinantie van onderholdinge der knegten van den grave mochte onderteickent ende onderhouden worden ende voort te vernemen, waermede men die predikanten solde onderhouden, die de

voorsz. grave daer in de steden gestelt hadde, gaen an Sijn Genade, geven hem sulx te kennen, segt nu vele te doen te hebben ende nu sulx niet konde doen ende angaende dat onderhouden van de predikanten mochten de van Campen bij haer selven vinden. Noch heeft de grave de van Campen bevolen, dat se twee carveelen ten oorloge solden uitrusten, daer men alsdan de knechten solde opleggen, sulx waer voor dat gemene beste.

Jacob van
Munster
veltmarshalck.

Die grave heeft tegens den 10. deser maent Jacob van Munster, sijnen veltmaerschalk, ende doctor Voet tot Campen gesonden, om versekeringe van trouwe van de stadt te ontfangen, als die van Swolle gedaen hadden, hetwelcke oock alsoo mit hanttastinge is geschiet, belovende de voorsz. gesanten, dat oock de grave willig was, om die articulen des overgaens der stadt te ondersegelen, die tot noch toe onbesegelt waren. Doe hebben se de absenten van den raet begeert. Die haer worden gegeven, als Jaspas Schepeler, Arent to Bocop, Coert van de Vecht ende Hugo van den Gruithuisen. Oock hebben alsdoe raet ende meente voorgenomen van den grave te begeren, dat de raetspersonen ende andere gevangens harer gevanckenisse mochten ontslagen worden. Daerna hebben de gemene borgers op de Korenmerckt eedt moeten doen, sommige willig, sommige onwillig, an Munster ende Voet. Ludende als volgt:

Eerstelick sullen sie bij den eedt, die sij Con. M^t. gedaen hebben, oir Genaden onder denselven verordenden bevelhebben toesagen, unde Con. M^t., unde hoog- ende welgedachte prince ende grave trouwe ende holt te sijn, oock gehoorsaem in alles was zu ordninge der ere Godes, in dienste der Con. M^t. ende

zu verlossinge ende welvaren oires vaderlants ende die stadt ende oire borgeren int particulier dienen sall ende mach.

Hierna heeft de grave de voorsz. Munster ende Voet gesonden an de stadt Campen, om die te kennen te geven, dat hij Deventer wilde belegeren ende socht haer te persuaderen, dat sij daertoe een maent soldije solden betalen voor 800 ruteren ende noch voor twee maenden goet seggen. Maer de van Campen antwoorden, dat sij geen penningen in voorraet hadden, noch enige penningen wosten te bekomen, om op te brengen, mit welck antwoord de gesanten des graven niet wel tevreden waren.

De grave ende sijne bevelsluden entelick der meninghe sijnde die stadt Deventer te belegeren ende voor eersten dat clooster Diepenveen vaste te maken, heeft tot dien einde een vaendel knegten uit Campen ende ene uit Swolle genomen ende noch een vaendel mit 200 of 250 ruteren bij sich; ende dat die grave desen anslag voor handen hadde, was een ieder kundig. Ende op datselve pas was die hartog van Louwenburg mit 1100 of 1200 peerden binnen Deventer ende daerneven was deselve stadt mit enige vaendelen Spansche soldaten beset. Als nu de knegten ende ruteren van den grave van den Berge sonder enige ordinantie uit Swolle na Deventer trocken, sijn enige Louwenborgse ruteren ende Spanse soldaten uit Deventer gekomen ende hebben sich verborgen in die weerden boven de Molle toe Olst; als nu des graven volck onordentlick anquamen, sijn de Louwenborgers ende Spansche soldaten tot haer ingeset ende de knegten meest alle dootgeslagen ende vele inder IJsselen verdroncken ende oock vele gevangen daer-

Die geusen
worden tot Olst
geslagen.

van binnen Deventer gebracht, daer den hooftman Willem van Angeren mit onder was, welcken die Spanjaerts geerne hadden gehangen, dan worde van de Louwenburgse ruiteren behindert. Soo nu dit des graven ruterer vernamen, die van veren naquamen, hebben sich gewendet ende sijn ontreden. Die hooftman Jan Nijenhuis — de tot Campen in Jan to Bocops huis gelegen hadde ende vele moetwille hadde bedreven — is mit paerdt gestort ende doodtgebleven ende toe Swolle in de kercke begraven.

Die grave van den Berge beval de van Campen, dat men de kercke van S. Catrijne ende dat gasthuis van de melaten ende dat Mullershuis solde afbreken, 't welck oock geschiede.

Die raet ende meente van Campen hebben overgegeven, dat men van de lakenkopers sijden ende wullen lakenen solde kopen ende die an die soldaten uitdelen, alsoo sij geen gelt en konden bekomen ende de verhangelden vant 100 sesse, 't welck geschiede ende tot eenen groten penninck beliep.

Papen en mon-
niken uit
Campen gesot.

Opten 23. October is schriftelick bevolen, dat men alle papen ende monniken en alle geestelicken uit de stadt verdrijven solde. Soo heeft die hofmester ende provoost alle deselve op dat raethuis doen vergaderen; als sij nu bij malckanderen waren, heeft hij des graven bevel ende brief voorgelesen ende angesegt, dat se sich van stonden an uter stadt solden begeben. Die van de geestelicheit vragden wat men haer opleiden, wat sij misdaen hadden, dat indien iemand misdaen hadden, men de solde straffen. Waerop anders niet worde geantwoort dan, daer is des graven bevel. Waerop sij sich te rechte erboden, dan mochte haer niet helpen. Doe begeerden sij, dat

men haer een paspoorte solde vergunnen, daer haer opgesegt worde, dat se op den Sonneberg clooster solden wesen en daer verwachten hent haer een paspoorte worde gegeven, daerop sij te kennen gaven, dat daer knegten waren, soo waren sij te samen om den hals ende sijn alsoo dien nacht op dat raethuis gebleven. Des anderen daegs hebben sij haer in een carveelschip van de Welle midden op den IJsselstroom gebracht, waer men se heeft laten liggen, hent den 29. October. Doe heeft de grave haer een paspoort onder haer aller naem gesonden, daer de stadt Campen het vidimus van nam, ende alsoo sijn sij de poorten uit vertrocken, een ieder sijns weegs; die Minnebroeders waren te voren all verjaegt; die Cellebroeders sijn onbelet in de stadt gebleven; die jofferen cloosteren Brunnepe, op ten Oort, S. Brigitten ende S. Geertruit sijn geplondert; mosten inventarium van hare goederen geven ende de grave stelde daer rentmeisters.

De grave ver-
andert de raet
tot Campen.

Opten 28. October is de hovemeister, die provoost, die hoofluden Jan van Deventer ende Jan Schetter, gekomen int collegie des raets — sijnde all die poorten des stadts gesloten ende die soldaten int harnas ende hebbende alle straten beset — ende gewilt, dat men beide gemeenten solde verboden, 't welck geschiede ende hebben denselven voorgehouden ende te kennen gegeven vanwege den grave van den Berge, hoe Sijn Genade hem daertoe bewegende borgemeesteren, schepen ende raet, sampt de beide gemeenten der stadt Campen haren eedt ontsloege, soovele de stadt anginck ende hadde voor de tijt andere personen tot raet ende meente gekoren ende geordineert, na uitwijzen van sekere cedula mit Sijn

Genaden hant ende segel becrechtigt, welke cedula hij den hooftman Jan Richolt gisteren daegs mit hadde gedaen van Swolle, inhoudende de namen dergenen, die hij tot raet ende meente geordineert hadde, namentlick:

Tot raden:

Arent Brant,
 Gerbant ten Bussche,
 Hendrick de Wollifs,
 Roelef Butter,
 Claes Cruse,
 Hendrick Kistemaker,
 Hendrick van Ensse,
 Claes van Haarst,
 Otto Tengnagel,
 Goosen van der Scherre,
 Egbert Lose,
 Rogier Hudde,
 Jan Cloppenborg,
 Jonge Renner,
 Bartolt Lulofsen,
 Harmen IJgerman,
 Marten Albersen,
 Jan van Holze.

Tot meentsluden:

Geert Hoegher,
 Jan Casse,
 Frans van der Coerbeke,
 Harmen van Assendarp,
 Hendrick van Over-Enck,
 Jasper Senssinck,
 Harmen van de Clooster,
 Albert Voet,

Jacob Annissen,
 Reiner van den Hardenberg,
 Harmen Gijsberts,
 Hans Worst,
 Jan Janssen,
 Willem Dapper,
 Jacob Jelissen,
 Hans van Westrenen,
 Lucas IJsebrantsen,
 Berent Havick,
 Lucas Schraer,
 Thijs van Oldenseel,
 Jan Geertsen,
 Geert Vrese.

Als dese cedule den raet ende meente was voor-gelesen, heeft de provoost die hooftman Richolt gesegt, dat des graven enkele meninge ende bevel ware, dat hetselve alsoo geschieden ende nagekomen solde worden.

Swarigheid hier-
 tegen gemaect.

Soo hebben schepen ende raet ende die gesworen gemeente hierop voor antwoord gegeven, dat alsulcke verniuwinge ende verkiesinge van schepen en raet ende der gesworen gemeente alsoo niet behoorde, noch mochte geschieden, soo datselve tegens die privilegien ende welheergebrachte gewoonten ware, waerin de grāve beloofte hadde haer te laten ende te hanthaven. Daer beneffens beloofte des Sonnedags na drie coningen, als die gewoonlick coerdag is ende stanes edes mit opgerichte vingeren lijflick gesworen an Godt de stadt voor te staen dat jaer ende haer privilegien te bewaren etc. ende dat niet te laten om lief of leet, noch om vrese hares lijves. Waerop die provoost ende die andere commissarien des graven

gesegt hebben, dat hetselve tot achterdeel der stadt privilegien nog vrij- ende gerechtigheiden niet solde strecken, soo doch Sijn Genade niet van meninge waer, daerdoer in eniger manieren te swecken noch deselve te verkorten, dan sulx nu voor dese tijt na eijsch der noot moste geschieden, om de sake te beter te dirigeren; dan wanneer de dingen weder tot vrede gedegen waren, solde alsdan de stadt weder haer koer hebben, woe van oldes gewoontlick was geweest. Averst die Sijn Genade tot schepen ende raet en gesworen gemeente hadde geordineert solden sulx moeten annemen bij de grootste ongenade van de grave ende bij de coer der plebischiten van de stadt daertoe staende ende soo noch an dat getall van de grote gemeente gebrack mocht de raet voort wel kiezen ende die kleine gemeente daerbij stellen, als van olts gewoontlick.

Mach niet
helpen.

Nadien nu alle tegenreden van raet en meente onbatelick was, begeerden sij tijt om an den grave te senden, op hope, dat hij dese beswaernisse solde verlaten, soo ettelicke daeronder waren, die malckanderen te na bestonden in bloet, dat se mit den anderen in den raet niet mochten sitten; oock sommige geen borger ofte borgerkinder waren, 't welck alle oock niet mochte helpen. Want die provoost seide sulx het expresse bevell van den grave te wesen, het moste alsoo geschieden ende, soo lange hetselve niet ware gedaen, mosten de poorten van de stadt gesloten blijven.

Soo nu raet ende meente wel sagen, dat het anders niet wolde wesen ende daertegens niet doen konden, hebben raetsaem gevonden, dat raet en gesworen gemeente malckanderen reciprocé den eedt, die sij op

Sonnedag na driekoningendag hadden gesworen, te ontslaen, 't welck geschiede. Soo heeft men die nieuwe raetspersonen op dat raethuis bode gesonden, daer deselve sijn erschienen, maer hebben sich beswaert gevonden den stoell des raets an te nemen, seggende, dat sulx na der stadt rechten niet behoorde noch mochte geschieden, daerbij vele redenen allegerende, begeerden tijt, om bij den grave te reisen om hetselve af toe bidden, insgelijcks is oock van den anderen geschiet, die de grave in den raet hadde gelaten voorgegeven, dit is haer oock afgeslagen.

Diewijle het dan niet anders mochte wesen, hebben die niuwe raetspersonen begeert, dat men haer haren borgerlicken eedt wolde ontslaen, soo sij daarmede de stadt waren verplicht in hare gerechten ende gewooneheden voor te staen ende nu desen ongewoontlicken op ongewoontlicke tijt ende tegens olden gebrueick solden annemen moeten, hetwelcke den provoost ende hofmeister is angegeven, dat sulx worde begeert, die vredig waren, dat sulx mochte geschieden.

Demna hebben raet ende meente int ontslaen hares edes ende in de nominatie door den grave gedaen bewilligt, hebben volgens reciprocé ende oock die niuw gekoren raetspersonen haeres eedts boven verhaelt ontslagen ende daerna hebben die niuwe gekoren den eedt gedaen, die schepen en raet gewoontlick sijn te doen, uitgesondert Hendrick Hudde, absent ende kranck sijnde. Die provoost en beijde hooftluden staende op die Loijve mit Hendrick van Ensse, burgemeester indertijt, heeft opten 29. October laten afflesen die niuw gekoornen ende die olde, die de grave gelaten hadden. Ende soo daer noch twee an de grote gemeente ontbraken ende Lucas Schroor

sich vernootsinniget hadde, in welckers plaetse die van den raet Cornelis Coopsen ende Harmen ter Bruggen gestelt hebben; ende in de kleine gemeente Hendrick van Samen, Jan Hendricks Lakenkoper, Claess van Olst ende jonge Dirck Brouwer ende hebben die niuw gekoren meenteluden haren eedt gedaen.

Coert van de Vecht heeft door Hendrick van Broechuisen van den grave van den Berge verworven een paspoort en is den 26. October van dat huis Geelmuden na het lant van Cleve vertrocken. Maer Arent to Bocop is daer noch gevangen gebleven ende heeft geen verlossinge kunnen verkrijgen.

Die ruterije wil
betaelt sijn.

Die ruterije heelt heftig an bij den grave om betalinge, dan soo hij geen gelt en hadde, begeerde hij seer erenstlick van de stadt Campen, dat se daerover wilden uit sijn, om in Hollant enige penningen op te nemen, waermede men de ruters solde mogen tevreden stellen ende tot dien eijnde heeft hij an de van Amersfoort, Harderwijck, Elburg, Hattum, Swolle, Hasselt, Steenwijck, Vollenho ende de ander kleine steden in Overijssel geschreven, dat sij haer gesanten binnen Campen wilden senden, 't welck geschiede. Ende de grave heeft van alle de gesanten begeert, dat sij soodane penningen wilden opbrengen, waertoe de steden genen goeden raet en wosten. Die ritmeisters lagen binnen Campen in den Eenhoren en teerden, scholden seer op den grave, wolden betaelt wesen, ofte die betalinge soecken daer haer solde goedt duncken, soo worde overlegt, hoe dat alsoo de ritmeisters ende ruters binnen Campen ende daeromtrent lagen, dat daeruit wijder incovenienten uit mochten komen, onderstonden de gesanten mit de

Betalinge
belooft.

ritmeesters te handelen, dat sij haer op sekere termijnen wolden betalen. En soo die van Swolle seiden, dat se van haer principalen sulx in bevel niet en hadden, soo is de grave op de van Swolle seer schuldig geworden ende gesezt: dat hij binnen Swolle wolde reijssen, soo 't daer niet wil dogen voor ende aleer ick twee of drie van den raet van Swolle den kop af hebbe laten houwen ende over de klinge laten danssen, en sijn soo mit onwille soot op de maeltijt ende late was van malckanderen gescheiden.

Des namiddaegs is Hendrick Knoppert, eene van de gesanten, te voete na Swolle gegaen, den raet aldaer doen versamelen ende haer van alles report gedaen ende die meninge van den grave te kennen gegeven; dewijle nu de raet van Swolle niet beter en konden hebben sij daerin geconsenteert, dat men mit die ruteren solde verdragen, 't welck geschiede, waervan de grave haer segel en breven gaff, schuldig te sijn en belovende an den ritmeister Godert van Nivenhem 10085 daler, van 30 st. Brabants, ende noch 400 gl., van 25 st., voor anrichtsgelt. Noch an Dirck van Hoerd 11800 daler, elck gerekent tot 17 bassen ende een crudser daerenboven, noch voor 100 peerden voor anrichtsgelt 500 derselver daler. Voor welke sommen die steden voornoemt sijn borgen geworden.

Als nu de steden mit de ritmeesters waren verdragen, besorgden sich de steden, dat se de borgers ende inwoonders des landes int afrijden mochten plonderen, soo hebben de voorss. ritmeesters schriftelick beloof, dat sulx niet solde geschien.

Den 10. November beloofde die voornoemde steden malckanderen, dat sij binnen den tijt van ses weeken

bijene solden komen, om malckanderen haer tax toe te leggen, opdat eenieder sijn toeslag op die gestelde termijnen mochte betalen.

Scholte van
IJsselmuden
gevangen.

Op dit getijde worde Simon Gabriels, een stuck schelms tot Steenwijck, om quade feiten gevangen ende dese hadde een heimelicken haet op Jacob Jonker, den scholte van IJsselmuden, dewelcke hij gevangen sijnde heeft beticht, dat de voorsz. scholte hem hadde mit gelt gekoft, om een moortbrant te stichten, waeromme de scholtes van den grave op den Wiltvanck te Campen worde gevangen geset, maer als dese bousewicht nu solde door de justitie gedoot worden, heeft hij bekent, dat daer gants niet an was ende dat hij hetselve allene uit haet gelogen hadde. Soo is de scholtes wederom loss gelaten.

Die raet van Campen hebben op ieder schoorsteen, die uit de dacken van de huisen ginck, een gulden gestelt, waertoe enige uit die raet en meente tot invorderinge gestelt worden, doch enige betaelden dese schattinge ende andere niet, overmits dat die grave mit sijn volck uit Campen vertrock uit vrese van die ankomste der Spanjaerden.

Zutphen van
de Spanjaerts
ingenomen.

Want die hartog van Alba, om dese progressen van de Geusen te verhinderen, heeft die stadt Zutphen belegert, sijn geschut opgericht ende beschoten; ende als de borgere mit den here van Hierges, stadtholder van Overijssel, an die IJsselsijt sprake hielden, sijn die Spanjaerts over de poorte van de Nije stadt den 16. November tusschen 9 ende 10 uren in de stadt gekomen ende alles vermoort, dat daer in was, die borgere mit grote mennigten om de stadt opgehangen, bij den anderen gebonden ende mit slagsweerden ende anders in der IJsselen gedreven ende gantselick geplondert.

De ruters
vertrocken uit
Campen.

Te voren opten 18 November sijn des graven van den Bergens ruterer, als sij hadden vernomen, dat de hartog van Alba mit sijn volck voorhanden was, vertrocken, waervan vele binnen Geelmuden quamen ende meenden daer over te schepen, dan soo 't soo hart gevoren was, dat se de scholde niet konden gebruicken ende soo sterck niet, dat men over konde rijden, hebben se sich tegens den avont gewent ende den dijk langes nae Hasselt ende Swolle gereden, mit sulcken haest ende vrese, of die vijant haer vervolgte.

Als nu de tijdonge tot Campen quam, dat Alba Zutphen veroverte hadde — ende men daer int afbreken was van S. Catrijnen gasthuis ende graven van die grafte ende het bolwerck voor de Venepoorte te leggen als de prince van Oranien daer geordineert hadde, als hij daer in de stadt was gekomen ende van daer nae Hollant was vertrocken, ende A. te Bocops grote huis inden Hagen afgebroken worde, mit noch enige anderen — is in de stadt grote vrese onder den grave ende sijn krijgsvolck gekomen, niet wetende wat se solden anstellen ende all de borgers, de uit de stadt konden komen, sijn daeruit vertogen, alsoo dat de borgers uit Campen te Geelmuden over het veijr togen of te processie gingen.

Oock de
gravinne wort
belet.

Opten 19. November des morgens heeft sich de gravinne als een dienstmaegt gekleet ende is op een huismans wagen gaen sitten, die anders niet en geleeck of het een meswagen waer geweest ende Hendrick van Broechusen reet voer hen over die brugge, om haer te verwachten op den dijk, maer als de gravinne in de wachte quam, is sij verkennt van de soldaten, die seer op haer scholden ende alsoo gedwongen dat se weder in de stadt moste varen.

De grave
verlaet Campen.

Doe is grote beroerte onder het krijgsvolk ende grote vrese bij den grave geweest, want de soldaten scholden seer op den grave, welke haer batt, dat se hem doch niet wilden verlaten. Die soldaten trocken op dat Corenmerckt, heelden daer gemeen ende waren seer oproerig ende niet all van ener meninge, sommige wilden die stadt Campen plonderen, sommige niet, als insonderheit hopman Jan Richolt — die dat kint van Deventer worde genoemt — de seide, dat men sulx niet behoorde te doen, soo men hetselve ter eren niet konde verantwoorden, nadien die borgers soo vele bij haer gedaen ende opgeset hadden. Oock letten hen vele, dewijle sij de goederen niet konden en weg krijgen, omdat het vorstweder was ende de see niet konden gebruicken; entlick besloten se die stadt te verlaten. Des avonts omtrent 5 uren is de grave mit all sijn volck uit Campen vertrocken, de knegten spraken seer qualicke van den grave ende sommige hebben harnas en stormhoet vant lijf in de IJssel geworpen.

De grave mit
sijn gemael en
kinderen bogaf
sich op Bremen.

Tenselven dagen verlieden se uit Geelmuden ende alsoo is A. to Bocop loss gekomen.

Swolle, Steen-
wijk, Hasselt
etc.

Op datselve pas is all des graven krijgsvolk uit Swolle, Amersfoort, Harderwijk, Elburg, Hattum, Hasselt, Steenwijk ende voort overall verlopen, sonder ergent vijant te sien, alsoo die Spanjaerts noch mit haer gantse leger voer Zutphen lagen.

Die van Deventer hebben den 19. November an die van Campen geschreven — als Zutphen nu was veroverd — dat se in tijts van don Frederico genade solden begeeren ende sich weder in gehoorsaemheit van Spanjen te begeven, om niet gelijk als de van Zutphen bedorven te worden. Waeromme sij terstont

Georgen van Haersolte, Arent Brant, Hugo van Gruit-
husen, uit den raet; ende achte, uit de geworen ge-
meenten, an don Frederico om haer subjectie te be-
tonen ende de ongenade af te bidden.

Gesanten van
Campen na
don Frederico.

Opten 20. van dese maent quamen dese gesanten
tot Deventer ende sijn van daer mit doctor Remen
ende Jan Creijinck na Zutphen getrocken. Als sij nu
int leger quamen — daer overall rontomme an de
wegen bongarden all rontomme voll nakende min-
schen soo borgeren als soldaten honck, dat afgrijselick
was om te sien — sijn sij ant logiment van den
stadtholder Hijerges gegaen — die des vorigen
daegs oock bij don Frederico en den Heer van
Noortcarmes hadde geweest, doe deer woorden van de
van Campen en Swolle waren gevallen — ende hebben
hem te kennen gegeven, dat de van Campen aldaer
waren; na een weinig vertoevens dede hij se binnen
eijsschen. Als die van Campen bij den stadtholder
quamen, deden sij hem een voetval ende deden haer
onschult, beloofden gehoorsaemheit ende baden, dat
hij haer bij don Frederico wilde verbidden. Die stad-
holder dede de gesanten van Campen voort opstaen,
seggende, dat hij ettelicke brieven hadde an haer ge-
schreven, hadden sij die gevolgt, sij en solden in
sulcken ongevall niet verlopen sijn, doch wolde bij
don Frederico sijn beste doen, dat de voorsz. stadt
wederomme in genaden angenomen werde. Terwijlen
die gesanten bij den stadtholder waren, is Jan van
Haerst, gedeputeerde van Swolle, oock allene ange-
komen ende heeft den stadtholder gelijcken voetvall
gedaen.

Campen en
Swolle in
genaden ange-
nomen.

Daerna sijn de gesanten der beider steden ant
logiment van don Frederico gegaen ende worden in-
geeijst ende sijn bij sijn Excellentie gekomen, daer

de heer van Hierges ende meer andere heren ende die gedeputeerde van Deventer bij waren; ende hebben sijn Excellentie een voetvall gedaen, biddende seer oetmoedelick ende onderdanelick, dat Sijn Doorl. hare steden ende borgerschap den onversienelicken overvall ende misbruick, daerin sij door groot geweld der vijanden geraeckt waren, mit genaden wolde vergeven ende in genaden wederomme annemen, bij wijf, kinderen ende goet genedelicken laten blijven. Don Frederico heeft den gedeputeerden der beider steden weder doen opstaen ende heeft sijn antwoord int Spans an den here van Hierges gegeven ende voorts doer doctor Remen den gesanten vertaelt in effecte, dat haer dat voorgaende worde vergeven ende haer weder in gelijcken genaden wolde annemen, gelijk hij Oldenseel, Dotekum, Doesborg, Lochem etc. liet genieten. Dan hij wilde daer garnisoen in leggen.

Die gedeputeerden van de beijde steden hebben don Frederico onderdaniglick bedanckt ende die van Campen hebben haer slotel, die sij tot dien einde mit genomen hadden, an hem gepresenteert, die hij ontfonck ende dede se den heer van Hierges, dewelcke se die van Campen weder overleverde, seggende dat se die wel solden bewaren. Daernae heeft Sijn Excellentie een ieder van die gedeputeerden de hant gegeven. Alsoo sijn die gesanten weder veretrocken, doende report van haer wedervaren. Ende tot Campen sijn voort diegene, die voor des graven van den Bergens veranderinge in de regeringe waren, allene int regiment gebleven ende die niuwe sijn daer buiten gelaten.

Gesanten van
Campen an den
stadtholder.

Opten 30. November hebben de van Campen Arent toe Bocop ende Coert van de Vecht na Deventer an den stadtholder gesonden, mit eene remonstrantie,

waerinne sij wjtlopig vertoonden hare getrouwigheid totten coninck ende dat se uit andringenden noot de rebellen des ronincks haer stadt hadden opgegeven ende voorts haer onschult, mit begeerte, dat de stadholder haer altijt gunstig wilde wesen etc., presenteerden hem oock een golden pocael, dat hij danckelick annam.

Ende Bisschop. Daerna gongen sij bij den bisschop Agidius de Monte ende baden hem, dat hij de stadt van Campen bij den hartog van Alba ende don Frederico ende den stadholder wilde recommanderen. Waerop hij antwoorde, sulx altijt geerne te willen doen, soo hij doch oock alrede an den hartog van Alba binnen Niumegen hadde gedaen. Voort daerbij verhalende, dat de raet van Campen wel behoorde tegens die hoofden van de oproerige na luit des conincks mandamenten te procederen. Voort hebben de gedeputeerden den bisschop angesocht, om tot Campen te komen, om aldaer kercken ende altaren weder te wijen ofte te recociliren, heeft haer beloofd sulx eerstdaegs te willen doen.

Garnisoon
in Campen.

Den 26. November heeft don Frederico den oversten Potwijler mit drie vaendel knegten binnen Campen gesonden, dese knegten hebben de borgers in de eerste drie weecken die volle kost moeten geven, maer dat eerevaendel is den 7. Januarij daeruit geligt, die andere bleven daer, totdat de Staten de stadt weder innamen.

Den oversten Polwijler heeft enige van den raet van Campen te kennen gegeven, hoe dat hem geraetsaem dochte, dat de van Campen an de van Enchusen wolden schrijven, dat se sich weder in gehoorsaemheit van den coninck begeben solden, mit begeerten dat se oock soo wilden doen. Twelck sich

die raet heeft laten gevallen ende schreven an de van Enchusen als volgt.

van Campen
schrijven an
Enchusen.

Wij mogen u uit goeder naberschap niet onderlaten u goeder meninge te vermanen ende voor ogen te stellen, dat ellendige verderf ende grote elende, daerin de stadt van Zutphen, hare borgeren ende ingesetenen mit wijf ende kinderen, neffens de rebellen, aldaer gevonden, geraket sijn, die soo groot is geweest, dat men diergelijke niet vele gehoort ofte geweten heeft. Ende alsoo drae die grave van den Bergen Con. M^t. onses aldergen. rebell, mit sijn volck dese stadt Campen verlaten hadde, hebben wij van stonden an onse gedeputeerden an den doorl. vorst don Frederico hartog Con. M^t. onses aldergen. veltoversten int leger voor Zutphen, afgeveerdigt, biddende demoedelick dese stadt wederomme in genaden angenommen, doch mit drie vanen Overlantsche Duitsche knegten doen besetten, welke eerlick ende goetlick mit de borgers converseren in vertroostinge, dat de verlopen saecken mit genedige verbij gesien werden ende soo wij uit enen goeden here vermercket, dat oock wel deselve genade genieten solden, indien gij in tijts versochten. Hebben u in allerijl daervan willen verwittigen, vermenende, dat gij u niet versuimen, dan de genade in tijts versoecken ende waernemen en verhopon gantslick, gij worden oock in genaden ontfangen ende mit geen ander garnisoen dan van Duitse knegten belegt sullen worden. Sooveer gij immers die genade in tijts niet en versoecken besorgen wij, dat u geen weiniger ellende, dan de van Zutphen in korten overkomen mochte, soo Sijn M^t. macht soo groot voorhanden is, doende u hiermede den Heren bevelen. Datum ijllens den 27 November a^o 1572.

De bode wort
an de galge
geleit.

Die stadt van Campen hebben mit ene van hare borgeren, Hendrick Brincman, desen brief na Enchusen gesonden, die een voerman was ende niet wiste watter in was. Als hij den brief den burgemeester overleverde, worde gevancklick genomen, waervan de raet van Campen is verstandigt, schreven avermaels an de van Enckusen, hoe dat se den brief uit goeder harten ende naberschap hadden gesonden ende dat de bode den inholt daervan niet en wiste of daer iet an misdaen ware daer gants onnosel van was etc., begerende dat se hem van sijn gevanckenisse wolden verlaten. Dit niettegenstaende hebben se hem een tijtlanck gevangen gehouden ende leten hem angaen, dat se hem wolden laten hangen, laten hem mit de boel uit de gevanckenisse mit den voorsz. brief voor sijn borst hent an de galge brengen, wist anders niet dan, dat se hem wilden hangen, want oock sij hem den strop om den hals deden en daerna deden sij hem weder van de galge brengen ende uit de stadt leiden ende is alsoo weder te Campen gekomen.

Het vervolg der geschiedenissen in Overijssel voorgevallen onder die regeringe van den stadtholder Hierges, Rennenberg ende die wijdtberoemden Princen van Orangien Marritio ende Frederico Henrico tot desen tegenwoordigen vredehandel, sullen wij soo 't Godt belieft continueren, waertoe wij dan alrede vele schriftelicke monumenten hebben te samen gebracit. Waertoe dan U WelEd.Mog. dienstlick worden angesocht, dat dieselve sich mogen laten bewegen soo ietwes tot het voorgaende als oock het volgende kan bijgevoegt worden hiertoe te imploieren.

U WelEd.Mog. dienstwillige,

WILHELM NAGGE.

